

Ataqatigiissarineq pisariaqartinneqartoq

Nuna tamakkerlugu pilersaarusiarnut nassuiaat 2015

Den nødvendige koordinering

Landsplanredegørelse 2015

Ataqatigiissaarineq pisariaqartinneqartoq

Nuna tamakkerlugu pilersaarusiarnut nassuiaat 2015

Den nødvendige koordinering

Landsplanredegørelse 2015

UKA 2015/118
EM 2015/118

September 2015

Ataqatigiissaarineq pisariaqartinneqartoq
Nuna tamakkerlugu pilersaarusiarnut
nassuiaat 2015

Aningaasaqarnermut Naalakkersuisoqarfik

2015-mi septembarimi

Aaqqissuisoq:
Klaus Georg Hansen

Inuiaqatigiinnik misissueqqissaarneq:
Rasmus Ole Rasmussen aamma Klaus Georg Hansen

Nunap assinga:
Johanna Roto

Assilisat assiliartallu:
Carsten Egevang:
Qupp. 3, 14, 36, 46, 56, 58, 82
Klaus Georg Hansen:
Qupp 2, 4, 18, 60, 72, 74, 75

Kalaallisuunngortitsisoq:
Klaus Davidsen aamma Levi Absalonsen

Illoraasoq:
Elisabeth Heilmann Vinther, Digitaltryk, Maniitsoq

Naqiterneqarfia:
Nuuk Offset, Nuuk

Den nødvendige koordinering
Landsplanredegørelse 2015

Finansdepartementet

September 2015

Redigering:
Klaus Georg Hansen

Demografianalyser:
Rasmus Ole Rasmussen og Klaus Georg Hansen

Kort:
Johanna Roto

Fotos og illustrationer:
Carsten Egevang:
Side 3, 14, 36, 46, 56, 58, 82
Klaus Georg Hansen:
Side 2, 4, 18, 60, 72, 74, 75

Oversættelse til grønlandsk:
Klaus Davidsen og Levi Absalonsen

Layout:
Elisabeth Heilmann Vinther, Digitaltryk, Maniitsoq

Tryk:
Nuuk Offset, Nuuk

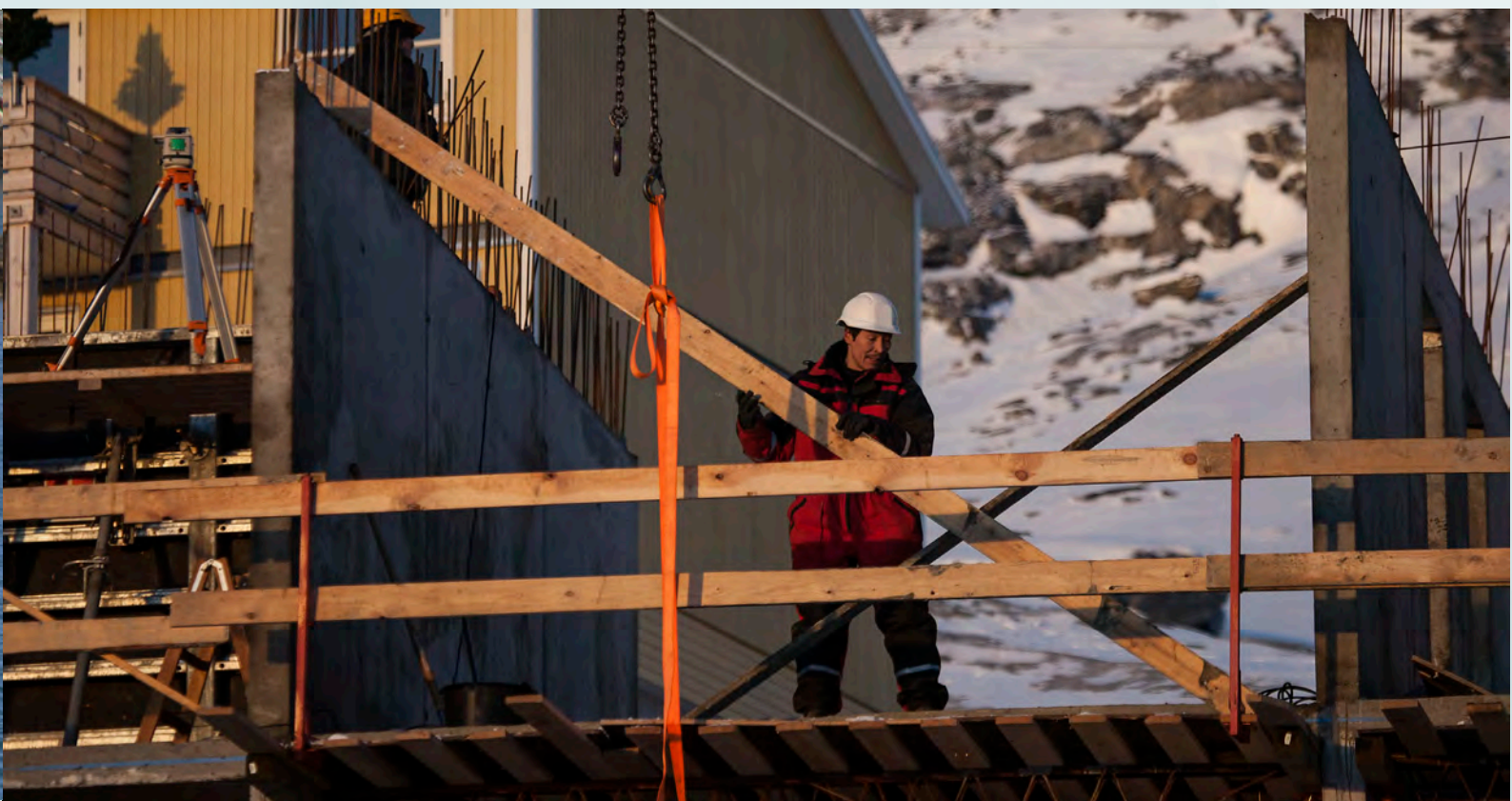

Imarisai

Siulequt.....	5
Kapitali 1 Inuiaqatigiit najugaqarfigisaasa allanngorarnert maanna atuuttoq	7
Kapitali 2 Sanaartugassanut suliassaqaarfimmi pilersaarusiak killiffii.....	37
Kapitali 3 Kommunit pilersaarusiakut periusissiaat.....	47
Kapitali 4 Pisortat sullissineranni pitsaassutsikkut assigiinngissutit.....	55
Kapitali 5 Tunngaviummik paasissutissanut nalunaarsuiffimmik suliaqarneq NunaGIS-illu programmia nr. 2.0.....	59
Kapitel 6 Eqikkaaneq siumullu pilersaarusiorneq perspektivering.....	69
Ilanngussaq 1 Siusinnerusukkut nalunaarusiat il.il.....	77
Ilanngussaq 2 Inuiaqatigiinni misissueqqissaarnermi tunuliaquttat.....	83

Indholdsfortegnelse

Forord	5
Kapitel 1 De aktuelle demografiske udviklingstendenser.....	7
Kapitel 2 Status for anlægssektorplanerne.....	37
Kapitel 3 De kommunale planstrategier.....	47
Kapitel 4 Differentiering af det offentlige serviceniveau.....	55
Kapitel 5 Arbejdet med grunddataprogrammet og NunaGIS 2.0 Programmet.....	59
Kapitel 6 Sammenfatning og perspektivering.....	69
Bilag 1 Tidligere rapporter m.m.....	77
Bilag 2 Baggrundsanalyse for demografi.....	83

Naalakkersuisooqatigiit isumaqatigiissutaannik – "Ataatsimoorneq – Toqqissisimaneq – Ineriartorneq" – nunap iluani isertitat annertusarneqarnissaat nunallu ineriartorteqqineqarnissaa isumannaarniarneqarput. Akileraartarnermut Atugarissaarnermullu Ataatsimiititaliarsuup Aningaasaqarnermullu Siunnersuisooqatigiit tikkuarpaat Kalaallit Nunaat aningaasaqarnikkut annertuunik unammilligassaqartoq. Tamanna ingammik innuttaasut ukiuisa ingerlaavartumik allanngoriartorerannik, naalagaaffinnut allanut naleqqiullugu ilinniartitaanikkut kinguaattooqqanermik aalisarnikkullu isertitanik taamaallaat isumalluuteqanermik pissuteqarpoq. Katitigaanikkut unammilligassat iluarsiiviniarlugit pisariaqarpoq pisortaqaarfiit immikkoortortallu akimorlugit ataatsimoorluta iliuuseqarnissarput. Taamatutaaq maannamut ineriartorneq pillugu assigiikannersumik isiginneriaaseqarluta suleqatigiinnissarput, siunissamilu ineriartorerup sammivissaa pillugu isumaqatigiikannernissarput pingaaruteqarput. Naalakkersuisut nunatsinni equngassutaasussamik pilersitsiniangillat. Naalakkersuisut kommunini tamani ineriartortitsinissaq aningaasaqarnikkullu pisortat suliffiutaanni tamani ineriartortitsinissaq kissaatigivaat.

Nunap aggorneqarnera tunngavigalugu sumiiffinni assigiinngitsuni atorulersuutitigut ataqatigiissaarinerup timitalimmik pilersaarusiorderata aningaasaqarnikkullu pilersaarusiorderup pitsaanerusumik ataqatigiissaaganissaa anguniarlugu sumut killinnersugut nassuiarniarlugu, nuna tamakkerlugu pilersaarusiorder nassuiaat 2015 aqqutigalugu, Naalakkersuisut uuttuutit pingaarnernik killiffissuippat. Missingersuusiordermut suleqatigiinnissamik 2014-imi isumaqatigiissutit nangittuanik, inuiaqatigiit kissaatigineqartut malillugit ineriartornissaannut ataqatigiissaarinerumik pitsaanerusumik pilersitsisoqarnissaa kommuninit Naalakkersuisunillu annertuumik kissaataavoq.

Inuit nuttarnerisa ukiuni kingullerni qanoq isikkoqarnera, ineriartorerlu taanna atuuttoq attatiinnarutsigu ukiuni aggersuni tamatuma qanoq ingerlanissaa ilimagisinnaaneriippat uuttuutit assigiinngitsut atorlugit nuna tamakkerlugu 2015-imut pilersaarusiorder nassuiaatit takutipkaa.

Ineriartorerup saakkiartorfii pingaarnertit ullumikkut takusinnaalereerpavut. Utoqqaat amerliartorput ukiunilu qulikkaarne kingullerni najugaqarfinnut anginerusunut nuuttartut amerliartorsimappat. Uuttutini taakkunani marluinni kommunit ineriartortitsinissamik assigiinngeqisunik periarfissaqarput. Taamaammat uuttuutit taakku marluk kisi-miillutik siunissaq ungasinnerusoq eqqarsaatigalugu inuiaqatigiit qanoq aqqissuussaanissaat kissaatiginerlugu isumaliutigissallugu pissutissippaatigut.

Tamatuma saniatigut suliassaqarfinni pilersaarusiorder Naalakkersuisooqarfinnit suliarineqarsimasunut imaluunniit maannakkut suliarineqartunut killiffik pillugu takussutisiani nuna tamakkerlugu pilersaarusiorder nassuiaat saqqummiussivoq. Nuna tamakkerlugu pilersaarusiorder nassuiaatit siullertut kommuninut nunamullu tamarmut pilersaarusiorder ataatsimoortillugit allaaserivai. Nunap immik-

Naalakkersuisuts Koalitionsaftale "Fællesskab – Tryghed – Udvikling" har fokus på at sikre bedre indtjening og videreudvikling af landet. Såvel Skatte- og Velfærdskommissionen som Økonomisk Råd har påvist, at Grønland står over for store økonomiske udfordringer. Det skyldes især den gradvise ændring i befolkningens aldersstruktur, et stort uddannelsesefterslæb i forhold til andre nationer og en ensidig afhængighed af eksportindtægter fra fiskeriet. For at kunne løse disse strukturelle udfordringer er det nødvendigt, at vi på tværs af myndigheder og sektorer står sammen om at løse udfordringerne. Lige så vigtigt er det, at vi samarbejder ud fra et nogenlunde fælles billede af den hidtidige udvikling samt med en vis enighed om retningen for den kommende udvikling. Naalakkersuisut ønsker ikke en skævvridning af landet. Naalakkersuisut ønsker en udvikling med vækst i alle kommuner og en holdbar økonomisk udvikling i hele den offentlige sektor.

Med Landsplanredegørelse 2015 gør Naalakkersuisut en status på centrale parametre og beskriver, hvor langt vi er kommet i forhold til at skabe bedre koordinering og større sammenhæng mellem den fysiske planlægning og den økonomiske planlægning. I forlængelse af den nye budget-samarbejdsaftale fra 2014 er der et stærkt ønske både hos kommunerne og Naalakkersuisut om at skabe en bedre koordinering for at opnå den ønskede udvikling af vort samfund.

Landsplanredegørelse 2015 præsenterer et billede af, hvordan den demografiske udvikling har tegnet sig de senere år og, hvordan vi på nogle parametre kan forvente, at udviklingen kommer til at se ud i de kommende år, hvis vi blot frem-skriver de aktuelle tendenser.

Vi kan allerede i dag se nogle af de vigtige tendenser. Der bliver flere ældre, og gennem årtier har flere bosat sig i de større bosteder. På de to parametre har kommunerne ganske forskelligartede udgangspunkter for deres udvikling. Alene disse to parametre giver derfor anledning til, at vi overvejer, hvordan vi ønsker at indrette samfundet på længere sigt.

Desuden præsenterer landsplanredegørelsen et overblik over og en status for de sektorplaner, som ressortdepartementerne har udarbejdet eller er i færd med at udarbejde. Landsplanredegørelsen giver en første samlet beskrivelse af planlægningen på det kommunale og på det nationale niveau.

koortuini unammilligassat kommunillu timalimmik pilersaarusiornerminni suliarisartagaat allaaserisap ersersip-pai, atatillugulu ineriartortinneqarsinnaasut piviusunngor-tinneqarnissaannut iliuuserineqarsinnaasut tikkuarlugit.

Nunap ataqatigiissaagaanera atuuttoq annertuumik siusinnerusukkut aalajangiussat tunngavigalugit ilusi-lersugaavoq, ullumikkut siunissamilu unammisassa-nut tulluarsagaanani. Taamaammat pingaaruteqarpoq sanaartornermut ataqatigiissaagaanermullu tunngatillugu naalakkersuinikkut ataqatigiissaagaanerusumik, maan-nakkut siunissamilu ineriartortinneqarsinnaasunut taper-siisumik, pilersaarusiornermut.

Peqatigitillugulu nioqqutissiornikkut annertusaanis-sami inammilleqatigiinnikkulu periarfissatigut attave-qaatitigut akikinnerusumik qanoq pitsanngorsaasoqar-sinnaanissaanik eqqarsarniartoqalertariaqarluni. Attaveqaatit pitsaanerulersinnerisigut takornariaqarnikkut aatsitassarsiornikkullu nutaanik inuutissarsieqalernis-saq aqputissiuunneqartariaqarpoq.

Kommunini nunalu tamakkerlugu pilersaarusianut aningaasaliinissamut timalimmillu pilersaarusiorner-samut nuna tamakkerlugu pilersaarusiamut nassuiaat 2015 aallarnisaavoq.

Alliartornermik ineriartornermillu pilersitsiniarluni unam-misassat ajugaaffiginissaat tamatta annertuumik ata-atsimoorullugu suliaassaraarput. Taamaammat nuna ta-makkerlugu pilersaarusiap imarisai siunertaalu pillugit inuiaqatigiit akornanni siammasissumik oqallinnissamut qaaqusinissartik Naalakkersuisut kissaatigaat, tassani innuttaasut, kommunit, inuussutissarsiutinik ingerlatsisut, kattuffiit allallu nuna tamakkerlugu pilersaarusiamut tapi-uteqarnissaminut ilanngussaarnissaminnullu periarfis-sinneqarlutik.

Innuttaasut akornanni oqallinneq taanna tunuliaquta-ralugu Aningaasaqarnermut Naalakkersuisoqarfik nuna tamakkerlugu pilersaarusiamut nassuiaammik pingaar-nersiunerit piumaartut pillugit imaqqortunerusumik oqal-lisiginninnissamut tunngavilliisumik 2016-imi ukiakkut ataatsimiinnissamut suliaqassaaq. Kommunit Nammi-nersorlutillu Oqartussat akornanni pilersaarusiat ataqa-tigiissaarniarlugit kommunit suliamut tassunga siusis-sukkut akuutinneqarnissaat anguniarneqarpoq. Nuna tamakkerlugu pilersaarusiamut nassuiaat 2016-imi sam-misassat ilaat tunngavissallu ilaat nuna tamakkerlugu pi-lersaarusiamut nassuiaat 2015-imi allaaserineqarput.

Neriutigaara nuna tamakkerlugu pilersaarusiamut nas-suiaat 2015 Inatsisartunit tigulluarneqassasoq, taamaalil-lunilu imarisani sammisanilu pillugit innuttaasut akornan-ni oqallinnermik siammasissumik qularnaarinninnissamut tapiutaalluni. Nunatsinni nuna tamakkerlugu ataqatigiis-saagaasumik sumiiffinni ineriartortitsinissap ajornarun-naarsinneqarnissaa siunertaavoq.

Anda Uldum

Aningaasaqarnermut Aatsitassanullu Naalakkersuisoq

Beskrivelsen afspejler de regionale udfordringer, som kommunerne arbejder med i den fysiske planlægning, og peger samtidig på tiltag, der mu-liggør, at udviklingspotentialerne kan realiseres.

Landets eksisterende infrastruktur er i høj grad defineret af tidligere tiders beslutninger og er ikke tilpasset nutidens og fremtidens udfordringer. Det er derfor vigtigt, at vi politisk træffer beslutning om en mere sammenhængende planlægning af an-læg og infrastruktur, som i højere grad understøt-ter nutidige og fremtidige udviklingspotentialer.

Samtidig er der i stigende grad behov for at over-veje, hvordan en bedre og billigere infrastruktur kan øge produktiviteten og konkurrenceevnen. En bedre infrastruktur skal bane vejen for nye erhvervsmuligheder, særligt indenfor turisme og råstofaktiviteter.

Landsplanredegørelse 2015 slår tonen an til ko-ordinering af den økonomiske og den fysiske planlægning såvel på det kommunale som på det nationale niveau.

Udfordringerne med at skabe gode rammer for ny vækst og udvikling er i høj grad et fælles anlig-gende for os alle. Derfor ønsker Naalakkersuisut at invitere til en bred offentlig debat om indholdet i og målsætningen med landsplanlægningen, hvor borgere, kommuner, erhvervsliv, organisationer og andre skal have mulighed for at bidrage og komme med input til landsplanlægningen.

Med afsæt i den offentlige debat vil Finansdepar-tementet frem til efterårssamlingen 2016 udarbej-de en mere omfattende landsplanredegørelse, som lægger op til en mere indholdsmæssig dis-kussion om kommende prioriteringer. I dette ar-bejde vil kommunerne derfor blive søgt inddraget tidligt for at få afstemt planlægningen på tværs af kommunerne og selvstyret. Nogle af principperne for og nogle af de forventede temaer for Lands-planredegørelse 2016 beskrives her i Landsplan-redegørelse 2015. Det er mit håb, at Inatsisartut vil tage positivt imod Landsplanredegørelse 2015 og dermed være med til at sikre en bred offentlig debat om landsplanlægningens indhold og em-ner. Målet er at muliggøre en lokalt forankret og nationalt koordineret udvikling af vores land.

Anda Uldum

Naalakkersuisoq for Finanser og Råstoffer

Kapitali 1 Inuiaqatigiit najugaqarfigisaasa allanngorannerat maanna atuuttoq

Kalaallit Nunaata innuttai nunap nakuussutissarivai pingaarnerpaat. Demografi (innuttaasut katitigaanerisa, allanngorannerisa ineriartornerisalu kisitsisitigut nassuiaatigineqarnera) innuttaasut katitigaanerannik nunamilu agguataagaanerannik oqaluttuartuuvoq. Taamaammat pingaaruteqarpoq, pisortat nuna tamakerlugu pilersarusiamik suliaqassagaangata, innuttaasut najugaqariaasiat taassumalu ineriartornera paasinaqqissaassallugu.

Kalaallit Nunaanni innuttaasut katitigaanerisa ilisarnaataat pingaarnerit Kapitalip uuma naatsumik saqqummiuppai. Tamatuma saniatigut innuttaasut katitigaanerannut tunngatillugu (taassuma ukiuni qulikkaani kingullerni ineriartorsimanera tunngavigalugu) unammisassat pingaarnerit ilaannik Kapitali tikkuaqassaaq. Siullermik innuttaasut katitigaanerat, katitigaanerannillu misissueqqissaarnerit sumut tunngasuu-neri pillugit naatsumik ilisarititsisoqassaaq.

Innuttaasut katitigaanerannik misissueqqissaarnerit

Innuttaasut katitigaanerat pissutsit piviusut malillugit katitigarujussuuvoq. Innuttaasut katitigaanerat pingaarutillinnik tallimanik uuttuusersorneqarsinnaavoq; ukiut, suaassuseq, inunngorneq, toquneq nuttarsinnaanerlu. Tunngavigisat Kalaallit Nunaannut tunngatillugu eqimattanut assigiinngitsumik qaffasissusilinnut agguataarlugit misissoqqissaarneqarsinnaapput. Qaffasissutsit tassaasinnaapput; inuk, illoqutigiit, najugaqarfik, kommunerisimasaq, kommunerisaaq nutaaq nunalu (nation). Tamatuma saniatigut inuiaqatigiinni misissueqqissaar-nikkut immikkoortut arlallit nunap immikkoortuinut katutsinneqarsinnaapput. Assersuutigalugu Qaasuitsup Kommunia pisut ilaanni immikkoortunut marlunnut avinneqarsimavoq, kujataa avannaalu, Kommuneqarfik Sermersooq akuttunngitsunik aamma immikkoortunut marlunnut avinneqartarpoq, ataaseq kitaani ataaserlu kangiani/tunumi.

Misissueqqissaarnermi siunertaq apeqqutaalluni piffissamik isiginneriaatsit assigiinngitsut ator-neqarsinnaapput. Killiffimmi pissutsit assilissatut misissueqqissaarnerup takutissinnaavai, piffissami ingerlasumi aalajangersimasumi allannguutit takutissinnaallugit, sanilliuksinnaasanik takutitsisinnaalluni, ukiuni kingul-lerni allannguutit malunnaataat tunngavigalugit siumut naatsorsuisoqarsinnaalluni imaluunniit pissutsit as-sigiinngitsut allanngorannerannut malunnaatit naapiffii atorlugit sanillersuussinikkut nalilersuisoqarsinnaalluni. Inuiaqatigiit katitigaaneranni uuttuutit siulliit sisamat (ukiut, suaassuseq, inunngorneq toqunerlu) qaquti-guinnaq piffissap sivikitsup iluani malunnaatillimmik al-lanngortarput.

Kapitel 1 De aktuelle demografiske udviklingstendenser

Befolkningen i Grønland er landets vigtigste ressource. Demografien beskriver befolkningens sammensætning og fordeling. Derfor er demogra-fien og de aktuelle demografiske udviklingsten-denser væsentlige at analysere, når myndighe-derne skal lave planlægning for landets fremtid.

Kapitlet her giver en kort præsentation af nogle af de vigtigste karakteristika ved Grønlands de-mografi. Kapitlet vil desuden pege på nogle af de væsentligste udfordringer, der ligger i demografi-en, sådan som den har udviklet sig de sidste årti-er. Først er der en kort introduktion til, hvad demo-grafien og de demografiske analyser handler om.

Demografiske analyser

Den demografiske virkelighed er kompleks. Der er fem basale elementer i demografien: alder, køn, fødsel, død og mobilitet. I grønlandsk sam-menhæng kan elementerne analyseres på for-skellige grupperingsniveauer. Niveauerne kan være: individ, husstand, bosted, gamle kommu-ne, nye kommune og nation. Desuden er det mul-igt at sammenlægge flere enheder til regionale niveauer i en demografisk analyse. Eksempelvis deles Qaasuitsup Kommunia i forskellige sam-menhænge i to regioner, en i syd og en i nord, og tilsvarende deles Kommuneqarfik Sermersooq ofte i to regioner, en i vest og en i øst.

I analyserne kan der benyttes forskellige tidsper-spektiver alt efter hvilket formål, der er med ana-lysen. En analyse kan vise status i form af et øje-bliksbillede, vise ændring over et givet tidsrum, vise sammenstillinger, vise fremskrivning ud fra hvilke tendenser, der kan ses ud fra de seneste års ændringer, eller vise prognose ud fra sam-menfald mellem tendenserne for flere forskellige faktorer.

De fire første demografiske elementer (alder, køn, fødsel og død) ændrer sig kun sjældent drama-tisk over kortere tidsperioder. Gennemsnitsalde-ren stiger gradvist hvorimod fertiliteten og spæd-børnsdødeligheden falder gradvist. Ændringer i eksempelvis fødselshyppigheden hænger ofte sammen med personlige og samfundsmæssige forhold.

Derimod viser mobiliteten nogle gange pludselige og markante ændringer. Forklaring på de ændrin-ger skal som regel findes uden for de demogra-fiske elementer. Forklaringen er nemlig ofte for-

Agguaqatigiisillugu ukiortusiartuaarpugut illuatunga-anilu inunngortartut taamatuttaaq naalungiarsuullutik toqusartut ikiliartorput. Assersuutigalugu qanoq akulikitsigisumik inunngortoqartarnerata allanngornera inutut atukkanut innuttaasullu akornanni pissutsinut attuumassuteqarajuppoq.

Nuttarneq tamatuma akerlianik ilaanni tassanngaannaq malunnaatilimmik allannguuteqartarpoq. Allannguutit tamakku inuiaqatigiinni allanngortoqarneranit peqquteqarsinnaasarpur. Akuttunngitsunimmi innuttaasut akornanni isumaginninnikkut aningaasaqarnikkullu atugas-saritataasunut attuumassuteqartarput.

A: Toqqammavittut uuttuutit

Uuttuutit pingasuusut aalajangiisuusut

Innuttaasut katitigaanerat nunami tamarmi malunnaatilimmik allanngorarpog. Allannguutit assingusut nunani ineriartorsimasuni amerlanerpaani takuneqarsinnaappur. Innuttaasut katitigaanerannut qitiulluinarlutik uuttuutit, uuttuutit ilaat Kalaallit Nunaata ukiuni qulikkaarit tulluittuni ineriartorneranut aalajangiisusussat ilaatigut tassaappur ukioqatigiiaat agguaqatigii-sinnerisa ineriartornerat ilaatigullu suaassuseqatigiin-nut agguataagaanerup ineriartornera. Uuttuutit taakku marluk ukiuni qulikkaarit kingullerni annertoorujussuar-mik allanngoriartorsimappur. Allannngoriartornerit ukiuni qulikkaarit aggersuni ingerlaannartussat.

Utoqqaat amerlassutsikkut qaffakkiartornerat inunngortartullu ikiliartornerat ukioqatigiiaanur agguataagaanermit tunngatillugu qitiulluinnarput. Tamatuma nassatarivaa innuttaasut agguaqatigiisillugu ukiuisa, ukiut qulikkaarit kingullit marluk ingerlaneranni, ukiut tallimat pallillugut qaffariaateqarsimammata. Ilaatigullu meeqqat amerlassutsikkut annertuumik appariaateqarnerat nassatarivaa, pilersugassat meeraanerullutillu inuusuttuunerusimasut maanna utoqqaanerulersimappur. Utoqqaat amerlassutsikkut qaffariaateqarnerat ingammik najugaqarfinni minnerusuniittoq malunnarpoq.

Aappaattut innuttaasut suaassutsikkut agguataagaanerat malunnaatilimmik equngassuteqarpoq. Kalaallit Nunaanni arnat ikinnerupput. Angutitut 100-nut arnat 89-ippur. Tamanna aamma ingammik najugaqarfinni minnerusuni erseqqissumik malunnaateqarpoq. Arnat ikinnerussuteqarnerat ilaatigut inuusunnerusut najugaqarfinni minnerusuni ilinniarneqarsinnaanngitsunik ilinniagaqalernissamik pisariaqartitsisarnerannik, arnallu ilinniagaqalersartut angutinit amerlanerusarnerannik pissuteqarpoq. Assersuutigalugu tamanna 2012-umi meeqqat atuarfianni atuarsimanerup sania-tigut ilinniagaqarsimasut angutit tamarmiusut 34 %-ri-vaat, arnallu tunngatillugu kisitsit 39 %-iuvoq.

Nuttarsinnaanerup annertusarneqarnissaa pisari aqarpoq,

bundet med større socio-økonomiske ændringer i samfundet.

A: Basiskomponenter

Tre afgørende parametre

Overalt i landet foregår der markante ændringer i befolkningssammensætningen. Tilsvarende ændringer kan ses i størstedelen af den udviklede verden. De helt centrale demografiske parametre, som vil spille en afgørende rolle for udviklingen i Grønland det næste årti, er dels udviklingen i aldersfordelingen og dels udviklingen i kønsfordelingen. De to parametre har været under kraftig forandring i det foregående årti. Det er forandringer, som vil fortsætte ind i de kommende årtier.

Den øgede andel af ældre og faldet i fødsler er centrale i relation til aldersfordelingen. Det betyder, at der i løbet af de sidste to årtier har været en stigning i gennemsnitsalderen for befolkningen med godt 5 år. Det indebærer blandt andet, at børnetallet har været stærkt faldende, og at forsørgerbyrden er flyttet fra en dominans af børn og unge til en dominans af ældre. Stigningen i antallet af ældre er særlig markant i de mindre bosteder.

For det andet er der en markant skævhed i befolkningens kønsfordeling. Grønland har et kvindeunderskud. For hver 100 mænd er der blot 89 kvinder. Det ses igen særligt tydeligt i de mindre bosteder. Kvindeunderskuddet skyldes ikke mindst, at de yngre aldersgrupper har brug for at søge uddannelser, som ikke er tilgængelige på de mindre steder, og der er flere kvinder end mænd, som tager en uddannelse. Det ses eksempelvis ved, at i 2012 var der 34 % af alle mænd og 39 % af alle kvinder, der havde en uddannelse ud over folkeskolen.

Det kræver en øget mobilitet, som ofte er envejs. Rejsen går fra mindre bosteder til større bosteder, hvor blandt andet udbuddet af uddannelser og et bredere erhvervsspektrum virker tiltrækkende.

Den tredje og helt afgørende demografiske faktor er mobiliteten. Alderen spiller en væsentlig rolle for mobiliteten. Hos de unge er uddannelse, videreuddannelse og opkvalificering de væsentligste faktorer for, om man ønsker at flytte eller ej.

Siden 1990'erne har der været nogle markante forandringer i flytningsmønstre for henholdsvis mænd og kvinder. Tidligere flyttede mænd hyppigere end kvinder. Nu er mønstret, at flere kvinder end mænd flytter permanent. Konsekvensen er et generelt og stigende underskud af kvinder.

tamanna amerlasuutigit aallaavimmut uteqqiffiunnigitsumik. Angalaneq najugaqarfinnit minnerusunit najugaqarfinnutannerusunut, ilaatigit ilinniagassanik qinigassaqaqfiunerusunut inuussutissarsiutitigullu amerlanernik qiniataagassaqaqfiusunut noqitsineq malillugu ingerlasarpoq.

Innuttaasut agguataagaanerannut uuttuutit pingajuat pingaaruteqarluinnartorlu tassaavoq nuttartarneq. Nuttarsinnaaneq eqqarsaatigalugu qassinik ukioqassuseq pingaarutilimmik aalajangiisuvoq. Inuusuttut akornanni ilinniagaqalernissaq, ilinniakkamik ingerlatseqqinnissaq pikkorissaqqinnissarlu nuukkusunnermut nuukkusunniginnermulluunniit patsisaakkajupput.

Angutit arnallu nuuttarnerannut tunngatillugu 1990-ik kut aallarnerfigalugit malunnaatilimmik allanngoriartortoqalersimavoq. Siusinnerusukkut angutit arnanut naleqqiullutik nuukulanerusimapput. Maannakkut arnat uteqqiffiunnigitsumik nuuttartut angutinit amerlanerupput. Arnat ataatsimut isigalugu annertusiartortumik ikinerussuteqalernerannik tamanna kinguneqarpoq.

Arnat nuuttarnerat "allornikkaarlugu nuukkiartuaarnerut" nalilerneqarsinnaavoq, minnerusumiit annerusumut allornikkaarlugu nuttarnerulluni immaqalu naggataagut nunamut allamut nunasinnermik kinguneqarsinnaasoq. Angutit tamatuma akerlianik, najugaqarfinnut qaninnerusunut sivikinnerusumik sivilunerusumilluunniit suliffissanik malersuillutik utaqqiisaasumik nuuttarput. Angutit amerlasuutigit aallaavimminnut uteqqittarput.

Angutit arnallu nuuttarneranni assigiinngissutit taakku inuiaqatigiit katitigaanerannut pingaarutilinnik kinguneqartitsisarput. Arnat inuusuttut najugaqarfimmik qimatsinerannut atatillugu innuttaasut ilaat najugaqarfiup atatiinnarnissaanut tapiissuteqarsinnaasut peeruttarput. Arnat inuusuttut nuukkaangata siullertut inunngortartut ikilisarput, aappaattut najugaqarfik piginnaasanik suliffeqarfinnik, suliffiit nalinginaasut suliarisartagaannit allaanerusunik suliaqarfiusartunik, qammaasinnaanernik, annaasaqartarpoq.

B: Kalaallit Nunaat innuttaqarnikkut ataqatigiissaagaq

Innuttaasut amerlassusiat qaffakkiartorpa imaluunniit appariartorpa?

Innuttaasut agguataagaaneranni unammisassat pingaarnerit ilaat qulaani nassiuatigineqarput. Tasani innuttaasut akornanni qanoq ukioqassutsikkut agguataagaaneq suaassutsikkullu agguataagaaneq pineqarput. Uuttuutit arlariillutik ineriartortitsinikkut suniuteqartuusarput, siunissamilu Kalaallit Nunaata ineriartortitaanerani annertuutigit suniuteqarusallutik.

Kvindernes flyttemønster er en "trædestens-mobilitet", hvor man trinvis bevæger fra mindre mod større steder og eventuelt vælger at forlade landet. Derimod er flyttemønstreet for mændene i højere grad midlertidige flytninger, til og fra kortere- eller længerevarende jobs i nærliggende bosteder. Ofte flytter mændene tilbage til udgangspunktet.

Disse forskelle mellem mænds og kvinders flyttemønster får væsentlige konsekvenser for de demografiske strukturer. Når de unge kvinder forlader et bosted, forsvinder samtidig den del af befolkningen, som kan bidrage til at opretholde bostedet. Det skyldes, at når de unge kvinder flytter, så falder for det første fødselsraterne, og for det andet taber bostedet kvalifikationer, som ellers ville kunne tiltrække virksomheder med aktiviteter uden for de traditionelle erhverv.

B: Et befolkningsmæssigt sammenhængende Grønland

Stiger eller falder befolkningstallet?

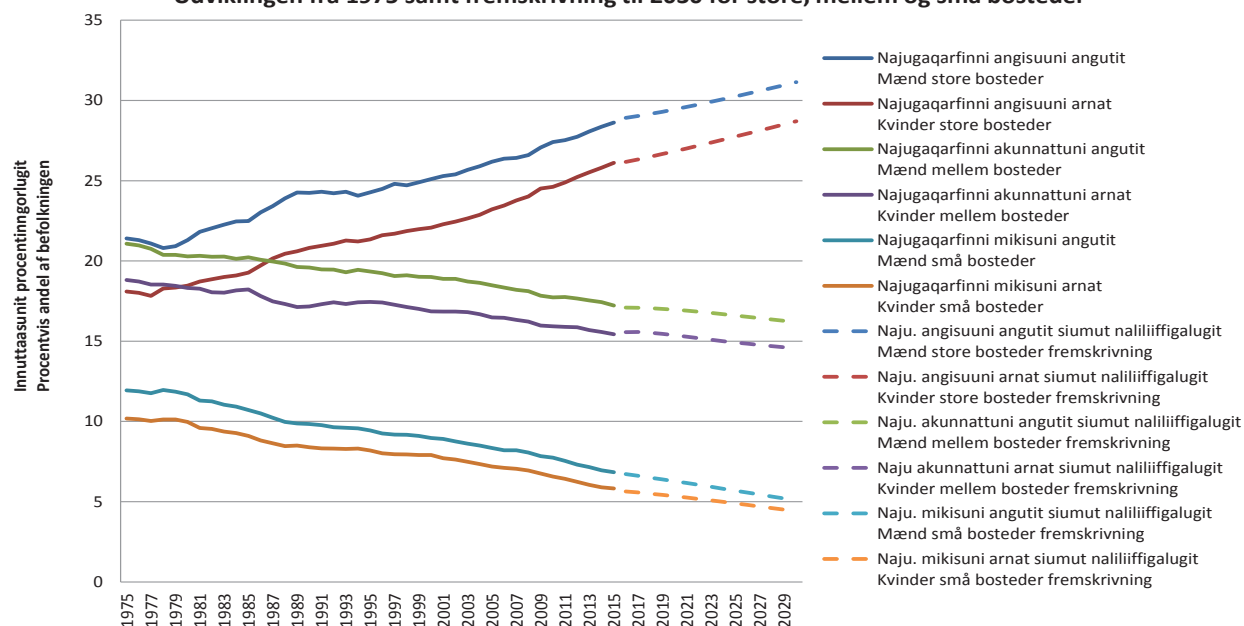
Nogle af de vigtigste demografiske udfordringer er beskrevet ovenfor. Det gælder aldersfordeling og kønsfordeling i befolkningen. Begge faktorer har stor indflydelse på udviklingen, og vil have særdeles stor indvirkning på udviklingen i Grønland i fremtiden. Her spiller den befolkningsmæssige udvikling for de enkelte bosteder en central rolle. Det afgørende spørgsmål er: Stiger eller falder befolkningstallet?

Indtil for ti-femten år siden var befolkningstallet i Grønland som helhed stigende. Fødselsraten oversteg dødeligheden således, at der var tale om en naturlig tilvækst i befolkningen. Også dengang var antallet af udvandrede uddannelsessøgende større end antallet af tilbagevending uddannelsessøgende. Alligevel kunne fødselsoverskuddet kompensere for netto udvandringen. Situation i de seneste år har været, at det samlede befolkningstal er i balance. Derimod kan underskuddet af yngre kvinder om blot få år medføre, at det samlede befolkningstal vil være faldende.

Fordelingen af befolkningen mellem de fire nuværende kommunale administrationsbosteder (store bosteder), de tidligere kommunale administrationsbosteder (mellem bosteder) og de små bosteder (små bosteder) har været meget forskellig. Det fremgår af Figur 1.1 og Figur 1.2.

Et karakteristisk træk har været et næsten kontinuerligt fald i befolkningen de små bosteder, medens de fire største bosteder først fra 1980'erne blev rigtig store. De fire store bosteder har lige siden været de størrelsesmæssige mest dominerende.

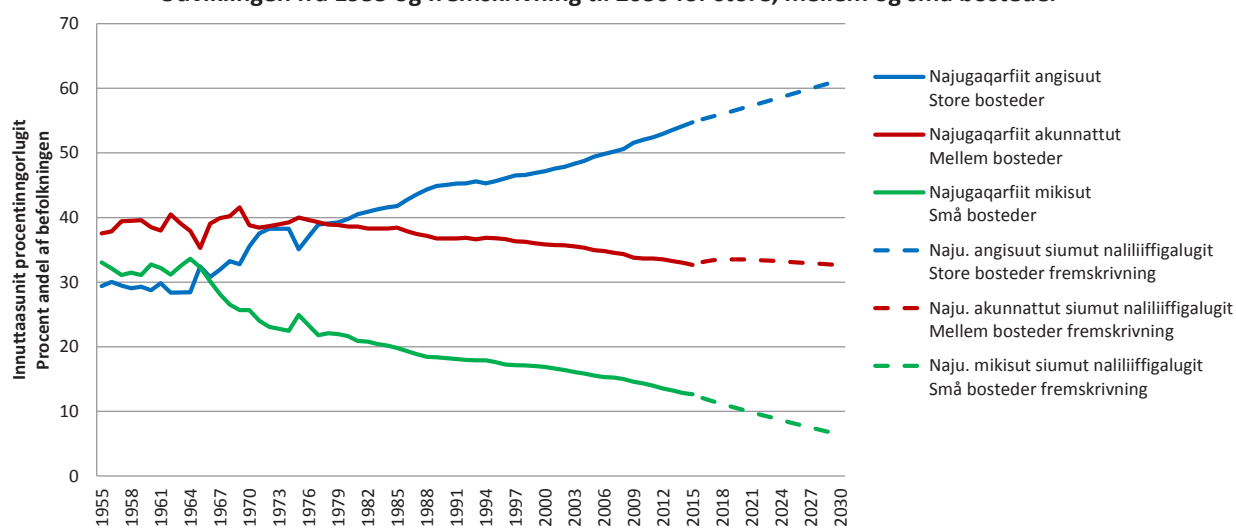
Najugaqarfiit angisuut, akunnattut mikisullu 1975-miit ineriartorsimanerat 2030-mut siumut naliliiffigalugu
Udviklingen fra 1975 samt fremskrivning til 2030 for store, mellem og små bosteder

Titartagaq 1.1. Najugaqarfinni angisuuni, akunnattuni mikisunilu 1975-miit innuttaasut nikerarsimanerat, innuttaasullu 2030-mut suaassutsitigut immikkoortillugit siumut naliliiffiginerat. Najugaqarfiit angisuut tassaapput kommunini najugaqarfiit annersaat. Akunnattutut taasat tassaapput siusinnerusuklut kommunini najugaqarfittut pingaarnersaasimasut.

Figur 1.1. Befolkningsudviklingen fra 1975 samt befolkningsfremskrivning til 2030 fordelt på køn for store, mellem og små bosteder. Store bosteder omfatter de fire kommunale hovedbosteder. Mellem bosteder omfatter de tidligere kommunale hovedbosteder.

Najugaqarfiit angisuut, akunnattut mikisullu 1955-miit ineriartortitsisimaneq 2030-mut siumut naliliiffigalugu
Udviklingen fra 1955 og fremskrivning til 2030 for store, mellem og små bosteder

Titartagaq 1.2. Najugaqarfinni angisuuni, akunnattuni mikisunilu 1955-miit innuttaasut nikerarsimanerat 2030-mut siumut naliliiffigalugu.

Figur 1.2. Befolkningsudvikling opdelt på store, mellem og små bosteder fra 1955 samt befolkningsfremskrivning til 2030 for store, mellem og små bosteder.

Tassani najugaqarfinni ataasiakkaani innuttaqarnikkut ineriartorneq pingaarteqarpoq. Apeqput aalajan-giisuusoq tassaavoq; Innuttaasut amerliartorpat imaluunniit ikiliartorpat?

Kalaallit Nunaanni innuttaasut ataatsimut isigalugit uki-ut qulit 15-illu akornanni matuma siorna tikillugu amerli-artorsimapput. Taamanikkut inunngortartut toqusartunit amerlanerupput, taamaalillutillu innuttaasut pissusis-samisoortumik amerliartorlutik. Aamma taamanikkut ilinniariartut aallartartut ilinniagaqareerlutik utertar-tunit amerlanerusimapput. Taamaakkaluartoq allamut nuuttartut amerlassutsikkut sinnerlugit inunngortartut matussusersinnaasimavaat. Ukiuni kingulliunerusuni pissutsitigut imaassimapput, innuttaasut aalajaatsumik amerlassuseqarlutik. Arnalliuku inuusuttut ikinnerune-risa innuttaasut ukiut ikitsut ingerlaneranni ikiliartuler-nissaat nassatarisinnagaa.

Ullumikkut kommunini allaffissornikkut inissisimaffi-usut akornanni (najugaqarfiit annerit) innuttaasut ag-guataarneri, siusinnerusukkut kommunit allaffissornik-kut inissisimaffigisimasaat (najugaqarfiit akunnattut), kiisalu najugaqarfiit minnerusut (najugaqarfiit minnerit) annertuutigut assigiinngissuteqarsimapput. Titartakka-mi 1.1-mi aamma Titartakkami 1.2-mi takuneqarsin-naasutut.

Najugaqarfiusuni minnerusuni innuttaasut ikiliartuaaru-saarsimanerat takuneqarsinnaavoq, najugaqarfinni-li annerusuni sisamaasuni aatsaat 1980'ikkunni al-lingaatsiarsimallutik. Najugaqarfiit annerusut taakku sisamaasut malunnaatilimmik annerussuteqalersima-put. 2030-p tungaanut siumut naliliinerup takutippaa, ineriartorneq tamanna siunissami taamaaginnassasoq.

Titartakkat 1.1-mi takuneqarsinnaavoq, 1970'kkunniilli suaasutsikkut agguataanerit qanoq isikkoqarsimanerat. Taamatullu ineriartorneq siunissami taamaaginnartus-satut isikkoqarluni.

Innuttaasut agguataagaaneriisa allanngoriartornerata nassataanik anigaasaqarnikkut unammisassat

Najugaqarfinni ataasiakkaani innuttaasut amerliartor-nerisa ikiliartornerisaluunniit qanoq iliuuseqarfiginissaa pilersaarusiornermi unammisassat aalajangiisuusut ilagaat. Qassinik ukioqassutsikkut agguataagaanermut tunngatillugu sumiiffinni utoqqaat amerliartorfigisaanni unammilligassat annertusiartussapput.

2015-imi innuttaasut agguataagaaneranni pilersuini-kut nammatassat titartakkami 1.3-mi takutinneqarput. Pilersuini-kut nammatassat tassaapput, sulisinnaasut akornanni suliffeqartut imminnut pilersornermi saniati-gut inuit pilersugassaasa amerlassusiat.

Fremskrivningen frem til 2030 viser, at det er en udvikling, der vil fortsætte fremover.

Figur 1.1 viser, hvordan fordelingen mellem køn-nene har siden 1970'erne. Den samme tendens ser ud til at ville fortsætte fremover.

Økonomiske udfordringer skabt af demografien

En af de afgørende udfordringer for planlægning-en er håndtering af vækst eller fald i befolknings-tallet for det enkelte bosted. Udfordringerne bliver særlig store, når udviklingen i den aldersmæssige sammensætning de enkelte steder, bevæger sig mod en større forsørgerbyrde.

Figur 1.3 viser den demografiske forsørgerbyrde, som den så ud i januar 2015. Forsørgerbyrden er et mål for hvor mange personer, som de, der er aktive på arbejdsmarkedet, skal forsørge ud over sig selv. Tallet for forsørgerbyrden beregnes ud fra størrelsen af forskellige aldersgrupper. Alders-gruppen 15-64 år anses for at være dem, der er på arbejdsmarkedet. Den del af befolkningen, som er uden for den potentielle arbejdsstyrke, er dels børn under og i skolealderen (0-14 år), dels gruppen af ældre (alder fra 65 år og derover). Forsørgerbyr-den viser gruppen af erhvervsaktive i forhold til de ikke-erhvervsaktive.

For Grønland som helhed er forsørgerbyrden 38,9 %. Farveskalaen på Figur 1.3 viser fra lys brun til mørk brun, hvorledes situationen ser ud for de enkelte steder. Som det fremgår, så har flere af de større bosteder lave forsørgerbyrder, fordi al-dersgruppen på arbejdsmarkedet udgør en stor andel af den samlede befolkning de steder. Deri-mod er situationen for de mindre bosteder, at den potentielle arbejdsstyrke udgør en relativ lille del af befolkningen de steder i forhold til de ikke-erhvervsaktive.

Det betyder, at alene den demografiske sammen-sætning ved et bosted kan sætte kommunen un-der et stort økonomisk pres. Det pres forøges, når befolkningen samtidig bliver gradvist ældre.

Det fremgår meget klart, hvorledes demografien og dens parametre med flere ældre, skæv køns-fordeling, stor fra- og tilflytning og økonomiske konsekvenser af den demografiske struktur allere-de har, og i fremtiden i stigende grad vil få regiona-le konsekvenser, og det vil skabe udfordringer for udviklingen i Grønland.

De demografiske forskydninger og flytninger mel-lem bosteder har også betydning for behovene på boligområdet. Nogle bosteder har et boligoverskud

Pilersuinikkut nammatassat annertussusii ukioqatigiiaat assigiinngitsut qanoq amerlassuseqarnerisa naatsorsornerisigut kisitsisilerneqarput. 15-it 64-illu akornanni ukiullit suliffeqarnerup iluaniittutut isigineqartariaqarput. Innuttaasut ilaat sulisinnaasut ilarinngisaat ilaatigut meeraapput suli atualersimanngitsut meeqqallu atuariannik ingerlatsisut (0-ut 14-illu akornanni ukiullit), ilaatigullu utoqqaat (65-inik amerlanerusunilluunniit ukiullit). Pilersuinikkut nammatassat tassaapput sulisinnaasut suliffeqarnerullu avataaniittut imminnut attuumassuteqarnerat.

Kalaallit Nunaat ataatsimut isigalugu pilersuinikkut nammatassat 38,9 %-iupput. Sumiiffinni ataasiakkaani pissutsit qanoq innersut kajortumik qaamasumik taartumillu qalipaaserlugit titatarkkami 1.3-mi takutinneqarput. Takuneqarsinnaasutut najugaqarfinni anginerit ilaanni pilersuinikkut nammatassat annikinnerupput, taakkunanimi ukioqatigiit sulisinnaasut innuttaasunut tamarmiusunut naleqqiullutik amerlanerugamik.

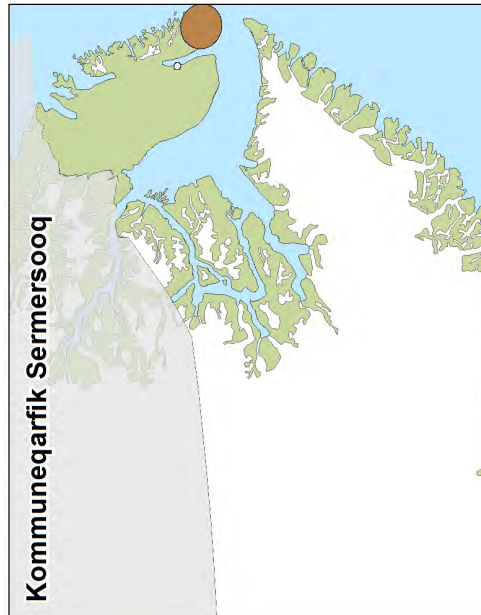
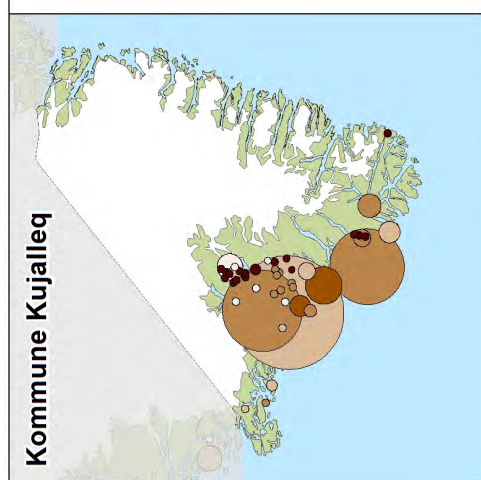
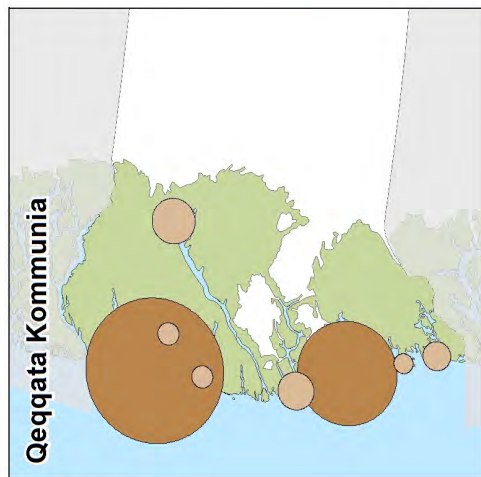
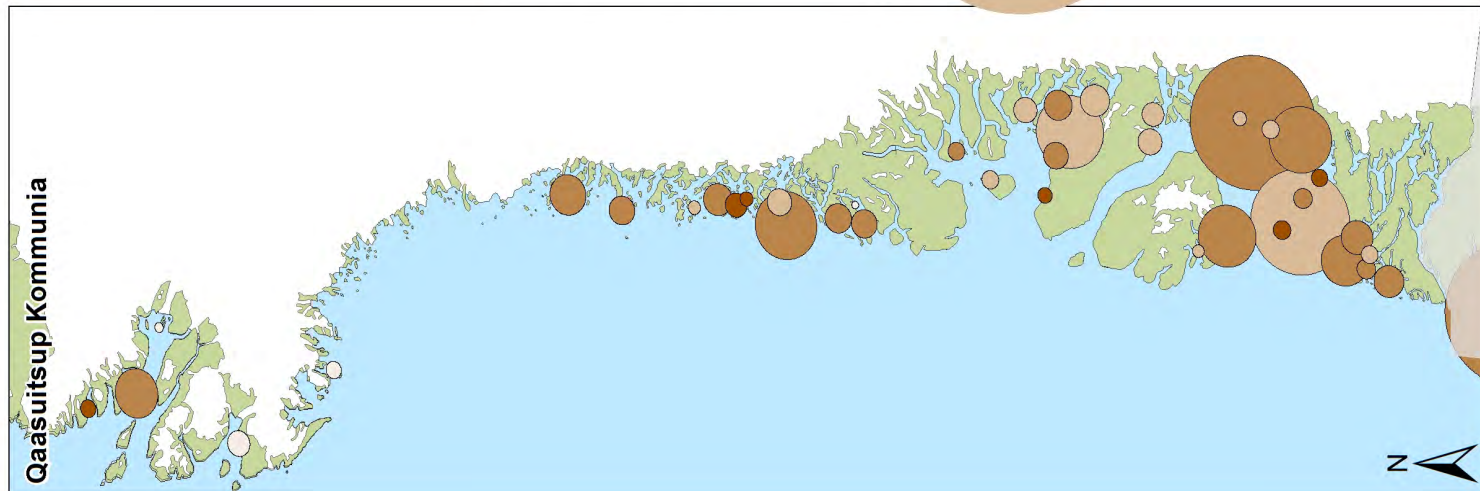
Najugaqarfinni minnerni pissutsit allaapput, taakkunani sulisinnaasut suliffeqarnerup avataaniittunut naleqqiullutik ikinnerupput. Tamatuma nassataraa najugaqarfinni innuttaasut katitigaanerisa kisimiilluni kommuni aningaasaqarnikkut nammakkersorsinnaammagu. Nammakkiineq taanna innuttaasut utoqqaliartuaarnannik annertusiartuaassaaq.

Innuttaasut katitigaanerisa taassumunngalu uuttuutit utoqqaat amerlanerannik, suiaassutsikkut equngasumik agguataagaanermik, nuuttartut (-mit -mut) amerliartornerannik maannakkullu katitigaanikkut ataqatigiissaagaanitta nassataanik aningaasaqarnikkut kingunerisai siunissamilu nunap immikkoortuini annertusigaluttuinnartumik kingunerisassai erseqqilluinnartumik saqqummerput, tamakkulu Kalaallit Nunaata ineriartornerani suliassanik annertuunik pilersitsissapput.

Najugaqarfiit akornanni innuttaasut nikerarnerat nutarnerallu inissaqarniarnikkut aam-ma sunniteqarpoq. Najugaqarfiit ilaat naammattunik inissaateqarput, najugaqarfiilli ilaat inissianik amigaateqarlutik, utaqqisullu allattorsimaffiini utaqqisoqaqaluni. Pissutsit tamaku sumiiffinni pilersaarusiornermut ilaatinneqartussaapput, ilaatigummi utoqqaat pilersaarusiorfiginerini pingaaruteqarmata. Pisariaqartitalu assigiinngitsut tamakku inissialiornikkut attaveqaatitigullumi aningaasaliinissatsigut namminersortunit aningaasaliissoqarnissaani aamma sunniteqartussaallutik.

med tomme boliger, mens andre bosteder har underskud på boliger og lange ventelister. Disse forhold skal indgå i sektorplanlægningen, for de har væsentlige konsekvenser i forhold til blandt andet planlægningen på ældreområdet. De forskellige behov har også konsekvenser for mulighederne for at få privat kapital med til at finansiere eksempelvis boligbyggeri og nye infrastrukturinvesteringer.

2015-imi pilersugassat agguaqatigiitsinermi amerlassusaat

Forsørgerbyrde 2015

Kalaallit Nunaanni
tamakkerlugu: 38,9 %
Hele Grønland: 38,9 %

15-it 65-illu akornanni ukiulinnut
naleqquillutik 0-unii 14-inut ukiullit
aamma 65-inik amerlanerusunilluunniit
ukiullit amerlassusaat
procenttingorlugu

Andel af 0-14 årige og 65+ årige i
forhold til 15-64 årige i %

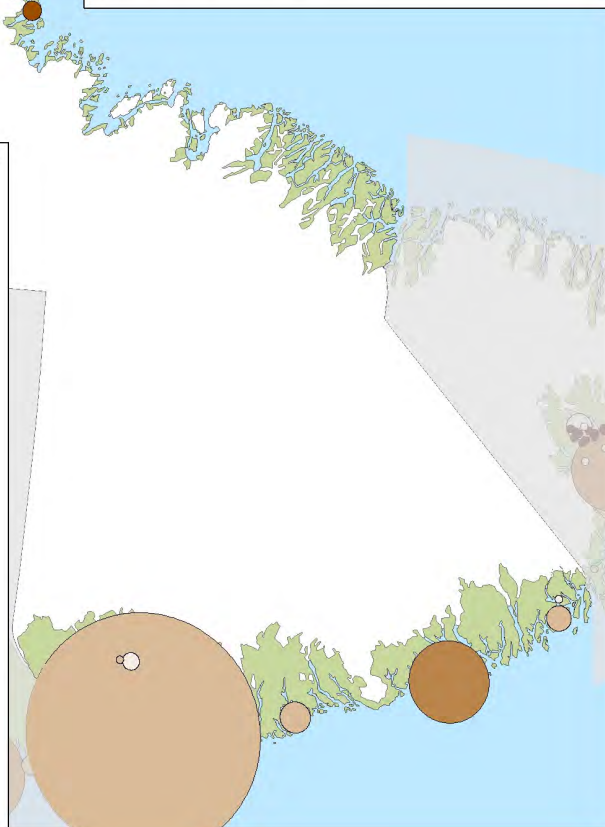
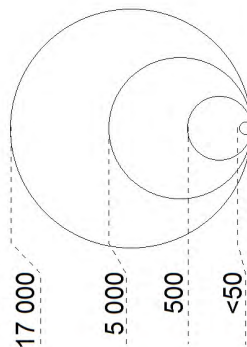
Takussutissiaq / Figur: 1.3

Paasisutissanik pissarsiffigit: Kalaallit Nunaanni
Naatsorsuqeqsaarfiik. Dataklidit: Grønlands
Statistik. Analyse og design: Johanna Røto
© Nordregio & NLS Finland for administrative grænser

Kommunit - Kommuner

Najugaqarfimmi ulloq 1. januar
2015-imi inuit amerlassusaat
ammalortuliap angissusaatigut
takutinneqarpooq

Cirkulens størrelse angiver antal
personer ved bostedet den
1. januar 2015

C: Innuttaasut agguataagaaneran suliassat aalajangiisuusussat

Inuiaqatigiit allaaserinerat sumiiffinnilu ineriartortitsineq

Innuttaasut agguataagaaneran uuttuutit pingaarnert taakkulu Kalaallit Nunaanni nunap immikkoortuini ineriartornermut kingunerisaat qulaani eqqartorneqarput. Tassani tikkuarneqarpoq innuttaasut agguataagaanerat pingaarnersiunerimi eqqarsaasersuutitut ilanngunneqaruni attuumassuteqarsinnaasoq. Tamatuma sania-tigut tikkuarneqarpoq innuttaasut agguataagaanerisa katitigaanerata qanoq ililluni unammisassanik amerla-nerusunik ikinnerusunilluunniit iliuuseqarfigisariaqartu-nik pilersitsisinaanera. Unammisaassat pilersaarusi-ornermik suliagarnermut ilanngunneqarsinnaaneritut kapitali marlunnik assersuusiropoq. Ukioqassutsikkut katitigaaneq apeqqutillu siunissami misissueqqissaar-nerni assigiinngissutaasut qulaajaavigisinnaasaat as-sersuutip siulliup eqqartorpai. Unammisaassat qassit suullu assigiinngitsut pilersaarusiornermik suliagarner-mi ilanngunneqarunik pingaaruteqarsinnaasut asser-suutip aappaata tikkuarpai.

Innuttaasut agguataagaaneran unammilligassat

Innuttaasut ukioqatigiiaanut assigiinngitsunut aggua-taagaanerat sumiiffimmiit sumiiffimmut allanngorartopq innuttaasut agguataagaaneran tunngatillugu unam-misassanik annertuunik pilersitsisinnaavoq. Tamanna aamma innuttaasut agguataagaaneran uuttuutitut allanut atuuppoq. Nunani allani innuttaasut misissuif-figineqaraangata innuttaasut agguataagaaneran unammisaassat qulit uuttuutitut ator-neqakkajupput, taakku najugaqarfimmi, kommunimi nunalluunniit im-mikkoortuani pineqartumi innuttaasut agguataagaane-risigut atukkat qanoq pisariitsiginersut katitigaatiginer-sulluunniit ataatsimut takutittarpaat.

Titartagaq 1.4-ap takutippaa kommunitoqqat (saamer-leq) kommunillu nutaat (talerperleq) eqqarsaatigalugit, innuttaasut innuttaasut agguataagaanerisigut sanng-equtit suuneri qassiunerilu takuneqarsinnaapput. Nunap assingani qalipaati-tigut innuttaasut qanoq agguataaga-neri sanngееqutaasinnaasut takuneqarsinnaapput. Qa-lipaati qaamasut sanngiffeqannginneq minnerusutigul-luunniit sanngiffeqarneq takussutissillugu, qalipaati-lu taarnerit tassaallutik sanngiffeqarfiunerpaat.

Taamaalluni kommunimi pineqartumi unamminartut qalipaati-tigut takussutissinne-qarlutik. Taamaalluni siunissami ineriartornermut periusissanik pilersaarusi-ornermi pisortanit iliuuserissallugit pisariaqarsinnaasut pillugit qalipaati aamma pitsaasumik takussutissillutik.

C: De afgørende demografiske udfordringer

Demografien og den regionale udvikling

Ovenfor har centrale demografiske parametre og deres konsekvenser for regionaludviklingen i Grønland været diskuteret. Her peges på, hvorle-des det vil være relevant at inddrage demografien i prioriteringsovervejelser. Herudover peges på i hvilke områder kompleksiteten i demografien kan skabe flere eller færre demografiske udfordringer, som bør håndteres. Kapitlet giver to eksempler på, hvordan udfordringerne kan inddrages i plan-lægningsprocessen. Det første eksempel diskute-rer den aldersmæssige struktur og de spørgsmål, som forskellene kan bidrage til i fremtidige analy-ser. Det andet eksempel peger på hvor mange og hvilke forskellige udfordringer, der vil være centrale at inddrage i planlægningsprocessen.

Demografiske udfordringer

Den varierende fordeling af befolkningen i forskel-lige aldersklasser kan skabe nogle væsentlige de-mografiske udfordringer. Det samme gør sig gæl-dende for andre af de demografiske parametre. I nordisk sammenhæng benytter analyser ofte et sæt på ti demografiske udfordringer, som samlet set giver et billede af, hvor simpel eller kompleks den demografiske situation er i et bosted, en kom-mune eller en region.

Figur 1.4 giver et billede af hvor mange og hvilke demografiske sårbarheder, der gør sig gældende, både når det gælder de gamle kommuner (til ven-stre) og, når det gælder de nye kommuner (til høj-re). Farverne på kortene viser det samlede antal demografiske komponenter, der indikerer sårbar-hed. Skalaen går fra lyse farver, der indikerer ingen eller få sårbarheder, til mørke farver, der indikerer mange sårbarheder.

Farven giver således en indikation af niveauet for de udfordringer, som den pågældende kommune står over for. Farven giver dermed også en god in-dikation af hvilken type af foranstaltninger, der kan være nødvendige, når myndighederne planlægger strategier for den fremtidige udvikling.

Tallene, som ligger bag Figur 1.4, viser for det før-ste hvilket risikoniveau, der er for hver enkelt de-mografisk parameter, og for det andet hvilke af de ti demografiske komponenter, der udviser sårbar-hed for hver administrativ enhed.

Titartakkami 1.4-mi kisitsisit inuiaqatigiilerinermi uut-tuutit qanoq sunniuteqarsinnaaneri takussutissippaat, aappaattuullu inuiaqatigiilerinermi uuttuutit qulisut ar-laar sorleq allaffissornikkut mianernarsinnaanersut ta-kussutisillugit.

Inuiaqatigiilerinermi uuttuut tamarmik killissaqartuup-put. Killissarititaasutigit uuttuutip qanoq inissisimanera takuneqarsinnaavoq. Uuttuutini tamani killissarititaasoq atuuttoq, inuiaqatigiinni kalaallini agguaqatigiissitsinik-kut atuuttussatut naatsorsorneqarnikuuvoq, taannalu ataakkaanni qulaakkaaniluunniit ukiutigut patajaatsu-mik inissitsisoqarsinnaanani taartaasinnaasumilluunniit atugassaqarani.

Assersuutigalugu meeqqat 0-uniit 6-inik ukiullit amer-lassutsimikkut innuttaasut katillutik amerlassusiisa 9,6 %-ianit ikinnerulerunik, maannakkut meeqqat atuar-fianni ilinniarnerminnik ingerlatsisut taarsernissaannut ikippallaalissapput. Siunissami tamatuma kinguneris-savaa meeqqat atuarfianni atuartut ikilinerat. Malittua-nillu inuusuttut ilinniartitaanermik ingerlatsisinnaasut suliffeqarnermullu ingerlaqqissinnaasut ikilissapput. Pingaaruteqarpoq maluginiassallugu, ukioqatigiit akor-nanni inunnik amigaateqarneq iliuuserineqarsinnaasu-nit allanit matussusiivigineqarsinnaammat. Tamanna assersuutigalugu nunanit allanit nunasisoqartitsinikkut pisinnaavoq.

Uuttuutit sinnerinut killiliussat makittarissumik ingerla-nissamut inissinneqarput. Assersuutigalugu innarlerne-qarneq pisinnaavoq angutit 100-gaangata arnat 89-init ikinnerulerpata, killiliussaq taanna ullumikkut atuuppoq, imaluunniit suliffeqarnerup iluani angutit 100-gaangata arnat 95-it ataallugit amerlassuseqalerpata, taannatta-aq ullumikkut atuuppoq.

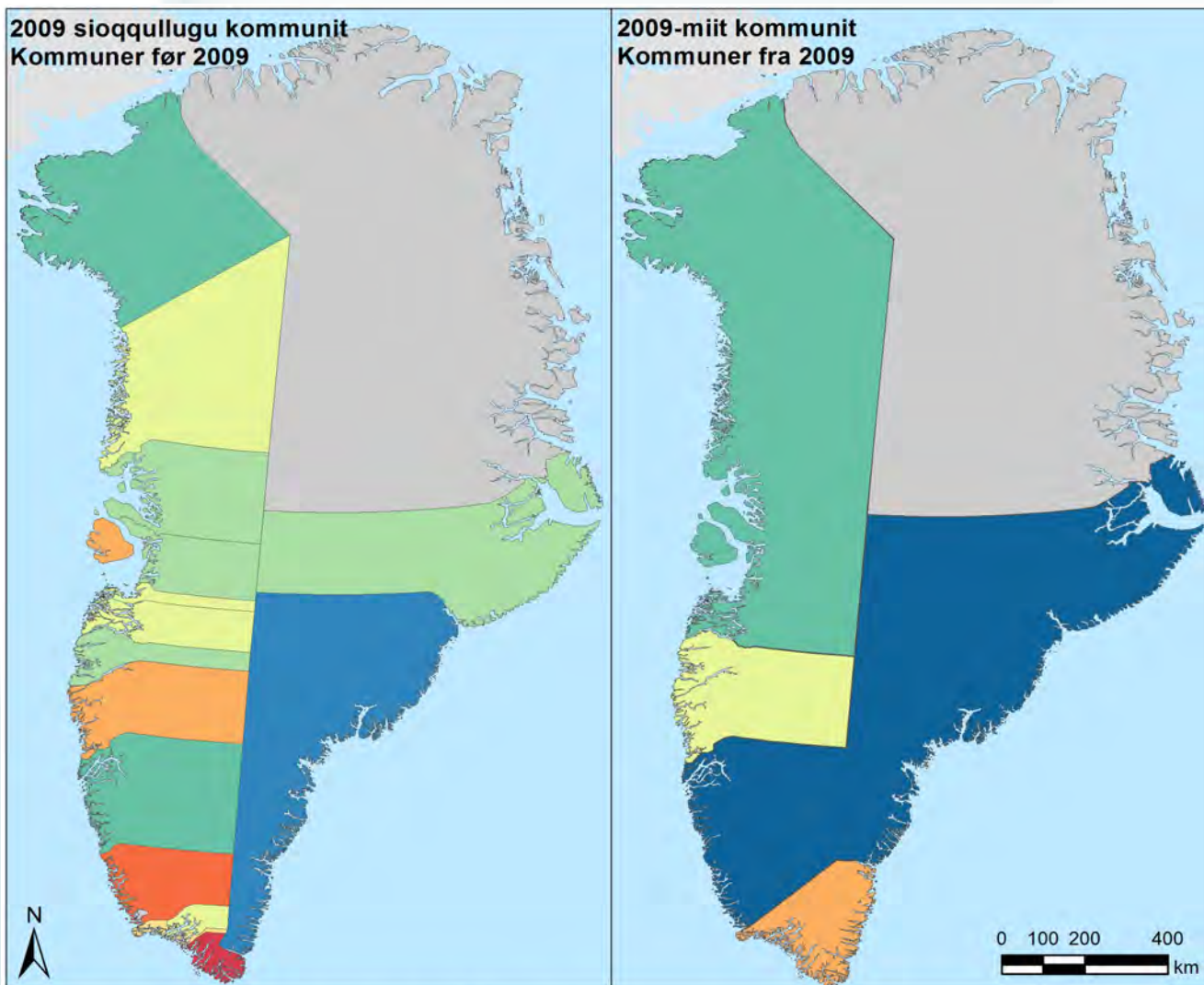
Uuttuutinut taakkununga qulinut tunngatillugu, taak-ku ataasiakkaarlugit innarlerneqarnissamut uloria-nartorsiorneq ulorianartorsiunnginnerluunniit pillugu paasisaqarfigereerlugit, ilaat innarlerneqarsinnaaner-mik takussutissiisut katinnerisigut najugaqarfiup kom-munilluunniit innarlerneqarnissamut ulorianartorsiorne-ra tamakkiisoq naatsorsorneqarpoq.

Ved hver demografisk parameter er der en græn-seværdi. Grænseværdien er blevet valgt til at identificere, om parameteren udviser sårbarhed. Grænseværdien, som er bestemt for de valgte parametre, er blevet beregnet på grundlag af de grønlandske gennemsnitsværdier under eller over hvilken, der ikke kan opnå en stabil aldersstruktur og en potentiel erstatning.

Hvis for eksempel aldersgruppen 0-6 år kommer under 9,6 % af den samlede befolkning, så vil det betyde, at gruppen af førskolebørn ikke kan erstat-te gruppen af skolebørn, som gennemfører deres uddannelse. Konsekvensen vil være, at der på sigt vil være et fald i gruppen af skolebørn. Fal-det betyder, at der efterfølgende vil komme et fald i gruppen af unge, som kan gå ind i uddannelses-systemet og fortsætte ud på arbejdsmarkedet. Det er vigtigt at være opmærksom på, at manglen af personer i en aldersgruppe kan kompenseres med andre faktorer. Det kunne eksempelvis være ved indvandring.

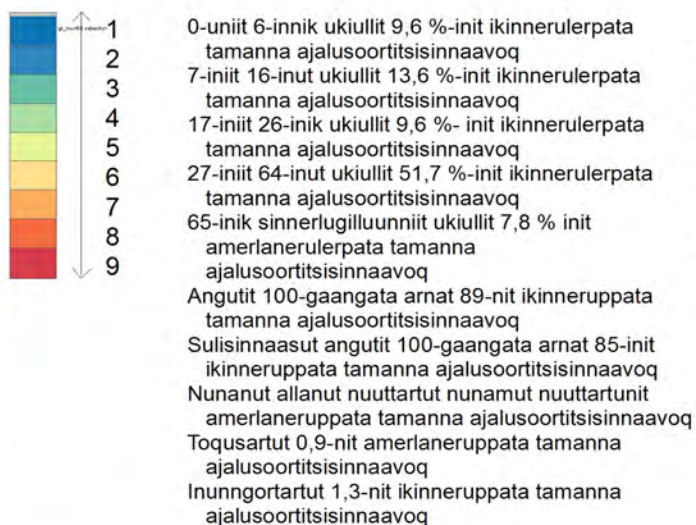
Ved de øvrige komponenter er grænseværdierne blevet indstillet til en balanceret situation. En sår-bar situation opstår, hvis for eksempel andelen af kvinder kommer under det tal på 89 kvinder per 100 mænd, som er det niveau, der gælder i dag, eller hvis gruppen af kvinder på arbejdsmarkedet kommer under 95 pr. 100 mænd, som gælder i dag.

Ud fra en identifikation af risiko eller ikke-risiko for hver af de ti komponenterne, er det samlede ni-veau af sårbarhed for et bosted eller en kommune beregnet ved tælle antallet af enkeltkomponenter, der viser sårbarhed.

Inuiaqatigiit agguataarnerannut tunngatillugu unammilligassat Demografiske udfordringer 2015

Innuttaasut agguataagaanerannut uuttuutit ajalusoortitsisinnaasunik takutitsisut
Antal kritiske demografiske parametre

Hvis 0-6 år <9,6 %, så er det en udfordring
Hvis 7-16 år <13,6 %, så er det en udfordring
Hvis 17-26 år <15,6 %, så er det en udfordring
Hvis 27-64 år <51,7 %, så er det en udfordring
Hvis 65+ år >7,8 %, så er det en udfordring
Hvis kvinder per 100 mænd <89, så er det en udfordring
Hvis kvinder i arbejdsstyrken per 100 mænd <85, så er det en udfordring
Hvis nettomobilitet <0, så er det en udfordring
Hvis dødelighed >0,9, så er det en udfordring
Hvis fødselsrate <1,3, så er det en udfordring

Takussutissiaq / Figur: 1.4

Paasisutissianik pissarsiffik: Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfik. Datakilde: Grønlands Statistik. Analyse og design: Rasmus Ole Rasmussen & Johanna Roto © Nordregio & NLS Finland for administrative grænser

D: Nuunnerit nunasinerillu

Inuiaqatigiit ineriartornerannut nuttarsinnaaneq pingaaruteqaleraluttuinnarpoq. Tassuunakkut Nunarsuup sinnera assigalugu Kalaallit Nunaanni ineriartortoqartoq takuneqarsinnaavoq.

Nuttarneq nuuttarnernut nunamullu allamut nunasinarnernut aggorneqarsinnaavoq. Arlaat nunap iluani adresseminik nuussiguni, tamanna nuunneruvoq. Tamannalu sumiiffimmi adressimut allamut, najugaqarfimmulluunniit allamut nuunnerusinnaavoq. Arlaat adresseminik Kalaallit Nunanniit nunamut allamut nuussiguni, tamanna nunamut allamut nunasineruvoq. Kalaallit Nunaata Danmarkillu akornanni, Kalaalliluunniit Nunaata nunarsuarmilu sumiiffiup allarluinnaap akornanni nunasisoqarsinnaavoq.

Nuuttarnerit

Qanoq nuuttoqarneranut sunniuteqarnerpaallutik pisutaasartut marluusut aappaa siulleq tassaavoq suliffissamik nassaarnissaq suliffissaaleqilernissamillu pinaveersaartitsineq. Tulliulluni ilinniagaqarnikkut suliffissanut nutaanut piginnaanngorsarnissaq. Nuunnermi angutit arnallu assigiinngitsunik periuseqartarput.

Angutit suliffissamik misilittagaqarfigisanik, najugaqarfimmut qanittumi sulisussarsiuunneqartunik malersuillutik nuukkumanerusarput. Angutit tamatuma saniatigut suliffinnik najugaqarfimmik qimatsinissamik piumasaqaatitaqanngitsunik suliffeqarumanerusarput najugaqarfimmullu nammeneq najugaqarfigisap qanittuaniittumut suliartortarlutik. Suliartornerat taamaalilluni sivikissinnaasumik sulinerusarluni.

Arnat suliffiit ilinniakkaminnut tunngassuteqartut malersorlugit amerlanertigut nuuttarput, arnalli suliffinnut nutaanik piginnaasaqalernissamik piumasaqaateqartunut uterfiunngitsumik nuunnissamut piareersimane-rusarput. Pingaartumik nutaanik piginnaasaqalernissamik kissaateqarneq innuttaasut inuusunnerusortaanit aamma atorneqarpoq, arnat angutillu inuusuttut illoqarfinnut ilinniagaqalernissamut periarfissiisunut sivikinnerusumik sivilunerususmilluunniit nuukkumasinnaasarlutik. Taasunga atatillugu sumiiffinnut piginnaasanik pigilersimasamik atuinnissamut periarfissiisunut nuukkumasarput.

Titartakkani B.5-mi B.6-milu nunap assingi taakkunungalu ilanngussaq 2-mi nassuiaatit Kalaallit Nunaanni nooriaatsit atorneqarnerusut pillugit erseqqissumik paasissutissiipput.

Ukioqatigiiaat assigiinngitsut kiisalu arnat angutillu nuuttarnerisa assigiinngissusiak pilersaarusiornikkut unaminartorujussuavoq. Illuatungaatigut illoqarfissuarnut

D: Flytninger og vandringer

Mobilitet spiller en stigende rolle for befolkningsudviklingen. På det punkt ses den samme tendens i Grønland som i resten af verden.

Mobilitet opdeles i flytninger og vandringer. Når nogen skifter adresse inden for landets grænser, kaldes det flytning. Det kan være flytning fra en adresse til en anden inden for samme lokalitet, eller det kan være fra et bosted til et andet. Når nogen skifter adresse mellem Grønland og udlandet, kaldes det vandring. Det kan være mobilitet mellem Grønland og Danmark eller mellem Grønland og et andet sted i verden.

Flytninger

De to faktorer, som har størst indflydelse på den måde, man flytter på, er for det første mulighederne for at få arbejde og begrænse risikoen for at blive arbejdsløs. Dernæst kommer mulighederne for at kvalificere sig til nye jobs gennem uddannelse. Mænd og kvinder har forskellige strategier ved flytning.

Mændene flytter helst efter jobs, som de har erfaringer med, og som udbydes i nærheden af bostedet. Desuden vælger mænd ofte jobs, som gør det muligt at forblive på bostedet og tage til et nærliggende bosted for at arbejde. Det er dermed jobs, som kan være kortvarige.

Kvinder flytter oftere efter jobs, som relaterer til deres uddannelse, men kvinderne er samtidig åbne for mere permanente flytninger til jobs, som kræver nye kvalifikationer. Specielt ønsket om at erhverve nye kvalificering deles med den yngre del af befolkningen, hvor både yngre kvinder og mænd i kortere eller længere tid flytter til byer med uddannelsesmuligheder. I tilknytning hertil flytter de gerne til steder, hvor der er mulighed for at benytte de erhvervede kvalifikationer.

Kortene på Figur B.5 og B.6 og den tilhørende tekst i Bilag 2 giver et detaljeret billede af de flytninger, der dominerer Grønland.

Rent planlægningsmæssigt er forskellene i flytningsmønstrene i forskellige aldersgrupper og mellem mænd og kvinder en stor udfordring. For på den ene side er urbaniseringsprocessen et svar på de beskæftigelsesmæssige udfordringer, som skabes gennem globaliseringen samt af udviklingen af nye erhvervsaktiviteter og serviceringen af dem.

eqiterunneq, nunarsuarmioqatigiileraluttuinnarneq suliffiillu nutaat pilersinneqartut taakkununggalu kiffartuussineq suliffissaqarnikkut unammisassat pillugit apeqqummut akissutaasinnaapput. Nuunnerit ilaat – ingammik inuusunnerusut arnallu akornanni – suliffiit nutaat ilisimasaqarnikkut piginnaasaqarnikullu piumasaqaataannut qisuariutaasarpot. Innuttaasut ilaasa periarfissat nunap avataaniittut unammillertarpaat.

Peqatigisaanik innuttaasut ilaqarput suliffeqarnikkut attuumassuteqarnikkullu najugaqarfimmi mikinerusumi najugaqarnissaminnik toqqaasut, sumiiffimmi inuusutissarsiornikkut suliffeqarnikkullu ileqqut malillugit annerusumik ingerlatsiviusumi.

Pilersaarusiornikkut kinguneraa pisortat nunamut tamarmut periusissamik pilersaarusiornermi periutsinik marlunnik suliaqartariaqarnerat. Ilaatigut inuiaqatigiit ikittunnguit akornanni ileqqut malillugit ingerlatat attatiinnarnissaat ineriartortitsinerlu isumannaarneqassallutik, ilaatigullu najugaqarfinni anginerusuni ingerlatassanik nutaanik ineriartortitsisoqassaaq, assersuutigalugu nunarsuarmioqatigiilernerup piumasaqaataanut innuttaasullu piginnaasaannut nutaanut, ilinniagassat naleqqussarnissaannut periarfissiisoqarluni.

Innuttaasut ilaat nunamut allamut sivikinnerusumik sivilisinerusumilluunniit nunasinissaminnik toqqaasarnisa peqatigisaanik, inunnik inuiaqatigiit akornanni nutaanik ineriartornermik pilersitsinermut tapiuteqarumasunik nunamut nunasisoqartarpoq. Nunasisut akornanni inoqartarpoq suliassanik inuttassaqartinnisanik suliaqarnissamik neqeroorsinnaasunik. Tamanna sulinuutit nalituut ingerlanneqalissappata naammattoorneqarsinnaassaaq, tassa najugaqarvissunik naammattumik piginnaasalinnik amigaateqartoqalersinnaammat. Tamanna tamatuma saniatigut annertusigaluttuinnartumik suliffeqarfiit kiffartuussinermik ingerlatsiffiusut akornanni takuneqartarpoq.

Nunamut /nunanut allanut nunasisarnerit

2014-imi nuttarnerp ineriartorsimanerata takutip-paa aningaasaqarnikkut ineriartornerp nassataanik Kalaallit Nunaat innuttaqarnikkut ukiuni kingullerni ajornartorsiuteqartoq. Amerlasuut Danmarkimut nunasinissartik toqqartarpaat. Nunasisartut ikinngutitik ilisarisimasatillu Danmarkimi najugaqartut qanillillugit nuukkumasarpot, ilinniakkanillu ilisimaneqarluartunik ilinniagaqarumasarlutik. Arnat angutillu Danmarkimut nuuttarnerat taamaammat ilisarisimalluarlugit attuumassuteqarfigisanut nuunnerusarpoq..

Nunanit Avannarlernit Killerniit, Avannarlerniit Europamiillu nuuttartut ikinnerussuteqarangaata, angutit eqqarsaatigalugit aatsitassarsiornerp inissialiornerp attaveqaati-

En del af flytningerne – specielt blandt de yngre og hos kvinderne – er netop en reaktion på de nye udfordringer, som de nye erhverv stiller vedrørende viden og kunnen. En del af befolkningen vælger at lade sig udfordre af de muligheder, som findes uden for landet.

Samtidig er der en del af befolkningen, som både erhvervsmæssigt og tilknytningsmæssigt vælger at blive boende i de mindre bosteder, hvor erhvervsaktiviteterne og dermed jobbene i højere grad hænger sammen med de lokale traditioner.

Den planlægningsmæssige konsekvens er, at myndighederne i den nationale, strategiske planlægning er nødt til at arbejde med to strategier. Dels skal man sikre opretholdelse og videreudvikling af traditionelle aktiviteter i de mindre samfund, dels skal man udvikle nye aktiviteter i de større bosteder, hvor det er muligt at tilpasse eksempelvis uddannelsesmulighederne til globaliseringskrav og befolkningens ny erhvervede kvalifikationer.

Samtidig med at en del af befolkningen vælger at udvandre i kortere eller længere perioder, er der tale om en stigende indvandring af personer, som har et ønske om at ville bidrage til de nye udviklingstendenser. Blandt indvandrerne er også personer, som kan tilbyde at indgå som arbejdskraft på nogle af de felter, hvor der er opstået mangler. Det vil kunne ses i perioder i tilknytning til eventuelt kommende storskala aktiviteter, hvor der kan opstå mangel på lokal kvalificeret arbejdskraft. Det kan desuden i stigende grad ses inden for serviceerhvervene.

Vandringer

Vandringsmønsteret i 2014 viser, at Grønland i de sidste år har været i en befolkningsmæssig krise, der er skabt af den økonomiske udvikling. Mange vælger at flytte til Danmark. I den forbindelse søger de nærhed til grønlandske venner og bekendte, der er bosat i Danmark, og de søger til velkendte uddannelsesretninger. Nettoudvandringen til Danmark for mænd og kvinder hænger derfor sammen med velkendte relationer.

Når der er en nettoudvandring til Vestnorden, Norden og Europa, så skyldes det for mændenes vedkommende i nogen grad stilstanden på blandt andet råstofområdet og inden for bolig- og infrastrukturområdet, hvor behovet for kvalificeret mandlig arbejdskraft de senere år i højere grad har kunnet imødekommes fra den grønlandske arbejdsstyrke. Tidligere var en del af den arbejdskraft fra blandt andet Island og Polen. For kvindernes vedkommende skyldes nettoudvandringen,

tigulluunniit suliaasaqannginneranik patsiseqarajuppoq, tassa ukiuni kingulliunerusuni angutiniq naammattumik piginnaasalinneq pisariaqartitsineq kalaallinit matussuserneqarsinaasarmat. Siusinnerusukkut sulisorisat ilarpaalui Islandimiit Polenimiillu pissarsiarineqartaraluit. Arnat nuuttartut ikinnerussuteqartarnerini kiffartuussinertigut suliffeqarfinni arnanik sulisussanik amigaateqannginnermik patsiseqarajuppoq. Tamanna arnat nunatsinnut nuuttarnerisa ikinnerunerisigut takussutissaqartarpoq.

E: Ilinniartitaaneq

Innuttaasut, soorlu tamanna siuleqummi erseqqissaatigineqartoq, Kalaallit Nunaata nukissarai pingaarnerpaat. Inuttut naleqassutsip annertusinera ilinniarnikkut anguneqartarpoq, tamanna inuiaqatigiinnut pitsaannerpaamik. Ilinniartitaanerit annerpaartaat eqqarsaatigalugit inuutissarsiuteqarnikkut piginnaasaqalernissamut ilinniaqqinnissamullu sammititaanerupput, taamaaliornikkut nunatta unammillersinnaanissaa qulakkeerniarlugu. Qanoq taamaaliortoqarnissaa sivilisumik oqallisigineqarsimavoq, oqallinnerlu qularnanngitsumik ingerlaannassaaq. Nunap immikkoortuisa akornanni inuttut nukissat kiffartuussinikkullu assigiinngittoqarneranik tamanna pissuteqarpoq, inuttut nukissanik atugassaarnikkut najugaqarfiit nunallu immikkoortuisa akornanni equngasumik ingerlasoqalernissaanut tapiutaasinnaasumik.

Titartagaq 1.5 Titartagarlu 1.6 innuttaasut ilaat meeqqat atuarfiata saniatigut ilinniakkamik naammassinnittartut qiviaraanni takuneqarsinnaavoq amerlanertigut annertuumik pitsanngoriaateqartoq. Pitsanngoriaatinut taakkununga najugaqarfiit anginerit annertuumik pisooqataapput, tassami taakku ilinniagarilersinnaasatigut piginnaasaat pitsaassusiilu soqutigininnermut tapersiimmata, nukissallu piginnaasaasa qaffakkiartornerat ilutigalugu, siumut isigisumik inuussutissarsitutit allaanerusunik ineriartortitsilluni assigiinngitsunik iliuuseqarsinnaanermut siuarsaallutik. Kommuneqarfik Sermersuumi arnat meeqqat atuarfiata saniatigut ilinniagaqarsimasut piffissami 2003-miit 2014-imut 38 %-imiit 50 % sinnerlugit amerlaasuseqalersimaneerat ineriartorneruvoq arajutsisassaanngitsaq. Naallu angutit ilinniagaqalernissamut tunuarsimaanerugaluartut taamaattoq kommunimi tassani taakku 40%-imiit 48 %-imut qaffariaateqarsimapput. Sumiiffinni ilinniartitaanikkut assigiinngissutsit annertoqaat. Assigiinngissutsilu tamakku inuutissarsiutitigut ineriartortitsinikkut periarfissatigut, suliffissaqartitsiniarnikkut ineriartortitsinissami isertitaqassutsikkullu sunniuteqangaatsiarsinnaallutik.

Titartagaq 1.5-mi (napasut aappaluttut) ullumikkut kommunini ilinniagallit amerlassusii. Ineriartortitsinikkut assigiinngissutseqarneri takussutissaqarlutik. Assigiinngissutsit ersaripput, uissuumminarattili.

at der er et reduceret behov for den kvindelige arbejdskraft i servicesektoren. Det kommer til udtryk ved en lavere indvandring af kvinder.

E: Uddannelse

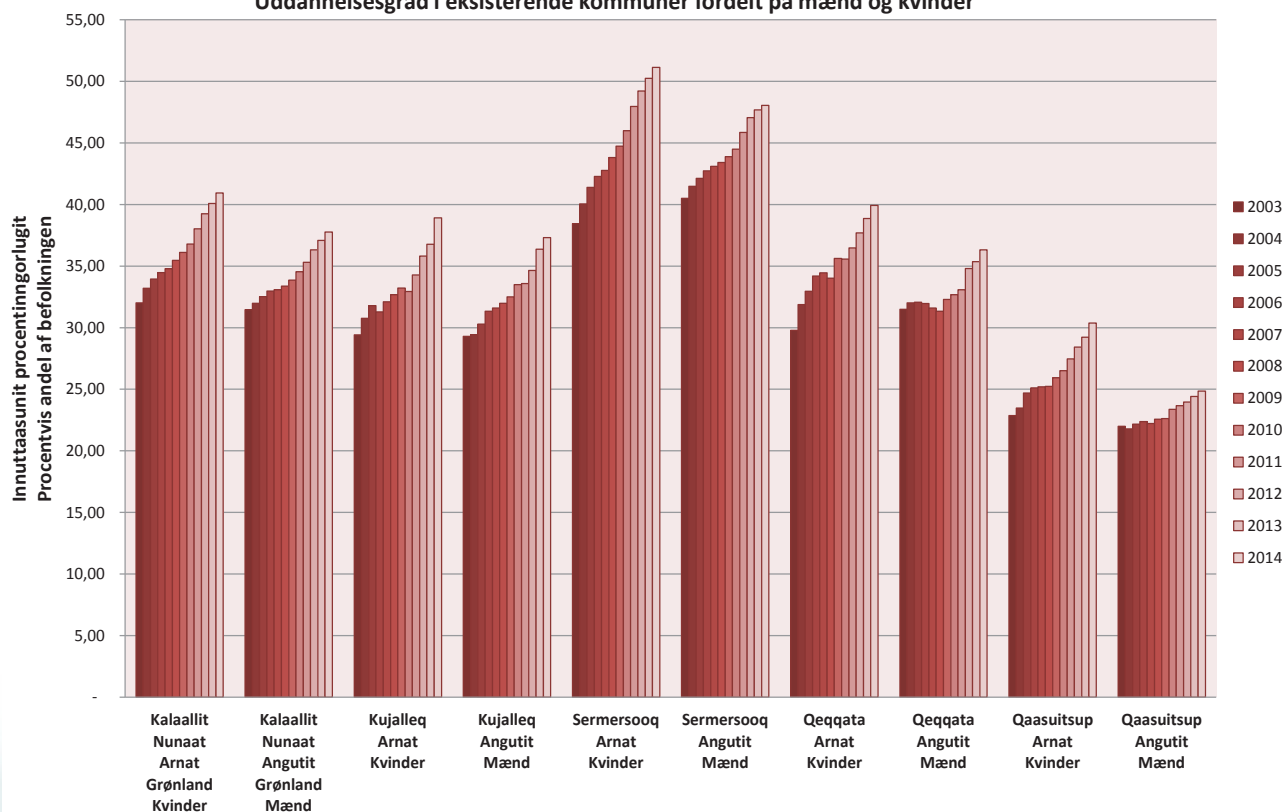
Som det er fremhævet allerede i indledningen, er befolkningen Grønlands vigtigste ressource. Gennem uddannelse opnår man, at den humane kapital øges til samfundets bedste. En væsentlig del af uddannelsesaktiviteterne fokuserer på at skabe grundlaget for erhvervskompetencegivende uddannelse og videregående uddannelse i et omfang, som kan sikre landets konkurrencedygtighed. Det har længe været en central diskussion, hvordan man kan gøre det, og diskussionerne vil utvivlsomt fortsætte. Det skyldes, at der eksisterer regionale forskelle i kapacitet og ydelser, som kan risikere at bidrage til en skævhed mellem bosteder og regioner, når det gælder udnyttelsen af de menneskelige ressourcer.

Ser man på Figur 1.5 og Figur 1.6, der viser udviklingen i den del af befolkningen, som formår at opnå uddannelser ud over folkeskolen, er der tale om betragtelige forbedringer de fleste steder. De større bosteder spiller en væsentlig rolle i disse forbedringer, fordi deres uddannelsesmæssige kapacitet og kvalitet bidrager til at øge interessen og fremmer mulighederne for fremadrettede og mere diverse erhvervsudviklingstiltag efterhånden, som arbejdsstyrkens kvalifikationer øges. Med en stigning i Kommuneqarfik Sermersooq fra 38 % til over 50 % af den kvindelige befolkning med uddannelser ud over folkeskolen i periode fra 2003 til 2014 er der tale om en bemærkelsesværdig udvikling. Selv om mændene generelt er langsommere til at sikre sig en uddannelse, er der i samme kommune tale om en stigning fra 40 % til 48 %. Der er store regionale forskelle på uddannelsesniveaet. Disse forskelle kan være af stor betydning for erhvervsudviklingsmuligheder, beskæftigelsesudviklingen og indtægtsdannelsen regionalt.

Figur 1.5 (de røde søjler) viser andel af uddannede på det nuværende kommunale niveau. Der er forskelle i udviklingstendenserne. Forskellene er markante, men ikke helt alvorlige.

Det ser derimod langt mere alvorligt ud, når andelen af uddannede inddeles på de bosteder, der er tale om at opsplitte Qaasuitsup Kommunia og Kommuneqarfik Sermersooq i. Som det fremgår af Figur 1.6 (de blå søjler), så vil Nuuk og Ilulissat fastholde den nuværende gunstige situation. Derimod vil der for øvrige foreslåede nye kommuner

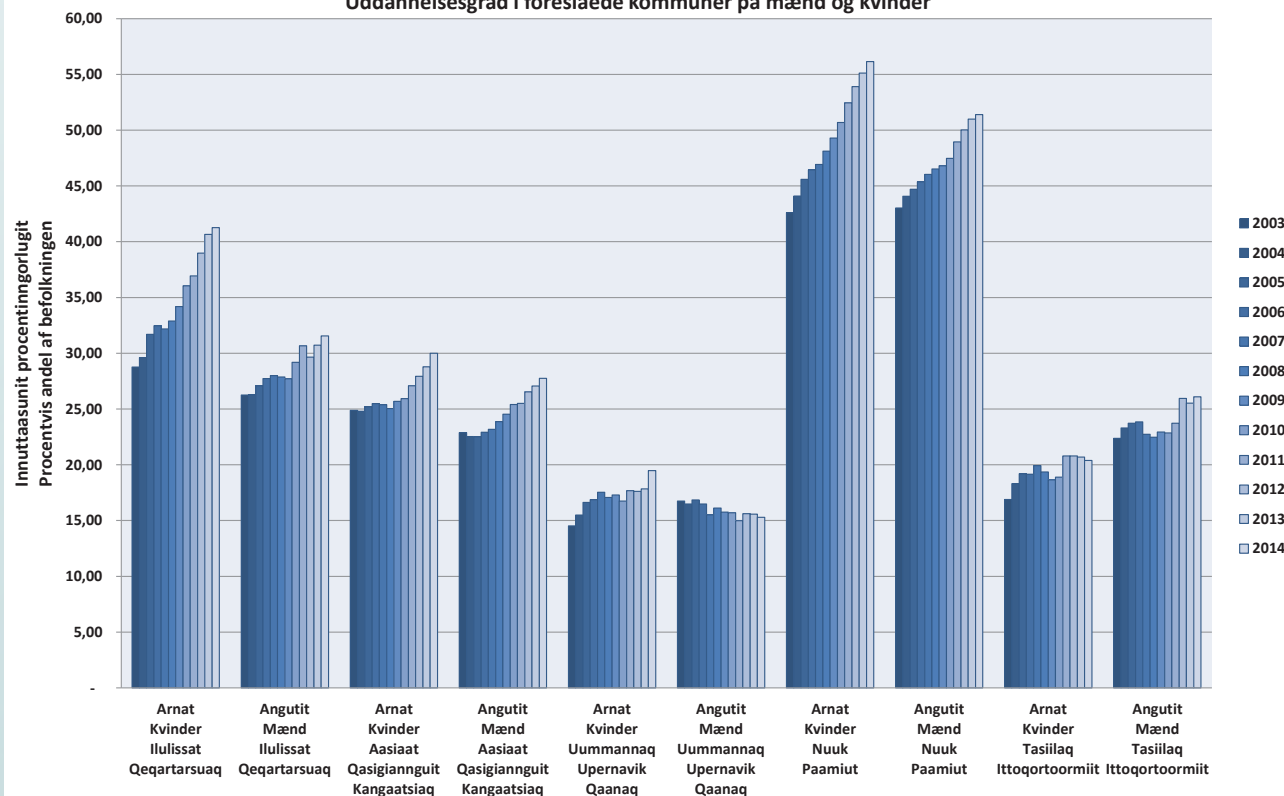
Ullumikkut kommunini ilinniagallit amerlassusii angutitut arnanullu agguataarlugit
Uddannelsesgrad i eksisterende kommuner fordelt på mænd og kvinder

Titartagaq 1.5. Napasuni kommuninut tamanut nunalu tamakklugu 2005-miit 2014-mut meeqqat atuarfiisa avataatigut ilinniagaqassuseq takussutissinneqarpoq. Napasuni angutit arnallu immikkoortitaapput.

Figur 1.5. Søjlerne viser udviklingen i uddannelsesniveau ud over folkeskolen for årene 2005-2014 for hver kommune samt for hele landet. Søjlerne viser mænd og kvinder.

Kommunini nutaatut siunnersuutini ilinniagallit amerlassusii angutitut arnanullu agguataarlugit
Uddannelsesgrad i foreslåede kommuner på mænd og kvinder

Titartagaq 1.6. Napasuni 2005-miit 2014-mut meeqqat atuarfiata avataatigut kommunini nutaasatut siunnersuutaasuni ilinniartitaanikkut ineriartorsimaneq takuneqarsinnaavoq.

Figur 1.6. Søjlerne viser udviklingen i uddannelsesniveau ud over folkeskolen for årene 2005-2014 fordelt på foreslåede, fremtidige kommuner.

Illuatungaaticullu uissuumminaatigalugu, ilinniarsimasut najugaqarfinni avinniakkani tassalu Qaasuitsup Kommunianni Kommuneqarfik Sermersuumilu agguataaraanni.

Soorlu titartakkami 1.6-mi (napasut tungujortut) takuneqarsinnaasoq, Nuummi Ilulissanilu ullumikkut ilorraap tungaanut ingerlaannartoqassaaq. Illuatungaaticullu kommunitut nutaassatut siunnersuutaasuni meeqqat atuarfiata avataatigut ilinniagallit eqqarsaatigalugit sulisussaqaarnikkut annertooujussuarmik ajornartorsiuteqarfiulissalluni. Kommunitut nutaassatut siunnersuutaasuni taakkuani, siunissami sulisussaqaarnikkut periarfissarititaasussani inuutissarsiuteqarnikkut ineriartortitsinissaq killilerujussuussaaq.

Ilinniartitaanerup arnanut angutinullu agguataarsimanagera Titartakkami 1.7-mi takuneqarsinnaavoq. Titartakkami takuneqarsinnaasutut ilinniakkanut tallimaasunut agguataagaapput: Ilinniarnertuutut, Inuutissarsiutitigut ilinniarneq, ilinniagqinnerit sivikinnerusut, bacheloritut kiisalu sammisamat bacheloritut taamatullu ilinniagartuutut. Ilimagineqareersutullu arnaanerusut ilinniarnertuunngunniarlutik aallartittarlutik, angutillu inuutissarsiutitigut ilinniagaqaqarnermut samminerullutik. Tamatumani teknikkikkut ilinniakkat pineqaarnerullutik.

Allaffissornikkut ilinniagassat eqqarsaatigalugit arnat angutillu taamaaqatigiinnangajapput. Sivilisnerusumik ilinniagassat eqqarsaatigalugit, ukiuni 20 qaangiuttuni angutaanerusunit sammineqarnerusimasut, ullumikkut arnat bacheloritut ilinniartut annertuseriangaatsiarsimaqaat. Ilinniagartuutut ilinniagallit eqqarsaatigalugit arnat angutitulli amerlatigilersimapput.

Takussutissiami 1.7 titartakkat kommuunit 2009-p siuliani taamatullu 2009-p kingorna agguallugit meeqqat atuarfiisa vataanni ilinniagaqassitsimik takussutissiipput. Inuppaalussuit meeqqat atuarfiinik aninermiinnit allamik ilinniagaqarsimanngillat. Innuttaa Innuttaasut akornanni qanoq amerlatigisut meeqqat atuarfiata avataatigut ilinniagaqaaqissimanngitsut takussutissiat B.9-B.12-ni ilanngussaq 2-mi takuneqarsinnaavoq.

Takussutissiaq 1.7-mi titartakkatigut meeqqat atuarfiata avataatigut ilinniarsimasut sammineqarput. Meeqqat atuarfiata avataatigut innuttaasut qanoq qaffasitsigisumik ilinniarsimanerat takussutissineqarpoq.

Ilinniagassanik negerooruteqartoqarnera apeqqutaanngaatsiarsimavoq, ilaatigut ilinniagaqarusuttunik kajumilersitsiniarnermi, ilaatigullu inuutissarsiutitigut ineriartortitsiniarnermi kajumissaarinertigut, tamakkumi ilinniagalinnik pisariaqartitsisuumik atorfissaqartitsisullutillu.

blive tale om en markant og alvorlig markant på arbejdskraft, der har mere en folkeskolen som uddannelsesbaggrund. For disse foreslåede, nye kommuner vil der være meget begrænsede muligheder for at kunne leve op til den fremtidige erhvervsudvikling og behovene på arbejdsmarkedet.

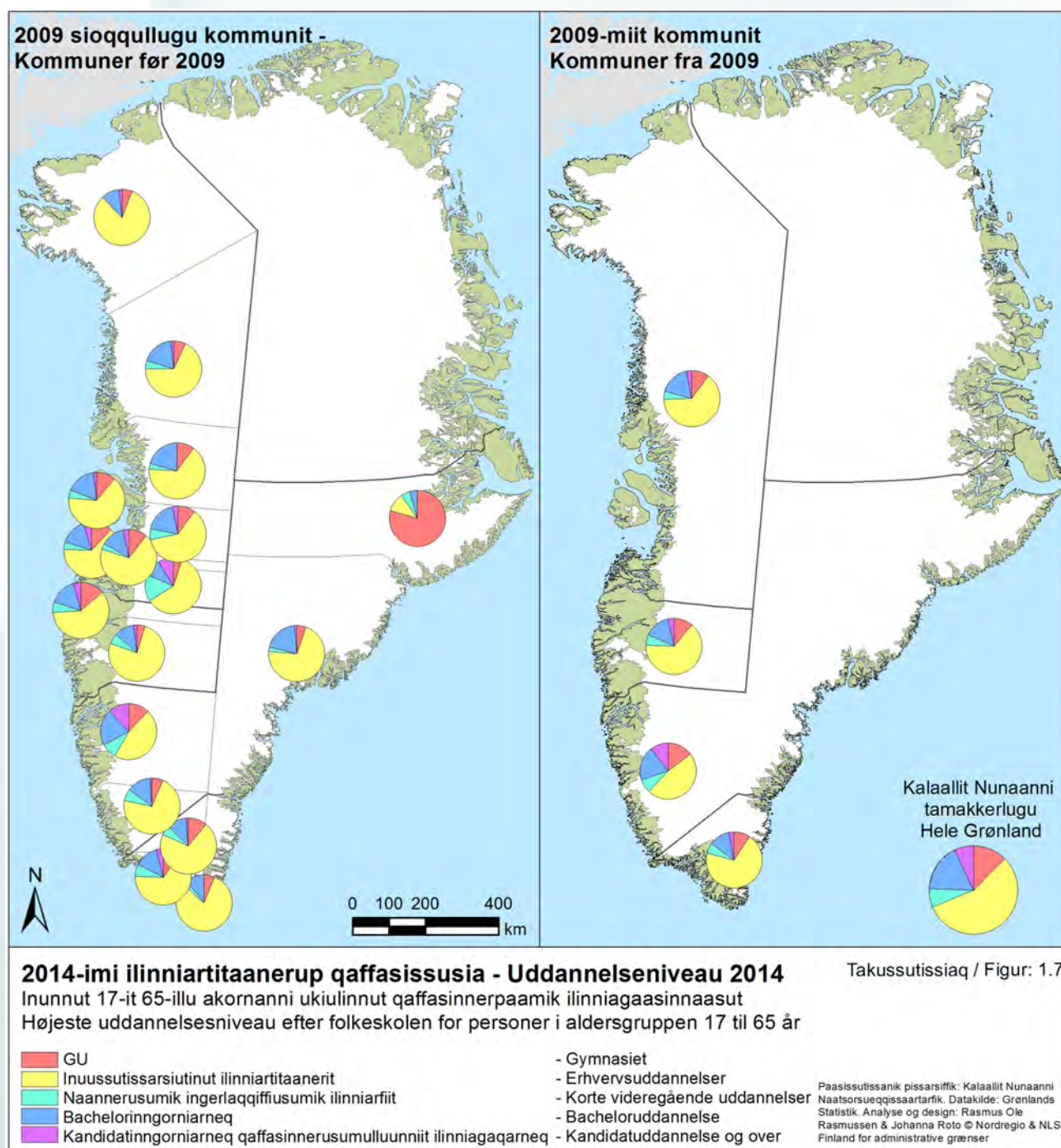
Fordelingen af henholdsvis kvinder og mænd på typer af uddannelser fremgår af kortene på Figur 1.7. Figuren viser en fordeling på fem uddannelsesniveauer: Gymnasium, Erhvervsuddannelser, korte videregående uddannelser, bachelorer og professionsbachelorer samt kandidatuddannelser. Helt som forventet er det i høj grad kvinderne, der starter uddannelsesforløbet med gymnasiet, medens mændene i højere grad vælger erhvervsuddannelserne. Det gælder især de tekniske uddannelser.

Kvinder og mænd ligger nogenlunde på niveau, når det gælder uddannelser til de administrative jobs. For de længerevarende videregående uddannelser, som for 20 år siden var domineret af mændene, er kvinderne nu markant mere repræsenteret på bacheloruddannelserne. Kvinderne er i stigende grad på niveau med mændene, når det gælder kandidatuddannelserne.

Kortene i Figur 1.7 viser for kommuneopdelingen før 2009 og for kommuneinddelingen fra 2009 hvilke uddannelsesniveauer, der er opnået ud over folkeskoleuddannelsen. En del af befolkningen har valgt ikke at uddanne sig videre efter at have gennemført folkeskoleuddannelsen. Hvor stor en del af befolkningen, der ikke har uddannelse ud over folkeskolen, kan ses i Figur B.9 - Figur B.12 i Bilag 2.

Kortene i Figur 1.7 fokuserer kun på den del af befolkningen, som har uddannet sig yderligere efter endt folkeskoleuddannelse. Til hvilket niveau befolkningen har valgt at uddanne sig efter den afsluttede folkeskole er vist via fem niveauer af kvalificering.

Tilstedeværelsen af uddannelsesstilbud spiller en væsentlig rolle dels for tiltrækning personer med lyst til uddannelse, dels for tiltrækning og udvikelse af erhvervsaktiviteter, som nyder godt af de uddannede personers kvalifikationer. Bredden i uddannelsesstilbuddene er en væsentlig faktor, når det drejer sig om udviklingspotentialer. Det gælder i særlig grad om at kunne give relevante og attraktive uddannelsesstilbud til ungdommen i de år, hvor de danner familie og etablerer sig.

Ilinniarsinnaasut neqeroorutit siammasissusiat aamma soorunalimi apeqqutaasarpog, ineriartortitsinissami periarfissat eqqarsaatigalugit. Tamannalu ilaatigut inuusuttut ilaqutaqalernissaminnik toqqissinissaminnilu eqqarsaleruttorfiisa nalaanni malunnarluartarluni.

F: Sulisussat – sulisinnaasut sulisullu

Inuiaqatigiilerinermi uuttuutit samminerini pingaartin-neqarpoq, ukioqatigiikkaat aalajangersimasut sulisin-naasutut toqqarneqarsinnaanerit. Qassinik ukiulinnit aallartinneqassanersoq, inuiaqatigiinni tunngaviumik ingerlaqqiffiusumillu ilinniagassaqassutsikkut qanoq inissimasoqarnissaanik aalajangiussinermiit aallaave-qarsinnaavoq. Inuit qanoq ilinniagaqarsimanissaannik piumaffiginissaat arlalippassuarnik toqqammaveqar-sinnaavoq. Ilaatigut inuiaqatigiit qanoq ineriartortita-anissaannik piumasaqaatitigut aalajangersaanikkut, ilaatigullu nunarsuarmioqataanikkut avataanit inuutis-sarsiuteqarnikkut sunnerneqarnermit Kalaallit Nunaan-ni sulisussaqaarnikkut piumasaqaatitigut. Ukiunut qassi-nut sulisinnaasut killilerneqarnissaat, taamatulli aamma inuiaqatigiinnit pensionertarnissamik piumasaqaatinit aalajangerneqartussavoq. 2012-miilli Kalaallit Nunaan-ni Naatsorsueqqissaartarfiup ILO-p inuiaqatigiinni suli-sinnaasutut 18-niit 64-nut ukiulittut nalunaarsuisarnera maliinnarpaa. Taannalu aamma utoqqalinersiaqaler-sinnaanermut killiliussanut naleqquttuulluni.

Sulisinnaasutut killiliussat taakku iluannit sulisorivisat qassiussusiat aamma arlalippassuarnit toqqammave-qarsinnaavoq. Asseq titartagaq 1.8-mi sulisinnaasut sulisullu qanoq assigiinngitsigisinnaanerit takutippaa.

Takussutissiaq 1.8-mi titartakkakkut sulisinnaasut amerlussusiannik sulisunut suliffiillu avataaniittunut ilaannakortumillu suliffilinnut ikikkaluartuusunut ta-kussutissiivoq. Tamatumalu saniatigut takussutissiap suliffiit avataanniittut qanoq amerlassusiat takussutis-sillugu. Matuma qulaani oqaatigineqareersutulli, innut-taasut ilaat inatsisit aaqqissuussinerillu toqqammavi-galugit suliffeqarfiit avtaaniittariaqartarput.

Inuppaalussuit siammasissut tamatumani pineqarput, namminneq piumassuserinngisaminnik imaluunniit pi-umassutsiminnik piffissami sivikinnerusumi sivilisun-e-rusumiluunniit suliffitaarusunneq ajorput. Tamatuma-ni pensionernerit utoqqalinerluunniit apeqqutaallutik qanoq ilinikkut sulisinnaanissaq apeqqutinngortarluni. Aammattaaq taakkununga ilaapput inuit timimikkut tarnimikkulluunniit innarluutillit, siusinaartumik pensi-onillit, ilinniarnerminnik ingerlatsisut, angerlarsimaan-nartut, kiisalu ilinniagallit ilinniakkaminnik qaffassaasut.

Tamatumanittaaq ilaallutik innuit arlaatigut atorner-luineramik ajornartorsiutillit isumaginninnikkulluunniit arlaatigut ajornartorsiutillit, taamalu sulisinnaasusiat killeqalersinnaasarluni. Tamakku saniatigut aamma taakkunani ilaapput, inuit nalinginnasumik suliffeqar-taralutik, isertitaqarunnaarallarsimasut. Ilaatigut erninerup kingorna sulinngiffeqarlutik, napparsimasut imaluunniit angerlartitaasimasut. Aalisartoq-piniartoq piffissap ilaani aalisagalliortitsisoq-piniagassalliortoq, imaluunniit aalisagartassani tamakkereersimagai, aammattaaq taakkunani ilaapput.

F: Arbejdsstyrke – potentiel og reel

I forbindelse med gennemgangen af de demogra-fiske parametre blev der lagt vægt på, at man kan karakterisere en bestemt aldersgruppe, som den potentielle arbejdsstyrke. Fra hvilken alder denne gruppe starter, afhænger meget af hvilken vægt, der lægges på både den grundlæggende og den videregående uddannelse i samfundet. De krav der stilles til uddannelsesniveau for den enkelte person, afhænger af mange faktorer. Det er dels faktorer, som er knyttet til samfundets overordne-de beslutninger om i hvilken retning, det ønskes at udvikle sig, dels faktorer, som er knyttet til globa-liseringens påvirkning af erhvervsudviklingen og kravene til arbejdsmarkedet i Grønland. Til hvilken alder, arbejdsstyrken skal strække sig, er ligele-des resultatet af en overordnet samfundsmæssig beslutning om fra hvilken alder, den enkelte kan gå på pension. Siden 2012 har Grønlands Statistik benyttet ILO's definition af arbejdsmarkedet som den del af befolkningen, der er mellem 18 og 64 år. Det passer godt med, at den nuværende græn-se for alderspension er 65 år.

I hvor høj grad denne potentielle persongruppe ender med at udgøre den reelle arbejdsstyrke af-hænger af en lang række andre faktorer. Kortet på Figur 1.8 giver et godt billede af hvor stor forskel, der kan være mellem den potentielle og den reelle arbejdsstyrke.

Kortet i Figur 1.8 viser arbejdsstyrkens fordeling på beskæftigede og ledige og den meget lille grup-pe af personer med underbeskæftigelse. Desuden viser kortet den ret store gruppe af personer, som er uden for arbejdsmarkedet. Som nævnt oven-for kan personer stå uden for arbejdsmarkedet på grund af lovgivning og reguleringer.

Gruppen omfatter en bred vifte af personer, der ufrivilligt eller af egen vilje i en kortere eller læn-gere periode ikke ønsker at søge et job. Det kan eksempelvis være på grund af pensionsregler el-ler aldersgrænser for, hvornår man kan træde ind på arbejdsmarkedet. I gruppen er også personer med fysisk eller psykisk handicap, førtidspensio-nister, studerende, hjemmegående samt personer på efteruddannelse. Desuden omfatter gruppen personer med misbrugsproblemer eller med andre sociale problemer, som kan begrænse deres mu-lighed for jobsøgning. Med i gruppen er derudover personer, som ellers normalt har et job, men som midlertidigt står uden lønindtægt.

Takussutissiimi suliffeqarfiit avataaniittut qanoq amerlatiginerinik takussutissiivoq. Tamatuma saniatigut aammattaaq takussutissiakkut takuneqarluarsinaalluni, nunap imimmikkoortuani sumi suliffissaaleqisoqarnikut suliffiup avataaniittunut unamminartoqarnersoq inissimasoqarnesoq.

Ilinniartitaanerup taama appasissuseqarnera arlaatigut peqquteqarsimassaaq, soorlu Titartakkami 1.5-mi Titartakkamilu 1.6-mi takussutissaqartoq, kiisalu amerlasuut suliffeqarfinnut ataavartumik attuumassuteqannginnerat. Ilinniartitaanerup qaffassarnissaa pisariaqartoq, tamatumuuna naqissuserneqarluni.

Suliffissarsiortutut inissimasut akornanni, ilarpaalusui suliffeqassapput ikinnerusulli suliffeqaratik. Tamanna aaqqissuussinernik peqquteqarsinnaavoq, soorlu suliasat aalajangersimasut eqqarsaatigalugit piumasaqaatinut piginnaasat naammaginangippata, imaluunniit suliffissaagalumi piumasaqaataappat suliffissarsiortoq ilaqtutani ilagalugit najugaqarfimmut allamut nuuttariaqartoq. Aammalumi naammattumik suliffissaqartitaanngitsunik ilaqarlutik. Tamanna soorlu tamakkiisumik suliffissaqartitsinnginnermi naapitas-saasapoq, taamalu suliffissarsiortoq ilaannakuusumik taartaagallartutulluunniit sulisariaqartarluni.

Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfik suliffisanut attuumasutigut misissueqqissaarnermi ator-tuutiminik qaffassaasimavoq, taamalu matuma siuliini sulisinnaasutut sulisutullu taaneqartut nikingassutaat sillimaffiginirlugu. Taamaalliluni pilersaarusiornermi piaartumik sulisussanut tunngasutigut paasissutissat pissarsiarineqarsinnaalerlutik.

Titartagaq 1.8-mi takuneqarsinnaavoq, suliasaqartit-sineq suliasaaleqinerlu qanoq nikerartiginnaasut, kiisalu innuttaasunit qassit tamakkiisumik ilaannakortu-milluunniit suliffissaqarnersut/nginnerisulluunniit. Taamaalliluni assiliaq siusinaartumik sumi suliffissaale-qisoqarneranik, kiisalu sumi sulisussanik naammattunik peqarnersoq takussutissiisinaalluni.

Assilissamili suliasat ilarpaalui tikisitanit ilinniar-simangitsunilluunniit inuttaligaanerat, tamakkulu nunaqavissunit taarserneqarsinnaassagaluarnernik takuneqarsinnaanngilaq. Paasissutissat assimi takussutissiinertut pissarsiaripallassinnaarnerinik takussutissiinertuli, qanoq ukioqarnerup sumillu ilinnia-gaqarnerup, ilaqtutaqarnikkut qanoq inissisimanerup paasissutissanik nalunaarsuiffimmi ilaatinnessaat, pilersaarusiornermi sakkussatut pingaaruteqartuupput. Inuutissarsiutitigullu qanoq aaqqissuussisoqarsimane-ra ilanngukkaanni, pisortat suliffiqarfiutaasa, nammi-nersortut suliffeqarfiit suliffissaqartitsiniarfiillu akornanni periarfissat suli pitsasnerulersinneqarsinnaapput.

Det kan eksempelvis være personer, som er på barsel, sygemeldt eller hjemsendt. En fisker-fanger, som i en periode har svigtende fangst eller, som har opfisket en tildelt kvote, er også med i gruppen.

Kortet viser størrelsen af gruppen uden for arbejds-markedet. Desuden giver kortet et godt billede af, hvor i landet ledigheden og andelen af personer, der er uden for arbejdsmarkedet, udgør de største udfordringer.

Der må formodes at være en sammenhæng mellem det relativt lave uddannelsesniveau, som blev illustreret i Figur 1.5 og Figur 1.6 og så det forhold, at mange ikke får en varig tilknytning til arbejds-markedet. Dette understreger behovet for at få løftet det gerelle uddannelsesniveau.

Blandt de, der står til rådighed for arbejdsmarkedet, vil der være en stor gruppe, som er beskæftigede, mens en mindre gruppe vil være ledige. Det kan være på grund af strukturelle årsager, som eksempelvis er tilfældet, når kvalifikationer ikke svare til de krav, der stilles til at udføre et bestemt job, eller det kan være, fordi et potentielt ledigt job kræver, at den arbejdssøgende og eventuelt familien må flytte til et andet bosted. Endelig er der en gruppe, som er underbeskæftigede. Det ses eksempelvis i situationer, hvor der ikke er fuldtidsjobs tilgængelige, og den arbejdssøgeren derfor må nøjes med deltidsjobs eller midlertidige jobs.

Grønlands Statistik har de seneste år oprustet det statistiske beredskab på det arbejdsmarkeds-mæssige statistikområde, hvor de ovenfor nævnte forskelle mellem en potentiel og en reel arbejdsstyrke bliver afklaret. Det giver mulighed for, at man i højere grad end tidligere bliver i stand til at inddrage oplysninger om en reelle arbejdsstyrke i planlægningen.

På kortet i Figur 1.8 ses, hvordan der kan være tale om meget store variationer i beskæftigelses-graden, ledighedsgraden, og i, hvor stor en del af befolkningen, der står helt eller delvist uden for arbejds-markedet. Kortet kan på den måde give et førstehåndsindtryk af, hvor der mangler nye jobs, hvor der er ledig arbejdskraft og, hvor en større del af befolkningen står uden for arbejdsmarkedet. Kortet tager imidlertid ikke højde for, at en del jobs er besat af tilkaldt faglært eller ufaglært arbejds-kraft, som potentielt kan besættes med lokal arbejds-kraft.

Ud over de umiddelbare tilgængelige informationer, som vises på kortet, er det vigtigt at holde sig for øje, at inkludering af oplysninger om alder og uddannelse samt familierelationer kan bidrage til yderligere til at gøre registerdata til et vigtigt plan-lægningsredskab.

Assip takutitaa imaappoq, siunissami pisortat aningaasarlarnarnerat patajaallisarlarnilugu sumiiffinilu najugaqartut sulisinaasut atorlugit inuutissarsiu-tegarfiit annertusarlarnilugu sulisinnaasut amerlisarneqar-nissaatunamminartutut pisariaqartinneqartoq.

G: Kalaallit Nunaanni suliffeqarnikkut aaqqissuusaaneq

Suliffeqarnikkut aaqqissuusaanerup ataqatigiissutaa Titartakkami 1.9-mi takussutissinneqarpoq, tassanilu takuneqarsinnaalluni inuutissarsiu-tit suliniutit pingaarti-lit ataatsimoortillugit pingaarnertut immikkoortut ataan-nut inissititeri. Assimi pisortat namminersortullu suliniutaat takuneqarsinnaapput. Suliniutit qanoq an-nertussusiat akissarsiatigut takussutissaqarpoq, tassa akissarsiatigut tunniunneqarsimasutigut.

Suliniutit arfinilinnut immikkoortitaapput:

- Immikkoortut siulliit annertunersaapput. Tamatumani pisortut sammisaat pineqarlutik, minnerunngitsumillu pingaarnertut ingerlatsinermut tunngasut allaffissor-nerlu, kisiannili aamma nalagaaffiup sammisaisoorlu illersornissamut tunngasutigut immanik aalisarnermillu nakkutilliinerit.
- Immikkoortut tulliani atugarissaarnissamut tunngasut, tamakkulu aamma pingaarnertut pisortanit sammisaal-lutik, tamatumani sammisassat peqqinnissaq, ilinnarti-taaneq, allallu isumaginninnikkut ataatsimoortumik a-tugassarititaasut pingaarnertutaallutik.
- Immikkoortut pingajuattut namminersorlutik inuutissar-siutilinnut sammititaapput. Tamatumani sanaartorerit, pilersuinerit kiisalu inissaqarlarneq inissianillu inger-latsinerit pineqarlutik.
- Immikkoortut sisamaattut pingaarnerusutut nammi-nersortut suliffeqarfiutaat sammineqarput, tassalu ni-oqqutissiorfiit pisuussutinillu uumassusilinnik atuinerit. Hotelit neriniartarfiillu taakkununga ilaatinneqarput, taakkuummata sumiiffinni sumiiffinni pisuussutinik uu-massusilinnik pisisartutut atuiffiusut.
- Immikkoortut tallimaat namminersortut suliffeqarfiuti-gineruaat, soorlu suliffissuit, ataatsitassarsiorfiit as-sartuussiiffiusullu.
- Immikkoortut arfiniliat suliffeqarfinnik namminersortu-nik imaqtartitaaneruvoq, tassalu namminersorlutik kif-fartuussisuusut.

Som et supplement kan oplysninger om erhvervsstrukturen gøre det muligt at skabe en endnu tættere kobling mellem offentlige virksomheder, private virksomheder og arbejdsmarkedet i plan-lægningsregi.

Det, som kortet viser, understreger et stort behov for at få flere inkluderet i den egentlige arbejdsstyrke for at få løst de kommende års stigende udfordringer med at få en holdbar udvikling i den offentlige økonomi og i at få vækst i erhvervslivet med lokalt baseret arbejdskraft.

G: Den grønlandske erhvervsstruktur

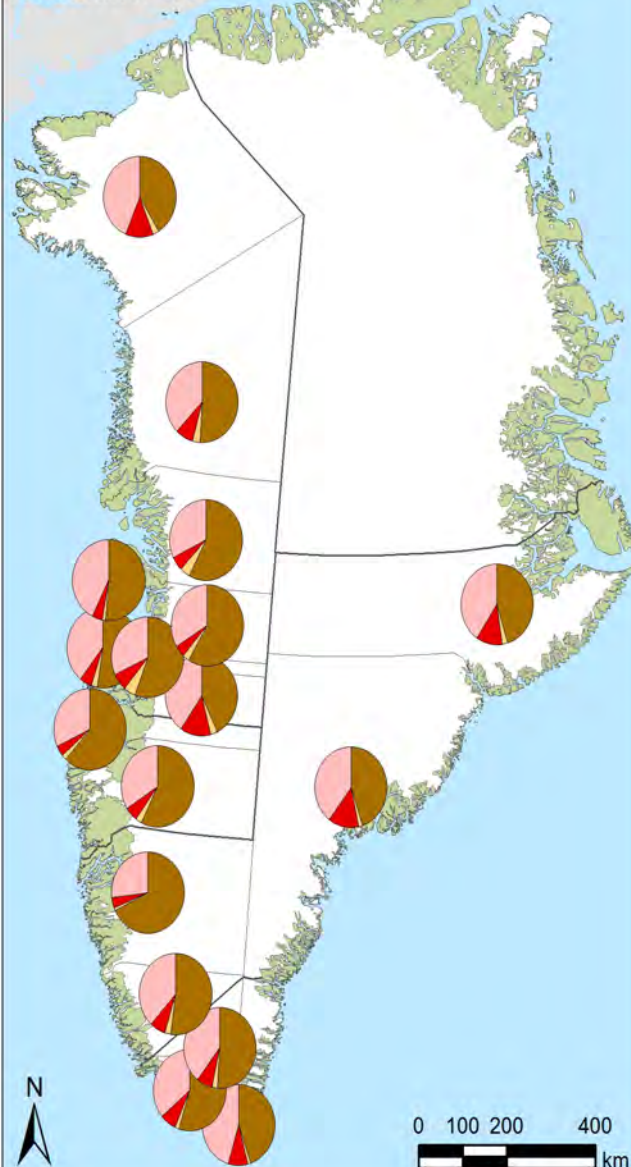
Koblingen til erhvervsstrukturen illustreres på kortet på Figur 1.9, der viser de vigtigste erhvervsaktiviteter samlet under en række overordnede kategorier. Kortet viser både de offentlige og private aktiviteter. Opgørelsen af omfanget af aktiviteterne er baseret på de lønninger, som har været udbetalt.

Der opereres med seks kategorier:

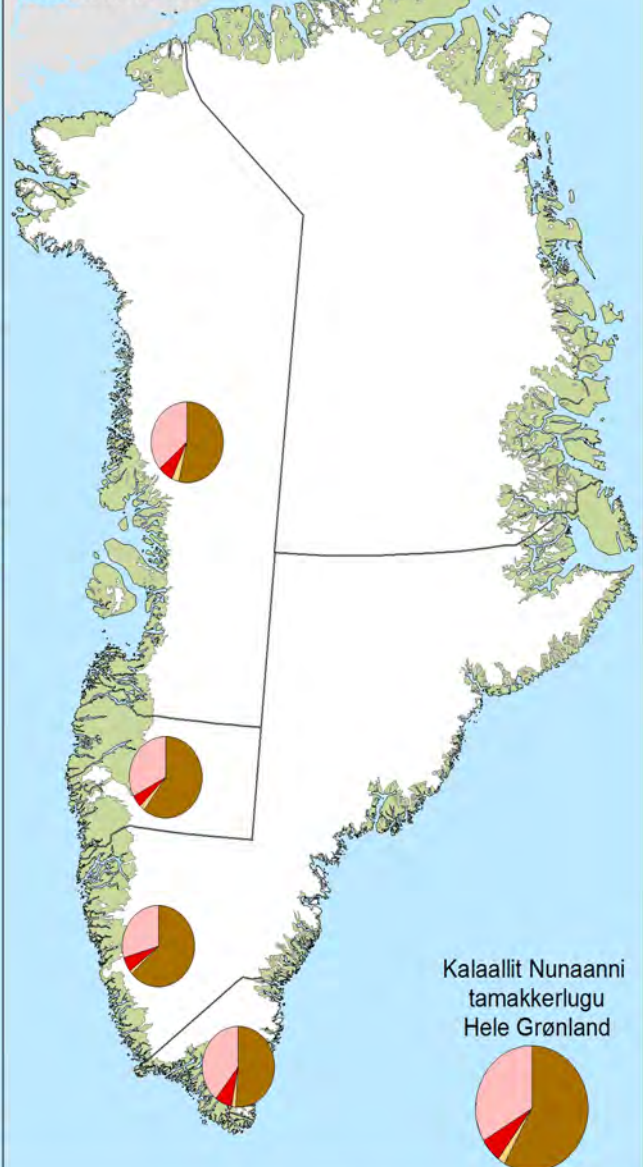
- Den første kategori er de mest dominerende. Den omfatter de offentlige aktiviteter, ikke mindst den overordnede forvaltning og administration, men også statslige aktiviteter såsom udgifter til forsvarrets farvands- og fiskerikontrol.
- Anden kategori fokuserer på de direkte velfærds-kategorier, som også hovedsagelig er offentlige, med hovedvægten på sundhed, uddannelse og andre kollektive sociale serviceaktiviteter.
- Tredje kategori er i højere grad rettet mod private virksomheder. Den omfatter byggeri og anlægs-aktiviteter, forsyningsvirksomheder samt bolig og ejendomsforvaltningen.
- Fjerde kategori er hovedsagelig private virksomheder, der er rettet mod produktion og udnyttelse af de levende ressourcer. Hotel og restaurationsvirksomheder er inkluderet i denne kategori, fordi netop disse virksomheder er væsentlige aftagere og dermed direkte koblet til de levende ressourcer i lokalsamfundene.
- Femte kategori er primært private virksomheder, som ligger inden for industri-, råstof- og transportområderne.
- Sjette kategori er det brede spektrum af private virksomheder, som leverer privat service.

Denne erhvervsklassifikation afviger på en række punkter fra de traditionelle opdelinger, der eksempelvis opererer med et virksomhedshierarki startende fra de primære (råstof og ressourceudnyttelse), over de sekundære (forarbejdning af de primære ressourcer) og til de tertiære aktiviteter (et bredt spektrum af serviceaktiviteter).

2009 sioqqullugu kommunit -
Kommuner før 2009

2009-miit kommunit
Kommuner fra 2009

2012-mi sulisinnaasut - Arbejdsstyrke 2012

Takussutissiaq / Figur: 1.8

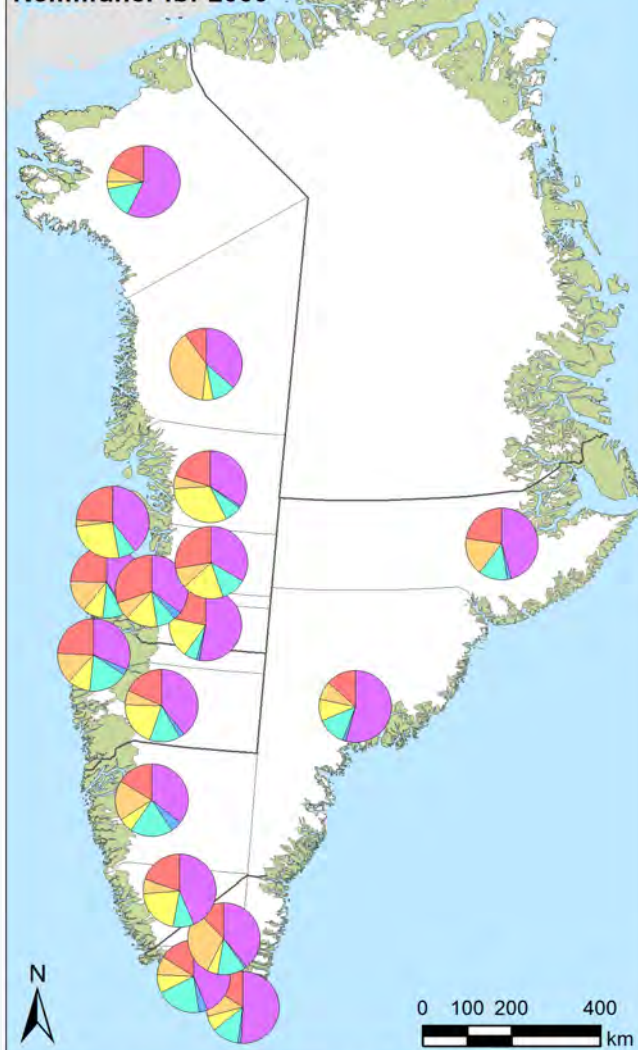
18-niit 64-nut ukiullit procentinngorlugit, tassalu: - % andel af personer i aldersgruppen 18 til 64 år som er:

- Sulisut
- Ilaannakortumik sulisut
- Suliffissarsiorlut
- Suliffeqarfiit avataanniittut

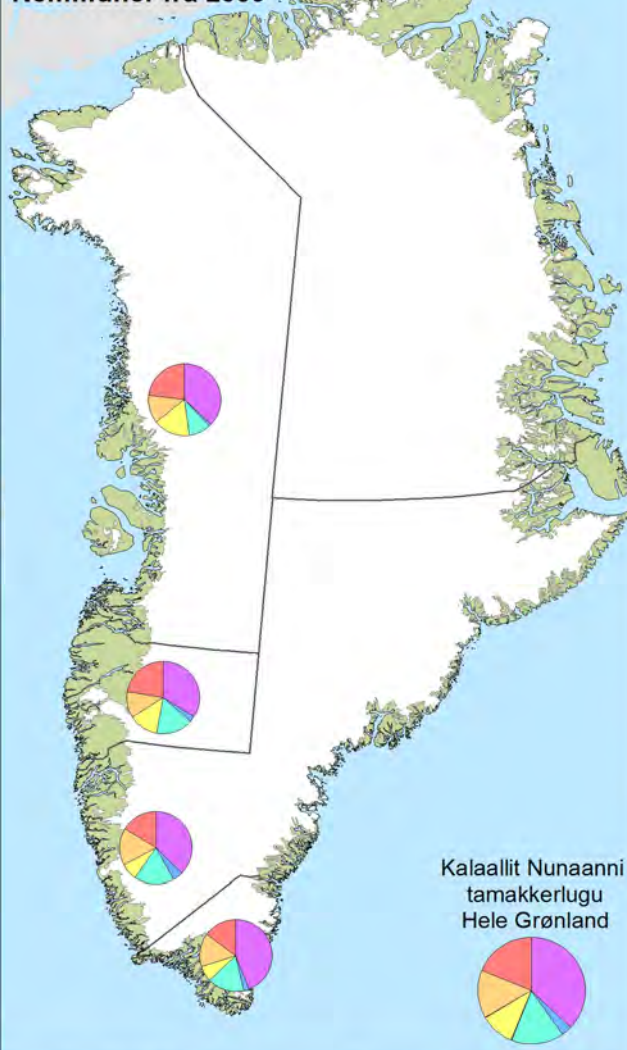
- Beskæftigede
- Underbeskæftigede
- Ledige
- Udenfor arbejdsmarkedet

Paasisutissianik pissarsiffik: Kalaallit Nunaanni
Naatsorsueqqissaartarfik. Datakilde: Grønlands
Statistik. Analyse og design: Rasmus Ole
Rasmussen & Johanna Roto © Nordregio & NLS
Finland for administrative grænser

2009 sioqullugu kommunit - Kommuner før 2009

2009-miit kommunit Kommuner fra 2009

Kalaallit Nunaanni
tamakkerlugu
Hele Grønland

2013-mi suliffissat inissisimaneri - Erhvervsstruktur 2013

Takussutissiaq / Figur: 1.9

Suliffissat inissisimaneri immikkoortunut agguataarlugit aaqinnerat sulinermi isertitanit akileraarutaasussanit immikkoortuni tamani pissar-siaapput. Immikkoortut isertitat akileraarutaasussat toqqammavigalugit inissi-taapput. Opdelingen af erhvervsstrukturen på sektorer er baseret på den samlede skattepligtige indkomst i hver af sektorerne. Figuren viser sektorernes andel af den samlede indkomst.

- Pisortat ingerlatsinerat, illersornissaqarfik isumaginnin-nerlu
- Peqqinnissaq, atugarissaarnek inunnillu isumaginninneq
- Peqqinnissaqarfimmi atugarissaarnissamilu suliffeqarfiit il.il.
- Atuartitaaneq
- Isumaginninnikkut inuillu kiffartuussivii ataatsimoorussat
- Sanaartorneq, pilersuineq pisiniafinnillu kiffartuussiviit il.il.
- Illuliornermik sanaartornermillu suliffeqarfiit
- Innaallagissamik-, gassimik-, kiammik imermillu pilersuineq
- Illuutit, attartortitsineq pisiniafinnillu kiffartuussineq il.il.
- Pisuussutit uumassusillit, nioqutissiorneq atuinerlu
- Aalisarneq
- Nunalerineq, piniarneq orpippassualerinerlu
- Akunnittarfinnik neriniartarfinnillu ingerlatsineq
- Suliffissuaqarneq, aatsitassat angallannerlu
- Suliffissuaqarneq
- Aatsitassanik atuneq
- Assartuussinermik kiffartuussineq
- Naamminersorlutik kiffartuussiviit
- Niuerneq iluarsartuussiviillu
- Aningaaseriviit, aningaasalersuineq sillimasiisarfiillu
- Suueneri nalunaarneqangitsut

- Offentlig administration, forsvar og socialforsikring
- Sundhed, velfærd og social service
- Sundheds- og velfærdsinstitutioner mv.
- Undervisning
- Andre kollektive, sociale og personlige serviceaktiviteter
- Byggeri, forsyning, forretningsservice m.v.
- Bygge- og anlægsvirksomhed
- El-, gas-, varme- og vandforsyning
- Fast ejendom, udlejning, forretningsservice m.v.
- Levende ressourcer, produktion og udnyttelse
- Fiskeri
- Landbrug, jagt og skovbrug
- Hotel- og restaurationsvirksomhed
- Industri, råstof og transport
- Industri
- Råstofudvinding
- Transportvirksomhed
- Privat service
- Handel og reparationsvirksomhed
- Pengeinstitutter, finansierings- og forsikringsvirksomhed
- Uoplyst

Paasisutissanik pissarsiffik: Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfik. Datakilde: Grønlands Statistik. Analyse og design: Rasmus Ole Rasmussen & Johanna Roto © Nordregio & NLS Finland for administrative grænser

Taamatut inuutissarsiuteqarfinnik immikkoortiterineq, nalinginnaasumik immikkoortiterisarnernit allaaneruvoq, soorlu suliffeqarfiup pisortaqarnikkut immikkoortiterneqartarneranut pingaarnertut (aatsitassat pisuusutiniillu atuineq) sanilliullugu, pingaaruteqannginnerillu (pissuussutit pingaarnernit suliarinerinit) salliutillugit, taavalu pingaaruteqannginnertut (tamalaatigut kiffartuusinerit). Taamatullu immikkoortiterinermi immikkoortut nalinginnaanerusut akornanni atorluarsinnaassuseq pingaartinneqartarpoq. Tamatumunnga assersuutis-saqqilluni "nunamiit neriivimmut" sassaalliutaasartut, taakkuuppullu pisuussutit uumassusillit immikkoortut sisamaanni ataatsimoortitaasut.

Assini pingaarnertut saqqummersinniarneqartooq tassaavoq, pisortat sammisaasa inuutissarsiuteqarnermi ataatsimoortumik isiginninniarnikkut pingaaruteqassusiat.

Taakkuuppummi toqqammavissat pingaarutillit, illuatungaagullu sumiiffinni aningaasaqarnermut qanoq pingaaruteqassusiat. Pisortani ineriartortitsinerup kanngisaaruteqanngitsumik ingerlanissaani pisariaqartut ilagivaat, namminersortut sapinngisamik aningaasaqarnikkut kivitsisooqataanissaat.

H: Siunissamut isumalluarneq

Siunissami ineriartornissaq pillugu isumatusaartumik eqqoriaassagaanni isiginneriaatsit marluk atorneqarsinnaapput. Isiginneriaatsit pineqartut aappaat tassaasinnaalluni; pissusiulersut malillugit aaqqiinissaq, tassa ineriartornerup siunissami ingerlaannarnissaa ilimagalugu, taamaaliornermi ukiuni siuliini misilitta-gaalersut atorluarneqarsinnaapput. Tamanna tunngavil-galugu ineriartornernik maannamut siumukkanik ingerlatseqqiiginnarluni aaqqiisoqarsinnaavoq. Aaqqiinerup aapparisinnaavaa eqqoriaanermik taaneqartartoq; ukiuni siuliini ineriartornernik allannguisunik pisoqarnis-saa ilimagalugu siunissami qanoq ineriartortoqarnis-saanik eqqoriaaneq. Taamaaliussagaanni pisussatut ilimagineqarsinnaasut taakku suuneri sukumiisumik misissorneqartariaqassapput, tamatumalu innuttaasut agguataagaanerannut sunniutigisinnaasai pillugit misissuisoqartariaqarluni.

Innuttaasut amerlassusissaat pillugu missingiutit

Titartagaq 1.10-p takutippaa, kommunini sisamani innuttaasut amerlassutsikkut ineriartornissaannut missingersuutit. Tassani 2015-imiit 2030-mut amerlassutsikkut ineriartornissamut missingersuutit takuneqarsinnaapput. Missingersuutit Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfimmit uuttuutit arlallit tunngavigalugit suliarineqarput:

Ved den inddeling lægges der vægt på forskellige funktionelle relationer mellem de mere traditionelle sektorer. Det er godt illustreret ved forløbet "fra jord til bord", der er samlet i den fjerde erhvervskategori, som omfatter levende ressourcer fra produktion til udnyttelse.

Et af de centrale karakteristika ved kortene er den dominerende rolle, som de offentlige aktiviteter spiller i det samlede erhvervsmønster.

De skaber på den ene side et væsentligt fundament, og på den anden side en stor afhængighed af disse aktiviteter for de lokale økonomier. En af forudsætningerne for en mere holdbar udvikling i den offentlige økonomi er, at den private sektor kommer til at udgøre en relativ større andel af den samlede økonomi.

H: Forventninger til fremtiden

For at kunne give nogle fornuftige bud på den fremtidige udvikling kan der bruges to forskellige tilgange. Den ene tilgang, som kaldes fremskrivning, er, at man antager, at udviklingen i fremtiden fortsætter som hidtil, og dermed kan man benytte de erfaringer, som har været indhøstet de foregående år. På den baggrund kan man lave fremskrivninger, som blot forlænger de trends, man hidtil har set. Den anden tilgang, som kaldes prognose, er, at man antager, at den fremtidige udvikling sker på baggrund af hændelser, som ændrer på de tidligere års trends. På den baggrund vil man derfor være nødt til at se nærmere på hvilke hændelser, der kan forventes, og man er nødt til at undersøge hvilke demografiske reaktioner, man vil kunne forvente.

Fremskrivninger

Figur 1.10 viser en befolkningsfremskrivning for de fire kommuner. Figuren viser fremskrivninger fra 2015 og frem til 2030. Fremskrivningerne er udført af Grønlands Statistik ud fra en række parametre:

Fertiliteten er beregnet med udgangspunkt i erfaringer fra årene 2010 til 2014. I den periode faldt fertiliteten i Kommune Kujalleq fra 2.298 til 2.197 mens den i Kommuneqarfik Sermersooq faldt fra 1.943 til 1.858, i Qeqqata Kommunia faldt den fra 2.112 til 2.019 og i Qaasuitsup Kommunia faldt den fra 2.173 til 2.077. Fertiliteten er beregnet som antal levendefødte pr 1000 kvinder i den fødedygtige alder.

Kinguaassiorsinnaassuseqarneq 2010-miit 2014-imut misilittakkat aallaavigalugit naatsorsorneqarpoq. Piffissami tassani kinguaassiorsinnaassuseqarneq Kommune Kujallermi 2.298-iniit 2.197-inut appariaateqarpoq tamanna Kommuneqarfik Sermersuumi 1.943-miit 1.858-imut appariaateqartoq, Qeqqata Kommuni 2.112-iniit 2.019-inut Qaasuitsullu Kommuni 2.173-iniit 2.077-inut appariaateqarsimalluni. Arnat kinguaassiorsinnaalereersut 1000-iugaangata meeqqat ajoratik inunngortut kisillugit kinguaassiorsinnaassuseqarneq naatsorsorneqarpoq.

Toqusartut amerlassusiat agguaqatigiisillugu ukiorilertakkat tunngavigalugit naatsorsorneqarpoq. Inuunerup agguaqatigiisillugu sivilissusiat; ukiut, inuup ukiumi aalajangersimasumi inunngorsimasup, agguaqatigiisillugu inuuffigissallugit ilimagisinnaasai. Inuunerup agguaqatigiisillugu sivilissusissaatut ilimagineqarsinnaasoq ukioqatigiiaanut assigiinngitsunut assigiinngilaq. Angutit agguaqatigiisillugu ukiorilertagaat ukiuni 2010-miit 2040-imut ukiunit 69,1-iniit ukiunut 74,2-nut qaffassapput. Piffissami tassani arnat agguaqatigiisillugu ukiorilertagaat ukiunit 73,7-iniit 78,4-nut qaffassapput.

Tamatuma saniatigut nuttarnernunallu assigiinngitsut akornanni nunasissarnernunallu saakkiartorneranut paasissutissat naatsorsorneqartunut ilaapput, tamanna piffissami 2005-imiit 2014-imut.

Kommunit sisamat ineriartornerannik sanillersuussineq piuminarsarniarlugu ukioqatigiiaanut ataasiakkaanut, suaassutsikkullu agguataagaanermut kisitsisit ikkunneqarput. 2015 aallaavittut 100-uuvuq. Kommuneqarfik Sermersuumi innuttaasut malunnaatilerujussuamik amerleriaateqartussaasut takussutissiap takutippaa, tassani innuttaasut, ukiut taakku 20-t innuttaasut amerlassusaannik naatsorsuiffiusut ingerlaneranni 20 %-it pallingajallugit amerleriaateqassallutik. Qeqqata Kommuniata innuttaqassutsikkut procentualunnguanik appariaateqalaarnissani naatsorsuutigisinnaavaa, tamanna Qaasuitsup Kommuniata aamma Kommune Kujallup innuttaqassutsikkut 10 % sinnilaarlugu appariaateqarnissartik naatsorsuutigisariaqassavaat.

Taanna soorunami ineriartorneq pillugu pitsaasumik takutitsigaluarpoq, kisianniuna assiliaq ineriartornerup ukiut kingulliit tallimat qulillu ingerlaneranni pisimasup allannguiffiunani ingerlaannarnissaanik qularinagu naatsorsuuteqarnermik aallaaveqartoq. Naatsorsuuteqarnerup taassuma, Titartagaq 1.10-mi takutinneqartut, missiliuisinnaaneq ajornannginnerulersippaa. Naatsorsuuteqarnerliuna apeqquuserneqarsinnaasoq naalakkersuinikkullu sulinermi aamma apeqquuserneqartoq.

Dødeligheden er beregnet ud fra middellevetiden. Middellevetid er det gennemsnitlige antal år, som en person med et bestemt fødselsår har udsigt til at leve i. Den forventede middellevetid er forskellig for forskellige årgange. For mænd steg middellevetiden fra 2010 til 2040 fra 69,1 år til 74,2 år. For kvinder steg middellevetiden i samme periode fra 73,7 år til 78,4 år.

I beregningerne indgår desuden flytningstendensen og vandrings-tendensen for perioden fra 2005 til 2014.

For at gøre udviklingen i de fire kommuner lettere sammenlignelige er tallene for hver aldersgruppe og for hver af de to køn blevet indekseret. 2015 er sat som 100. Figuren viser, at der vil være en markant stigning i befolkningen i Kommuneqarfik Sermersooq på næsten 20 % over de 20 år, som fremskrivningen dækker. Qeqqata Kommunia vil kunne forvente en beskedent befolkningsmæssig nedgang på nogle få procent, mens både Qaasuitsup Kommunia og Kommune Kujalleq må forvente befolkningsmæssigt fald på lidt over 10 %.

Umiddelbart giver det et udmærket billede af en udvikling, men billedet er tegnet under den klare antagelse, at udviklingen vil fortsætte efter samme mønster, som den er foregået de seneste 5-10 år. Den antagelse gør det forholdsvis nemt at foretage de beregninger, som er vist i Figur 1.10. Det er imidlertid en antagelse, der kan stilles spørgsmålstegn ved og, som der politisk faktisk bliver stillet spørgsmålstegn ved.

Nye typer af mobilitet

Den fremskrivning, som kan laves på grundlag af tendenser fra en årrække, er alene bagudskuende i sine beregninger. Det er en væsentlig begrænsning især, når det aktuelle samfund oplever markante forandringer på andre områder end de demografiske.

Faktorer, som en fremskrivning på baggrund af tidligere års trends ikke kan medtænke i en fremskrivning, kan komme fra mange forskellige retninger. Det kan være naturkatastrofer, globale økonomiske kriser, militære konflikter osv. Sådanne faktorer kan ikke forudses.

En anden gruppe af faktorer kan derimod delvist forudses og nogle gange tilmed påvirkes, og dermed kan de inddrages i avancerede prognoser. Aktuelt kan man for det første pege på de ændrede arbejdsmarkeds-mæssige forhold,

Nuuttariaatsit nutaat

Siumoortumik iluarsinermi, ukiuni arlalinni pissutsinik tunngavilimmik suliaasartuq, kisitsinikkut taamaallaat kingumut isigiffiuvoq. Tamannalu annertuutigut immi killiliisuvoq, inuiaqatigiit inuiaqatigiinerilerinermuinnaq sammitinnagu ullumikkut annertuutigut allanngoriartornerat isigigaanni.

Pissutsit ukiuni qaangiuttuni ineriartornermik toqqam-maveqarluni innuttaasut amerlassusissaannik missin-gersuinermi ilanngunneqarsinnaanngitsut assigiinn-gitsorpassuusinnaapput. Ajunaarnersuit, nunarsuaq tamakkerlugu aningaasaqarnikkut ajornartorsiutit, sak-kutooqarnikkut aporaannerit allarpassiullu. Pissutsit taamaattut siumut isigineqarsinnaanngillat.

Pissutsilli allat ilaannakortumik siumut naatsorsuutigi-neqarsinnaasarput immaqalu ilaannikkut sunniuteqarfi-gineqarsinnaasarlutik, taamaalillutillu immikkoortualup-passuarnik uuttuuteqarluni eqqoriaanernut atorne-qarsinnaallutik. Maannakkorpiag siullertut tikkuar-neqarsinnaasoq tassaavoq, suliffeqarnermi pissutsit allannguuteqarnerannut aatsitassanik atorluaanissa-mik periarfissiinerup attuumassuteqarsinnaanera. Ta-matuma saniatigut pissutsit immap kissassusiata al-lanngoriartornerata, tamatumalu malittigisaanik ukiuni makkunani uumassusillillu allanngoriartornerisa kingu-nerisaanik, aalisakkat assigiinngitsut aamma allanngo-riartorput, tamakkulu inniaqatigiit katitigaanerisigut aamma sunniuteqarsinnaanerat isiginngitsuusaarne-qarsinnaanani.

Pissutsit immikkut isiginiagassat tassaapput sumiiffi-ni nunalu tamakkerlugu politikkikkut aalajangiisarnerit. Inuiaqatigiit ataatsimoorlutik pigisaannik aggu-aassisarnermi taama pingaartigisumik inissisimanermi, tassalu pisortat ingerlatsinikkut tapiissutitigut sanaartugassa-tigullu missingersuusiortarnerini politikikkut aalaja-ngiisarnerit, sumi najugaqarnissakkut tassalu siunissami inuiaqatigiit qanoq ittuunissaanni suli pingaarutillit inissisimapput.

Pissutsit allat pingaarutillit tassaapput inuusuttut pi-ginnaasaat, taakku namminnerminnik siunissami ine-riartornermi pisinnaasumi uuttuutitut annertusigalut-tuinnartumik sunniuteqassapput. Tassami ullumikkut inuusuttuusut tassaapput inuiaqatigiinnik ukiut ingerla-neranni ilusilersuilersussat.

- Inuusuttut ilinniagaqarnerit qanoq isikkoqalissava? Il-inniakkaminnik naammassinniisartut ilinniagassamin-nillu toqqaasartut procentinngorlugit allannguuteqas-sava?
- Inuusuttut najugaqariaatsimikkut qanoq periuseqas-sappat? Najugaqarfinnut anginerusunut nuttarnertik attatiinnassavaat imaluunniit tassuunakkut allanngor-toqassava?

som kan være forbundet med mulighederne for udnyttelse af mineralske ressourcer. Desuden gi-ver ændringerne i havtemperaturerne og de deraf følgende ændringer i havets artssammensætning i disse år en ændring af sammensætningen af fiske-bestandene, som potentielt kan give demografiske ændringer.

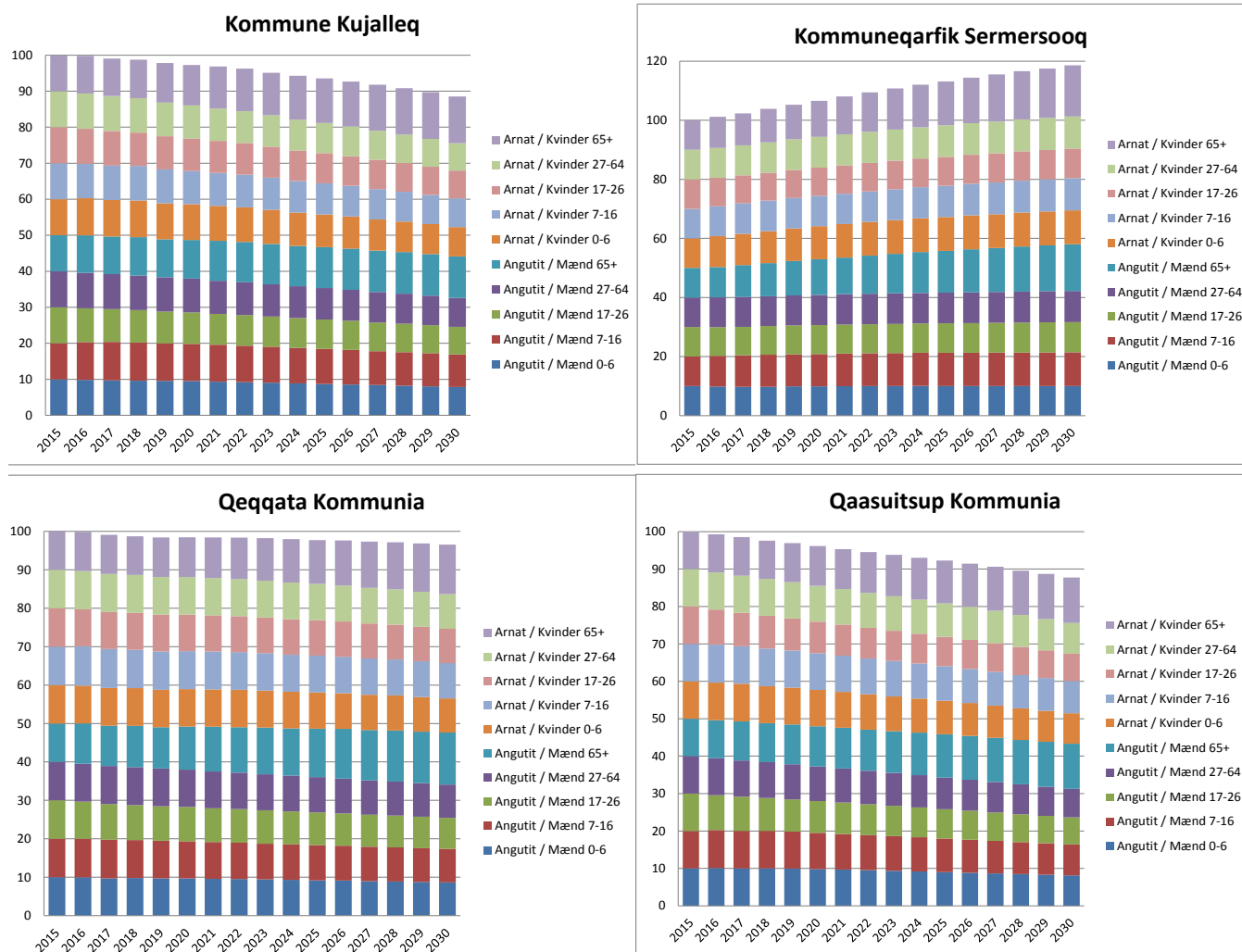
En særlig gruppe af faktorer er de lokale og natio-nale politiske beslutninger. Med en så domineren-de rolle i fordelingen af samfundets goder, som de offentlige budgetter til drift, tilskud og anlæg giver anledning til, spiller de politiske beslutninger fortsat en central rolle for bosætningsmønstret og dermed for udformningen af fremtidens samfund.

Som en gruppe for sig selv spiller ungdommens præferencer i stadig stigende grad en væsentlig rolle som parameter for de fremtidige udviklings-perspektiver. Det er i sagens natur dagens ung-dom, der med årene kommer til at forme det frem-tidige samfund.

- Hvordan bliver de unges uddannelsesmønster? Vil den procentvise andel, som afslutter en ud-dannelse, og valget af uddannelsesretning ændre sig?
- Hvordan bliver de unges bosætningsstrategi? Vil de unge fortsætte med at søge mod større boste-der, eller vil der ske ændringer på det område?
- Hvordan bliver deres familiestrategi? Vil kernefa-milien fortsat være den primære præference, eller vil det være andre familiestrukturer, som kommer til at præge udviklingen?
- Hvordan bliver deres strategi i forhold til at få børn? Vil trenden med få børnsfamilier fortsætte, eller vil præferencerne ændres?
- Vil der i fremtiden opstå andre typer af mobilitet, hvor mobilitet bliver bestemt af forskellige præfe-rencer på forskellige tidspunkter af livsforløbet?
- Hvilken betydning vil den voksende andel af den grønlandske befolkning, der er bosat uden for Grønland (diaspora), mon få? Lige nu er befolk-ningen fordelt med 75 % af befolkningen bosat i Grønland og 25 % bosat i Danmark
- Måske vil man fremover i højere grad vælge at være bosat ét sted i én del af sit livsforløb, me-dens man vil være bosat et andet sted i en an-den del af sit livsforløb.

- Ilaqutariinnikkut qanoq periuseqassappat? Ilaqutariit qi-tiutinneqarnerat (anaana ataata meeqqallu) suli pingaar-nertut toqqammaviussava, imaluunniit ilaqutareeriaatsit allatut ittut ineriartorneq sunniuteqarfigissavaat?
- Meerartaartarneq pillugu qanoq periuseqassappat? Meeraqarluni ilaqutariiusarneq ingerlaannassava, ima-luunniit toqqammaviit allanngussappat?
- Siunissami nuttariaatsit nutaat pilissappat, tamanna inuunerup killiffia tunngavigalugu sumiiffinni assigiinn-gitsuni najugaqarnissamik toqqaasoqartaleneratigut?

- Kalaaleqatigut Kalaallit Nunatta avataanut nuna-sisartut amerlialaguttuinnarnerat qanormita sunni-uteqassava? Maannakkorpiat innuttaasut 75 %-ii Kalaallit Nunaanni najugaqarput, 25 %-iilu Danmar-kimi najugaqarlutik.
- Immaqa siunissami inuunerup ilaani sumiiffimmi aalajangersimasumi najugaqarnissaq annerujartu-innartumik toqqarneqartalissaaq, inuunerullu inger-lanerani piffissami allami sumiiffimmi allami najuga-qarnissaq toqqarneqartarluni.

Takussutissiaq 1.10.

Nunali tamakkerlugu pilersaarusiortarneq aqutigalugu, ineriartornerup sammivissaa unammilligassallu saakki-artornerini paasinissaannullu misissoqqissaarnissamut upalungaarsimariaatsimik ineriartortitsisariaqartuvut. Nunan tamakkerlugu taamatut misissueqqissaarnissat, suniutaasinnaasutigut nakkutilliinissami toqqammaviu-sinnaapput, tassa naalakkersuinikkut aalajangiinissami iniaqatigiit ineriartortinnissaanni aalajangigassatigut toqqammavissatut pisariaqartut.

Figur 1.10.

Netop i regi af den nationale landsplanlægning vil man kunne udvikle et beredskab til at identificere og analysere de nye udfordringer og tendenser i udviklingsprocessen. Disse nationale analyser vil kunne udgøre kernen i en styrket overvågning af de konsekvenser, som de nødvendige politiske beslutninger vil få for den demografiske udvikling.

Innuttaasut agguataagaanerat eqikkarlugu

Innuttaasut agguataagaanikkut ineriartornerat ineriartornermi suliasanik nutaanik periarfissanillu nutaanik tapiuteqassaaq

1. Illoqarfimmut ilanngutitsisarnerit, inunngortartut ikiliartorneri innuttaasullu utaqqalisarnerisartut amerliartornerisigut najugaqarnernikkut sunniuteqariartorput. Tamanna aningaasaqarnikkut pilersaarusiortarnikkullu sunniuteqartussaavoq. Piffissarlu sivikinnerusooq sivisunerusorluunniit atorlugu najugaqartarnermi periutsigut sanilliussineq ataqaatigiissumilli pisariaqarsinnaavoq.
2. Siusinnerusukku najugaqarfiit amerlasuut pisuusutsit uumassusillit allanngorsinnaanerinit naleqqusarsimapput. Siunissami isiginiarneqartariaqalissagunarpoq, aatsitassanik atuinerup takornariaqarnikkulluunniit ineriartortitaanera inuiaqatigiit inissisimanageratigut sunniuteqangaatsialernissaa, peqatigitillugulu sumiiffinni aalajangersimasuni attaveqaatitigut ineriartortitsinissamik pisariaqartitsiffiulertussaq.
3. Ilinniarneqarsinnaasut amerlisinneqarnissaannik pisariaqartitsinerup atatillugu ilinniarfissanik amerlanerusunik pilersitsinissamik pisariaqalersitsissaaq, ilinniartoqarfinnik inuussutissarsiutinillu ingerlatsivinnik nutaanik eqqaamioqarnikkut atorluaasinnaasunik. Taamaammat ilinniagaqarfissaqarfiit ineriartornikkut sumiiffinnilu atugassatigut nukittoqutaapput.
4. Inunngortartut appariaateqarnnerat, ilinniagaqarnissamik pisariaqartitsinerup qaffakkiartornera innuttaasullu utoqqaliartornerat pilersuinikkut nammatassat annertusinerannik kinguneqassapput. Kiffartuussinernik atortorissaarutinillu tigussaasunik pisariaqartitsinerup sulisinnaasut tamakkiisumik ilanngutsinneqarnissaat pisariaqalersippaa, aningaasaqarnerullu nukittorsarneqarnissaa siunertaralugu taakku sapinngisamik pitsaanerpaamik atugassinneqarnissaat. Nunarsuarmioqataaleriartornerup nassataanik inuussutissarsiutinik ingerlatsinerit nutaat piginnaasalinnik sulisoqarnissamik pisariaqartitsinerisa qaffakkiartornerani, ilinniartitaaneq aalajangiisuulluni uuttuutaasaaq. Ukiuni qulini kingullerni, soorlu tamanna saqqummertoq, uuttuut taanna eqqarsaatigalugu pitsaasumik ineriartortoqarsimavoq.
5. Ilinniartitaaneq eqqarsaatigalugu nunap immikkoortuini assigiinngissuteqartoq takussutissiami nunallu assingani saqqummerpoq. Tamanna innuttaasut ilaat qanoq amerlatigisut qaffasinnerusumik ilinniagaqarnissamik isumannaarinnittarnerannut tunngavoq. Peqatigitillugu ilinniarneqarsinnaasut assigiinngitsut naapertuuttumik siammarterneqarnissaat isiginiarneqassaaq, ilaatigullu ilinniagaqarfiit nukittuut qulakkeerniassallugit. Taamaattumik ilinniakkat qaffasissusaat siammasissusiallu ineriartortitsinerimi

Opsamling på demografien

Udviklingen inden for demografien bidrager både med nye udfordringer og nye potentialer for udviklingen.

1. Urbaniseringsprocessen, faldet i antallet af børnefødsler og en aldrende befolkning får bopætningsmæssige konsekvenser. Det får betydning for den økonomiske og fysiske planlægning. I en kortere eller længerevarende periode kan det være nødvendigt at operere med parallelle men sammenhængende planer for de forskellige bopætningstyper.
2. Tidligere var mange bosteder tilpasset de levende ressourcers foranderlighed. I fremtiden vil man sandsynligvis se, at råstofudnyttelser eller en markant regional turismeudvikling vil få anderledes indflydelse på befolkningskoncentrationen og samtidig skabe nødvendigheden af yderligere udbygning af infrastrukturen bestemte steder.
3. Behovet for et bredere uddannelsesspektrum vil samtidig skabe et behov for flere uddannelsespladser, som sandsynligvis vil kunne udnytte nærhed både af studiemiljøer og af nye erhvervsaktiviteter. Derfor bliver adgang til uddannelsespladser en væsentlig drivkraft for både udvikling og lokalisering.
4. Faldet i fødselstallet, det stigende behov for uddannelse og den stigende aldring af befolkningen får konsekvenser i forhold til forsørgerbyrden. Behovene for serviceydelser og materielle goder forudsætter, at arbejdsstyrken inddrages fuldt ud og gives de bedst mulige betingelser for at styrke økonomien. Med et øget behovet for kvalificeret arbejdskraft til de nye erhvervsaktiviteter, som følger i kølvandet på globaliseringen, er uddannelse en helt afgørende parameter. Som det er fremgået, har det sidste tiår vist en positiv udvikling netop på den parameter.
5. Det fremgår af figur og kort, at der er tale om markante regionale forskelle, når det gælder uddannelse. Det gælder i forhold til hvor stor en del af befolkningen, der sikrer sig et højere uddannelsesniveau. Samtidig skal der være fokus på dels en rimelig spredning på uddannelseskategorierne, dels en sikring af stærke faglige uddannelsesmiljøer. Både niveau og spredning er således væsentlige parametre i en udvikling. Behovet for at flere kan få en uddannelse og løbende kompetenceudvikle sig stiller øgede krav til brug af IKT i undervisningssammenhæng og dermed også til en forbedring af kapaciteten i teleinfrastrukturen for at understøtte den øgede digitalisering.
6. Som fokus for en større opmærksomhed omkring de potentielle demografiske udfordringer viser kortet over de demografiske sårbarheder,

pingaaruteqartussaapput. Ilinniagallit amerliartornissaannik ilinniakatigullu qaffassartuarnissamik pisariaqartitsineq, ilinniartitaanerullu iluani IKT-mik atuinis-saq piumasaqaataavoq, taamalu aamma telikkut at-taveqaatitigut inerisaanissamik piumasaqarfialluni, tassa annertusiartuinnartumik digitaliseringi malin-naaffiginarlugu.

6. Inuiaqatigiinni unammalligassat annertunerusumik eqqumaffiginarnerisigut aggulunnerit pillugit titartak-kami takuneqarsinnaavoq, pissutsit ataasiakkaat as-serlu tamakkerlugu isiginiarnissaat pingaaruteqar-tuusooq. Arlaatigut sanngequuteqaruni allaatigut aam-ma pitsaanngitsumik sunniuteqaratarsinnaammat. Taamaattumik tamakkiisumik isiginiartariaqarpoq, ar-laati kisiat eqqarsaatiginagu. Sumiiffinni ataasiakka-ani nalornissutit sumiiffinnut allanut tuniluussinnaap-put. Tamamuuna sumiiffinni ineriartortitsinissamik pi-lersaarutit ersarissuunissaannik sumillu tunngave-qarnerinik erseqqissarneqarpoq.
7. Ilinniagaqarnerup nuttarnarullu ataqatigiissutaata sumiiffinni ineriartortitsinermi marluinnik isiginiarto-qartariaqarnera pisariaqarmat ersersippaa. Siuller-mik imaappoq, inuusuttut ilarpassui piffissap ilaani, illoqarfinnut annerusunut ilinniarteqarfiusunut nuuk-kallartariaqarnissaat. Tamannalu pisarluni inuusuttut ilaqutaqalernissaminnik meeqqiornissaminnillu eq-qarsaleruttorfianni. Taamaattoqartillugulu pisariaqar-titaat allanngortarput, nuunissarlugu soqutaajunnaartar-lunilusoq. Aappaatullu imaappoq, angutit arnallu angusaqarusussusiati ilinniarnissaq eqqarsaatigalugu assigiinngitsulluni. Tamatumalu amerlasuutigut ki-ngunerisarlugu, arnat angutillu nuunnissamiklut pe-rusussuseqarnerat.
8. Agguataagaanikkut innarlerneqarsinnaaneq pillugu nunap assingata takutippaa, pissutaasut ataasiak-kaat kisiisa eqqumaffiginissaat pinnagit, aamma-taaq innarlerneqarsinnaanermut uuttuutit ataasiak-kaat siunertarineqanngitsumik uuttuutit allanut ilu-anngitsunik sunniuteqarsinnaanerisa maluginiarne-qarnissaat pisariaqartoq. Tamaammat ataatsimut isi-ginnilluni isumaliortoqartariaqarpoq, tassami nunap immikkoortuani ataatsimi nalorninartorsiorneq nunap immikkoortuini allani pitsaanngitsunik kinguneqarsin-naammat.
9. Titartagaq 1.8-p takutippaa, sulisinnaasut sapinngi-saq atorlugu sulilersinniarnissaat aamma unammi-nartuusooq. Tamatumani innuttaasut akornanni suli-sinnaagaluit suliffissarsiornermullu akuunngitsut pe-qataalersinnissaat suliassaavoq. Tamatumani ilaati-gut aqqissuussinerit peqqutaataapput, soorlu pi-ginnaasat pisariaqartitalu imminnut naapertuutin-ginnerat, ilaatigullu isumaginninnermut aningaasa-qarnermullu tunngasut pissutaallutik, innuttaasut namminneq pissuussutiginnigisaraluaminnik pissus-utigisaminnilluunniit piffissap ilaani suliffeqarfiit avataaniittariaqartarmata.

at det er nødvendigt både at fokusere på de enkelte faktorer, og på det samlede billede. En sårbarhed et sted kan have utilsigtede konsekvenser andre steder. Derfor skal der tænkes i helheder, som ikke blot findes det enkelte sted. Usikkerheder i én region kan få uheldige konsekvenser i andre regioner. Dette understreger behovet for at have gennemsigthed i formulering af de regionale udviklingsstrategier og forudsætningerne for disse.

7. Sammenhæng mellem uddannelse og flytningsmønster viser nødvendigheden af at være meget opmærksom på netop uddannelsen som en central faktor i den regionale udvikling på to måder. For det første gælder det, at en stor del af de unge mennesker på et tidspunkt vil være nødsaget til at tage til en eller flere af de større bymæssige bebyggelser, hvor uddannelsesinstitutionerne ligger. Det sker netop på et tidspunkt, hvor de unge har tilbøjelighed til at danne familie og få børn. I den sammenhæng får de nye behov, som ændrer på deres mobilitet. For det andet gælder det, at der er stor forskel mellem mænds og kvinders ambitioner, når det drejer sig om uddannelse. Det resulterer ofte i forskelle mellem kvinders og mænds mobilitetsmønstre.
8. Kortet over de demografiske sårbarheder viser, hvordan det er nødvendigt ikke blot at fokusere på enkelte faktorer, men også at få skabt opmærksomhed på hvordan konsekvenserne af én sårbar parameter kan give utilsigtede konsekvenser for andre parametre. Der skal derfor tænkes i helheder, for usikkerheder i en region kan få uheldige konsekvenser i andre regioner.
9. Figur 1.8 viser, at en anden stor udfordring bliver at sikre en mere fuldstændig inddragelse af den potentielle arbejdsstyrke. Det drejer sig om at reducere den ret store andel af befolkningen, som reelt ikke er inddraget på arbejdsmarkedet. Det skyldes dels strukturelle forhold, eksempelvis et misforhold mellem kvalifikationer og behov, dels sociale og økonomiske forhold, der medfører, at personer ufrivilligt eller af egen vilje i en kortere eller længere periode står uden for arbejdsmarkedet.
10. En yderligere udfordring er den funktionelle kobling mellem arbejdsstyrke og erhvervsstruktur. Med udarbejdelse af en mere præcis erhvervsklassifikation, som er tilpasset de grønlandske erhvervsstrukturer, giver det forbedrede muligheder for at aktivere de potentialer, som findes. Den nye registrering af arbejdsstyrken, som blev taget i brug i 2012,

10. Aammattaaq sulisinnaasut inuutissarsiutillu aaqqis-suussaanerisa akornanni ataqatigiissaarineq unaminartut ilagivaat. Inuutissarsiutitigut aaqqissuullu-akkamik kaaallit nunaanni pissutsinut naapertuuttu-mik nalunaarsuinikkut, atorfissarititaasut pisariaqar-titat naapertorlugit aaqqissuunnerisigut. Sulisinnaa-sunik nalunaarsuiffik nutaaq, 2012-mi atuutilersoq, sulisinnaasut piginnaasaannut qanorlu periarfissa-qarnerinut aaqqinneqarsinnaavoq.
11. Inuutissarsiutitigut pisortat suliassaqaartitsinerata nukittuumik inissisimanera eqqummaariffigisaria-qarpoq. Taannami pitsaasumik toqqammavissaliis-suuvoq, illuatungaa-tigulli inuiaqatigiit sumiiffinni aningaasaqarnerinik taanna aamma toqqammave-qarluni. Pisortat aningaasaqarnerini pitsaasumik ineriartortitsinissami toqqammavissat ilagivaat, ani-ngaasaqarnerup nukittunerulernissaani namminer-sortut peqataatinneqarnerunissaat.
12. Tamakkunuuna naliliinissami annertuumik sunniu-tilik unaavoq, ajornartorsiutinik annertuunik aaq-qiinissaq ataasiinnarmik toqqammaveqarluni aaq-qinneqarsinnaan-ngimmat. Aaqqiissutissat qitiusu-mik, ataqatigiissumik ataqatigiissaagaasumillu piler-saarusiortariaqarput, tamatumanilu innuttaasut pe-qataatinneqarnissaat pingaaruteqarluinnarluni.
- gør det muligt løbende at monitorere den aktuel-le udvikling i arbejdsstyrkens kvalifikationer og tilgængelighed.
11. Det er vigtigt at være opmærksom på den do-minerende rolle, som de offentlige aktiviteter spiller i det samlede erhvervsmønster. De ska-ber på den ene side et væsentligt fundament, og på den anden side en stor afhængighed af disse aktiviteter for de lokale økonomier. En af forudsætningerne for en mere holdbar udvi-klung i den offentlige økonomi er, at den private sektor kommer til at udgøre en relativ større og aktiv andel af den samlede økonomi.
12. En væsentlig konklusion i denne forbindelse er, at løsninger af de mere komplekse proble-mer ikke kan ske bare ét sted. Løsningerne skal ske gennem en overordnet, sammenhæn-gende og koordineret planlægning, hvor be-folkningens involvering er en vigtig faktor.

Kapitali 2 Sanaartugassanut pilersaarutit killiffii

2009-miit ataqatigiissaarineq

2009-mi kommunit kattussuutsinneqarneranni kommunit nammineerlutik pilersaarusiornermik suliniutinillu ingerlatsinerlutik pitsaanerusumik periarfissaqalernissaat siunertat ilagisimavaat. Kommunit nutaat ulloq 1. januar 2009-mi atuutilerunerisa peqatigisaanik inatsit nutaaq atuutilerpoq tassani pilersaarusiorneq aamma nunaminertat atornegartarnerat pillugit Inatsisartut peqqusutaat nr. 11, 5. december 2008-meersoq annikitsumik allanngortinneqareerluni; pilersaarusiorneq aamma nunaminertat atornegartarnerat pillugit Inatsisartut inatsissaat nr. 17, 17. november 2010-meersumik maanamullu atuuttumik taarserneqarpoq.

Inatsisip taassuma nutaap nassataraa kommunit 1. januar 2009 aallarnerfigalugu sanaartorfiusup iluani kommunimut pilersaarusiornermi periaatsinik kommunimullu pilersaarusianik akuersissuteqarnissamut akisussaaffimmik tiguserat. Kommunit aamma 1. januar 2011 aallarnerfigalugu nunaannarmi nunaminertanik atuinnermut pilersaarusiortarnermullu oqartussaaffik tiguaat. Kommunit nunaannarmut akisussaaffimmik tiguserannut atatillugu 2011-mi nunaannarmut tunngatillugu nuna tamakkerlugu pilersaarusiornermut malit-tarisassamik suliaqartoqarpoq (Landsplanafdelingen 2011).

Pilersaarusiortarnermi akuersissuteqarnermut akisussaaffimmik nunap aqutsisuiniit kommunini pisortanut nuussineq nunap aqutsisuiut piumasaqaatinik nutaanik nassataqarpoq. 2009 sioqqullugu nunami pisortat kommunit pilersaarusiaannik akuersinissaminut, pilersaarusiat pineqartut nunap soqutigisaanut naleqqusarneqarnissaat pillugu aalajangersaasarsinnaasimapput. Inaarutaasumik akuersinissamut akisussaaffik 2009 aallarnerfigalugu kommuninut tunniunneqarpoq, taamaalillunilu nunamut tamarmut kingumut isigisumik pilersaarusiorsinnaaneq isumaaruppoq.

Taamaammat nunami pisortat 2009-miit tunumut isigisumik pilersaarusiornermiit nuna tamakkerlugu siumut isigisumik pilersaarusiornermut allanngortitsisariaqarsimapput. Pilersaarusiornermut inatsimmi § 6, aamma § 7, aalajangersaapput, taakku malillugit ilaatigut pisortat oqartussaasut tamarmik pilersaarusiornikkut soqutigisatig pillugit Naalakkersuisunut nalunaaruteqartassaput, ilaatigullu nuna tamakkerlugu pilersaarusiorneq sumiiffinnilu kommuninut pilersaarusiorneq ataqatigiisarneqassasut.

Kapitel 2 Status for anlægssektorplanerne

Koordinering siden 2009

Et af formålene med kommunesammenlægningen i 2009 var, at kommunerne skulle blive bedre i stand til selv at stå for planlægning og projektopgaver. Samtidig med starten på de nye kommuner den 1. januar 2009 trådte en ny lovgivning om planlægning i kraft. Det var Landstingsforordning nr. 11 af 5. december 2008 om planlægning og arealanvendelse, som ved en lettere revision blev afløst af den nu gældende Inatsisartutlov nr. 17 af 17. november 2010 om planlægning og arealanvendelse.

Den nye lovgivning betød, at kommunerne fra den 1. januar 2009 for bymæssig bebyggelse overtog ansvaret til selv at godkende deres planstrategier og kommuneplaner. Fra 1. januar 2011 overtog kommunerne også ansvaret for planlægning og arealanvendelse i det åbne land. I forbindelse med, at kommunerne overtog ansvaret for det åbne land, blev der i 2011 udarbejdet et landsplandirektiv for det åbne land (Landsplanafdelingen 2011).

Flytning af godkendelsesansvar på planområdet fra de nationale myndigheder til de kommunale myndigheder har stillet nye krav til de nationale myndigheder. Før 2009 kunne de nationale myndigheder ad hoc beslutte de nationale interesser i planlægningen reaktivt, når de skulle godkende en kommuneplan. Fra 2009 har ansvaret for den endelige godkendelse ligget i kommunerne, og en reaktiv national planlægning er ikke længere hensigtsmæssig.

De nationale myndigheder har derfor siden 2009 skullet omlægge sig fra en reaktiv national planlægning til en proaktiv national planlægning. Planloven tilsiger i § 6 og § 7 dels, at alle offentlige myndigheder skal indberette deres planinteresser til Naalakkersuisut, dels, at den nationale sektorplanlægning og de lokale kommuneplanlægning skal samordnes.

"Oversigt over Selvstyrets interesser i kommuneplanlægningen" (Landsplanafdelingen 2010b), som blev lavet i 2010, var den første generation af planværktøj til den proaktive og samordnede planlægning for sektormyndighederne og de kommunale myndigheder. I 2011 blev oversigten fulgt op med Naalakkersuisuts "Redegørelse om regional udviklingsstrategi"

"Kommuninut pilersaarusiornermut tunngatillugu Namminersorlutik Oqartussat soqutigisaasa allattorsimaffiat" (Landsplanafdelingen 2010b), 2010-mi suliarineqartoq immikkoortuni oqartussat kommuninilu oqartussat siumut isigisumik akunnerminnilu ataqatigiissaagaasumik pilersaarusiornerminni sakkusaa, pilersaarusiornermut sakkut siullersaraat. allattorsimaffik 2011-mi "Nunap ilaanut ineriartortitsinissamut periusissiamik" Naalakkersuisunit malitseqartinneqarpoq (Formandens Departement 2011), taanna Grønlands Selvstyre immikkoortuisa kommunillu akornanni ataqatigiissaagaasumik pilersaarusiornermut sakkut aapparaat. 2010-mi 2011-miluunniit iliuuserineqartut immikkoortut kommunillu akornanni ataatsimut pilersaarusiornermik ataqatigiissaagaasumik tamakkiisumik siunertaq malillugu sulii naammassineqarsimanngillat, Naak assigiingitsunut atatillugu Namminersorlutik Oqartussat kommunillu akornanni ataqatigiissaarinissaq pitsanngorsarneqaraluaq. Immikkootunut pilersaarutit Naalakkersuisoqarfiit maannakkut suliarisaat, Namminersorlutik Oqartussat immikkoortuisa kommunillu akornanni ataatsimut aaqqissuussamik pilersaarusiornerit malitsigiit pingajoraat.

Immikkoortunut pilersaarutit piartuaarnerat

Nunap immikkoortuini pilersaarusiornermut ingerlatamut (Namminersorlutik Oqartussat 2013)-mi 'Hvidbog'-mik taaneqatartog, 2013-mi decembarimi tamanut saqqummiunneqarnikoq tunuliaqutaavoq. Tamanna toqqammavigalugu Nuna tamakkerlugu pilersaarusiornermut immikkoortortap 2013-ip naanerani pisortat akimorlugit suliniut aallartippaat, tassalu immikkoortortat kommunillu akornanni ataqatigiissaarinerulernissaq. Pisortat akimorlugit suleqatigiisitaq taanna Naalakkersuisoqarfinnit tamanit, kommuninit KANUKOKA-millu peqataaffigineqarpoq. Suleqatigiisitaq pilersaarusiorneq pillugu pisortat akimorlugit isumasioqatigiinnernik pingasunik maannamut ingerlatserperpoq.

Pisortat akimorlugit isumasioqatigiinneq siullesq januar 2014-imi ingerlanneqarpoq. Naalakkersuisoqarfiit kommunillu akornanni suleqatigiinnermut nutaamut isumasioqatigiinneq aallarniutaavoq. Isumasioqatigiinnermi peqataasut isumaqatigiipput missingiusiornermik ataqatigiissaagaasumik pilersitsinissaq sulissutiginiarlugu, Naalakkersuisoqarfiillu immikkoortunut pilersaarusianik qanoq suliaqarnissaannut najoqqutassamut missingiummik peqataassut suliaqarput.

Pisortat akimorlugit isumasioqatigiinnerit aappaannik novembari 2014-imi ingerlanneqartumik Namminersorlutik Oqartussani Naalakkersuisoqarfiit akimorlugit immikkoortut arlallit akornanni qaninnerusumik suleqatigiillerneq anguneqarpoq.

(Formandens Departement 2011), som er den anden generation inden for den samordnede planlægning mellem selvstyrets sektorenheder og kommunerne. Hverken tiltaget i 2010 eller tiltaget i 2011 har endnu fuldt ud fået den tilsigtede effekt med en samlet og koordineret planlægning mellem sektorenhederne og kommunerne, selv om der siden da har været arbejdet på at forbedre koordinationen mellem Selvstyret og kommunerne i forskellige sammenhænge. Departementernes aktuelle arbejde med sektorplaner er tredje generation inden for den samordnede planlægning mellem selvstyrets sektorenheder og kommunerne.

Optakten til sektorplaner

Baggrunden for det aktuelle arbejde med sektorplanerne er anbefalingerne i den såkaldte 'Hvidbog' der blev offentliggjort i december 2013 (Grønlands Selvstyre 2013). Landsplanafdelingen igangsatte på den baggrund i slutningen af 2013 et nyt tværoffentligt initiativ til at sikre bedre koordinering mellem sektorenhederne og kommunerne. Den tværoffentlige arbejdsgruppe har deltagelse fra alle departementer, kommunerne og KANUKOKA. Arbejdsgruppen har indtil nu afholdt tre tværoffentlige seminarer om planlægning.

Det første tværoffentlige seminar blev afholdt i januar 2014. Seminaret var starten på et nyt samarbejde mellem departementer og kommuner. På seminaret besluttede deltagerne, at de ville arbejde for at etablere en koordineret budgetproces, og deltagerne udarbejdede et udkast til en skabelon for, hvordan departementerne skal udarbejde deres sektorplaner.

Det andet af de tværoffentlige seminarer, som blev afholdt i november 2014, markerede et tættere samarbejde mellem flere af sektorerne på tværs af selvstyrets departementer.

Det tredje tværoffentlige seminar lå i marts 2015. Deltagerne fokuserede på at fjerne hindringer for erhvervsudvikling og på områder, hvor koordinering mellem departementer og kommuner kan give flere, bedre og billigere ydelser til borgerne.

Arbejdet i den tværoffentlige arbejdsgruppe har indtil nu været med til markant at styrke den tværoffentlige koordinering af den kommunale og den nationale planlægning.

Pisortat akimorlugit isumasioqatigiinnerit pingajuat marsi 2015-imi ingerlanneqarpoq. Inuussutissarsitutit ineriartornissaannut akornusiuttunik piiannissaq, Naalakkersuisoqarfiillu kommunillu akornanni sukkut ataqtigiissaarigaanni innuttaasunut amerlanerusunik, pitsaanerusunik akikinnerusunillu kiffartuussisoqarsinnaanersoq peqataasunit isiginiarneqarput.

Pisortat akimorlugit suleqatigiisitami maannamut sulinuq pisortat akimorlugit kommuninut nunamullu tamar-mut pilersaarusanik ataqtigiissaarinermut nukittor-saasimavoq.

Pisortat akimorlugit suleqatigiisitap sulinerata inernerisa attuumassutillit ilaat tassaasimavoq pisortat akimorlugit suleqatigiinnermut tunngavissat sisamat aqqissuun-neqarsimanerat:

1. Namminersorlutik Oqartussat immikkoortui akimor-lugit kiisalu Namminersorlutik Oqartussat kommu-nillu akornanni ataatsimut ataqtigiissaarinissaq
2. Ataqtigiinneq isumannaarniarlugu nunami tamar-mi pingaarnersiutinissaq
3. Innuttaasunut inuussutissarsiutinillu ingerlatsisunut ammasuuneq naatsorsuutigineqarsinnaanerlu.
4. Namminersortut pisortallu aningaasaliissutaannut sinaakkutitut atugassiissutit pitsaasut
5. Anguniagaq pingaarnerpaaq: Innuttaasut akornanni siunissamut isumannaarinninneq

Pilitikkikkut ataqtigiissaarisussat Naalakkersuisunit, borgmesterinit KANUKOKA-miillu inuttalernerarluni pilersitaasoq, immikkoortortani assigiinngitsuni politik-kikkut ataqtigiissaarinissamik qulakkerinnittussavoq. Kommunit nunalu tamakkerlugu pilersaarusiornermik pisortaqarfiit akimorlugit ataqtigiissaarinermik suliak-kigaaq Politikkikkut Ataqtigiissaarisussap eqqumaffi-ginesussaavaa.

"Namminersorlutik Oqartussat kommuunillu suleqati-giinnissat pillugu nassuiaat"-mi, politikkikkut ataqtigiis-sarisussanit akuerisaasumi, tilliuttut ersarissumik inner-suussutaapput:

- Politikkikkut ataqtigiissaarisussap immikkoortuni pilersaarusiornermik pisortat ingerlatsiveqarfiinni tamani ingerlanneqarnissaat qulakkiissallugu.
- Nuna tamakkerlugu pilerssarutit ukiumoortumik nali-lersuiffigineqaaqqittassapput, tassa politikkikkut killif-fimmi anguniakkatigut aaqquieqartarnissaq eqqarsaatigalugu (Grønlands Selvstyre 2013,30).

2014-ip ukialernerani Politikkikkut Ataqtigiissarisussat aalajngiipput, Namminersorlutik Oqartussat naalakker-suisoqarfii ukiunut qulinoortunik, ingerlaavartussanik pilersaarusiussasut.

Et af de konkrete resultater af arbejdet i den tvær-offentlige arbejdsgruppe har været opstilling af fire principper som grundlag for det tværoffentlige samarbejde:

1. Fælles koordinering på tværs af selvstyrets sek-torer og mellem selvstyre og kommuner
2. Prioritering for hele landet, så der sikres sam-mehæng
3. Åbenhed og forudsigelighed for borgere og erh-vervsliv
4. Gunstige rammevilkår for private og offentlige investeringer
5. Overordnet målsætning: Samfundsmæssig fremtidssikring

Den Politisk Koordineringsgruppe, som består af Naalakkersuisut, borgmestrene og KANUKOKA, er et væsentligt organ til at sikre den overordnede politiske koordination i forskellige sektorer. Den tværoffentlige koordinering af kommunal og nati-onal planlægning har stor opmærksomhed i Den Politiske Koordineringsgruppe.

I den omtalte "Redegørelse for samarbejdsafta-le mellem Selvstyret og kommunerne", som blev godkendt af den politiske koordineringsgruppe, var der følgende klare anbefalinger:

- Den politiske koordineringsgruppe bør sikre ud-arbejdelsen af sektorplaner på alle fællesoffent lige forvaltningsområder.
- En gang årligt revurderes sektorplanerne, med henblik på en justering i forhold til de aktuelle politiske målsætninger" (Grønlands Selvstyre 2013,30).

I efteråret 2014 besluttede den Politiske Koordi-neringsgruppe, at Selvstyrets departementer skal udarbejde tiårige, rullende anlægssektorplaner.

Omtrent samtidig med den Politiske Koordina-tionsgruppes beslutning om tiårige, rullende anlægssektorplaner er den kordinerende plan-lægning internt i selvstyret blevet styrket, ved at ressortmyndighederne for den overordnede øko-nomiske planlægning og for den overordnede fy-siske planlægning fra sommeren 2014 er blevet samlet i Finansdepartementet.

I den kommende revision af budgetloven forven-tes rammerne for sektorplanlægningen at indgå. Budgetloven vil komme til at omfatte hele den of-fentlige sektor.

Sanaartornermut pilersaarusiarnik ukiuni qulini ingerlaavartussamik suliaqarnissamik eqimattap naalakkersuinikkut ataqatigiissaarisup aalajangiussinera peqatigingajallugu Namminersorlutik Oqartussat iluminni pilersaarusiornermi ataqatigiissaarinerat nukittorsarneqarpoq, tamanna aningaasaqarnikkut pilersaarusiornermut oqartussaassutisip pingaarnernup sanaartornermulu timitalimmik pilersaarusiornermut oqartussaassutisip pingaarnernup 2014-imi aasakkut Aningaasaqarnermut Naalakkersuisoqarfiup ataani ataatsimoortinneqarnersigut.

Aningaasaqarnikkut missingersuutit inatsisip misissuqqinnissaanni nuna tamakkerlugu pilersaarusiornikkut killissarititaasut ikkunneqarnissat naatsorsuutigineqarpoq. Missingersuusiornermi inatsisip pisortanut tunngassutillit tamaasa imarissavai.

Immikkoortunut pilersaarutit katitigaanerat

Naalakkersuisoqarfiit immikkoortunut pilersaarusiornissamut piareersaateqarlutik 2014-imi aasakkut suliaqarput. Immikkoortumi pineqartumi periusissamut tunngavissaq qaqugukkulluunniit atuuttoq immikkoortumut pilersaarusiap takutippaa, taamaalillunilu naalakkersuinikkut aalajangernissanut tunngavissanik tikkuussilluni. Taamaalilluni immikkoortup iluani naalakkersuinikkut ikkussinerit taamaatitsinerilluunniit pisinnaasut immikkoortumut pilersaarusiap takutippai, suliniutit nutaat naalakkersuinikkut aalajangeriikkat aamma oqaluttuarivai.

Immikkoortumut ataatsimut naalakkersuinikkut aalajangerneq immikkoortumi allami aalajangernissamut tunngavissanut amerlasuutigut sunniuteqarsinnaavoq. Immikkoortunut pilersaarutit imminnut attuumassuteqarput, taamaammalluuna immikkoortumi ataatsimi aalajangernerit immikkoortuni allani aalajangernissamut tunngavissanut sunniuteqartartut.

Immikkoortunut pilersaarutit ukiuni qulini ingerlaavartussatut soorunami pilersaarutaapput, politikikkut kissaataasunut, immikkoortortanilu allani aalajangikkanut naleqqussartuagassat. Immikkoortup pilersaarutini immikkoortuni allani pilersaarutitut naleqqussarsinnaasappagit pingaaruteqarpoq immikkoortunut attuumassutillinnut tamanut nutartikkanik pilersaaruteqarnissaa.

Aamma immikkoortut pilersaarusiornermi kommuninik oqaloqateqarnissaat assut pingaartuuvog, tamaallitutik kommunit immikkoortunut pilersaarutitut tapiisuteqarnissaminut periarfissinneqarlutik.

Tamanna Naalakkersuisoqarfiit kommunillu akornanni siunissamut isigisumik suleqatigiinneq sulit nukittorsarneqarnissamik pisariaqartitsivoq, soorluttaaq suliffeqarfiit ataqatigiissaarinermut pilersuinerimullu akisussaa-

Sektorplanernes struktur

Siden 2014 har departementerne været i gang med at udarbejde sektorplaner. En sektorplan viser det til enhver til gældende grundlag for en strategi inden for den pågældende sektor, og den beskriver dermed et grundlag for politiske beslutninger. En sektorplan viser således mulige politiske tilvalg og fravalg inden for en sektor, og den beskriver også de nye projekter, som allerede er politisk besluttet.

En politisk beslutning inden for én sektor kan ofte have betydning for beslutningsgrundlaget inden for en anden sektor. Sektorplaner har indbyrdes relationer, og beslutninger inden for en sektor påvirker derfor beslutningsgrundlaget inden for andre sektorer.

De tiårige, rullende sektorplaner er i sagens natur dynamiske planer, som løbende skal holdes opdateret ud fra politiske ønsker og ud fra hvad, der måtte være taget beslutning om i andre sektorer. For at en sektor kan tilpasse sine planer til de øvrige sektorer, er det vigtigt, at der findes opdaterede sektorplaner inden for alle væsentlige sektorer.

Det er også meget vigtigt, at sektormyndighederne under deres udarbejdelse af sektorplaner har dialog med kommunerne, så kommunerne har mulighed for at komme med deres bidrag til sektorplanerne. Dette proaktive samarbejde mellem departementer og kommuner er der behov for at få styrket yderligere, ligesom der er brug for en øget koordination med selskaber, der har ansvar for infrastruktur og forsyning.

Ud over, at kommunerne og en række offentligt ejede selskaber skal kunne bidrage til sektorplanerne, er det meget vigtigt, at de i deres planlægning har adgang til at se, hvad de enkelte sektorer har af planer for de kommende år. Hvis eksempelvis kommunerne ikke har adgang til de informationer, så kan den kommunale planlægning ende med, at kommunerne må gætte om mulige sektorplaner eller helt er uvidende om mulige sektorplaner. Den manglende koordinering af viden er til stor skade for samfundet i form af risiko for suboptimering og i form af meget ekstra arbejde, hvis hidtidigt 'ukendte' nationale planer efterfølgende skal indarbejdes i en allerede eksisterende kommunal planlægning.

Et eksempel på suboptimering er, at en kommune er nødt til at søge i blinde om tilskud til opførelse af nye boliger. Det er kun ved at indsende en konkret ansøgning, at kommunerne kan finde ud af, om Selvstyret har midler det år til nye boliger det pågældende sted. Selvstyret kan give tilskud efter forordning af 2007. Hvis Selvstyret giver afslag, betyder det, at der ikke er afsat midler det år. Pointen er, at kommunen ikke ved hvor mange midler, der gives efter hvilke kriterier.

suusut akornanni ataqatigiissaarinerup annertusarne-garnissaanik pisariaqartitsisoqartoq.

Kommunit pisortallu suliffeqarfiutaasa ilaasa immik-koortunut pilersaarutitut tapiuteqarsinnaanissaasa saniatigut pingaaruteqarpoq taakku pilersaarusi-orminnut atatillugu immikkoortut ataasiakkaat ukiun-ut aggersunut qanoq pilersaaruteqarnerannik takun-nsinnaanerat. Assersuutigalugu kommunit paasissutis-sat taakku pissarsiarisinnaanngikkunikkit, kommunimut pilersaarusiorminni immikkoortut pilersaarutigisi-masinnaasaat eqqoriarlugit kommunimut pilersaarusi-ortariaqalersinnaapput, immikkoortunulluunniit piler-saarutitik piusinnaasunik ilisimasaqaratik. Ilisimasani-k ataqatigiissaarineq amigaataasoq ersinngitsumik an-nertusaasinnaanermigut imaluunniit nunamut tamarmut pilersaarutit maannamut "ilisimaneqanngitsut" kommu-nip pilersaarutaanut pioreersunut ilanngutsinneqassap-pata, saniatigut suliaqqarsuutaanerisigut inuiaqatigiin-nut ajoqusiisorujussuuvog.

Pitsaanerpaafiusinnaasutut assersuutaasinnaasoq tassa, kommuni nutaanik inissialiorniarnermi tapiis-sutitik pissarsiornermini nikeriarsinnaajunnaarnsim-a-nera. Kommuunit qinnuteqaatinik nassiusinermikkut Namminersorlutik Oqartussat ukiumi pineqartumi su-miiffimmi tamatumunnga aningaasaliissuteqarnersut aatsaat paasisinnaavaat. Namminersorlutik Oqartussat peqqussut 2007-meersoq naapertorlugu tapiissuteqar-sinnaatitaapput. Namminersorlutik Oqartussat akuer-sinngippata imatut paasisariaqarpoq, ukiumut pineqar-tumut aningaasaliissuteqartoqarsimanngitsog. Unalu pineqarpoq, kommuunip qanoq suullu toqqammavi-galugit aningaasaliisoqarsimanera ilisimaarinnngikkaa. Kommuunip aningaasaliissutitik pissarsisinnaanissami periarfissat ilisimaarivallaanngilai, kommuunillu tapiiffi-gineqarnissamigut tapiiffigineqarnissakkut periarfissat qanoq atorluarsinnaanissaat ilisimaavillaarnagu.

Pitsaanerpaafiusinnaasutut assersuutaasinnaasoq alla unaavoq, napparsimasut napparsimmavimmi inissanik Namminersorlutik Oqartussanit akilikkanik annertuu-mik atuisarnerat, tassa kommunini angerlarsimaffinni paaqqutarinnitut nalinginnaasumik suliffiup iluinaani sullissisarmata.

Pisortat akimorlugit suleqatigiisitaq Aningaasaqarner-mullu Naalakkersuisoqarfik, immikkoortunut pilersaarut-it ataasiakkaat assigiissaakannersumik ilusilernissaat isumannaarniarlugu, immikkoortunut pilersaarutit isik-koqarnissaa pillugu ilitersuummut missingiummik su-liaqarsimapput. Immikkoortut tallimat pingaarnerpaat nunamut tamarmut atuuttumik immikkoortunut piler-saarutitut ilaasussat ukuupput:

1. Sammisamut paasissutissat pilersaarusiormermut tunngaviusut immikkoortumut pilersaarutit nassui-aatigissavai. Ineriartorneq sammisami pisimasog paasissutissat takutissavaat.

Kommunen har ikke mulighed for at vurdere sand-synligheden for at få midler, og kommunen har ikke mulighed for at se, hvad der ville kunne øge chancerne for at opnå tilskud.

Et andet eksempel på suboptimering er de patien-ter, der optager en dyr hospitalsplads, som betales af Selvstyret, fordi den kommunale hjemmepleje kun kan yde støtte i normal arbejdstid.

For at sikre en nogenlunde ensartet udformning af de enkelte sektorplaner har den tværoffentlige arbejdsgruppe og Finansdepartementet lavet ud-kast til vejledende struktur for en sektorplan. De fem væsentligste punkter, som skal være med i de nationale sektorplaner, er:

1. En sektorplan skal beskrive forudsætninger og status på området med de data, der lægges til grund for planlægningen. Data skal vise den ud-vikling, der er sket på området.
2. En sektorplan skal vise samspillet med aktivi-teter på andre områder. Tre eksempler: For sundhedsområdet er det af stor betydning at kende til, hvordan den kommunale hjemmepleje fungerer og omvendt. For førskole- og folkesko-leområdet har det stor betydning at vide hvilken indsats, der gøres på det sociale område i for-hold til familierne. For boligområdet er det af stor betydning at vide, hvordan prognoserne er for unge, uddannelsessøgende og ældre.
3. En sektorplan skal beskrive de overordnede, ak-tuelle politiske målsætninger. Disse kan naturlig-vis skifte, men de er med for at vise, hvorhen man på et givet tidspunkt bevæger sig politisk. Den politiske virkelighed kan ændrer sig hurtige-re end sektorplanerne, så beskrivelsen er netop kun en beskrivelse af den aktuelle situation. Det er vigtigt, at sektorplanerne holdes opdaterede. Det betyder, at en sektorplan er et dynamisk dokument.
4. En sektorplan skal opstille målsætninger og målbare kriterier for statusbeskrivelser. Målsæt-ningerne i sektorplanerne og ikke mindst de kri-terier, der vælges for at se, om målene er nået, danner grundlag for de løbende opdateringer af en sektorplan. Det er disse opdateringer, som forstås ved rullende sektorplanlægning.
5. En sektorplan skal angive et forventet samlet budget for sektoren over en budgetperiode (1.-4. år) og en perspektivperiode (5.-10. år). Større projekter identificeres med en stedkode, som angiver projektets geografiske placering. For projekter anføres beslutninger, som er vedtaget politisk, hvilket vil sige, at der er afsat midler til projektet på finansloven. I sektorplanerne be-skrives dels departementernes og kommuner-nes forventninger til udviklingen inden for sekto-ren, dels de nye anlægsprojekter, som er vedta-get eller allerede er i gang.

2. Sammisani allani suliniutinik sunniivigeqateqarneq immikkoortumut pilersaarutip takutissavaa. Assersuutit pingasut: Kommunini angerlarsimaffimmi ikior-teqarneq qanoq ingerlanersoq ilisimassallugu peqqin-nissaqarfimmut pingaarutilerujussuuvog, tamanna aamma killormoortuanut atuuppoq. Meeqqanut sul-i atualersimannigtsunut meeqqallu atuarfiannut tu-nngatillugu ilaqutariinnut isumaginnittoqarfimmit qa-noq iliuuseqartoqarnera ilisimassallugu pingaaruti-lerujussuuvog. Inuusuttunut, ilinniagaqartunut utoq-qarnullu tunngatillugu ineriartorneq ilimagineqarsin-naasoq ilisimassallugu ineqarnermut suliaassaqarfim-mi pingaarutilerujussuuvog.
3. Maannakkut naalakkersuinikkut anguniakkat pingaar-nerit immikkoortumut pilersaarutip nassuiaatigissa-vai. Soorunami taakku allanngorsinnaapput, ilanng-unneqartulliuku piffissami sukkulluunniit naalakker-suinikkut sumut saakkiartortoqarnersoq takutikkumal-lugu. Naalakkersuineri pivirusut immikkoortunut pi-lersaarutinit sukkarnerusumik allanngorsinnaapput, nassuiaatigineqartoq taamaammat maannakkorpiag inissisimaneq pillugu nassuiaataavoq. Immikkootunut pilersaarutit nutarterneqartarnissaat pingaaruteqar-poq. Tamatuma nassatarisaanik immikkoortumut pi-lersaarut allagaataavoq ineriartortoq.
4. Immikkoortumut pilersaarut anguniagassanik killif-fimmullu tunngavinnik uuttorneqarsinnaasunik malit-tarisassiussaaq. Immikkoortumut pilersaarutinit anguniakkat minnerunngitsumillu tunngaviit toqqar-neqartut anguniakkat anguneqarnersut takuniarlugit ikkunneqarput, taakkulu ingerlaavartumik immikko-ortumut pilersaarutip nutarterneqartarnissaanut tu-nngaviupput. Nutarterinerillu taakku tassaapput im-mikkoortumut pilersaarutit ingerlaavartuunerat
5. Immikkoortumut pilersaarut piffissamut pilersaarusi-orfiusumut (ukiunut 1-4-nut) siumullu isigisumik si-unniussanut (ukiunut 5-10-nut) immikkoortumi ani-ngaasaqarnikkut atugassatut ilimagineqartut pillugit missingiummik saqqummiussissaaq. Suliniutit ang-i-nerit nunap immikkoortuani sumiinnermik nalunaar-tumik ilisarnaasorneqassapput. Suliniutitut aalaja-ngikkat naalakkersuinikkut akuersissutigineqarsima-sut nalunaarsorneqassapput, tamanna isumaqarpoq suliniummik aningaasanut inatsimmi immikkoortitsi-soqarsimasooq. Immikkootunut pilersaarutinit ilaatigut Naalakkersuisoqarfiit kommunillu immikkootut qanoq ineriartornissaat pillugu ilimagisaat nassuiaatigine-qassapput, ilaatigillu sanaartugassatut suliniutit aku-ersissutigineqareersut ingerlalereersut.

Immikkootunut pilersaarutinit nalunaarsuiffik

Immikkootunut pilersaarutit siulliit Naalakkersuisoqar-finnit arlalinnit 2014-imi suliarineqarsimapput. Taakkuli amerlanersaasa aaqjissuunneri iluarpallaarsimanngil-lat, taamaammallu ilitsersuut qulaani taaneqartoq su-liarineqarpoq. Naalakkersuisoqarfiit 2015-imi immikko-ortunut pilersaarutit aappassaat suliarissavaat, taakku tamanut saqqummiunneqassapput.

Oversigt over sektorplanerne

I 2014 udarbejdede flere departementer første ge-neration af sektorplaner. De fleste af disse viste sig at være for løse i deres struktur, og derfor blev den ovenfor beskrevne vejledning opstillet. I 2015 skal departementerne udarbejde anden generation af sektorplaner, som vil blive offentliggjort.

Figur 2.1 viser en oversigt over de sagsområder, som den tværoffentlige arbejdsgruppe har identi-ficeret som relevante for en sektorplan. Der er iden-tificeret fem sektorer, som ikke har fysiske anlæg. Disse fem sektorer danner tilsammen et grundlag for alle de øvrige sektorer, der har fysiske anlæg. Disse basissektorer er de sektorer, som indehol-der landets primære produktion. De væsentligste basissektorer er turisme, råstoffer, fiskeri. Hertil kommer fangst- og landbrugssektoren, der især regionalt og lokalt kan være væsentlige at tage hensyn til.

Det er blandt andet de fysiske steder, som huser aktiviteter inden for basissektorerne, der definerer, hvor det giver mening at placere de øvrige sek-torers fysiske anlæg. Sektorplanerne inden for de øvrige 15 sektorer tager i deres sektorplaner ideelt set afsæt i de fem basissektorer.

Ud over de fem basissektorer, som er vist i Figur 2.1, er der tre faktorer, der også har afgørende ind-flydelse på udarbejdelse af samtlige sektorplaner:

1. Den demografiske profil for de enkelte boste der og for landet som helhed.
2. Placeringen af de offentlige myndigheder og de politiske forsamlinger.
3. Politiske ønsker og prioriteringer.

Farvekoderne i Figur 2.1 indikerer, hvor langt sek-torplanarbejdet er nået inden for den pågældende sektor.

- Grøn indikerer, at der foreligger en godkendt sek-torplan. På nuværende tidspunkt er der to sekto-rplaner, som er grønne.
- Gul indikerer, at der foreligger planer eller strate-gier, som dækker en stor del af det, som en sek-torplan skal dække. Der er fire sektorer, som er markeret med gul.
- Rød indikerer, at der ikke findes planer eller strategier inden for den pågældende sektor, som dækker en stor del af det, som en sektorplan skal dække. 11 sektorer er markeret med rød.

Suliassaqarfiit pisortat akimorlugit suleqatigiisitamit immikkoortut pilersaarusiorgineqarnissaminut piuk-kunnaateqartut nalilerneqartut Takussutissiaq 2.1-imit takutinneqarput. Immikkoortut sanaartugartaqanngitsut tallimat naleqqiunneqarsimapput. Immikkoortullu taakku ataatsimoorlutik immikkoortunut allanut sanaartugartalinnut tamanut tunngaviliipput. Tunngavittut immikkoortut taakku immikkoortuupput nunap pingaarnertut tunisassiaanut attuumassuteqartut. Tunngavittut immikkoortut pingaarnarpaat tassaapput takornariaqarneq, aatsitassat, aalisarneq, tassunga ilanngullugu piniarneq nunalerinermullu immikkoortoq, ingammik nunap immikkoortuanut sumiiffimmullu tunngatillugu eqqarsaatigissallugit pingaaruteqarsinnaasut.

Sumiiffiit tunngavittut immikkoortuni suliat ingerlanneqarfigisaat tassaapput immikkoortut allat timitalimmik sanaartugartaasa inissinneqarfigisinnaasaat. Immikkoortut sinnerisa 15-iusut pilersaarusiornerminni tunngaviusumik immikkoortut taakku tallimat aallaavigigunikkut pitsaanerpaassaaq.

Tunngaviusumik immikkoortut taakku tallimat Takussutissiaq 2.1-imit takutinneqartut saniatigut pissutsit immikkoortunut pilersaarutit tamarmik suliarineqarnerrannut aalajangiisuusumik sunniuteqartussat pingasuupput:

1. Najugaqarfinni ataasiakkaani nunamilu tamarmi innuttaasut agguataagaanarisa katitigaanerat.
2. Pisortat oqartussaasut naalakkersuinikkullu suliaqarnermi katersuuffiusut inissinneqarfiat.
3. Naalakkersuinikkut kissaatit pingaarnersiuiuerillu.

Immikkoortumi pineqartumi pilersaarusiornermik suliaqarnerup sumut killinnera Takussutissiaq 2.1-p qali paasersugaaneratigut takuneqarsinnaavoq.

- Immikkoortumut akuersissutigineqarsimasumik pilersaaruteqarnera qorsuup takutippaa. Immikkoortunut pilersaarutit maannamut marluupput.
- Immikkoortumut pilersaarutip matussusigassaata ilaanut annertuumut pilersaaruteqarnera imaluunniit periusissiaqarnera sungaartup takutippaa. Immikkoortut sisamat sungaartumik nalunaaqutserneqarsimapput.
- Immikkoortumut pilersaarutip pineqartup matussusigassaata ilaanut annertuumut pilersaarusiaqannginnera imaluunniit periusissiaqannginnera aappalaartup takutippaa. Immikkoortut 11-it aappalaartumik

Naalakkersuisoqarfik	Immikkoortunut pilersaarusi	Aggusti 2015-imi killiffik
	Sanaartugartaqanngitsut	
Inuussutissarsiorneq, Suliffeqarneq Niuerneq	Takornariaqarneq	Takornariaqarneq pillugu nuna tamakkerlugu periusissiaq 2012-2015 Periusissiaq nutaaq 2015-imi ukiakkut saqqummiunneqassaaq
Aatsitassarsiorneq	Aatsitassat	Kalaallit Nunaata uuliasiornermut aatsitassarsiornermullu 2014-2018-imut periusissaa
Aalisarneq, Piniarneq Nunalerinerlu	Aalisarneq, piniarneq nunalerinerlu	Immikkoortumut pilersaarutit suliarineqassapput
	Sanaartugartallit	
Ineqarneq, Sanaartorneq Attaveqarneq	Silaannakkut angallassineq	Mittarfinnut aningaasaliinissat pillugit aalajangiiffisassatut siunnersuut 2015-imi ukiakkut saqqummiunneqassaaq Immikkoortumullu pilersaarut suliarineqarput
Ineqarneq, Sanaartorneq Attaveqarneq	Umiarsualiviit	"Umiarsualiviit pillugit suliaasaqarfimmi pilersaarutit 2015-2025" 18. maji 2015-ip tungaanut tusarniaassutigineqarput
Ineqarneq, Sanaartorneq Attaveqarneq	Tele	Immap naqqatigut kabelip Aasiaat tungaanut, sakkortusaaviillu Upernaviup tungaanut tallineqarnissaat pillugu isummernissamut tunngavissiamik Naalakkersuisoqarfik utaqqisaqarpoq
Ineqarneq, Sanaartorneq Attaveqarneq	Ineqarneq	Periusissamut missingiut 8. septembari 2014-imeersoq
Pinngortitaq, Avatangiisit Inatsisinillu atuutsitsineq	Eqqagassalerineq	"Eqqagassalerinermit pilersaarusi" Naalakkersuisunit akuersissutigineqarpoq 4. maaji 2015
Pinngortitaq, Avatangiisit Inatsisinillu atuutsitsineq	Nukissiuuteqarneq	Nukissiorfinnit siunnersuummik Naalakkersuisoqarfik tigusaqassaaq
Pinngortitaq, Avatangiisit Inatsisinillu atuutsitsineq	Imerkik pilersuineq	Nukissiorfinnit siunnersuummik Naalakkersuisoqarfik tigusaqassaaq
Ilinniartitaaneq, Kultureqarneq, Ilisimatusarneq Ilageeqarneq	Meeqqat sulit atualinngitsut meeqqallu atuarni	Ilinniartitaanermit pilersaarut II. Ukiumoortumik nutarterneqartarpoq Atuarfeqarnermut peqqussut Sanaartugassanik Immikkoortumut pilersaarutit atuarfinnut skolehjeminut suliarineqarput
Ilinniartitaaneq, Kultureqarneq, Ilisimatusarneq Ilageeqarneq	Ilinniartitaaneq	Ilinniartitaanermit pilersaarut II. Ukiumut nutarterneqartarpoq Sanaartugassanut Immikkoortumut pilersaarutit kollegianut ilinniaartitaaneremullu illuutit suliarineqarput
Ilinniartitaaneq, Kultureqarneq, Ilisimatusarneq Ilageeqarneq	Inuusuttut sullinniakkat	Immikkoortumut pilersaarutit 2015-imi saqqummiunneqarnissaat ilimagineqarpoq
Ilinniartitaaneq, Kultureqarneq, Ilisimatusarneq Ilageeqarneq	Kulturi, eqqumiitsuliorneq ilageeqarneq	Immikkoortumut pilersaarutit suliarineqarput
Peqqinnissaqarfik	Peqqinnissaqarfik	Peqqinnissaq pillugu nuna tamakkerlugu periusissiaq 2014-2017 Nunamut tamarmut pilersaarut 2007 Periusissiaq, aningaasaliiffisassanut pilersaarut aamma nunaminertanik pisariaqartitsineq 2010-2025
Ilaqutariinneq, Naligiisitaaneq Isumaginninnerlu	Utoqqaat	Nassuiaat 2014 Immikkoortumut pilersaarutit suliarineqarput
Ilaqutariinneq, Naligiisitaaneq Isumaginninnerlu	Ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit	Immikkoortumut pilersaarutit suliarineqarput
Ilaqutariinneq, Naligiisitaaneq Isumaginninnerlu	Innarluuteqarneq	Immikkoortumut pilersaarutit suliarineqarput

Takussutissiaq 2.1. Susassaqaarfiit pisortat akimorlugit suleqatigiisitap immikkoortutut pilersaarusiortfigineqartussatut toqqarsimasai pillugit nalunaarsuiffik

Departement	Sektorplan	Status august 2015
	Uden fysiske anlæg	
Erhverv, Arbejdsmarked og Handel	Turisme	National turismestrategi 2012-2015 Ny strategi fremlægges efteråret 2015
Råstof	Råstof	Grønlands olie- og mineralstrategi 2014-2018
Fiskeri, Fangst og Landbrug	Fiskeri, fangst og landbrug Med fysiske anlæg	Sektorplaner vil blive udarbejdet
Bolig, Byggeri og Infrastruktur	Luftfart	Et beslutningsforslag om lufthavnsinvesteringer fremlægges efteråret 2015 og sektorplan under udarbejdelse
Bolig, Byggeri og Infrastruktur	Havne	"Sektorplan for havnene i Grønland 2015-2025" i høring til 18. maj 2015
Bolig, Byggeri og Infrastruktur	Tele	Departementet afventer oplæg om forlængelse af søkabel til Aasiaat og af radiokæde til Upernavik
Bolig, Byggeri og Infrastruktur	Bolig	Strategiudkast af 8. september 2014
Natur, Miljø og Justitsområdet	Affald	"Anlægssektorplan for affaldsområdet" vedtaget i Naalakkersuisut 4. maj 2015
Natur, Miljø og Justitsområdet	Energi	Departementet skal modtage udspil fra Nukissiorfiit
Natur, Miljø og Justitsområdet	Drikkevand	Departementet skal modtage udspil fra Nukissiorfiit
Uddannelse, Kultur, Forskning og Kirke	Førskole og folkeskole	Uddannelsesplan II. Opdateres årligt Skolefordning En egentlig opdateret anlægssektorplan for skoler og skolehjem er under udarbejdelse
Uddannelse, Kultur, Forskning og Kirke	Uddannelse	Uddannelsesplan II. Opdateres årligt En anlægssektorplan for kollegier og uddannelsesbygninger er under udarbejdelse
Uddannelse, Kultur, Forskning og Kirke	Ungemålggruppen	Sektorplan forventes 2015
Uddannelse, Kultur, Forskning og Kirke	Kultur, kunst og kirke	Sektorplan under udarbejdelse
Sundhed	Sundhed	Den nationale sundhedsstrategi 2014-2017 Generalplanen 2007 Strategi, investeringsplan og arealbehov 2010-2025
Familie, Ligestilling og Sociale Anliggender	Ældre	Redegørelse 2014 Sektorplan under udarbejdelse
Familie, Ligestilling og Sociale Anliggender	Døgninstitutioner	Sektorplan under udarbejdelse
Familie, Ligestilling og Sociale Anliggender	Handicap	Sektorplan underudarbejdelse

Figur 2.1. Oversigt over områder, som den tværoffentlige arbejdsgruppe har udpeget som områder, der skal udarbejde en sektorplan.

Pilersaarutit akuersissutigineqareersut pilersaarutillu suliarineqartut ersarissusii

Innuttaasunut inuussutisarsiuutinillu ingerlatsisunut ammasuuneq naatsorsuutigineqarsinnaanerlu immikkoortunut pilersaarusionermi pingaarnepaatinneqarpoq. Namminersorluni illuliornissamut inuussutissarsiuutigullu suliniutinut aningaasaliisarneq, ilisimasani amigaaqeqarnikkut pingaarnersiuiunerlu pillugu nalornissuteqarnikkut siuarsarneqarsinnaanngilaq. Ammasumik aningaasaqarnikkut ingerlatsinermi mikisumi nalorninartoqartuaannarpoq, Kalaallit Nunaat aningaasaqarnikkut ukiunut aalajangersimasunut siumut isigisumik pilersaarusionerfiusumik aqunneqanngilaq. Ilisimasalli pigineqartut naalakkersuinikkullu aalajangernerit, innuttaasut inuussutissarsiuutinillu ingerlatsisut sanaartornissamut periarfissaminnik ilisimasani tunngaveqarlutik nalilersuisinnaanngortillugit, immikkoortunut pilersaarusionerit pillugit nittartakkami NunaGIS-imilu nassaari-neqarsinnaassapput.

Immikkoortunut pilersaarutit ineriartorneri killiffiilu kommunillu pilersaarusionermut periusissiaannut ingerlaqqiffissiat (links) Aningaasaqarnermut Naalakkersuisoqarfiup nittartagaani takuneqarsinnaapput. Tamatuma saniatigut internetikkut iserfissiamik NunaGIS-imut atasumik 2016-ip tungaanut ineriartortitsisoqassaaq, tassani immikkoortunut pilersaarutit allaganngorlugit, nalunaarsuiffikkaarlugit nunallu assinga atorlugu paasisutissatigut atuarneqarsinnaapput.

Immikkoortut ataasiakkaat akornanni ataqatigiinnerit katitigaasut allakkatigut nalunaarsuiffitsigullu tamakkerlugit paasiniarneri amerlasuutigut ajornakusoortarpoq. Paasisutissat katitigaasut nunap assinganut katersorneqarlutik amerlanertigut erseqqarinnerusarput.

Pisortaqarfiit akimorlugit isumasioqatigiissitsinerit ingerlanneqartut, tamakkunanilu Namminersorlutik Oqartussat naalakkersuisoqarfii, kommuunit, soqutigisaqatigiit Namminersorlutik Oqartussallu suliffeqarfiutaasa oqalliseqataaffigisaat, ilisimaarisatigut avitseqatigiiffisatsialaavoq. Taamatumalu saniatigut tassani toqqamavilimmik pilersaarutitigut naalakkersuisoqarfiit kommunillu akimorlugit isumaqatigiissuteqartoqartarluni. Pisortaqarfiit akimorlugit isumasioqatigiinnermi akimoorumik paasisutissat, immikkoortuni pilersaarutitigut nittartagassami takuneqarsinnaassapput.

Gennemsigthed i vedtagne planer samt planer under vedtagelse

Åbenhed og forudsigelighed for borgere og erhvervsliv er et kernepunkt i sektorplanlægningen. Investering i for eksempel private boliger og i erhvervsprojekter fremmes ikke af manglende viden og usikkerhed om prioriteringerne. I en lille, åben økonomi vil der altid være en grad af usikkerhed, Grønland er ikke planøkonomisk styret. Men den viden, der findes, og de politiske valg, der træffes, skal kunne findes på sektorplanportalen og på NunaGIS, så borgere og erhvervsliv har et så oplyst grundlag som muligt for at vurdere deres anlægsmuligheder.

Udvikling af og status for sektorplanerne samt links til kommunernes planstrategier og sektorplaner kan findes på Finansdepartementets hjemmeside. Derudover vil der frem til 2016 blive opbygget en webportal i tilknytning til NunaGIS, hvor sektorplanerne kan læses både i tekst og tabeller og som data på geografiske kort.

De komplekse sammenhænge mellem hver enkel sektor er ofte vanskelige at overskue i tekst og tabeller. De komplekse informationer fremgår oftest meget tydeligere, når de vises samlet på et kort. Den igangværende serie af tværoffentlige seminarer, hvor Selvstyrets departementer, kommunerne, interesseorganisationer og Selvstyrets virksomheder indgår i en uformel dialog, er et godt forum for udveksling af information. Desuden er det et forum, hvor der træffes konkrete aftaler om projekter på tværs af departementer og kommuner. Den information, som opsamles i regi af tværoffentlige seminarer vil kunne ses på den kommende webportal for sektorplaner.

Kapitali 3 Kommunit pilersaarusiaanni periutsit

Sanaartugaatit tamarmik kommunip iluaniittuupput, tamarmillu Nunaminertamik atuinnissamut akuersissummik peqassapput. Sanaartugassaq kommunip pilersaarutaanut naapertuukkuni aatsaat nunaminertamik atuinnissamut akuersissummik tunineqarsinnaavoq. Sanaartortitsisoq Namminersorlutik Oqartussaagaluarpat, kommunip namminiugaluarpata, namminersortuugaluarpata allaagaluarpalluunnit sanaartugaq kommunip sumiiffimmut pilersaarusiaanut naapertuuttuussaaq.

Nunami oqartussaasut kommunip pisortat suli akuutillernagit sanaartugassamut pilersaarusiornermi siuarsimangaatsiartarnerannut amerlasuunik assersuutissaqarpoq. Pilersaarusiap ingerlangaatsiareernerani aatsaatkommunitakuutinneqalersimagaangata, nunami oqartussaasut suliniutaat ingerlaqqinnissaminut ukioq sinnerlugu utaqqisariaqarsinnaasarpata. Pilersaarusiornermummi inatsisip ilaatigut tamanut tusarniaannissamut aalajangersagai kommunip malittussaavaat, pilersaarutillu kommunip naalakkersuinikkut suliarineqaaqqaassallutik. Taamaammat nalinginnaasuvoq sanaartugassatut pilersaarutiginenartoq kommunip pilersaarusiaanut naapertuuttunngortinniarlugu, kommunip pilersaarusiarnik allannngortitsinissap akuersisutiginenarnissaanut ukioq ataaseq sinnerlugu atornerqartarnera.

Nunami oqartussat sanaartugassatut eqqarsaatiginenartut pillugit piffissaagallartillugu kommunip paasisutissiisanninnerat, saniatigut aningaasartuutinnik annertuunik nassataqartarpoq. Kommunit piffissaagallartillugu akuutinneqanninnerat pissutaalluni, suliasat akuersisutiginenareeraluartut ingerlaqqissappata kommunip tapiliussamik pilersaarusiornissaannik Namminersorlutik Oqartussat sanaartugassanut pilersaarutaat pimasaaqateqartarput.

Tamaammanuna pingaarutenartoq Naalakkersuisoqarfiit immikkoortunut pilersaarusiornissaat kingornalu taakkuninnga ingerlaavartumik nutarterisarnissaat. Nunamut tamarmut atuuttumik immikkoortunut pilersaarutit nutartikkat aqutigalugit kommunip sanaartugassanut pilersaarutaasinnasunik nakkutiginissinnaanerata ataatsimut isigalugu inuiaqatigiinnut annertuumik ileqqaarutenarfiussaaq. Kommunillu tamanna tunngavigalugu sanaartugassanut suliniutit aallartippallaannginneranni piffissaagallartillugu kommunimillu tapiliussamik pilersaarutitut tunngatillugu, taakku kissaataat pillugit Naalakkersuisoqarfinnik oqaqatigininnissaminut piareersimasinnaapput. Allatut oqaatigalugu immikkoortunut pilersaarusiagassaaq nutartikkamik sanaartugassat pisinnaasut ilanngullugit, sanaartugassallu pilersaarutitut tulluarsarneqassapput killormuunngitsaq.

Kapitel 3 De kommunale planstrategier

Alle fysiske anlæg ligger i en kommune, og de skal alle have en arealtildeling. En arealtildeling til et anlæg kan kun gives, hvis anlægget er i overensstemmelse med kommuneplanen. Uanset om det er selvstyret, kommunen selv, private eller andre, som er bygherre for et anlæg, så skal anlægget være i overensstemmelse med kommuneplanen for det pågældende område.

Der er mange eksempler på, at de nationale myndigheder er kommet langt i planlægningen af et anlæg uden at de kommunale myndigheder har været involveret. Hvis kommunerne først bliver involveret sent i et forløb, kan de nationale myndigheders projekter have oplevet at måtte vente i mere end et år på at komme videre. Kommunerne skal nemlig følge planlovens bestemmelser om blandt andet offentlig høring og planerne skal gennem den politiske behandling i kommunerne. Det er derfor helt normalt, at det kan tage mere end et år for en kommune at få vedtaget en ændring i kommuneplanen, så det pågældende anlægsprojekt kommer i overensstemmelse med kommuneplanen.

Det har væsentlige ekstra omkostninger for samfundet, når de nationale myndigheder ikke i god tid oplyser kommunerne om påtænkte anlægsprojekter. På grund af manglende tidlig inddragelse af kommunerne kræver selvstyrets anlægsprojekter ofte særskilte kommuneplantillæg, før man kan komme i gang med et ellers besluttet projekt.

Det er derfor vigtigt, at departementerne får udarbejdet og derefter løbende opdaterer deres sektorplaner. Samlet set er der store samfundsmæssige besparelser ved, at kommunerne via de opdaterede nationale sektorplaner kan holde sig orienteret om potentielt kommende anlægsprojekter. På det grundlag er kommunerne meget bedre klædt på til i god tid før igangsættelse af et anlægsprojekt at indgå i dialog med departementerne om hvilke ønsker, departementerne har til de enkelte kommuneplantillæg. Der skal med andre ord ligge opdaterede sektorplaner med de mulige anlægsprojekter, og hvor projekterne tilpasses planerne, ikke omvendt.

Ligesom det er vigtigt, at departementerne sikrer størst mulig åbenhed over for kommunerne, der det også afgørende, at kommunerne i nødvendigt omfang inddrager relevante ressortdepartementer som høringsparter.

Soorlu Naalakkersuisoqarfiit kommunit tungaannut sapinngisamik ammasuunissamik isumannaarisussaasut, taamatuttaaq pingaartuuvoq kommunit pisariaqartisineq naapertorlugu Naalakkersuisoqarfinnik akisusaasusunik tusarniaanikkut akuutitsisarnissaat.

Pilersaarusiormi periutsit

2009-mi kommunerujussuit pilersinneqarnerannut pilersaarusiormullu inatsisip pilersinneqarneranut atatillugu kommunimut tamarmut ukiut sisamakkaarlugit pilersaarusiormi periusissiorinissamut akisussaaffik kommunit tiguaat. Kommunit pilersaarusiormi periusissiaat siulliit ukiuni 2010/2011-miit 2014/2015-imut atuupput.

Kommunit 2015-imi pilersaarusiormi periusissanik nutaanik, 2018/2019-imut atuuttussanik akuersissuteqassapput. Kommunit sisamaasut pilersaarusiormi periusissiamik suliaqarnerminni killiffii assigiinngillat. Kommuneqarfik Sermersooq suliamik ingerlatsinermini siuarsimanerpaavoq. Kommunip pilersaarusiormi periusissaanut missingiut 25. maaji 2015 tikillugu tusarniaassutigineqarpoq. Qeqqata Kommunia pilersaarusiormi periusissaanut missingiut 1. agusti 2015 tikillugu tusarniaassutigineqarpoq. Kommunili Kujalleq Qaasuitsullu Kommunia sulii pilersaarusiormi periusissiatik tamanut tusarniaassutiginnigilaat. 2015-imi ukiakkut tusarniaassutiginninnissartik kommunit taakku marluk pilersaarutigaat.

Planstrategierne

Med kommunesammenlægningen og den nye planlov i 2009 fik kommunerne ansvaret for at udarbejde en planstrategi for hele kommunen hvert fjerde år. Den første generation af kommunale strategiplaner gjaldt fra 2010/2011 til 2014/2015.

I 2015 skal kommunerne vedtage nye planstrategier, som skal gælde frem til 2018/2019. De fire kommuner er ikke kommet lige langt med deres planstrategiarbejde. Kommuneqarfik Sermersooq er længst fremme i processen. Kommunens udkast til planstrategi var i høring frem til den 25. maj 2015. Qeqqata Kommunia har haft sit udkast til planstrategi i høring frem til den 1. august 2015. Derimod har Kommune Kujalleq og Qaasuitsup Kommunia endnu ikke sendt deres planstrategier i offentlig høring. Begge kommuner planlægger at gennemføre høringen i efteråret 2015.

I Figur 3.1 er Kommuneqarfik Sermersooq og Qeqqata Kommunia markeret med grøn, for de har gennemført den offentlige høring af deres planstrategier. Kommune Kujalleq og Qaasuitsup Kommunia er markeret med gul, for de er i gang med arbejdet, men de har endnu ikke gennemført den offentlige høring af deres planstrategier.

Kommune	Status for den kommunale planstrategi august 2015
Kommune Kujalleq	Bliver forelagt kommunalbestyrelsen i efteråret 2015
Kommuneqarfik Sermersooq	Har været i offentlig høring til den 25. maj 2015
Qeqqata Kommunia	Har været i offentlig høring til den 1. august 2015
Qaasuitsup Kommunia	Bliver forelagt kommunalbestyrelsen i efteråret 2015

Figur 3.1. Oversigt over kommunernes planstrategiarbejde.

Takussutissiaq 3.1-imi Kommuneqarfik Sermersooq aamma Qeqqata Kommunia qorsummik qalipaaserneqarput, taakku pilersaarusiormi periusissiaminnik tusarniaassutiginnissimmata. Kommune Kujalleq

aamma Qaasuitsup Kommunia sungaartumik qalipaaserneqarput, taakku suliamik ingerlatsimmata, taamaattorli pilersaarusiormi periusissiaminnik sulii tusarniaassutiginnigatik.

Kommune	Kommunit pilersaarusiormut periusiisa killiffii agusti 2015
Kommune Kujalleq	Kommunalbestyrelsemut 2015-imi ukiakkut saqqummiunneqassaaq
Kommuneqarfik Sermersooq	25. maaji 2015 tikillugu tusarniaassutigineqareerpoq
Qeqqata Kommunia	1. agusti 2015 tikillugu tusarniaassutigineqareerpoq
Qaasuitsup Kommunia	Kommunalbestyrelsemut 2015-imi ukiakkut saqqummiunneqassaaq

Takussutissiaq 3.1. Kommunit pilersaarusiormi periusissiornermik suliaat pillugit takussutissiaq.

Kommunit pilersaarusiornissaminni periusissaattut naleqqiussat

Matumani kommunit marluusut 2015-mut pilersaarusiornikkut periusissamittut saqqummiussaat oqaaseqaateqarfigineqassapput.

Kommuneqarfik Sermersuup "2014-mut pilersaarusiornermi periusissaa "2010-mi periusissaanut – Siunissarput"-mut tapiliutaavoq, tassanilu sammisassat arfineq-marluk sammineqarput: Ineqarneq, ilaqutariit, inuutissarsiuteqarneq, avatangiisit, attaveqaatit, piginnaasat kiisalu kulturi imaralugit. "2014-mut Pilersaarutit"-ni sammisassat nutaat pingasut: Isikkoqartitsineq, illoqarfiit pingaarnersaanni periusissat kiisalu immikkoortuni pilersaarutit allaaserineqarput.

Kommuunip illoqarfiit qanoq ittuuneri allaserivai. Nuummi Tasillamilu inuttusiartorpoq. Kommuunillu anguniagaasa ilagalugu Tunumi ilinniartitaanikkut inuutissarsiuteqarnikkullu siuarsaanissaq. Kommuuni immikkoortortamini ataqatigiissaarisooqarnissaa pisariqartippaa, kommuunillu Namminersorlutik Oqartussat immikkoortuni pilersaarutaasa ilisimaarinissaat pisariqartillugu.

Kommunalbestyrelsip illoqarfiit pingaarnersaanni periusissat 2015-p ingerlanerani oqallisiginissaat anguniarpaa. Apeqqutillu ilagalugu: Kalaallit Nunaannut tamar-mut illoqarfittut pingaarnersaaneq qanoq isumaqarpa. 2015-p ukiariartornerani titartaasartunut politikkissap tamanut saqqummiunnissa ilaatigut siunertaalluni.

Qeqqata Kommuuniata pilersaarutitigut periusissaani nutaami pilersaarutaareersut anguniagassatut siunertaapput. Suliniutissatigut killiffiit sukumiisumik nasuiaateqarfigalugit allaaserisaapput. Qeqqata Kommuniiani inuutissarsiuteqarnikkut periarfissat tamaasa atorlugit ineriartortitsinissaq pingaartinneqarpoq. Imatut paasillugu, piniarneq aalisarnerlu kisiisa sammineqassanngillat. Aammattaarli takornariaqarneq, aatsitassariorneq kiisalu aallarnisaasut aamma sammineqassallutik.

Kangerlussuarmut atatillugu nakkutilliinikkut pilersaarutikkut kommuunip suliniutai, UNESCO aqutugalugu nunarsuarmi kingornussassamik pilersitsinissaq il.il., takornariaqarnikkut ineriartortitsinissami soqutiginaateqartuupput. Soqutiginaateqarporlu suliniut tamanna Kangerlussuarmi biiliniq misileraaveqalerneranut peqatigitillugu suliniutaammat.

Najugaqarfiit ataasiakkaat allaaserinerinut atatillugu erseqqissarneqarpoq, inuutissarsiutitigut ineriartortitsinissap innuttaasunit aallaaveqarnissaa, taakkuummata periarfissatigut takunnillutik atuinissamilu salliusussat. Kommuunip ilinniartitsat Sisimiunut pilerilersissimavai. Kommuunimi ilaqutariit, meeqqat inuusuttullu akimortumik suleqatigiinnerat ineriartortissimavaa. Qeqqata Kommuunia kommunit allat assigalugit Namminersorlutik Oqartussat immikkoortuni pilersaarutaannik pisari

Sigtelinjer i kommunernes planstrategier

Her kommenteres kort de to kommuner planstrategier, der er blevet offentliggjort i 2015.

Kommuneqarfik Sermersooqs "Planstrategi 2014" er et tillæg til "Planstrategi 2010 – Vores fælles fremtid", der identificerer syv indsatsområder: Bøliger, familier, erhvervsliv, miljø, infrastruktur, kompetencer og kultur. I "Planstrategi 2014" bliver der beskrevet tre nye indsatsområder: Arkitekturpolitik, hovedstadsstrategi og sektorplaner.

Kommunen har beskrevet sine geografier. Nuuk og Tasiilaq er områder i befolkningsmæssig vækst. Et af kommunens mål er at få en uddannelses- og erhvervsmæssig vækst på østkysten. Kommunen har behov for intern koordinering mellem sine sektorer, og kommunen har i endnu højere grad for at vide noget om Selvstyrets sektorplaner.

Kommunalbestyrelsen vil diskutere hovedstadsstrategi i løbet af 2015. Et af spørgsmålene er: Hvad det vil sige at være hovedstad for hele Grønland. Et oplæg til arkitekturpolitik vil være i offentlig høring i efteråret 2015.

Qeqqata Kommunias nye planstrategi bygger videre på den tidligere med nye målsætninger. Der er nøje redegjort for hvor langt, kommunen er kommet på de enkelte indsatsområder. Qeqqata Kommunia prioriterer erhvervsudvikling med vægt på at udnytte alle de muligheder, der findes. Det vil sige, at det ikke kun skal handle om fangst og fiskeri. Det skal også handle om turisme, minedrift og iværksætteri.

Kommunens indsat omkring forvaltningsplanen for Kangerlussuaq, UNESCO verdensarvsområder m.v. er interessante i forbindelse med udviklingen af turisme. Det er interessant, at denne indsats gøres sideløbende med, at det er lykkedes for kommunen at få etableret testbaner til biler ved Kangerlussuaq.

Det er i beskrivelsen af de enkelte bosteder pointeret, at erhvervsudvikling må komme fra borgerne, som er de nærmest til at opdage og udnytte mulighederne. Kommunen har tiltrukket uddannelser til Sisimiut. Kommunen har udviklet det tværfaglige samarbejde omkring blandt andet familier, børn og unge og uddannelse. Qeqqata Kommunia er på lige fod med de øvrige kommuner afhængig af Selvstyrets sektorplanlægning. Det gælder store projekter som en eventuel aluminiumssmelter i Maniitsoq, og det gælder spørgsmål om, hvordan Kangerlussuaq fremover skal indgå i landets samlede infrastruktur.

aqartitsivoq. Tamatumani suliniutit annertuut soorlu Ma-niitsumi Alcoa eqqarsaatigalugu, aammalumi nunarput tamakkerlugu isigaluni attaveqarnikkut Kangerlussuup siunissaa qanornguna siunertaqarfiusoq.

Kommuunini taakkunani marluusuni periusissatut pilersaarutitigut, kommunimi sammisat imaaliallaannaq takuneqarsinnaannorlugit ataatsimoortinneqarput. Imaaliallaannaq takunnissinnaaneq soorunami sammi-viligaasimasinnaavoq, tassa Namminersorlutik Oqar-tussat nunap immikkoortuini pilersaarutaat amigaataa-sut pissarsiassaasimagaluarpata.

Kommunit sanaartugassatut kissaataat

Kommunit ukiuni amerlasuuni, ukiumi tulluuttumi aningaasanut inatsimmut tunngatillugu, sanaartugassa-nut suliniutissatut kissaatiminnik nassiussisarsinnaasi-mapput. Kommunit kissaatiminnik Namminersorlutik Oqartussanut apriliimi nassiussisarnerat nalingin-naasuvoq. Kommunit amerlasuutigut aningaasanut inatsimmut tunngatillugu sanaartugassanut suliniutis-satut kissaatiminnik nassiussinnginnerminni akun-nerminni ataqatigiissaarineq ajorput. Arlaatigut kom-munerisamut sanaartugassanut aningaasaliissutinik sapinngisamik amerlanerpaanik pissarsiniarluni kom-munit akornanni unammisoqarami.

Kommunit akornanni ataqatigiissarinerup amigaataa-nerata saniatigut kommunit sanaartugassanut sulini-utissatut kissaataasa Naalakkersuisoqarfiillu sanaartu-gassanut pilersaarutaasa akornanni ataqatigiissaarineq amerlasuutigut aamma amigaataasimavoq. Ataqtigii-saarineq amigaataasoq, kommunit kissaataat Naalak-kersuisoqarfiillu pilersaarutaat ataqtigiiisaagaaner-ugaluarpata ileqqaarutaasinnaagaluanik, kissaatinut pilersaarutinullu ataqtigiiisaagaanngitsunut nukissa-nik atuinerunermik inuiaqtigiinnut nassataqarsimavoq.

Kommunit 2016-imi aningaasanut inatsimmut atatillugu kissaataat Takussutissiaq 3.2-mi takutinneqarput. Kis-saatit tamarmiusut annertussusiat 2016-imiit 2019-imut 650 mio. kr-niit 920 mio. kr-nut nikerarput. Namminer-sorlutik Oqartussat 2016-imiit 2019-imut aningaasa-nut inatsimmi sanaartornermut aningaasaliissutissatut immikkoortitaat agguaqatigiisillugit ukiumut 630 mio. kr-upput. Ineqarnermut, attaveqarnermut, ilinniartita-anermut peqqinnissaqarfimmullu suliaasaqarfiit sanaar-tugassanut suliniutinut aningaasaliissutinik amerlaner-paanik atugassaqartitaapput.

Kommunit sanaartugassatut kissaataasa aningaasa-nullu inatsimmi aningaasaliissutissatut immikkoortin-neqartut akornanni assigiinngissut annikissorinarsin-naavoq, akunnerulli annikinnera nalaatsorneruvoq piffissallu ingerlanerani toqqammavusinnaanani. Kom-munit kissaataasa annertussusiat Namminersorlutillu Oqartussat sanaartugassanut sinaakkusiussaat

Planstrategier for de to kommuner gør det muligt at få et overblik over kommunernes aktiviteter. Dette overblik kunne naturligvis have været mere konkret, hvis planstrategier var udarbejdet på det informationsgrundlag, som de manglende sektor-planer fra Selvstyret kunne have givet.

Kommunale anlægsønsker

I mange år har kommunerne kunnet indsende de-res ønsker til anlægsprojekter til det efterfølgen-de års finanslov. Normalt indsender kommunerne deres ønsker til selvstyret i april. Typisk har kom-munerne ikke indbyrdes forud koordineret deres ønsker til anlægsprojekter til finanslov. Der er en form for konkurrence mellem kommunerne om at kunne tiltrække flest anlægsmidler til den enkelte kommune.

Ud over den manglende koordinering mellem kommunerne har der ofte også manglet en ko-ordinering mellem kommunernes ønsker til an-lægsprojekter og departementernes planer for anlægsprojekter. Manglende koordinering har samfundsmæssigt betydet, at der er blevet brugt mange flere ressourcer på de ukoordinerede øn-sker og planer, end der ville skulle være brugt, hvis der var mere koordinering mellem kommunernes ønsker og departementernes planer.

I Figur 3.2 ses en oversigt over de kommunale anlægsønsker til finansloven for 2016. For årene 2016-2019 svinger de samlede ønsker mellem 650 mio. kr. og 920 mio. kr. Selvstyrets anlægs-puljer på finansloven udgør i årene 2016-2019 i gennemsnit 630 mio. kr. om året. Områderne bo-liger, infrastruktur, uddannelse og sundhed råder over fleste midler til anlægsprojekter.

Umiddelbart ser det ud som om, at der ikke er så stor afstand mellem de kommunale anlægsønsker og de på finansloven afsatte midler, men den lille afstand er tilfældig og ikke repræsentativ over tid. I tidligere år har der været et stort misforhold mel-lem omfanget af de kommunale ønsker og Selv-styrets anlægsramme. Det grundlæggende pro-blem er en udtalt mangel på koordinering mellem kommunerne, mellem selvstyret og kommunerne og mellem de enkelte sektorer. Den manglende koordinering ses blandt andet på den markante forskel, der er på størrelsen af de kommunernes ønsker til anlægsbevillinger samt en manglende prioritering af anlægsønskerne og en afstemning heraf mellem Selvstyret og kommunerne.

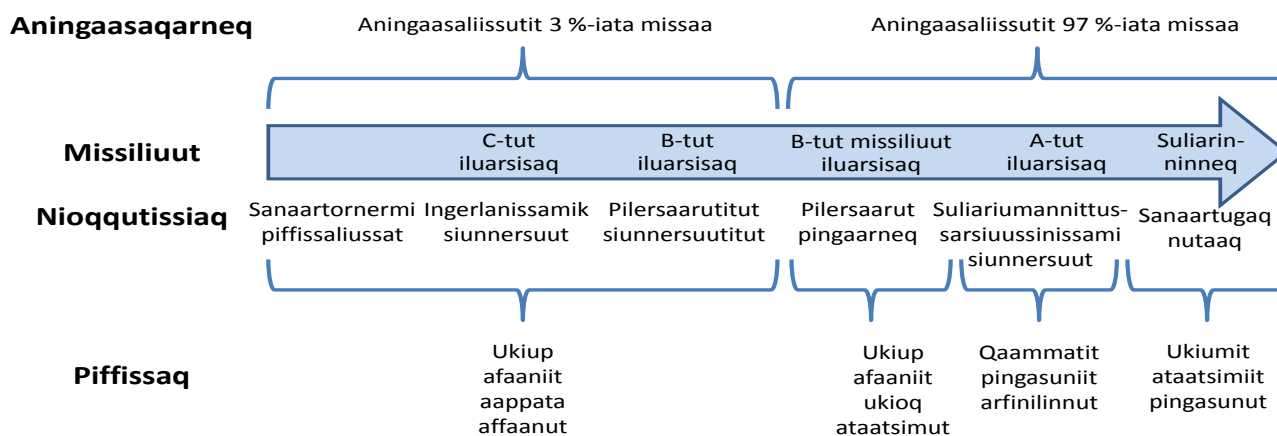
akunnerminni ukiuni siusinnerusuni annertuumik assigiinngissuteqartarsimapput. Tamatumunnga tunngaviusumik ajornartorsiut tassaavoq kommunit akornanni, Namminersorlutik Oqartussat kommunillu akornanni immikkoortullu ataasiakkaat akornanni sumilluunniit ataqatigiissaarisooqarsimanninnera. Ataqatigiissaari-neq amigaataasoq ilaatigut kommunit sanaartugassan-ut aningaasaliissutitut pissarsiarissallugit kissaataasa assigiinngitsunik annertussuseqarnerisigut takune-qarsinnaavoq, tamanna aamma sanaartugassatut kissaatit tunullunneqartarnerisigut taakkulu pillugit Namminersorlutik Oqartussat kommunillu akornanni ataqatigiissaarisooqartannginneranik pissuteqarpoq.

Et andet udfordring er, at der i flere sektorer har været arbejdet med delte finansieringsordninger. Det giver flere problemer. Generelt har der været problemer med at sikre, at midlerne til et konkret anlægsprojekt er til rådighed både på finansloven og i det kommunale budget på samme tidspunkt. Dette forhold har bidraget til at forsinke realiseringen af en del anlægsprojekter. Den delte finansie-ring har desuden den negative konsekvens, at de økonomisk mest trængte kommuner har vanskeligt ved at få anlægsprojekter realiseret, fordi de har svært ved at afsætte midler til medfinansiering.

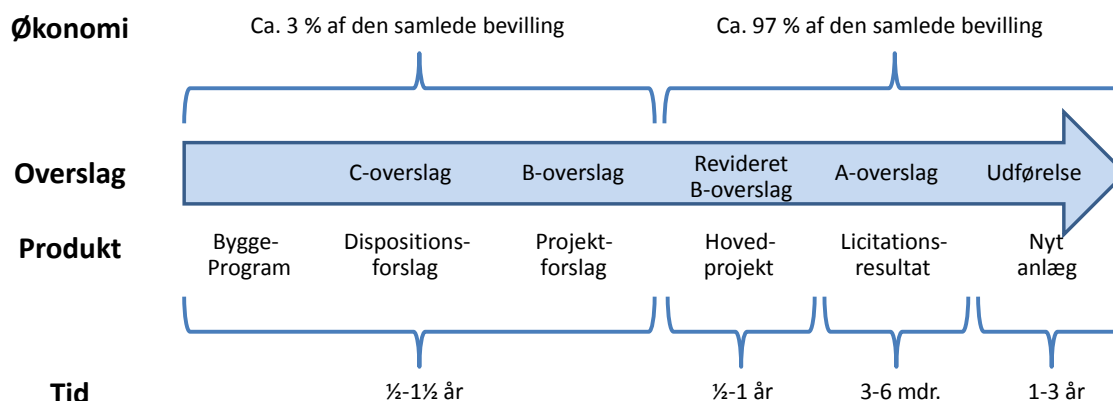
Kommune	2016	2107	2018	2019
Kommune Kujalleq	69.450	24.500	4.500	0
Kommuneqarfik Sermersooq	266.400	657.900	702.000	539.000
Qeqqata Kommunia	320.267	235.167	178.100	159.650
Qaasuitsup Kommunia	62	52	0	0
Kommunit Sanaartugassaatut kissaataat katillillugit Kommunale ansøgninger i alt	656.179	917.619	884.600	698.650

Takussutissiaq 3.2. Kommunit 2016-imut aningaasa-nut inatsimmi sanaartugassanut aningaasaliissutissa-tut kissaataannut takussutissiaq.

Figur 3.2. Oversigt over de kommunale ønsker til anlægsbevillinger i finansloven for 2016.

Takussutissiaq 3.3. Marlunnut avillugu aningaasaliissuteqarnerup ingerlanneqarneranut takussutissiaq.

Figur 3.3. Skitse til et todelt bevillingsforløb.

Unammisassaq alla tassaavoq immikkoortuni arlalinni avitseqateqarluni aningaasaliissuteqarnernik aaqqissuussisoqartarsimanera. Tamanna ajornartorsiutinik amerlanerusunik nassataqartarpoq. Sanaartugassanut pineqartunut aningaasaliissutit aningaasanut inatsisikkut kommunillu missingiutaasigut ataatsikkut tunniunneqarnissaasa isumannaarneqarnissaa ataatsimut isigalugu ajornartorsiutaasarsimavoq, tassami pissutsit taamaannerat sanaartugassat arlallit piviusunngortinnissaannut kinguaattoornernut ilapittuutaasarami. Avitseqatigiilluni aningaasaliissuteqartarneq tamatuma saniatigut iluanngitsumik kinguneqartarpoq, tassami kommunit aningaasaqarnikkut ilungersunartorsiortut aningaasaleeqataanissaminnut ajornartorsiuteqartarmata, sanaartugassanik piviusunngortitsinissartik ajornartorsiutigisarlugu.

Tamaammat eqimattamit naalakkersuinikkut ataqatigiissaarisumit isumaqatigiissutigineqarpoq, sanaartugassanut avitseqatigiilluni aningaasaliissuteqartarnerup atorunnaarsikkiartuaarnissaa anguniarneqassasoq. Tamatuma malittuanik pissusissamisuussaaq, immikkoortunik taakkuninnga tunniussinissamut ukiuni aggersuni piareeersaateqarnissaq kingornalu tunniussinissaq. Maanna ilaatigut atuarfinnik ilinniartullu angerlarsimaffiinik sanaartornerit sulissutigineqarput.

Pilersaarusionermi suleqatigiinnissamut malitassiaq

Nuna tamakkerlugu immikkoortunut pilersaarutit kommunillu pilersaarusionermi periusiisa tikkuarpat annertuumik ataqatigiissaarinissamik pisariaqartitsisoqarnera taamatullu aaqqissuussaanikkut toqqamavissamik pilersitsinissamik pingaarnersiuijernullu piginnaasaqalernissamut.

Sanaartugassanut suliniutit maanna ukiup kaajallakkiartornerani qanoq ingerlanneqartarnerat ima iluseqarpoq:

- Marsimi Kommunit sanaartugassanut suliniutissatut kissaataannik ukiumi tulluittumi Aningaasanut Inatsimmi atugassanik Aningaasaqarnermut Naalakkersuisoqarfik katersisarpoq. Sanaartugassatut kissaatit akiussusanut missingersuusiutut saqqummiunneqartarput (C overslag), tassa assersuutigalugu misilittakkat tunngavigalugit missiliuilluni annertussusiliilluni. Kommunit assigiinngitsut kissaatitit assigiinngitsorujussuarnik ilusilerlugit saqqummiuttarpat, ilaasa pisariaqartinnerpaasatik kisiisa, allat sutigut tamatigut matussusiinissaq tunngavittut siunertaralugu iliuuseqartarput, taamaaliornikkut taanna kommunip kissaataasa akornanni ersinngippat kommunip suliniummik annaasaqarsinnaanera pinngitsoorniarlugu
- April/majimi Aningaasaqarnermut Naalakkersuisoqarfik sanaartugassatut kissaatinik Naalakkersuisoqarfinnit katersisarpoq. Kommunit Naalakkersuisoqarfiillu amerlanertigut siumut isigisumik pilersaarusiamut

Der er derfor enighed i den politiske koordinationsgruppe om at søge at udfase brugen af delte finansieringsordninger på anlægsområdet. Det følger naturligt i forlængelse deraf, at forberede og gennemføre overdragelse af disse områder i de kommende år. Det arbejdes der aktuelt på, blandt andet med hensyn til anlæg på skole- og skolehjemsområdet

Model for plansamarbejdet

Beskrivelsen af de nationale sektorplaner og af de kommunale planstrategier peger på et markant behov for koordinering samt entydig organisatorisk forankring og prioriteringskompetence.

Et årshjul for anlægsprojekterne har på nuværende tidspunkt følgende struktur:

- Finansdepartementet indhenter anlægsønsker hos kommunerne i marts til brug for det kommende års finanslov. Anlægsønskerne fremsættes som C-overslag, det vil sige som skønnet beløb eventuelt ud fra erfaring. Kommunerne fremsætter ønsker i meget forskelligt format, nogle gør det som de få vigtigste, andre gør det ud fra et princip om at være dækket på alle punkter, så kommunen ikke risikere at gå glip af et projekt, fordi det ikke fremgår af kommunens anlægsønsker.
- Finansdepartementet samler anlægsønsker fra departementerne i april/maj. Ofte fremsætter både kommunernes og departementernes ønsker, som ikke er en del af en langsigtet plan eller sektorplan.
- Naalakkersuisut færdiggør finanslovsforslag i juni, det offentliggøres i august og vedtages af Inatsisartut senest den 15. november.

Først derefter kan kommunerne færdiggøre deres budgetter. I januar er der et overvældende pres på rådgivningsbranchen, fordi kommunerne har anlægsprojekter, der skal projekteres. På det tidspunkt skal der også laves B-overslag. Først derefter har kommunerne en mere præcis idé om, hvad et anlægsprojekt kommer til at koste.

Resultatet af denne her planlægningsstruktur er, at det bliver en uforudsigelig proces. Det skyldes først og fremmest, at der mangler en samlet flerårig anlægssektorplanlægning. Desuden skaber det for stor usikkerhed, når der på finansloven bevilges anlægsmidler ud fra ganske usikre C-overslag. På grund af de usikre C-overslag henstår der mange bevilgede midler i anlægs- og renoveringsfon den.

imaluunniit immikkoortumut pilersaarummut attuumasut eqanngitsunut kissaateqartarput.

- Junimi Naalakkersuisut Aningaasanut Inatsisissatut siunnersuut inaasartarpaat, augustimi saqqummi unneqartarpoq Inatsisartunilu kingusinnerpaamik 15. november akuersissutigineqarluni.

Aatsaat taamaattoqareerpat kommunit missingersuusi-
atik naammassisinnaavaat. Januarimi sanaartornermi
siunnersuisartut akornanni assut ulappunneqartarpoq,
taamaalineranimi kommunit sanaartugassanut pilersaarut-
inik iluarsartuullugit pilersaarusiugassaqaqam. Piffissami
tassani aamma sanaartugassanut missingersuusiortoqassaaq
(B-overslag). Aatsaat tamatuma kingorna sanaartugassatut
suliniutip qanoq akeqarnissaa kommuninit eqqornerusumik
takorloorneqarsinnaavoq.

Taamak ilusilimmik pilersaarusiorterup inerneraa ingerlatsineq
siumut takorlooruminaatsoq. Tamatumunnga siullertut
pissutaavoq, sanaartornermut immikkoortumi siumut ukiunut
arlalinnut atuuttumik pilersaarusiugassaqaqam. Tamatuma
saniatigut aningaasanut inatsisikkut, sanaartugassanut
akiusussanut missingersuusi-
sianik (C overslag) qularnaatilinnik tunngaveqarluni,
sanaartugassanut aningaasaliisoqaraangat tamanna
toqqissisimannginnermik annertuumik pilersitsisarpoq.

Sanaartugassanut akiusussanut missingersuusi-
at (C overslag) qularnaatillit pissutaallutik Sanaartornermut
lluarsaassisarnermullu aningaasaateqarfik aningaasaliissutaasimasun-
ik amerlasuunik uninngasuuteqarpoq. Tamatuma peqatigisaanik
sanaartornermik suliallit sanaartugassanut suliniutinik
amigaateqarlutik ilungersorput. Sumiiffimmi ata-
qatigiissaarinerup amigaata-
anera pissutaalluni, aamma immikkoortut arlallit ata-
sikkut sanaartugassanik anginerusunik aallartitsippata,
sanaartornermik sulallit akornanni suliaqarpallaaler-
toqassaaq.

Assersuutigalugu sanaartugassatut suliniut 10-15
mio. kr-inik naleqartarpoq, katillugu ukiut tallimat
pallillugit ingerlasarpoq. Pingaarnersiuiner-
mut, timitalimmik pilersaarusiorter-
mut kiisalu iluarsartuullugu pilersaarusi-
orter-
mut ukiut 2-2½, atorneqartarput. Tamatuma
kingorna sanaartugassatut pilersaarutit
timitammik inaarsarneqarner-
anut ukiut 2½-3, atorneqassapput.
Ajornartorsiummik nalaataqartoqarpat
piffissaq atorneqartoq ukiup
aappaata affaanik sivitsorsinnaavoq.

Suliniutit 0,5 mio. kr-init annertunerusut
tamarmik tamarmik suliariumannittussarsiuunneqassapput.
Taman-
na neqerooruteqartarnermut inatsimmit
piumasaqaata-
avoq. Suliaq aallartinnerani (pingaarnersiuineq,
pilarsaarusiorter-
neq kiisalu iluarsartuullugu pilersaarusi-
orter-
neq) nalinginnaasumik aningaasaliissutit 3 %-ii
atorneqartarput. Suliaq ingerlaqqinnerani
(sananeqarnera) aningaasaliissutit
sinneri 93 %-it atorneqartarput.

Samtidig sukker bygge- og anlægsbranchen ef-
ter anlægsprojekter. Der skal også ske det, at der
opstår en lokal overophedning i bygge- og an-
lægsbranchen, fordi der på grund af manglende
koordinering bliver igangsat flere større projekter
på samme tid inden for forskellige sektorer.

Et anlægsprojekt på for eksempel 10-15 mio. kr.
har et samlet forløb på op til 5 år. Tiden forde-
ler sig med 2-2½ år på prioritering, fysisk planlæg-
ning og projektering. Derefter skal der bruges
2½-3 år på den fysiske gennemførelse af an-
lægsprojektet. Hvis der tilstøder problemer, så
øges den samlede tid med op til 1½ år.

Alle projekter over 0,5 mio. kr. skal i offentlige ud-
bud. Det kræver tilbudsloven. I den første fase
(prioritering, planlægning og projektering) bruges
typisk ca. 3 % af bevillingen. I den anden fase
(udførelsen) bruges de resterende 93 % af be-
villingen.

For at undgå, at ubrugte bevillinger henstår i an-
lægs- og renoveringsfonden, er lavet et forslag
til et todelt bevillingsforløb. Forslaget er blevet til
på baggrund af dialog med interessenter omkring
anlægssektoren og det planlægges gradvist ind-
faset i forbindelse med finansloven for 2016. Se
Figur 3.3.

Der er derfor behov for at få lagt flest muligt an-
lægsopgaver ud til kommunerne. Der er også
behov for at få selvstyrets anlægsopgaver koor-
dineret og prioriteret med indflydelse fra såvel det
nationale niveau som det kommunale niveau. Den
politiske koordineringsgruppe skal kunne foreta-
ge sin prioritering og koordinering på grundlag af
en samlet planlægning, der er baseret på depar-
tementernes sektorplaner og kommunernes an-
lægsplaner. Hvis det offentlige begynder at bruge
det todelte bevillingsforløb, vil det løse en stor del
af de problemer, der på nuværende tidspunkt er
med, at nogle midler først bruges flere år efter, at
de er bevilget.

En holdbar anvendelse af de samlede anlægsbe-
villinger kræver at der findes en entydig tildeling af
koordinerings- og prioriteringskompetencen. Der
har, siden strukturreformen trådte i kraft i 2009,
været et klart ønske om, at flere anlægsopgaver
lægges ud til kommunerne. Der har været etable-
ret ordninger, hvor finansieringen af anlægspro-
jekter og drift af anlæg er delt mellem kommuner
og Selvstyre. De har vist sig meget vanskelige
at administrere, og resultaterne har ikke kunnet
opveje den tunge administration.

Aningaasaliissutit atorineqanngitsut sanaartornermut iluarsartuussinermullu aningaasaateqarfimmi uninnga-annarnissaat pinaveersaarniarlugu aningaasaliissute- garnerup marlunnut avillugu ingerlanneqarnissaanut siunnersuutitut takussutissiaq suliarineqarsimavoq. Sanaartornikkut immikkoortortaqarfimmi soqutiginnittut siunnersuusiorsimapput, 2016-milu aningaasanut inat- sisissamut ikkunneqarnissaat pilersaarutaalluni. Takus- sutissiaq 3.3 takuuk.

Pisortat marlunnut avillugu aningaasaliissuteqartar- neq atuleraluarunikku, aningaasaliissutit akuersissuta- areeraangamik aatsaat ukiut arlallit qaangiukkaangata atorineqartarnerannik maannakkut ajornartorsiutaasut ilarpassui qaangerneqassagaluarpur.

Sanaartornissamut aningaasaliissutinik tamarmiusu- nik atuinermit attanneqarsinnaasumut, ataqatigiis- saarinermit pingaarnersiuiinermullu piginnaatitaaffiup paatsoorneqarsinnaanngitsumik inissinneqarnissaa piumasaqaataavoq. Aaqjissuusseqqinnerup 2009-mi atuutilernerata kingorna, sanaartugassat amerlane- rusut kommuninut tunniunneqarnissaannik erseqqissu- mik kissaateqartoqarsimavoq.

Aaqjissuussanik pilersitsisoqartarsimavoq, tassani sanaartugassanut suliniutit aningaasaliiffineqarne- ri sanaartukkanillu ulluinnarni ingerlatsineq kommu- nit Namminersorlutillu Oqartussat akornanni avinne- qarnikuullutik. Paasinarsisimavoq allaffissornikkut aqunniarneri assut ajornakusoorsimasut, inernerisalu allaffissornikkut oqimaarsarfiusumik ingerlatsineq ma- tussusersinnaasimanngilaat. Taamaammat sanaar- tornermi suliaasat sapinngisamik amerlasuut kom- muninut tunniunneqarnissaat pisariaqarpoq. Aamma Namiinersorlutik Oqartussat sanaartornermi sulias- saataasa nunami oqartussaasunit kommuninillu sunni- uteqarfigineqartumik ataqatigiissaagaanissaat pingaar- nersiorneqarnissaallu pisariaqartinneqarpoq. Naalakkersuisoqarfiit immikkoortunut pilersaarutaannik kommunillu sanaartugassanut suliniutaannik tunngave- qarlutik naalakkersuinikkut ataqatigiissaarisut pingaar- nersuiisinnaassapput ataqatigiissaaralutillu.

Kapitali 4

Pisortat sullissineranni pitsaassutsikkut assigiinngissutinut assersuutit.

Oqaluttuarisaanermi assigiinngissutaasimasut

Nunasiaataangikkallarnermi nunatsinni innuttaasut inuuniarnikkut atugaat, pinngortitap pissarititai apeq-qutaallutik, amerlasuutigut assigiinngissuteqarsimapput. Taamani pisariaqarfiatigut, assersuutigalugu iganut qullernullu nutaanut atugassatut ukkusissamik pissarsiniarluni, aasisoqartariaqartarsimavoq. Taamatuttaaq nunasiaanerup ingerlanerani europamiut nioqutissaataasa assigiinngitsut pissarsiarineqarsinnaaneri sumiiffinni assigiinngitsuni ersarilluinnartumik assigiinngissuteqarsimapput.

Aamma nioqutissat Kalaallit Nunaanni tamarmi assigiimmik akeqartinneqarnissaat nunasiaateqartunit siusissuklut tunngaviummik siammartinneqarpoq. 1950-ikkut aallartinneranni nutarterinermut atatillugu assigiimmik akeqartitsineq aamma sullissinernut kiffartuussinernullu assigiinngitsunut amerlasuunut atuutillerpoq.

Peqatigisaanik paasinarsivoq pisortat sullissinermik piumasaqaataasut najoqqutaat naapertorlugit annertussusilimmik tunniussisinnaasut najugaqarfiit tamavimmiunngitsut. Sullissinerup annertussusiatigut nikingassut taanna illoqarfiit nunaqarfiillu akornanni ersarinnerpaavoq.

Inuiaqatigiisuusunat katitigaaleraluttuinnartunut nutaali-aasunullu allanngoriartorneq ilutigalugu alloriuteqartarnikkut ingerlaavartumik assigiinngissutsit alallat pilertarneri pisariaqartarsimapput. Assigiinngissut aningaasaqarnikkut atortulersuutitigullu atugassarititaasunik, pinngortitap pissarititaanik, suliffinnut/atorfinnut inuttalersuinikkut ajornartorsiutinik allanilluunniit tunngaveqarsinnaavoq.

Assigiinngissutit arlallit saniatigut suliassaqaarfinni arlallinni allaffissorneq nunap immikkoortuinut aggulunneqarsimavoq. Nunap immikkoortuinut aggornilersuineq ilaanni pisortat sullissinerisa pitsaassutsikkut assigiinngissuteqarnerannut tunngaviusinnaasarpoq, taamaattuaannanngilarli, tassami sullissininikkut assigiinngissutit nunallu immikkoortuinut aggornilersuineq imminnut atuumassuteqartuaannanngillat.

Pisortat suliassaqaarfiini kiffartuussinikkut neqeroorutiginartut assigiinngissutaat nunallu immikkoortuinut aggornilersuinerit maannakkut atuuttut ilaat toqqarneqarsimasut annertussusiat aningaasalersorneqarnerallu pillugit nassuiaateqartumik nassuiaat imaqqanngilaq.

Aningaasaqarnermut Naalakkersuisoqarfik tamanna pillugu allaatiginnilluni suliamut allakkiorpoq.

Kapitel 4

Differentiering af det offentlige serviceniveau

Den historiske differentiering

I det førkoloniale grønlandske samfund levede man med mange former for naturbetinget differentiering. Om nødvendigt måtte man på togt til et aasivik for at få fat på eksempelvis fedtsten til nye gryder eller lamper. Tilsvarende har der op gennem kolonitiden været klare differentieringer på, hvor man kunne få fat på forskellige europæiske handelsvarer.

Tidligt blev det også et udbredt princip hos kolonimagten, at en bestemt vare skulle have samme pris overalt i Grønland. Med moderniseringen fra starten af 1950'erne kom dette ensprissystem også til at gælde ved mange tjenesteydelser og services.

Samtidig blev det også klart, at ikke alle bosteder kunne tilbydes det samme niveau inden for offentlig service. Klarest blev denne servicedifferentiering synlig mellem byer og bygder.

Med den gradvise opbygning af et mere og mere komplekst og moderne samfund har yderligere differentieringer været nødvendige. Differentieringen kan være begrundet i økonomisk-tekniske betragtning, naturgivne forhold, rekrutteringsmæssige problemstillinger og så videre.

Ud over de forskellige typer af differentiering er der af administrative hensyn inden for flere sektorer indført regionale inddelinger af landet. Nogle gange kan de regionale inddelinger hænge sammen med en differentiering af det offentlige serviceniveau, men det er ikke altid tilfældet, at servicedifferentiering og regionsinddeling har noget med hinanden at gøre. Redegørelsen indeholder ikke en beskrivelse af omfanget og finansieringen af de servicedifferentieringer og regionale inddelinger, der er gældende inden for nogle udvalgte offentlige sektors serviceudbud.

Finansdepartementet er i gang med en beskrivelse heraf i et arbejdsnotat. Dette gøres tilgængeligt i 2015. Notatet vil blandt andet komme ind på følgende sektorer:

- Telesektoren
- Havne- og fragtsektoren
- Lufttransportsektoren
- Energi- og vandforsyning
- Miljøsektoren
- Sundhedssektoren
- Uddannelsessektoren
- Detailsektoren (vareforsyning)

Taanna 2015-imi pissarsiarineqarsinnaalissaaq. Allak-
kiap ilaatigut immikkoortut uku pulaffigissavai:

- Nalunaarasuartaateqarneq
- Umiarsualiveqarneq assartuussinerlu
- Silaannakut angallassineq
- Nukissiuuteqarneq imermillu pilersuineq
- Avatangiisinut immikkoortoq
- Peqqinnissaqarfik
- Ilinniartitaanermut immikkoortoq
- Pisiniarfeqarneq (nioqqutissanik pilersuineq)

Immikkoortut assigiinngitsut kiffartuussinikkut assi-
giinngissutaat ilaatigut nunap assingatigut takutinne-
qarsinnaavoq. Immikkoortut tallimaasut nunap immik-
koortuinut agguataagaanerat Takussutissiaq 4.1-mi
takutinneqarpoq. Nunap immikkoortuinut tallimaasunut
aggornilersugaanera ikkutiinnarutsigu takusinnaavar-
put assiliaq qanoq katitigaatigilereersoq.

Immikkoortut ataasiakkaat qanoq aggornilersuine-
rannut atatillugu susassaqaarfiit akunneranni ataati-
giissaarisoqartarsimanngitsaq nunap immikkoortunut
aggornilersugaanera pillugu assiliap takutippaa. Naju-
gaqarfiit ullumikkut qanoq agguataagaanerat tunnga-
vigalugu immikkoortunut tamanut nunap immikkoortu-
inut assigiimmik aggornilersuisinnaaneq ajornassaaq.
Taamaattorli ilimanarpoq susassaqaarfiit akunnerminni
annikitsuinarmilluunniit ataatiigiissaarinissamut pif-
fissamik atuigaluarpata, ataatsimut aaqqissuussinikkut
ileqqaarutissanik nassaartoqarsinnaanera.

Immikkoortoqarpoq allanik aamma kiffartuussinikkut
assigiinngisitsiffiusunik. Assersuutigalugu kommunit
akornanni paaqqinnittarfinni inissatigut, meeqqat atu-
arfeqaarfiisa aaqqissuussaanagerisigut akiliutigitinneqar-
tunut tunngatillugu ilaatigullu isumaginnittoqarfimmi
tapiissutitut tunngatillugu assigiinngissuteqartoqarpoq.

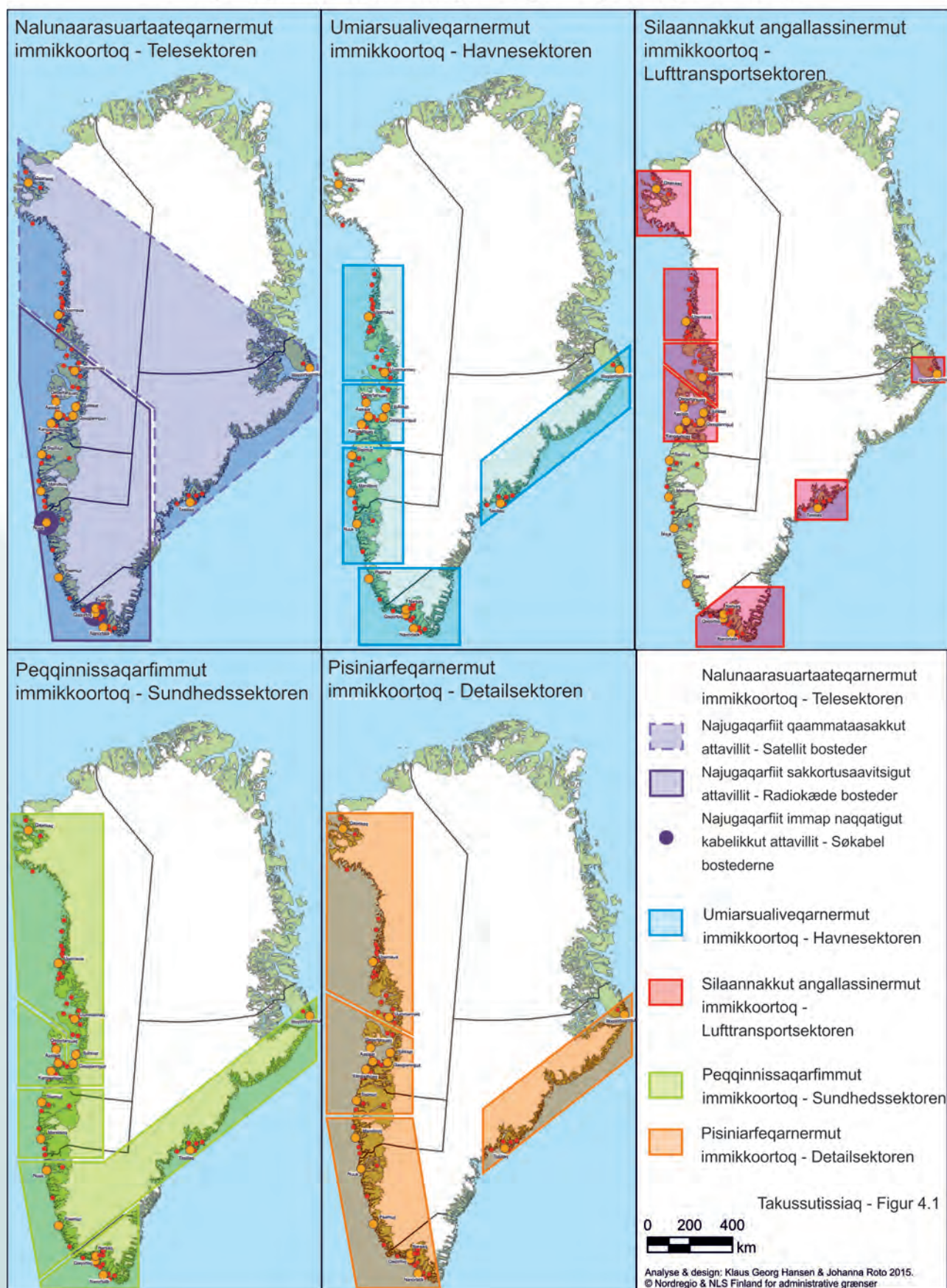
Forskellige sektorers servicedifferentiering kan
blandt andet illustreres geografisk. I Figur 4.1 er
fem sektorers regionale inddelinger vist. Som det
fremgår, så er det et broget billede, der fremkom-
mer, når blot disse her fem omtalte regionale ind-
delinger vises ved siden af hinanden.

Billedet af de regionale inddelinger indikerer, at der
ikke finder en koordinering sted mellem de enkelte
sektorer i forbindelse med valget af inddeling. Med
den fordeling af bosteder, som gælder i dag, vil det
ikke være muligt at bruge helt den samme geogra-
fiske inddeling for alle sektorer. Det er dog meget
sandsynligt, at hvis sektorerne ville bruge tid på at
koordinere systematisk, så vil det potentielt være
muligt at pege på nogle samordningsbesparelser.

Der er andre sektorer, som også har servicediffe-
rentiering. Eksempelvis finder der en servicediffe-
rentiering mellem kommunerne i forhold til priser
på daginstitutionspladser, folkeskolestrukturen og
på det sociale område med hensyn til blandt andet
tilskud.

Nunap immikkoortukkaarlugit - Regionsopdeling af sektorer

Takussutissiaq 4.1 immikkoortut tallimat kiffartuus-sinikkut qaffasissutsinut nunap immikkoortuinut as-sigiinngitsumik aggornilersuinerat pillugu assiliaq. Immikkoortut ataatsimoorullugu nunamik aggornilersuinerisigut ileqqaaruteqartoqarsinnaasoq ilimagine-qarsinnaavoq.

Figur 4.1. Illustration af fem sektors forskellige regionale inddeling af serviceniveauer. Det er forventeligt, at der vil kunne hentes besparelser ved at samordne de forskellige sektors regionale inddelinger.

Kapitali 5

Tunngaviusumik paasissutissanik nalunaarsuiffimmik aamma NunaGIS-imik suliaqarneq

Tunngaviusumik paasissutissanut nalunaarsuiffiup pinngornera

“Tunngaviusumik paasissutissat eqqortut nutarterneqarsimasut aalajangersimasumik amerlassuseqartinneqarnissat pisariaqarpoq” (nuna tamakkerlugu pilersaarusiornermut immikkoortortaq 2010a,18), tamanna qarasaasiakkut paasissutissanik nalunaarsuiffiup ingerlalluartup ataqatigiissaagaaneranut tunngaviusumik piumasaqaataasut pingasuusut ilaattut siullertut ”2010-miit 2015-imut nunami sumiiffiit pillugit paasissutissiisarnermi Kalaallit Nunaata periusissai” 2010-meersukkut aalajangersarneqarpoq.

Paasissutissanik qarasaasiakkut katersuiffeqarnermik suliaqarneq tamatum kingorna Digitalimik Sullissinermut Aqutsisoqarfimmit sukumiisumik ingerlateqqinneqarpoq. ”Nuna tamakkerlugu digitalinnngortitsinermi periusissiaq 2014-2017” (Naalakkersuisut 2014c) 2014-imi saqqummiunneqartoq. Sammisat arfiniliusut nuna tamakkerlugu periusissiaq erseqqissaatigisaasa ilaat tassaavoq ”Paasissutissat tunngaviusut nutarterneri”. Taanna suliarujussuuvog ”tunngaviusumik paasissutissanut nalunaarsuiffimmik” taaneqartumi aaqjissuunneqartoq.

Tunngaviusumik paasissutissat eqqortut ataatsimit aalajangersimasumit nutarterneqartut tamarmik tamannit akeqanngitsumik atorineqarsinnaanerisa qularnaarneqarnissaa Digitalimik Sullissinermut Aqutsisoqarfiup tunngaviusumik paasissutissat pillugit suliniummik taassuminnga siunertaraa.

Tunngaviusumik paasissutissat

Tunngaviusumik paasissutissat tassaapput inuit, sulliffeqarfiit, pigisat, najukkat sumiiffiillu pillugit tunngaviusumik paasissutissat pisortanit amerlasuunit atorineqartut, pisortallu ingerlatsineranni tunngaviusut. Tunngaviusumik paasissutissat tassaapput pisortat immikkoortuisa paasissutissaataat. Tunngaviusumik paasissutissat qanoq imminnut ataqatigiinnerat Takusutissiaq 5.1-imik takutinneqarpoq.

Tunngaviusumik paasissutissat pisariaqartitagut nalunaarsuiffinnut assigiinngitsunut amerlasuunut siammartersimapput. Nalunaarsuiffiit ilaat suli Danmarkimiipput. Tamanna assersuutigalugu CPR-registerni (inuup normuinut nalunaarsuiffik), Danmarkimi Kalaallillu Nunaanni ataasiusumut tunngatillugu atuuppoq. Savallimmiut namminerisaminnik inuup normuinut nalunaarsuiffeqarput. Nalunaarsuiffiit allat namminerisamik nalunaarsuiffigivagut. Assersuutigineqarsinnaapput Inuussutissarsiummik Ingerlataqartunik Nalunaarsuiffik IIN (Grønlands Erhvervsregister),

Kapitel 5

Arbejdet med grunddataprogrammet og NunaGIS 2.0 Programmet

Grunddataprogrammet fødes

”Det er nødvendigt at have en vis mængde præcise og ajourførte grunddata” (Landsplanafdelingen 2010a,18). Det blev i ”Grønlands strategi for geografisk information 2010-2015” fra 2010 slået fast som den første af tre fundamentale forudsætninger for en velfungerende digital infrastruktur.

Siden da er et grundigt arbejde omkring digitalisering blevet ført videre i Digitaliseringsstyrelsen. I 2014 blev ”National digitaliseringsstrategi 2014-2017” (Naalakkersuisut 2014c) lanceret. Et af de seks temaer, som den nationale strategi fremhæver, er ”modernisering af grunddata”. Det er et omfattende arbejde, som er organiseret i det såkaldte grunddataprogram.

Digitaliseringsstyrelsens ambition for grunddataprogrammet er at sikre korrekte grunddata, der opdateres ét sted, og som kan anvendes vederlagsfrit af alle.

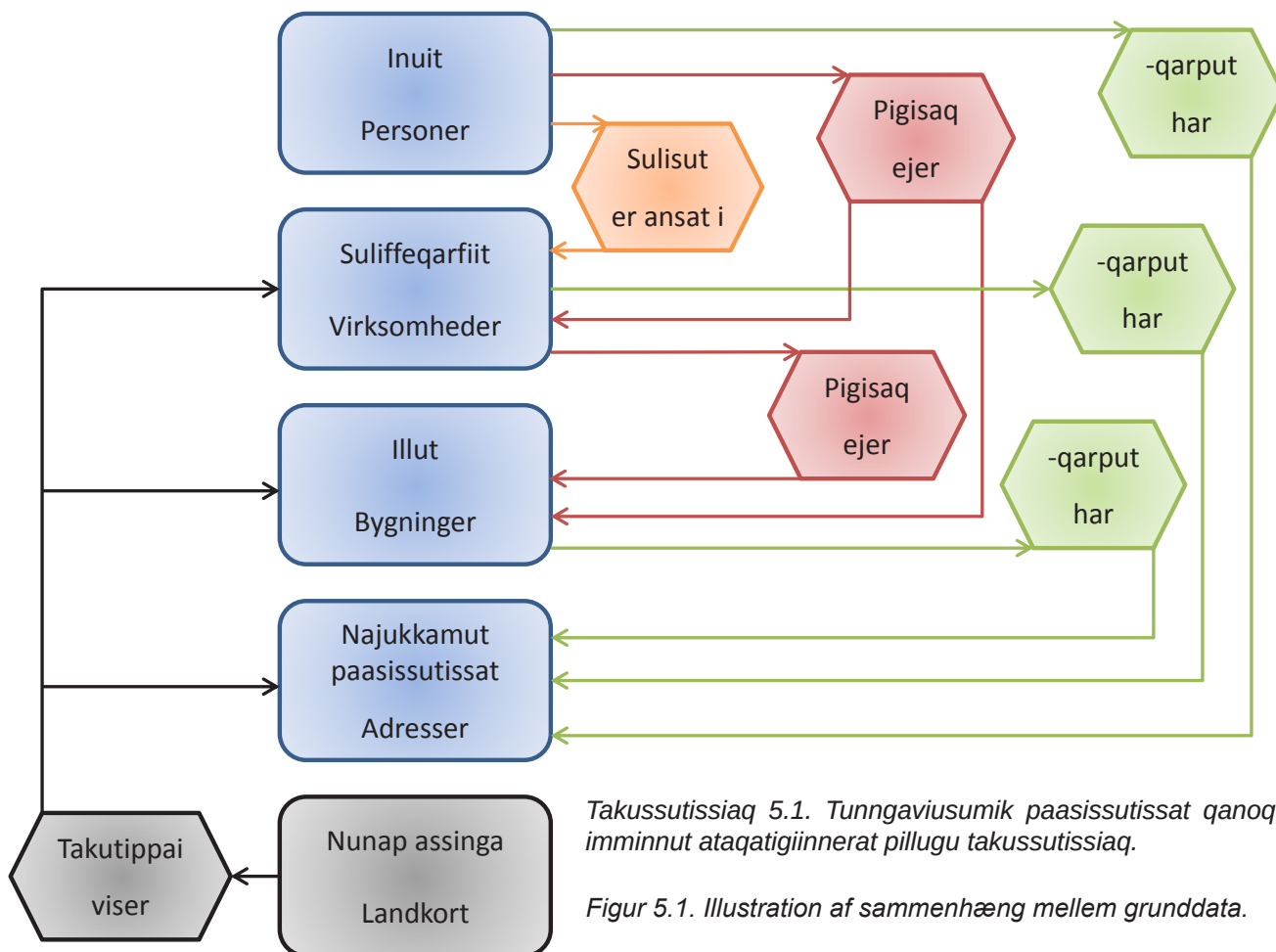
Grunddata

Grunddata er de basale digitale data om personer, virksomheder, ejendomme, adresser og steder, som anvendes af mange myndigheder, og som er fundamentet for den offentlige forvaltning. Grunddata er den offentlige sektors informationer. Sammenhængen mellem grunddata er illustreret i Figur 5.1.

De grunddata, som vi har brug for, er spredt på mange forskellige registre. Nogle registre er fortsat i Danmark. Det gælder eksempelvis CPR-registret, som er det samme for Danmark og Grønland. Færøerne har deres eget CPR-register. Andre registre er vores egne. Det gælder eksempelvis GER (Grønlands Erhvervsregister), B-nummer (bolignumre) og A-nummer (areal-numre).

Den aktuelle situation for grunddata

Situationen i dag er, at de grunddataregistre, som indeholder de relevante data, ikke hænger sammen, og de enkelte registre kan ikke ’tale sammen’. Flere af registrene med grunddata er ikke opdaterede, indeholder ukorrekte oplysninger

B-normut (inigisat/illut normui) aamma A-normut (nuna-minertat normui).

Tunngaviusumik paasissutissat maannakkut inissisimanerat

Ullumikkut tunngaviusumik paasissutissanik nalunaarsuiffiit paasissutissanik attuumassutilinnik imaqtartut ataqtigiinngillat, nalunaarsuiffiit ataasiakkaat 'oqaloqtigiissinnaanngillat'. Tunngaviusumik paasissutissanik eqqortuunngitsunik imaqlutik allatulluunniit amigaatilerujussuullutik. Tamatuma saniatigut tunngaviusumik paasissutissat ilaat aalajangersimasut nalunaarsuiffinni assigiinngitsuni arlalinni assilisatut pigineqarput.

Tunngaviusumik paasissutissat eqimattakkaat assigiinngitsut imarisamikkut tukalaarnerisa saniatigut, tunngaviusumik paasissutissanut nalunaarsuiffiit ataasiakkaat oqartussaasunit sorlernit akisussaaffigineqarnerat tamakkiisumik ilisimaneqanngilaq. Akisussaafiup paatsuugassaannngitsumik inissinneqarnissaa pingaaruteqarpoq, taamaalilluni tunngaviusumik paasissutissanut nalunaarsuiffinnut ataasiakkaanut oqartussaaffeqarfiit sorliit akisussaasuunerat kimilluunniit qularutigineqarsinnaajunnaartillugu.

Tamanna ataatsimut isigalugu assigiinngitsunik arlalinnik iluanngequteqarpoq, soorlu paasissutissat nalunaarsuiffinni assigiinngitsuni nutarterneqartussaanerat, paasissutissanik pissarsiniarneq sanillersuussinerlu ajornakusoorsinnaavoq ajornarlunnarsinnaalluniluunniit kiisalu amerlasuutigut, kukkussutini akisoorujussuarnik nassataqartunik, namminersuutigalugu suliaqartoqartarpoq, kingusinnerusukkut piffissartorfioqisumik suliareqqaarlugit iluarsivigineqartariaqartartunik.

Iluarsiisummik nutaamik pilersitsinissaq pisariaqartinneqarpoq, taamaalillutik pisortaqarfinni ingerlatsinermut tunngaviusumik paasissutissat pineqartut ataatsimut tunngaviusinnaanngortillugit. Tunngaviusumik paasissutissat eqimattat ataasiakkaat sumiiffimmi ataatsimi taamaallaat nutarterneqartarnissaat pisariaqarpoq. Tamatuma saniatigut pitsaasuusaaq, tunngaviusumik paasissutissat tamarmik pisortani oqartussaasunit innuttaasunillu namminersortunit akeqanngitsumik atorpeqarsinnaaneri. Namminersortut tunngaviusumik paasissutissanik atuisinnaassapput paasissutissat inunnut ataasiakkaanut isertuussassanullu allanut tunngassutillit ataqqillugit.

Siunissamut iluarsisut pingaarnertut makkuninnga imaqtartariaqarpoq:

- Nalunaarsuiffinnut ataasiakkaanut paasissutissanullu taakku imarisaannut oqartussaasutut akisussaaffik paatsuugassaannngitsumik inissinneqartariaqarpoq

ger eller er på andre måder mangelfulde. Desuden findes nogle af de samme grunddata i kopier flere forskellige steder.

Ud over at der er lidt rod med selve indholdet af de forskellige sæt af grunddata, så er der heller ikke i alle sammenhænge fuld klarhed over, hvor myndighedsansvaret for de enkelte grunddataregistre er placeret. Det er uhyre vigtigt at få myndighedsansvaret placeret entydigt, så det er klart for enhver hvem, der er ansvarlig ressortmyndighed for de enkelte grunddataregistre.

Det giver alt i alt en række uhensigtsmæssigheder i form af, at data skal vedligeholdes flere steder, at dataudtræk og sammenstilling af data er kompliceret eller umuligt samt, at der foretages mange manuelle processer, som ofte medfører omkostningsfulde fejl, der efterfølgende skal rettes ved en tidskrævende manuel indsats.

Der er et stort behov for at få skabt en ny løsning, hvor grunddata kan være et fælles forvaltningsgrundlag for den offentlige sektor. Der er behov for, at hvert sæt af grunddata vedligeholdes kun ét sted. Det er desuden hensigtsmæssigt, at alle grunddata kan anvendes vederlagsfrit af alle de offentlige myndigheder samt af private. Private skal have adgang til grunddata med respekt for personlige og fortrolige oplysninger.

De centrale elementer i den fremtidige løsning bør omfatte:

- Entydigt myndighedsansvar for de enkelte registre og de tilknyttede data
- En fælles datafordeler
- En fælles datamodel
- Vederlagsfri adgang til data for alle med relevant autorisation

Samfundsmæssig værdi ved gode grunddata

Entydige og gode grunddata i høj kvalitet er en væsentlig forudsætning for, at myndighederne kan varetage deres opgaver korrekt og effektivt på tværs af enheder, forvaltninger og sektorer. Grunddata er et væsentligt bidrag til modernisering af den offentlige sektor.

Det skal sikres, at grunddata kun indberettes til én myndighed, samt, at grunddata kan deles på tværs, så indgår direkte i sagsbehandlingen. På den måde opnår den offentlige sektor en sammenhængende, bedre og mere effektiv service for borgere og virksomheder. En af gevinsterne ved datadeling er, at de offentlige ansatte får

- Paasissutissanik inissitsiterivik ataatsimoorussaq
- Paasissutissioriaaseq ataatsimoorussaq
- Attuumassutilimmik piginnaatitaaffilinnut tamanut akiliisitsinertaqanngitsumik paasissutissanik pissar-sinnaaneq

Tunngaviusumik paasissutissat pitsaasut inuiaqatigiinnut qanoq naleqarpat

Pisortat, ingerlatsiviit, aqutsisoqarfiit immikkoortullu akimorlugit, suliasaminnik eqqortumik sunniutilimmillu suliarinnissinnaassappata tunngaviusumik paasissutis-sat paatsuugassaanngitsut qaffasissumillu pitsaassu-sillit piumasaqaataapput pingaarutillit. Tunngaviusumik paasissutissat pisortat oqartussaaffiini nutarterinermut tapiutaapput pingaarutillit.

Tunngaviusumik paasissutissat taamaallaat pisortatut oqartussaasumut ataatsimut nalunaarutigineqarnissat isumannaarneqassaaq, taamatuttaaq tunngaviusumik paasissutissat akunnermi, suliap ingerlanneqarneranut toqqaannartumik atugassatut, agguanneqarsinnaa-nerat. Taamaallillutik pisortani oqartussaasut innuttaa-sunut suliffeqarfinnullu kiffartuussinermik ataqatigiin-nerusumik, pitsaannerusumik sunniuteqarnerusumillu angusaqassapput. Pisortani atorfillit oqimaatsunik assi-giiaaginnartunillu suliasakinnerulernerat, paasissutis-sanik ataatsimoorussinerup iluaqutissartaasa ilaagaat. Tamanna nukissanik atugarissaarnikkut pitsanngorsa-anermi atorineqarsinnaasunik ileqqaariffiusinnaavoq. Tunngaviusumik paasissutissat pitsaasut pitsaassut-simikkut iluaquusiinermi saniatigut aningaasarsiornikkut ilippanaatilinnik arlalinnik aallartisaanissaminnut peri-arfissaqarput.

Tunngaviusumik paasissutissanik ammasumik assi-giissaakkamillu atuineq aamma namminersortunut nalitoorujussuussaaq. Suliffeqarfiit iluminni sulianik ingerlatsinerminni tunngaviusumik paasissutissat ator-sinnaavaat, suliffeqarfiittaaq tunngaviusumik paasis-sutissat atorsinnaavaat, qarasaasiakkut kiffartuusseri-aatsinut iluarseeiaatsinullu nutaanut.

Tunngaviusumik paasissutissat pillugit aaqqissuussap aaqqissuussaanera

Tunngaviusumik paasissutissanik nalunaarsuiffiup nutartigaasup siullertut inuit, suliffeqarfiit, illut, najuk-kamut paasissutissat, pigisat nunallu aggornera pillugit paasissutissat pingaarnarpaat imarissavai. Nutarteri-neq kingusinnerusukkut siammartinneqarsinnaavoq, taamaallilluni inuk illullu pillugit paasissutissanik amer-lanerusunik, suliffeqarfiillu naatsorsuutaannik il.il. imaqalersillugu.

Suliniummik qitiusumit ataqatigiissaagaasumik, Digita-linngortitsinermut Aqutsisoqarfimmit akisussaaffigine-

færre tunge og rutineprægede arbejdsopgaver. Det vil kunne frigøre ressourcer til øget samfunds-mæssig velfærd. Ud over kvalitetsmæssige gevin-ster rummer gode grunddata også muligheden for at aktivere en række økonomiske potentialer.

En åben og ensartet anvendelse af grunddata vil også have stor værdi for den private sektor. Virk-somhederne kan bruge grunddata i deres interne processer, og virksomhederne vil kunne udnytte grunddata til helt nye typer af digitale services og løsninger.

Organisering af grunddataprogrammet

Moderniseringen af grunddata vil i første omgang omfatte de vigtigste oplysninger om personer, virk-somheder, bygninger, adresser, ejendomme samt geografi. Senere kan moderniseringen brede sig til flere person- og bygningsoplysninger, virksomhe-ders regnskaber m.m.

Hovedprincippet i gennemførelsen af grunda-taprogrammet er at udforme en løsning i et cen-tralt koordineret program, som består af en række sammenhængende projekter, og som Digitalise-ringsstyrelsen er ansvarlig for. Derved sikres den ønskede sammenhæng og ensartethed.

For at sikre bredest mulig forankring hos både de kommunale og de nationale myndigheder er grund-dataprogrammet er forankret i den fælles offentlige IT-styregruppe (FOIS). FOIS har repræsentanter fra kommunerne, KANUKOKA samt selvstyre-t. FOIS har en informerende og koordinerende rolle. Beslutninger vedrørende grunddataprogrammet træffes i selvstyret.

Naalakkersuisut har et samarbejde med den dan-ske regering om at modernisere grunddata, da de grønlandske grunddata på nogle område er regu-leret af rigslovning.

Det konkrete arbejde

De væsentligste opgaver, som skal løses for dels de for de centrale løsninger, dels enkelte registre, er:

- Teknik
- Lovgivning
- Økonomi
- Organisering
- Systemejerskab

Grunddataprogrammet består foreløbigt af fire pri-oriterede register-projekter samt et harmonise-

qartumik, pilersaarutiniq arlalinnik imminnut atasunik imalimmik ingerlatsinissamut iluarsisummik ilusiliinissaq, tunngaviusumik paasissutissanut nalunaarsuiffimmik pilersitsinermut pingaarnertut tunngaviuvoq. Ataqtigiiisaagaaneq assigiissaagaanerlu kissaatigineqartut tassuunakkut qularnaarneqassapput.

Kommunini nunamilu oqartussaasunut sapinngisamik siamasissumik toqqammaveqarnissaq isumannaarniarlugu tunngaviusumik paasissutissanut nalunaarsuiffik pisortat ataatsimoorlutik IT-mi aqutsisoqatigiivini (FOIS) toqqammaveqarpoq. Kommunit, KANUKOKA Namminersorlutilu Oqartussat pisortat ataatsimoorlutik IT-mi aqutsisoqatigiivinut aallartitaqarput. Pisortat ataatsimoorlutik IT-mi aqutsisoqatigiivi paasissutissii-nermik ataqtigiiisaarinermillu suliaqartuupput. Aalajangerit tunngaviusumik paasissutissanut nalunaarsuiffimmut tunngassuteqartut Namminersorlutik Oqartussanit aalajangerneqartarput.

Naalakkersuisut qallunaat naalakkersuisuulu tunngaviusumik paasissutissat nutartennissaat suleqatigiissutigissavaat, tassa kalaallit tunngaviusumik paasissutissaataat ilaatigut naalagaaffeqatigiinnerup iluaniimmata.

Suliaq ingerlasoq

Qitiusumik iluarsisutitut ilaatigullu nalunaarsuiffinnut ataasiakkaanut tunngatillugu iluarsisassat pingaarnertut tassapput:

- Teknikki
- Inatsisit
- Aningaasaqarneq
- Aaqqissuussaaneq
- Aaqqissuussamik piginnittuuneq

Tunngaviusumik paasissutissanik nalunaarsuiffik nalunaarsuinnermik suliniutinik pingaarnersiinnermi toqqagaasunik sisamanik kiisalu ataqtigiiisaarinissamik pilersaarummik, tassa paasissutissat pioreersut ullumikkut NunaGIS-ikkut takuneqarsinnaasut tunngaviusumik- nalunaarsuiffikkut imminnut ataqtigiiissinnaanissaat qulakkeerniarlugu:

- Najukkamut paasissutissanik nalunaarsuiffik (Adresseregister)
- Inuussutissarsiutinik ingerlataqartunut nalunaarsuiffik (CVR-register)
- Inunnik nalunaarsuiffik (CPR-register)
- Najukkamut-, illumut pigisanullu nalunaarsuiffik (BBR-register).
- Nunap assiliorneqarneranut paasissutissat
- Toqqammavilimmik pilersaarusiinnermut attatillugu paasissutissat nalunaarsuiffim-mi nutaamiittut ataqtigiiinnerat.

Nalunaarsuiffiit ilai pingasut iluatsissappata najukkamut paasissutissanik nalunaarsuiffik pinngitsoorneqarsinnaanngilaq (CVR, CPR aamma BBR). Suliffeqarfiit, inuit illullu ilaatigut adressiatigut (najukkamut

ringsprojekt, der skal sikre, at de eksisterende informationer, som i dag vises i NunaGIS, kan sammenkobles med de nye grunddata-registre:

- Adresseregister
- Virksomhedsregister (CVR-register)
- Personregister (CPR-register)
- Bolig-, bygnings- og ejendomsregister (BBR-register)
- Integration af registre med information om fysisk planlægning

Adresseregistret er en forudsætning for de tre øvrige registre (CVR, CPR og BBR). Virksomheder, personer og bygninger skal blandt andet kunne identificeres ud fra, hvor de fysisk er lokaliserede i forhold til en adresse. Alle fysiske lokaliseringer kan vises på kort. Derfor er den geografiske visning et meget vigtigt hjælpemiddel til at skabe overblik og gennemsigtighed for borgere, erhvervsliv og myndigheder på tværs af den offentlige sektor.

NunaGIS er det offentliges nationale portal for geografiske visning af information. På NunaGIS vises det offentliges planbestemmelser, naturfredning, råstoflicenser, jagttider, naturforvaltning, miljøforvaltning osv. Finansdepartementet er ressortmyndighed for NunaGIS og arbejder på NunaGIS 2.0 Programmet. Programmet skal sikre, at flest muligt offentlige informationer vises på NunaGIS og løbende holdes opdaterede.

Naalakkersuisut forventer, at projekterne inden for grunddataprogrammet kan gå i gang i efteråret 2015. Planen er, at projekterne skal køre sideløbende med hinanden og, at det vil løbe over ca. 18 måneder. Den tidsplan forudsætter, at der allokeres de nødvendige menneskelige og økonomiske ressourcer til de enkelte projekter. Desuden forudsætter det, at der ikke under vejs i forløbet opstår uforudsete tekniske eller koordinationsmæssige udfordringer.

Særlige udfordringer

Grunddataprogrammet indeholder en omfattende gruppe af projekter. Projekterne rummer mange tekniske problemstillinger. Det er dog næppe de tekniske problemstillinger, der indebærer de største udfordringer. De største udfordringer bliver at sikre koordinering og opnå enighed blandt de involverede samt at sikre, at de nødvendige beslutninger bliver truffet.

Gennemførelse af programmet forudsætter en fælles indsats fra en stor kreds af interessenter, som omfatter offentlige myndigheder, private virksomheder og interesseorganisationer. De

paasissutissat) sumi inissisimaneri tunngavigalugit nassaarineqarsinnaassapput. Takusat timitallit tamar-mik nunap assiatigut takutinneqarsinnaapput.

Taamaammat nunap assiliorneranik nuisitsineq innut-taasut, inuussutissarsiutinik ingerlatsisut immikkoor-tullu akimorlugit pisortat tamakkiisumik ersarissumillu takunnissinnaanerannut ikiuutaavoq pingaarutilik.

NunaGIS tassaavoq Kalaallit Nunaannut tamarmut internetikkut nunalerinermik paasissutissat katersor-neqarlutik saqqummersinneqartarfiat. Pisortat piler-saarusiormut aalajangersagaat, pinngortitamik eqqissisimatitsineq, aatsitassarsiormut akuersis-sutit, piniagassat piniagaalerfiinut piffissat, pinngorti-tamik nakkutilliineq, avatangiisinik nakkutilliineq allal-lu NunaGIS-imi nunap assingatigut takutinneqarput. Aningaasaqarnermut Naalakkersuisoqarfiup Nuna-GIS-imut akisussaasutut oqartussaasuuvuq, NunaGIS 2.0-lu suliaralugu. Nutarterinerup tamanut paasissutis-sat sapinngisamik amerlasuut NunaGIS-ikkut saqqum-miunneqarnissaat ingerlaavartumillu nutarterneqartar-nissaat isumannaassavaa.

Nunap assiliorneqarneranut suliniutit 2015-imi ukiak-kut aallartinneqarnissaat Naalakkersuisunit ilimagi-neqarpoq. Suliniutit ataatsikkut ingerlanneqarnissaat, tamatumalu qaammagini 18-imi ingerlanissaa piler-saarutaavoq. Suliniutinut ataasiakkaanut tunngatil-lugu piffissamik atuinnissamut pilersaarutip iluatsinnis-saanut, inuttalernerneqarnikkut aningaasaliissutitigullu immikkoortitsisoqarnissaa pisariaqarpoq. Tamatuma saniatigut suliat ingerlanneqarneranni atortulersuutiti-gut ataqatigiissaarinikkullu unammilligassanik siumut naatsorsuutigineqanngitsunik siumuisoqannginnissaa piumasaqaataavoq.

Unammisassat immikkut ittut

Nunap assiliorneqarneranik suliaqarneq suliniuti-nik assigiinngitsunik amerlasuunik imaqarpoq. Su-liniutit teknikkikkut ajornartorsiutinik amerlasuunik nalaataqarfiupput. Taamaattoarli teknikkikkut ajornartor-siutit taakku unammisassani anginerpaajugunanngillat. Ataqatigiissaarineq, attuumassuteqartullu isumaqatigii-sinnissaasa isumannaarnissaat kiisalu aalajangiussas-sat pisariaqartut aalajangiunneqarnissaasa isuman-naarneqarnissaa unammisassat annersarissavaat.

Suliap naammassineqarnissaanut piumasaqaataavoq, soqutiginnittut amerlasuut, soorlu pisortani oqartus-saasut, suliffeqarfiit namminersortut kattuffillu soquti-gisaqartut ataatsimut suleqataanissaat. Akuusut ata-asiakkaat soqutigisaat nalunaarsuiffinnut ataasiakkanut aalajangersimasunut taakkulu soqutigisanut aalajan-gersimasunut atorneqarsinnaanerinnut, nalunaarsuiffi-ullu immikkoortuinut annikitsuarakkuutaanut attuumas-suteqartunut taamaallaat, tunngasuupput. Taamaam-mat naalakkersuinikkut sapiissuseqarluni aalajanger-sinnaassuseqarlunilu taamatuttaaq

involveredes interesser strækker sig fra meget ge-nerelle interesser i forhold til det enkelte register og anvendelsen af registeret til nogle helt specifik-ke interesser, som kun er knyttet til en meget af-grænset del af et register. Derfor må projekterne gennemføres med den nødvendige kombination af såvel politisk mod og beslutsomhed som koordine-ring og gensidig lydhørhed.

Med den beskrevne model for organisering af grunddataprogrammet er der lagt op til, at Digitali-seringsstyrelsen inddrager de centrale interessenter. Til de løsninger, der lægges

op til for den overordnede model og for de enkelte registre, har Digitaliseringsstyrelsen hentet inspira-tion fra blandt andre Danmark.

Det er vigtigt, at der lægges stor vægt både på en grundig planlægning og en stærk styring og koordi-nering af arbejdet og på en sikring af den konkrete udmøntning af opgaverne og kontinuerlig fremdrift i projekterne.

På denne måde er der forhåbentlig skabt de bedste forudsætninger for, at grunddataprogrammet kan blive en model for, hvordan det i løbet af relativt kort tid kan lykkes at gennemføre et tværoffentligt projekt, der skaber nye muligheder for samfundet, for virksomhederne og for borgerne.

Hvad er NunaGIS?

NunaGIS er en national digital visningsportal, som viser rummelige og geografiske data på kort. In-ternetadressen er www.nunagis.gl. Det kan være et digitalt kort som viser, hvor der ligger kabler i jorden, hvor der er klausulerede zoner eller, hvor det er tilladt at etablere industri. Når kortene læg-ges oven på hinanden skabes et visuelt overblik, og det er muligt at se fysiske begrænsninger og muligheder for et hvilket som helst område.

Der er tale om oplysninger, som er helt nødvendige for, at kommunerne og selvstyret er i stand til at forvalte de fysiske arealer og, som er uundværlig for entreprenøren, der forbereder nybyggeri eller borgeren, som gerne vil søge en arealtildeling.

NunaGIS skaber således gennemsigtighed i den fysiske planlægning for borgere, erhvervsliv og myndigheder på tværs af den offentlige sektor.

NunaGIS 2.0 Programmet fødes

NunaGIS blev etableret i årene 2007-2012, men det lykkedes hverken at opbygge en organisatorisk eller en økonomisk forankring. Konsekvensen

ataqatigiissaaraluni allallu isumaannik saqqummiunneqartunik tusarnaarsinnaassuseqarluni suliniutit ingerlanneqartariaqarput.

Tunngaviusumik paasissutissanik nalunaarsuiffiup aaqjissuussaananut missingiummik nassuiaatigineqartumik qitiusumik soqutigisaqartut ilanngutsinneqarnissaat Digitalinngortitsinermut Aqutsisoqarfimmit anguniarneqarpoq. Digitalinngortitsinermut Aqutsisoqarfik ataatsimut ilusilersuinnermini nalunaarsuiffinnullu ataasiakkaanut tunngatillugu iluarsissutitut atorniarneqar Pingaartuuvoq sukumiisumik pilersaarusiornissap suliallu sukannersumik aqunneqarnissaata ataqatigiissarneqarnissaatalu pingaartinneqarnissaat, tamatutaaq suliaassat assigiinngitsut timitalerneqarnissaat suliniutillu suariartornerata ingerlaavarnissaa.

Taamaaliornikkut piffissap sivikitsup ingerlanerani pi-sortat akimorlugit suliniummik, inuiaqatigiinnut, suliffeqarfinnut innuttaasunullu periarfissanik nutaanik ammaassisumik, pilersitsinissamut tunngavissat pitsaanerpaasut tunngaviusumik paasissutissanut nalunaarsuiffiup pilersissagai kissaatigineqarsinnaavoq.

NunaGIS sunaava?

NunaGIS nunamut tamarmut internetikkut iserfissiaavoq, assilisat nunallu assiliornernut paasissutissat atorlugit nunap assiniik takutitsiviusoq. Internettikkut attaveqaatini iserfissiaq www.nunagis.gl. Nunap assiliornersinnaavoq digitaliusoq, sumi kabelinik nunamut matorussaqarneranik takutitsisoq, imaluunniit eqqissisimatitat sumiinnerinik, imaluunniit sumi suliffeqarfinnik pilersitsisoqarsinnaaneramik. Nunap assingi qaleriikkaanni tamakkiisumik takussutissiamik pilersitsisoqarsinnaavoq, sumiluunniit killiliisinnaasut periarfissallu takunissaat ajornanngilaq.

Paasissutissat pineqarput, kommuninit Namminersorlutillu Oqartussanit avatangiisini nunaminertanik ingerlatsinissamut pisariaqartinneqarlunnartut, sulissisumut sanaartugassamut nutaamut piareersaateqartumut pinngitsoorneqarsinnaanngitsut imaluunniit innuttaasumut Nunaminertamik atuinnissamut akuersisummik qinnuteqarumasumut.

Taamaalilluni NunaGIS timalimmik pilersaarusiorneq pillugu innuttaasunut, inuussutissarsiutinik ingerlatsisunut pisortallu ingerlatsivii akimorlugit paasiuminarsaanermik pilersitsivoq.

Qitiusumik nalunaarsuiffik NunaGIS 2.0 pinngorpoq

NunaGIS 2007-miit 2012-mut pilersinneqarpoq, taamaattorli aaqjissuussaannikkut aningaasalersugaanikkullu toqqammavimmik pilersitsinissaq iluatsinngitsorpoq.

heraf er, at NunaGIS i dag fungerer på et absolut minimum. Det betyder, at potentialet ved en samlede distribueret af registerdata i dag ikke udnyttes fuldt ud.

Der ligger forsat et stort uudnyttet potentiale i at få datasæt gjort digitale og identificeret i forholdt til en fysisk lokalitet, så disse kan udveksles og vises på et kort. En af udfordringerne er, at mange medarbejder ikke har kendskab til de muligheder, der ligger i at digitalisere og udveksle datasæt.

NunaGIS 2.0 Programmet skal sikre at, at flest muligt offentlige informationer vises på den nationale visningsportal NunaGIS, og at informationerne løbende holdes opdateret.

Dette kræver,

- at der opbygges og sikres en fremadrettet forankring i Grønland,
- at kendskabet til og brugen af NunaGIS og geodata udbredes
- at den nationale visningsportal (www.nunagis.gl) videreudvikles.

NunaGIS 2.0 Programmet indeholder fire projekter:

- 1) Organisatorisk forankring,
- 2) Uddannelse og digitalkompetenceudvikling
- 3) Den nationale visningsportal – NunaGIS.gl
- 4) Integration af A.P. Møller pilotprojekt

På nuværende tidspunkt er kun dele af NunaGIS 2.0 Programmet finansieret. Naalakkersuisut vil arbejde på at sikre finansiering af NunaGIS 2.0 Programmet via digitaliseringsstrategien.

Desuden er der en vigtig snitflade til Grunddataprogrammets "Integration af registre med information om fysisk planlægning", som kører parallelt med NunaGIS 2.0 Programmet. Koblingen mellem de to programmer vil sikre at eksisterende, og nye registre-data kan sammenkobles.

NunaGIS 2.0 Programmet udmærker sig fra Grunddataprogrammet ved også at omfatte et digitalt kortbaseret fremvisningsværktøj til brug i den daglige sagsbehandling og koordinering mellem myndigheder, borgere og erhvervsliv.

1 Organisatorisk forankring

Formålet med dette projekt er at opbygge og sikre en fremadrettet forankring – organisatorisk såvel som økonomisk. Projektet skal klarlægge, hvordan det sikres, at lag og data i NunaGIS til hver en tid er opdateret og pålidelige. Projektet skal desuden klarlægge, hvordan det sikres, at der sker en kobling mellem NunaGIS og indholdet i selvstyrets rapporter og redegørelser således, at indholdet i vides mulig omfang gøres geografisk.

NunaGIS-ip ullumikkut annikinnerpaaffissaminiinnera tamatuma nassataraa. Tamannalu imatut paasineqas-saaq, paasissutissanik nalunaarsuiffiup tamarmiusup periarfissiisutai ullumikkut tamakkiisumik ator-neqanngitsut.

Sumiiffimmut tunngatillugu paasissutissat eqqimat-takkaat digitalinngortinneqarneri sunaassusersinerilu, taamaallunilu taakku katiterlugit nunap assingatigut tunut isumassarsianik ilaatigut Danmarkimit pissarsi-voq.

nuisinneqarneri, annertuumik iluaqutigineqarsinnaasu-nik ator-neqanngitsunilli peqarpoq. Suleqataasut amer-lasuut, paasissutissanik eqimattakkaanik digitaliseeri-nikkut katiternerikkullu periarfissamik taassuminnga ilisimanninnginnerat unammisassat ilagaat.

Inuiaqatigiit akornanni paasissutissat sapinngisamik amerlanerpat qarasaasiakkoorlugu NunaGIS 2.0-mut iserfissiami nunamut tamarmut saqqummersitsivimmi takuneqarsinnaanerat NunaGIS 2.0-p isumannaagas-saraa, paasissutissallu ingerlaavartumik nutarterne-qarnissaat. Tamatumunnga piumasaqaataavoq,

- Kalaallit Nunaanni siumut isigisumik toqqammavissa-mik ineriartortitsinissaq,
- NunaGIS-ip nunalu pillugu paasissutissat piuneran-nut ilisimasat siaruarterneqarnissaat
- Pisortatigoortumik nunamut tamarmut internetikkut nittartakkamut iserfissiaq (www.nunagis.gl) ineriartor-teqqinneqarpoq.

Nunap assinganganik takussutissiivik NunaGIS 2.0 su-liniutinik sisamanik imaqarpoq:

- 1) Aaqqissuussaaniikkut toqqammavik,
- 2) Ilinniartitaaneq paasissutissanillu digitaliusunik pas-sussinermut piginnaasanik ineriartortitsineq
- 3) Nuna tamakkerlugu pisortatigoortumik takutitsivik – NunaGIS.gl
- 4) A.P. Møllerimit aningaasalerneqartumik misiliutitut suliniummik ilanngutitsineq

Massakkumuugallartoq NunaGIS 2.0 Programmi-p ilaannaa aningaasaliiffiunikuuvoq. Naalakkersuisut NunaGIS 2.0-p Programmi-p digitaliseringsstrategii aqutugalugu aningaasaliiffineqarnissaa qulakkeerni-assavaat.

Tamatuma saniatigut Tunngaviusumik paasissutissati-gut programmimi "Toqqammavilimmik pilersaarutitigut paasissutissanik nalunaarsukkat ataqtigiissaarnerat" pingaaruteqartuuvoq, taannami NunaGIS 2.0-llu pro-grammia ingerlaqatigiittuummata. Programmit taak-ku marluk imminnut ataqtigiisinnerisigut pioreersut nalunaarsukkallu nutaat ataqtigiisinnissaat qulakkeer-neqassaaq.

NunaGIS 2.0 Programmi Tunngaviusumik paasissutis-siinerimi programmimut sanilliullugu pitsaaqutigivaa, digitali atorlugu pisortat akornanni,

Projektleder: Afdeling for Landsplanlægning

2 Uddannelse og digitalkompetence udvikling

Projektet har til formål at højne de digitale kom-petencer i selvstyret og udbrede kendskabet til anvendelsesmulighederne ved GIS. GIS står for Geografisk Informations System og bruge blandt andet til at digitalisere og geo-referere datasæt. Dette skal sikre, at administrationen kender til og kan bruge NunaGIS samt har kompetence til at opdatere og fabrikere geodata.

Projektleder: Afdeling for Landsplanlægning

3 Den nationale visningsportal – NunaGIS.gl

Projektet har til formål at opdatere den nationa-le visningsportal, så den igen er driftssikker og har et brugervenligt og intuitivt design. Projek-tet skal endvidere klarlægge, hvordan den fremtidige drift og vedligeholdelse af systemet sikres.

Projektleder: Asiaq

4. Integration af A.P. Møller Pilotprojektet

Projektet har til formål at integrere og håndtere visningen af et nyt kortværk over det åbne land, som i samarbejde med Geodatasyrelsen i Dan-mark produceres over de kommende år. Pilot-projektet skal i først omgang nykortlægge fire områder og har modtaget 15 mio. i fonds midler af A.P. Møller fonden. Såfremt A.P. Møller pilot-projektet falder positivt ud, er der mulighed for at skaffe fondsmidler til nykortlægning af hele landet.

Se Figur 5.2.

Projektleder: Afdeling for Landsplanlægning

Snitflade til Grunddataprogrammet

A. Integration af fysiskplanlægnings-registre til datafordeleren.

Projektet har til formål at sikre sammenhængen mellem de eksisterende register-data som vi-ses i Nuna-GIS og de nye Grunddata-registrere som udvikles og opbygges via Grunddatapro-grammet.

Projektleder: Landsplan og Digitaliseringssty-relsen

innuttaasut suliffeqarfiutillillu akornanni suliaqarnermi ataqatigiissarinermilu nunap assinginiq saqqummersisinissami atortoqarami.

1 Aaqqissuussaankkut toqqammavik

Aaqqissuussaankkut aningaasaqarnikkullu toqqammavimmik siunissamut isumannaarisumik ineriartortitsinissaq suliniummik siunertaavoq. NunaGIS-imi paasissutissat qaqugukkulluunniit nutartersimasuunissaat tutssuiginartuunissaallu qanoq iliorluni isumannaarneqassasoq suliniutit erseqqissaatigissa-vaat. Suliniutip tamatuma saniatigut NunaGIS-ip imaasa Namminersorlutilu Oqartussat nalunaarsuaasa nassuiaataasalu imarisaasa ataqatigiilersinneqarnissaat isumannaassavaa, taamaallilluni imarisat sapinngisaq naapertorlugu nunamut tamarmut tunngassunngortinneqarlutik.

Suliniummik aqutsisoq: Nuna Tamakkerlugu Pilersaarusiornermut Immikkoortoq

2 Ilinniartitaaneq paasissutissanillu digitaliusunik passussinermut piginnaasanik ineriartortitsineq

Suliniutip siunertaraa Namminersorluni Oqartussani paasissutissanik digitaliusunik passussinermut piginnaasatigut qaffaasannissaq kiisalu GIS-ip sumut atorneqarsinnaaneraniq ilisimannittut amerlisarneqarnissaat. GIS tassa Geografisk Informations System, ilaatigullu paasissutissanik eqimattakkaaniq digitalinngortitsinermut nunallu assingortitsinermut atorneqartarpoq. Allaffeqarfiup NunaGIS-imik ilisimasaqarnissaa atuinnissaalu tamatuma isumannaassavaa soorlu aamma nutarterinermut nunallu assingit paaasissutissanik sanaartornermut piginnaatitaaffeqalernissaa.

Suliniummik aqutsisoq: Nuna Tamakkerlugu Pilersaarusiornermut Immikkoortoq

3 Pisortatigoortumik nunamut tamarmut nittartakkakut takutitsivik – NunaGIS.gl

Nunamut tamarmut nittartakkakut takutitsiviup nutarternissaa, taamaallilluni patajaatsumik ingerlalerseqqillugu atuisumullu piuminarsakkamik isumassarsititsisinnasumillu ilusilernissaa suliniummik siunertarineqarpoq. Suliniutip tamatuma saniatigut qulaajassavaa, aaqqissuussap qanoq siunissami ingerlanneqarnissaata aserfallatsaalineqarnissaatalu qularnaarneqarnissaa.

Suliniummik aqutsisoq: Asiaq

4. A.P. Møllerip misiliutitut suliniutaanik ilanngutitsineq

Nunaannaap assinginiq katitikkaniq, Geodatastyrelsen i Danmark suleqatigalugu ukiuni tullittuni sanaartorneqartussanik ilanngutitsinissaq taakkuninngalu saqqummersitsinermik suliaqarsinnaalernissaq suliniutip siunertaraa. Mi siliuti tut suliniutip suillertut immikkoortut sisamat nutaamik assiliussavai tamatumunngalu A.P.Møllerip aningaasaateqarfianit aningaasaliissutiniq 15 mio.-kr-inik misiliutitut suliniut pilsarsivoq. A. P. Møllerip suliniutaa pitsaasumik inerineqarpat, nuna tamakkerlugu assiliorneqarnissaanut aningaasaateqarfimmit aningaasaliissutiniq pissarsinissamut periarfssaarpoq. Takussutissiaq 5.2 takuuk.

Suliniummik aqutsisoq: Nuna Tamakkerlugu Pilersaarusiornermut Immikkoortoq

Tunngaviummik paasissutissanut nalunaarsuiffiup ingerlalluatumik sikkileneqarnissaa

A. Paasissutissanik ataqatigiissarivimmi timitalimmik pilersaarusanut nalunaarsuiffimmik ilanngutitsineq.

Nalunaarsuiffinni paasissutissat maanna NunaGIS-imi saqqummitinneqartut tunngaviummullu paasissutissanut nalunaarsuiffinni nutani paasissutissat, tunngaviummik paasissutissanut nalunaarsuiffiit aqutigalugit ineriartortinneqarlutillu alliaartortinneqartut, akornanni ataqatigiinnerup isumannaarneqarnissaasuliniutip siunertaraa.

Suliniummik aqutsisoq: Nuna Tamakkerlugu Pilersaarusiornermut Immikkoortoq

Takussutissiaq 5.2. Sumiiffinni sisamaasuni suliniutit nutaat, A. P. Møllerip aningaasaliineratigut nutaamik assimut toqqammaviumut ikkuneri.

Figur 5.2. Pilotprojektet med de fire områder, som med midler fra A.P. Møller får nytegnede grundkort.

Ataqatigiissaarineq pisariaqartinneqartoq

Inuiaqatigiit najugaqarfigisaasa allanngorannerat Kapitali 2-mi sammeneqartup takutippaa najugaqarfiit ataasiakkaat eqqarsaatigalugit assigiinngitsorujussu-armik allanngoriartortoqartoq. Najugaqarfiit minnerit ilaat innuttaqarnikkut pitsaasumik ineriartortungapput, najugaqarfiillu anginerit ilaanni innuttaqarnikkut iluar-pallaanngitsumik ineriartortoqarluni, sumiiffiit ilaanni tamatuma killormoortuanik aamma ineriartortoqarpoq. Ataatsimut tikkuussisumik tamanut atuuttumik alla-nngoriartortoqarpasinnigilaq, tassa Nuuk illoqarfiillu angisuut allat alliartuinnaq, nunaqarfinnilu najugal-lit amerlassutsimikkut appariaortolutik, soorlu ukiuni kingullerni arlalinni taamaattoqartoq.

Innuttaasut nuttarnernannut uuttuutit nassuiaatigineqar-tut takutippaat, najugaqarfiit sorliit ingerlalluarnersut sorliillu ingerlalluarpallaannginnersut pillugu sukumii-nerusumik siammasinnerusumillu misissueqqissaar-toqartariaqartoq, tamannalu immikkoortuni pilersaar-u-siornikkut tamakkulu aningaasalersuifiginissaannut periarfissatigut qanoq ikkumaarnersut.

Uuttuutit nuna tamakkerlugu pilersaarusiarnut nas-suiaammut uunga ilanngutissallugit periarfissaqarsi-masunik, amerlanerusunik misissueqqissaarnissaq pisariaqarpoq. Uuttuutit atukkat pitsaassusiannut kiisalu amerlassutsinut tunngassutillit misissorneqas-sapput.

Massakkut ersarissereerpoq, ilinniartitaaneq ataatsi-mut isigalugu pitsanngoriarsimagaluartoq, innuttaasut sulii amerlavallaqaat meeqqat atuarfiata saniatigut ilinniagaqarmanngitsut. Tamatuma saniatigut sumiif-fimmiit sumiiffimmut nikingassutsit annertuallaqaat, innuttasut meeqqat atuarfiata avataatigut ilinniagallit sumi najugaqarnerisigut.

Sulisinnaasut eqqarsaatigalugit tupaallannarpoq, ta-akkunanga suliffeqanngitsut amerlavallaarnerat. Ta-amaattumik sulii misissueqqissaarnissat pisariaqarput, sulisinnaasut akornanni ukiunut agguataarnerisigut qanoq nikingassuseqarnerat.

Peqatigitillugulu sumiiffinni ilinniarsimasatigut ineri-artortitsinermut atatillugu taamatullu massakkumut suliffeqarfiit avataaniittumik nutaamik ineriartortitamik nalunaarsuinertigut nikingassutsitigut isumaqarnaralu-arluni, pilersaarusiornermi sakkussaqassagaluartugut, inuutissarsiutitigut sulisinnaasunillu ineriartortitsinermi atorluarsinaasussaasut, taamalu periarfissanik atu-illuarfiusinaassallutik.

Den nødvendige koordinering

Gennemgangen af forandrings-tendenserne in-den for demografi i Kapitel 1 viste, at det er me-get forskellige tendenser, som gør sig gældende, når man ser på de enkelte bosteder. Nogle af de mindre bosteder ser ud til at være inde i en god befolkningsmæssig udvikling, mens nogle af de større bosteder ser ud til at være inde i en mindre god befolkningsmæssig udvikling og omvendt. Der er dog et ret klart overordnet mønster, hvor Nuuk og andre store byer vokser, og antallet af beboere i byggerne falder og har gjort det i man-ge år.

De beskrevne demografiske parametre indike-rer, at der er behov for en grundigere og bredere analyse af hvilke bosteder, der klarer sig godt, og hvilke, der klarer sig mindre godt, og hvad det kan betyde for sektorplanerne og mulighederne for at finansiere disse.

Der er brug for at analysere flere parametre, end det har været muligt at få med i denne landsplan-redegørelse. Der skal ses på både kvalitative og kvantitative parametre.

Allerede nu er det klart, at selvom uddannelses-niveauet samlet set bliver bedre, så er der fortsat en alt for stor del af befolkningen, der ikke har en uddannelse ud over folkeskoleuddannelsen. Desuden er der meget store regionale forskelle på, hvor de personer, som har en uddannelse ud over folkeskolen, er bosat.

For arbejdsstyrkens vedkommende er det be-mærkelsesværdigt, at en så stor del af arbejds-styrken ikke er aktiv på arbejdsmarkedet. Der er et stort behov for at analysere yderligere hvilke forskelle, der er i graden af tilknytning til arbejds-markedet, når der ses på forskellige aldersgrup-per.

Samtidig indikerer situationen omkring de regi-onale forskelle i relation til uddannelsesudviklin-gen samt de indtil videre indhøstede erfaringer med den nyudviklede registrering af personer uden for arbejdsmarkedet, at der bliver en ræk-ke af planlægningsredskaber til rådighed, som vil kunne bidrage til en bedre kobling mellem er-hvervsudvikling og arbejdsstyrkeudvikling, som kan betyde en langt bedre udnyttelse af poten-tialerne.

Beskrivelsen af status på udarbejdelsen af sek-

Immikkoortunut pilersaarusiornert killiffiisa Kapitali 2-mi nassuiaatigineqartut paasinarsitippaat, Naalakkersuisoqarfiit akisussaasut pingaarnersiuiinnermini immikkoortumut sanaartornermut tunngassutilimmut pilersaarusiarnik suliaqarneq salliutittariaqaraat. 2009-mi kommuninik aaqqissuusseqqinnermi pilersaarusiornermut akisussaaffik kommuninut nuunneqarpoq. Siuserusukkut kommunit pilersaarusiaat pingaarnert nunami oqartussaasunit akuerineqartussaataapput. Maanna taamaattariaaruppoq. Tamatuma nassataanik kommunit kommunimut pilersaarusiornermi nuna tamakkerlugu pilersaarusiornermi soqutigisanik ilanngussiniarpata, Naalakkersuisoqarfinnit susasaqartunit tamanit immikkoortunut atuuttumik nutartik-kamillu pilersaarusiaqartariaqarpoq.

Ataasiakkaarluni ersinngitsumik annertusaasoqartarsimavoq, ilaatigut Naalakkersuisoqarfiit akisussaasut akornanni ilaatigullu Naalakkersuisoqarfiit akisussaasut kommunillu akornanni pisortallu suliffeqarfiutaanni. Taamaammat pisariaqarpoq Naalakkersuisoqarfiit akisussaasut ingerlatsivinnut pilersaarusiarnimmi sammisamut tunngassutilimmik sanaartugassat suut pilersaarutiginerlugit takutittassagaat, pilersaarutillu taakku Naalakkersuisoqarfinnut akisussaasunut allanut, kommuninut pisortallu suliffeqarfiinut ataqatigiissaagaanermut pilersuinnermullu pilersaarusiornermut akisussaasunut taakku qanoq ataqatigiissaagaanerat nassuiarlugu.

Immikkoortuni pilersaarusiornermi innuttaasunut inuutissarsiuteqarfinnullu ammaneq siumullu isigisinnaaneq toqqammavissatut pingaaruteqartuupput. Assersuutigalugu inuunnaat illuliorneranni aningaasaliissuteqartuunissaq, amigartumik ilisimasaqarnikkut tulleriarinernillu nalornisoqarneratigut qanilliarterneqarsinnaanngilaq.

Immikkoortuni pilersaarutit killiffiinik ineriartortitsineq kommunillu qarasaasiakkut pilersaarutitigut iliuusissaanik immikkoortumilu pilersaarutit takunnisinnaaneq, kiisalu Aningaasaqarnikkut naalakkersuisoqarfiup nittartagaatigut nassarineqarsinnaaput. Tamatuma saniatigut 2016-p tungaanut nittartakkakkut NunaGIS-mullu atasuklut ineriartortitsisoqassaaq,

tamatamani immikkoortuni pilersaarutit allaaserineri tabelillu takuneqarsinnaassallutik, kiisalu paasissutissat nunap assiliornerani.

Ataatsimoorluni ataqatigiissaakkamillu pilersaarusiornermut kommunit tapiutaat kommunit pilersaarusiornermi periusissiaanniipput. Tamanna Kapitali 3-mi nassuiarneqarpoq. Kommunit 2015-mi pilersaarusiornermi periusissianik aappassaaneerutaasumik suliaqassaput. Ukiuni amerlasuuni kommunit sanaartornermi pilersaarusiassatut kissaatiminnik Namminersorlutik Oqartussanut nassiussisarsinnaasimapput. Ingerlari-aatsip taassuma sunniutigisimavaa, kommunit akornanni kiisalu kommunit nunatsinnilu ingerlatsivinni oqartussaasut akornanni ataqatigiissaarisooqannginne-

torplanerne i Kapitel 2 har gjort det klart, at der er behov for at prioritere ressortdepartementernes arbejde med anlægssektorplaner højt. Ved kommunalreformen i 2009 overgik ansvaret for planlægningen til kommunerne. Tidligere skulle kommunens overordnede planlægning godkendes i hos de nationale myndigheder. Det skal den ikke længere. Det har betydet, at hvis kommunerne skal kunne inddrage de nationale planinteresser i den kommunale planlægning, så er der nødt til at foreligge gældende og opdaterede sektorplaner fra hvert enkelt ressortdepartement.

Der er tendens til suboptimering både mellem ressortdepartementerne, mellem ressortdepartementerne og kommunerne og i forhold til de offentligt ejede selskaber. Derfor er det nødvendigt, at ressortdepartementerne i deres sektorplaner viser hvilke anlægsplaner, der er for det pågældende område, og beskriver, hvordan planerne er koordineret med de øvrige ressortdepartementer, kommunerne og i forhold til offentligt ejede selskaber med ansvar for infrastruktur og forsyningsplanlægning.

Åbenhed og forudsigelighed for borgere og erhvervsliv er et kernepunkt i sektorplanlægningen. Investering i for eksempel private boliger og i erhvervsprojekter fremmes ikke af manglende viden og usikkerhed om prioriteringerne.

Udvikling af og status for sektorplanerne samt links til kommunernes planstrategier og sektorplaner kan findes på Finansdepartementets hjemmeside. Derudover vil der frem til 2016 blive opbygget en webportal i tilknytning til NunaGIS, hvor sektorplanerne kan læses både i tekst og tabeller og som data på geografiske kort.

Kommunernes formelle bidrag til den fælles og koordinerede planlægning ligger i kommunernes planstrategier. Det er beskrevet i Kapitel 3. I 2015 skal kommunerne udarbejde anden generation af planstrategier. Gennem mange år har kommunerne kunnet fremsende anlægsprojektønsker til selvstyret. Den proces har været præget af, at der ingen koordinering har været mellem kommunerne samt mellem kommunerne og de nationale sektormyndigheder. Det overordnede koordinerende arbejde omkring anlægsprojekter skal gå gennem den Politiske Koordinationsgruppe.

Der er som led i strukturreformen lagt op til, at kommunerne skal overtage flere opgaver fra selvstyret, herunder på anlægsområdet. Konkret arbejdes der på at forberede en endelig overdragelse af skole- og skolehjem til kommunerne. Herudover er der fra kommunal side ønske om at forberede en overdragelse af institutions- og boligområdet.

ra. Sanaartornermi pilersaarusanik ataqatigiissaaraluni suliaqarnerit Naalakkersuinikkut Ataqatigiissaarisut aqutugalugit suliarineqartassapput.

Aaqqissuusseqqinnermut atatillugu suliaqarnermut atatillugu siunnersuutaavoq, kommunit Namminersorlutik Oqartussaniit suliaassat assigiinngitsut tigussagaat, matumani sanaartornermut tunngasut ilanngullugit. Massakkut kommunini atuarfeqarfiit atuartullu ineqarfiisa tigunissaat pilersaarutaavoq. Tamakku saniatigut kommunit tungaanniit paaqqinnittarfiit ineqarnermullu tunngasut tigunissaat kissaataalluni. Tamakkulu saniatigut kommunit namminersorlutik oqartussallu akornanni isumaqatigiissutaavoq, sanaartugassanut tunngasutigut avitseqatigiittarnerup qimanneqarnissaa, tamakkumi kinguarsaataasarmata allaffissornikkullumi oqimaatsuullutik. Sanaartugassat eqaannerusumik ingerlanneqartarnissaanik kissaat aamma tamakku saniatigut aningaasaqarnermut inatsisikkut allanngortisinissamik utaaqqisuuvoq, soorlu kapitali 3-mi allaasereqartutuut.

Nunap allaffissornikkut agguataagaanarata atuuttup ilaa Kapitali 4-mi takutinneqarpoq. Immikkoortuni oqartussaasut arlallit pissutsinik piviusunik tunngaveqarlutik nuna assigiinngitsunik aggornilerlugu suleriaaseqarput. Immikkoortuni ataasiakkaani oqartussaasut aggornilersuinerminni assigiinngitsorujussuarnik tunngaveqarput. Umiaarsualiveqarnermi, pisiniarfeqarnermi, peqqinnissaqarfeqarnermi kiisalu aatsitassarsiornermi nunamik aggornilersuinerit assigiinngitsut atorneqarput. Nalunaarasuartaateqarnermi nukissiuuteqarnermilu atuuffiit tunngavigalugit nuna aggornilersorneqarpoq. Tamatuma saniatigut peqqinnissaqarfimmi pisiniarfeqarnermilu sullissinermi pitsaassutsikkut assigiinngitsinermi najugaqarfiit qanoq inuttutigineri tunngavigeqarput. Meeqqat atuarfeqarnerat meeqqat atuarii pillugit peqqussutikkut killissarititaasut iluanni ingerlanneqarpoq, ilaatigut kommunalbestyrelsen sisamaasut assigiinngitsutigut aalajangiisarneri toqqammavigalugit, ilaatigullu kommunini tamani assigiinngitsumik ingerlatsinikkut. Assersuutigalugu kommunit tamarmik nunaqarfimmiut meerartaasa qanoq sivisutigisumik nunaqarfimmiinni atuarnissaat aalajangertarpaat, tassa najugaqarfimmi meeqqat atuariianut allamut ataatsimortumik najugaqarfimmi najugaqarlutik nuutsinnginnerini. Aammattaaq immikkoortut allat siumugassaallutik, allaffissornikkut immikkoortunut annertunngikkaluamik nalunaaruteqartarnissaat.

Immikkoortut allaffissornikkut aggulunnerini assigiinnerusumik ataqatigiissaagaanerusumillu periuseqarnermut aningaasaqarnerup allaffissornerullu sullissinerullu qaffasissusissaa iluaqutaanerussamik ataqatigiissaagaanerusumillu aaqqissinnaanera periarfissaavoq. Taamaammat tamatumani immikkoortut ataasiakkaat nunamik aggornilersuinerisa pitsaanerusumik ataqatigiissaarneqarsinnaanerat, qanorlu iliorluni taamaaliorinissaq pillugu misissuisoqartariaqarpoq.

Herudover er der enighed mellem kommuner og selvstyret om at afvikle delte finansiering ved anlægsopgaver, da disse virker forsinkende og er administrativt tunge. Ønsket om at få en smidigere afvikling af anlægsaktiviteter har herudover ledt til en kommende ændring af bevillingssystemet på finansloven, som er beskrevet nærmere i kapitel 3.

I Kapitel 4 er nogle af de gældende administrative inddelinger af landet illustreret. En række sektormyndigheder opererer af praktiske årsager med forskellige former for inddeling af landet. Inden for enkelte sektorer benytter myndighederne megetforskellige principper for inddeling. Havnesektoren, detailsektoren, sundhedssektoren og råstofsektoren benytter sig af forskellige geografiske inddelinger af landet. Telesektoren og energisektoren benytter funktionsinddelinger af landet. Sundhedssektoren og detailsektoren benytter desuden bostedstørrelse som kriterium for deres servicedifferentiering. På folkeskoleområdet findes inden for rammerne af folkeskoleloven dels overordnede forskelle med afsæt i forskellige beslutninger i de fire kommunalbestyrelser, dels forskellige skolestrukturer i hver af kommunerne. Eksempelvis fastsætter hver kommune, hvor længe elever fra bygder skal blive i en bygdeskole, før de flyttes til skoler i andre bosteder og skal bo på skolehjem. Der findes også andre sektorer, der kun i ringe omfang refererer til konkrete, administrative inddelinger.

Der er potentielt nogle økonomiske og administrative fordele ved mere ensartede og koordinerede principper for de enkelte sektors administrative inddelinger og ved en vis grad af harmonisering af serviceniveauer på tværs af sektorer. Derfor bør det undersøges om og i givet fald hvordan, der kan ske en bedre koordinering mellem de enkelte sektorer på dette område.

Et af de områder, hvor selvstyret målrettet satser på bedre koordinering og tilpasning, er inden for digitale grunddata. I Kapitel 5 er det beskrevet, hvordan hele dette område er under fundamental reorganisering. Målet med denne koordinering, tilpasning og reorganisering af et helt område er at sikre et samlet og optimeret administrativt redskab. Systemet med digitale grunddata skal være fremtidssikret, og det skal tværs af ressortmyndigheder sikre en fælles platform for hele det offentlige system at administrere på grundlag af.

Ud fra et samlet nationalt hensyn til bedst mulig udnyttelse af landets knappe ressourcer er det nødvendigt med koordinering, tilpasning og reorganisering på tværs af sektorer også inden for andre områder end digitale grunddata.

Susassa qarfiit ilaat Namminersorlutik Oqartussat siunertalimmik pitsa nerusumik ata qatigiissaarlugu naleqqussarlugulu suliniute qarfigisaat tassaavoq qarasaasiakkut tunngaviusumik paasisutissanik katersuiffimmuut tunngassuteqartoq. Susassa qarfiup taassuma tamarmiusup tunngaviatigut aqqissuuteqqinneqarnera Kapitali 5-imi nassuiaatigineqarpoq. Susassa qarfimmik tamarmiusumik ata qatigiissaariner-mik, naleqqussaanermik aqqissuusseqqinnermillu taassuminnga siunertaavoq allaffissornikkut sakkus-samik ataatsimoorussamik annertusakkamillu isuman-naarinissaq. Qarasaasiakkut tunngaviusumik paasisutissanik katersuiffimmik aqqissuussaq siunissamut isumannaagaassaaq, taassumalu suliaassarfinni oqartussaasut assigiinngitsut akimorlugit pisortaqarfiit tamarmik allaffissornerminni ataatsimoorullugu toqqammavigisinnaasaannik peqalernissaq isuman-naassavaa.

Nuna tamaat eqqarsaatigalugu nunap pissarititai annertunngitsut sapinngisaq naapertorlugu atorluarneqassappata, immikkoortut akimorlugit ata qatigiissaarinnissaq, naleqqussaanissaq kiisalu aqqissuusseqqinnissaq pisariaqarpoq, tamanna qarasaasiakkut tunngaviusumik paasisutissanik katersuiffimmuut tunngatinnaq. Immikkoortut suliaassarfiillu nuna tamakkerlugu pilersaarummut nassuiaammi allaaserineqartut ilaannik ata qatigiissaarinnissaq pisariaqartup aalartinneqarnissaa pissusissamisoortoq paasinarsivoq.

Ataatsimoorullugu toqqammavik pisariaqartuq

Ata qatigiissaarinerup pisariaqartup aallartilluarneqannginnerani pisariaqassaaq, ata qatigiissaariner-muut taassumunnga pisariaqartumut toqqammavissat suunissaat pillugu tamanut ammasumik tusarniaanikkut sapinngisamik siammasissumik isumaqatigiittoqarnissaa anguniarlugu sulisoqarnissaa. Oqartussaaqataa-nerup aqqani siammasissumik sulinissami pingaarutalimmik tunngaviussaaq, Namminersorlutik Oqartussat kommunillu 2016-imi upernaap tungaanut suleqatigiil-lutik innuttaasunik, kattuffinnik suliffeqarfinnik, pisortaqarfinnik il.il. sukumiisumik akuutitsilernissaat.

Oqallisissiamik piareersaateqarluni suliaqarnissamut Aningaasaqarnermut Naalakkersuisoqarfik akisussaavoq. Isiginneriaatsit assigiinngitsut attuumassutillit amerlasuut ilanngunneqarnissaat tassani tunngavius-saaq.

Innuttaasut oqallitsinneqarnerat tusagassiuutitigut elektroniskiusutigut, tusagassiuutitigut naqitatigut kiisalu pisortat innuttaasullu toqqaannartumik naa-pitsinneqarnerisigut ingerlanneqassaaq.

Som det er fremgået, så vil være oplagt at tage fat på den nødvendige koordinering inden for en række af de i denne landsplanredegørelse beskrevne sektorer og områder.

Et nødvendigt fælles grundlag

Før den nødvendige koordinering for alvor kan iværksættes, skal der gennem en bred offentlig høringsproces opnås størst muligt konsensus omkring hvilke principper, der skal lægges til grund for den nødvendige koordinering. Som et bærende element i den brede demokratiske proces er det hensigten, at selvstyret og kommunerne frem til foråret 2016 i tæt samarbejde skal gennemføres en grundig inddragelse af borgere, organisationer, institutioner, myndigheder m.v.

Finansdepartementet har ansvaret for at udarbejde et debatmateriale. Her vil princippet være, at mange forskellige, relevante aspekter skal inddrages. Den offentlige debat vil komme til at foregå på de elektroniske medier, i de trykte medier samt ved direkte møde mellem myndighederne og offentligheden.

Et helt centralt element i den offentlige debat er vores bosteder. Historisk har der de seneste 50 år været en todeling af vores bosteder i by og bygd. Frem til og med 2008 var den de facto gældende definition, at der i hver af de 18 kommuner var én by, som var det største bosted i kommunen, og som var det sted, hvor den kommunale administration primært var placeret. De øvrige bosteder i kommunen defineredes som bygder. Den definition kom under pres, da kommunerne blev sammenlagt i 2009. I dag er definitionen på en bygd, at det er et sted, hvor der afholdes valg til bygdebestyrelser. Ved det seneste bygdebestyrelsesvalg i 2013 var der 55 bosteder, hvor der blev afholdt valg til de i alt 26 bygdebestyrelser.

En sådan skelnen mellem by og bygd giver udfordringer og kan være problematisk ud fra disse definitioner. Der er i dag byer hvor befolkningstallet er lavere end i nogle af de største bygder på grund af flytninger.

Med den gældende kommunestruktur og den moderne planlægning, som kommunerne og selvstyret benytter, er det nødvendigt at kunne identificere mere end blot to niveauer af bosteder. Det centrale spørgsmål er: Hvilke parametre skal indgå i en moderniseret og mere nuanceret beskrivelse og inddeling af vores bosteder?

Innuttaasut oqallinneranni najugaqarfigut qitiusumik sammineqassapput. Oqaluttuarisaanermi najugaqarfigut ukiuni kingullerni 50-ini marlunnut aggorneqarsimapput, tassalu illoqarfinnut nunaqarfinnullu. 2008 ilanngullugu atuussimavoq, kommunini 18-iusuni tamani illoqarfinnik ataatsimik innuttaqarnerpaajusumik najugaqarfeqartarnera kommunillu pineqartup allaffia- ta amerlanertigut inissisimaffigisaanik. Kommunip ilua- ni najugaqarfiit allat nunaqarfittut nalilerneqartarput. Kommunerujussuit 2009-mi pilersinneqarmata nalilii- sarneq taanna isumaliornarsivoq. Ullumikkut sumiiffiit nunaqarfiit aqutsisuinut qinersiviusartut nunaqarfittut nalilerneqartarput. 2013-imi nunaqarfiit aqutsisuinut qi- nersinermi kingullermi najugaqarfiit 55-iupput nunaqar- fiit aqutsisuinut katillutik 26-iusunut qinersiviusut.

Illoqarfinnik nunaqarfinnullu taamatut immikkoortitsineq unamminartoqarsinnaavoq naliliinerillu taakku tunnga- vialugit ajornakusoorsinnaalluni. Ullumikkut illoqarfe- qarpoq, nuuttoqartarnera pissutaalluni nunaqarfinnit anginerpaat ilaannit innuttakinnerusunik.

Kommunit aaqqissuussaananer atuu toq pilersaar- siornerlu nutaaliaasoq kommunit Namminersorlutillu Oqartussat atugaat eqqarsaatigalugit najugaqarfiit assigiinngitsunut marlunuinnaanngitsunut nalilersor- neqarnissaat pisariaqarpoq. Apeqqut pingaarutilik tassaavoq: Najugaqarfigut nutaaliaanerumik as- sigiinngisitaarnerumillu agguataassagutsigit uut- tuutit suut ator neqassappat? Taakku apeqqutillu allat Nuna tamakkerlugu 2016-imut pilersaarusiornermut naasuaammi erseqqinnerumik qulaajaavigissallugit tunngavissaqarpoq.

Nuna tamakkerlugu 2016-imut pilersaarusiarnut nas- suaat 2016-imi ukiakkut ataatsimiinnermi saqqummi- unneqartussatut ilimagineqarpoq. Nalunaarusiap in- nuttaasut oqallinnerisa inerner a saqqummiutissavaa, taannalu pisortat ataatsimoorullugu pilersaarusiorn- minni sakkussarissavaat nutaaq. Pilersaarusiornermut sakkup taassuma najugaqarfiit qanoq katitigaanerannik isiginneriaatsiminik najugaqarfigut nutaamik tunngavi- lersugaanerumillu agguataassavai. Isiginneriaatsit atukkatigut pitsaassutsinut tunngassutillit soorluttaaq amerlassutsinut tunngassutillit pilersaarusiornermut sakkumit ilanngunneqassapput, uuttuutillu arlallit tama- nut ator neqartut malillugit najugaqarfiit tamarmik kati- tiganikkut ilusilerneqassapput. Pisortat timitalimmik pilersaarusiornerminni nutaamik ataatsimoorussamik tunngavilersugaanerumillu sakkussaqaalissapput.

Pissutsit sanngiiffigisanut nakooqutinullu tunngasutillit kiisalu inuussutissarsiutinik ingerlatsisunut tunngavis- sanut inuussutissarsiutinillu nutaanik aallartitsinis- samut periarfissanut tunngasutillit sakkumut tassunga nutaamut ilanngunneqarnissaat isumaliutigineqarsin- naavoq. Sakkup taassuma nutaap, immikkoortunut pi- lersaarusiarnat kommuninullu pilersaarusiarnat peqatigalugit, ineriartortitassatut periarfissat sunaassusersissavai, taamaalillunilu nunap immikkoortuini ineriartortitsineq sakkumit pineqartumit nukittorsarneqarsinnaalluni.

Nunap immikkoortuini assigiinngitsuni ineriartortitas-
satut periarfissat assigiinnerusumik nassuiaatigine-
qarnerannut sakkoq nutaaq isumannaareqataassaaq.
Nunap immikkoortuini assigiinngitsuni periarfissat pil-
lugit assigiisumik ataqatigiissaakkamillu takussutissi-
neq aningaasaliisartunit nalinginnaasunit aningaasa-
liisussarsinissamut periarfissanik nukittorsaassaaq
– tamanna aamma nunanit allanit aningaasaliissutitut
tunngatillugu.

Disse og flere spørgsmål vil være relevante at be-
lyse nærmere i landsplanredegørelsen for 2016.

Landsplanredegørelse 2016 forventes fremlagt
på efterårssamlingen i 2016. Redegørelsen vil
fremlægge resultatet af den offentlige debat og
vil præsentere et nyt fællesoffentligt planværktøj.
Planværktøjet skal med bostedprofiler give en ny
og mere nuanceret inddeling af vores bosteder.
Planredskabet skal inddrage såvel kvalitative som
kvantitative aspekter, og bostedsprofilen for sam-
tlige bosteder skal være baseret på et fælles sæt
af parametre. Det vil give myndighederne et nyt
samlet og mere nuanceret redskab til brug i den
fysiske planlægning.

Det nye redskab kan tænkes at inddrage elemen-
ter omkring sårbarheder og styrker samt omkring
erhvervsgrundlag og erhvervspotentialer. Det nye
redskab skal sammen med sektorplaner og kom-
muneplaner være bedre til at identificere udvik-
lingsmuligheder, og redskabet vil dermed kunne
styrke den regionale udvikling.

Det nye redskab kan være med til at sikre en ens-
artet beskrivelse af vækstmuligheder i forskellige
dele af landet. Et ensartet og koordineret billede
de forskellige regioners potentialer vil styrke det
generelle investeringsmiljø – også når det gælder
udenlandske investeringer.

Ilanngussaq 1

Siusinnerusukkut nalunaarusiat il.il.

Sammisamut siusinnerusukkut nalunaarusiat il.il. pillugit allattuiffimmik ilanngussaq imaqarpoq, taakku sammisamik nuna tamakkerlugu pilersaarusiamut nassuiaammut attuumassuteqartunik imaqarput. Ukiuni kingullerni qulit missaanni nalunaarusiat il.il. pingaarnerit, pissutsinik nuttarnermut tunngassutilinnik inuiaqatigiillu atortutigut ineriartornerannut tunngassutilinnik sammisaqartunik ilanngussaq takussutissiivoq.

Nalunaarusianik il.il. attuumassutilinnik sapinngisamik amerlasuunik ilanngussinissaq siunertaasimavoq. Soqutiginnittut amerlasuut kaammattorneqarsimapput qulequttanik tapiissuteqaqqullugit. Misilittagaavorli nalunaarusiamik il.il. attuumassutilinnik allattuiffimmut ilaangitsoortoqartarnera. Nalunaarusiat il.il. attuumassutillit allat pillugit paasissutissaateqartoqaruni, taakku Aningaasaqarnermut Naalakkersuisoqarfimmud saaffiginnissinnaappata qujagissaqaagut.

Nalunaarusiat il.il. ilanngunneqartut ilaasa Kalaallit Nunaata immikkoortuisa ilaat sammivaat ilaasalu Kalaallit Nunaat tamaat ataatsimut sammillugu. Nalunaarusiaqarpoq il.il. nunani avannarlerni killerni avannarlerniluunniit pissutsit pillugit nassuiaateqartunik, tassuunaarlugulu nunatsinni pissutsit pillugit oqaluttuurtumik ilanngussaq.

Najukkami pisortat (kommunit) nunamilu pisortat (Namminersornerullutik Oqartussat/Namminersorlutik Oqartussat) tamarmik nalunaarusiamik il.il. sulaqarnissaq pillugu suliniuteqartarnikuupput. Suliffeqarfiit nunani avannarlernerisut danskillu kiisalu ilisimatusartut misissuisarsimapput saqqummiunneqartartunik.

Kalaallit Nunaat pillugu misissuinerpassuit takutippaat Kalaallit Nunaata qanoq ineriartornera kiisalu isumaginninnikkut aningaasaqarniarnikkullu nunap unammisaassai qanoq iliuuseqarfigineqarnersut pisortanit ilisimatusartunillu annertuumik eqqumaffigineqartut. Nalunaarusiani il.il. ilanngunneqartuni ilisimasat saqqummiunneqartut maannangaq tamakkiisumik ataatsimut ilisimasaqarfigineqanngillat.

Bilag 1

Tidligere rapporter m.m.

Bilaget indeholder en liste med tidligere rapporter m.m., som behandler emner, der er af betydning for landsplanredegørelsen. Bilaget giver et overblik over de seneste omtrent 10 års væsentligste rapporter m.m., som beskriver aspekter ved den demografiske og fysiske samfundsudvikling.

Det har været målet at medtage flest muligt relevante rapporter m.m. Mange interessenter er blevet opfordret til at bidrage med titler. Erfaringen tilsiger, at det ikke er alle relevante rapporter m.m., som er kommet med på listen. Hvis nogen har oplysninger om andre relevante rapporter m.m., så kontakt meget gerne Finansdepartementet.

De anførte rapporter m.m. har fokus på dele af Grønland eller på Grønland i sin helhed. Der er også rapporter m.m., som beskriver forholdene i Vestnorden eller Norden, og som derigennem inkluderer beskrivelser af Grønland.

Både lokale myndigheder (kommunerne) og nationale myndigheder (Grønlands Hjemmestyre / Grønlands Selvstyre) har taget initiativ til at få udarbejdet rapporter m.m. Desuden har nordiske og danske institutioner samt forskere foretaget undersøgelser, som er blevet offentliggjort.

De mange analyser af Grønland viser, at der fra både myndigheder og forskere er stor opmærksomhed omkring, hvordan Grønland udvikler sig og tackler de socio-økonomiske udfordringer, som landet står over for. Den viden, som præsenteres i de anførte rapporter m.m. er der på nuværende tidspunkt ikke et samlet overblik over.

- Afdelingen for Landsplanlægning (2015). Kommuninut pilersaarusionermut tunngatillugu namminersorlutik Oqartussat soqutigisaasa allattorsimaffiat – 2015 / Oversigt over selvstyrets interesser i kommuneplanlægningen – 2015. Høringsversion. I høring til den 7. september 2015. Nuuk juli 2015. Afdelingen for Landsplanlægning, Finansdepartementet, Grønlands Selvstyre.
- Arbejdsgruppen for bæredygtig regional udvikling i Arktis (2015). Alluitsup Paa og Qaqortoq, Grønland. Foresight 1: Visionsfasen. Referat fra lokale workshops i Grønland. Arbejdsgruppe under Nordisk Ministerråd. Stockholm 2015. Nordregio.
- Arbejdsgruppe vedrørende fremme af kommercielt erhvervssamarbejde mellem Grønland og Danmark (2015). Fremme af kommercielt samarbejde mellem Grønland og Danmark. Februar 2015. Nuuk og København 2015. Departementet for Erhverv, Arbejdsmarked og Handel samt Erhvervs- og Vækstministeriet.
- BDO Grønland (2015). Notat til Grønlands Selvstyre. Opdeling af Qaasuitsup Kommunia. Nuuk August 2015. BDO Grønland.
- Cowi (2011a). Boligstrategi. Faktarapport – byer. Nuuk april 2011. Grønlands Selvstyre.
- Cowi (2011b). Boligstrategi. Faktarapport – bygder. Nuuk maj 2011. Grønlands Selvstyre.
- Cowi (2011c). Boligstrategi. Faktarapport – bilag. Nuuk maj 2011. Grønlands Selvstyre.
- Cowi (2015). Kortlægning af sektorinteresser i kommuneplanlægningen. Manuskript version april 2015. Finansdepartementet, Grønlands Selvstyre.
- Deloitte (2015). Notat til Grønlands Selvstyre. Opdeling af Kommuneqarfik Sermersooq. Nuuk august 2015. Deloitte.
- Deloitte (2014). Anlægs- og renoveringsfonden. Evaluering af anlægsprocessen med særligt fokus på planlægningsprocesserne. Nuuk november 2014. Deloitte.
- Deloitte og BDO Grønland (2015). Analyser af konsekvenserne ved en opdeling af Qaasuitsup Kommunia og Kommuneqarfik Sermersooq. Resumé. Nuuk August 2015. Deloitte og BDO Grønland.
- Departementet for Finanser (2012). Akiitsunut aningaasaliinernullu periusissaq / Gælds- og investeringsstrategi. Nuuk april 2012. Naalakkersuisut.
- Departementet for Natur, Miljø og Justitsområdet (2015). Eqqagassalerinermi sanaartugassanut pilersaarutit / Anlægssektorplan for affaldsområdet. Nuuk 2015. Departementet for Natur, Miljø og Justitsområdet.
- Eythórsson, Grétar Thór, Erik Gløersen and Vífill Karlsson (2014). West Nordic municipal structure. Challenges to local democracy, efficient service provision and adaptive capacity. June 2014. Akureyri 2014. University of Akureyri, Spatial Foresight GmbH, University of Akureyri Research Centre & West Iceland Regional Office
- Finansdepartementet (2002-). Finansdepartementet har siden 2002 årligt udgivet Politisk-Økonomiske Beretninger / Aningaasaqarnikkut ingerlatsineq pillugu Nalunaarusiaq. Finansdepartementet, Grønlands Selvstyre.
- Finansdepartementet (2015). Inuiaqatigiit aningaasaqarneranni sunniuteqaatissanik naliliinermi saqqummiussinissamut ilitersuut / Vejledning i fremstilling af samfundsøkonomiske konsekvensvurderinger. Nuuk april 2015. Naalakkersuisut.
- Fiskerikommissionen (2009). Fiskerikommissionens betænkning. Februar 2009. Fiskerikommissionen, Grønlands Hjemmestyre.
- Formandens Departement (2011). Nunap immikkoortuini ineriartortitsinermut pilersaarut pillugu nassuiaat / Redegørelse om regional udviklingsstrategi. Nuuk 2011. Grønlands Selvstyre.

- Fællesudvalget for erhvervsudvikling i Grønland (2003). Inuussutissarsiornikkut ineriartortitsisoqartinnagu – atugarissaarnikkut ineriartortoqarsinnaanngilaq / Uden erhvervsudvikling – ingen velfærdsudvikling. Oktober 2003. Direktoratet for Erhverv, Grønlands Hjemmestyre.
- Greenland Venture (2009). Kommune Kujalleq – Vilkår for udvikling. Oktober 2009. Greenland Venture.
- Grøntmij og Inuplan (2014). Uunga suliarigallagaq Qaqortup eqqaani mittarfimmut Inuiaqatigiinnut akornutaanngitsumik Piujartitsineq Pillugu Nalilersuineq / Udkast til Vurdering af Samfundsmæssig Bæredygtighed for etablering af lufthavn ved Qaqortoq. Juni 2014. Nuuk 2014. Departementet for Sundhed og Infrastruktur, Grønlands Selvstyre.
- Grønlands Arbejdsgiverforening (2013). Fremtidsscenarier for Grønland. Scenariebeskrivelser for Grønland. Nuuk september 2013. Grønlands Arbejdsgiverforening.
- Grønlands Hjemmestyre (1995). Arbejde og Tryghed – til vores efterkommere. Kertemine [1995]. Grønlands Hjemmestyre.
- Grønlands Selvstyre (2013). Redegørelse for samarbejdet mellem Selvstyret og kommunerne. 9. december 2013. Nuuk 2013. Grønlands Selvstyre
- Grønlands Selvstyre (2013). Budgetsamarbejdsaftale mellem Selvstyre og kommunerne. 22. januar 2014. Nuuk 2014. Grønlands Selvstyre.
- Grønlands Økonomiske Råd (2009-). Grønlands Økonomiske Råd har siden 2009 hvert år udgivet en årsrapport. Finansdepartementet, Grønlands Selvstyre.
- Hendriksen, Kåre (2013). Grønlands bygder – økonomi og udviklingsdynamik. PhD afhandling. Aalborg og Lyngby 2013. Aalborg Universitet, Institut for Planlægning og Danmarks Tekniske Universitet, DTU Management samt Center for Arktisk Teknologi, DTU Byg.
- Hansen, Klaus Georg, Rasmus Ole Rasmussen and Johanna Roto (2011). Demography in the Nordic countries – A synthesis report. Nordregio Working Paper 2011:9. Stockholm 2011. Nordregio.
- HS Analyse (2014). Lokaldemokrati. En repræsentativ undersøgelse af borgernes holdning til serviceniveau og lokaldemokrati i de nye storkommuner. Udarbejdet for Selvstyret og KANUKOKA i et samarbejde om evaluering af Strukturreformen. April 2014. Nuuk 2014. SIA Greenland, HS Analysis.
- Hörnström, Lisa, Klaus Georg Hansen och Johanna Roto (2012). Att möta demografiska förändringar. En handbook för inspiration till handling i nordiska kommuner och regioner. Nordregio report 2012:4. Stockholm 2012. Nordregio.
- Institut for Fremtidsforskning (2013). Fremtidsscenarier for Grønland. Institut for Fremtidsforsknings scenarie beskrivelser for Grønland. København september 2013. Institut for Fremtidsforskning.
- Jervelund, Christian et. al. (2014). Liberalisering af Grønlands lufthavne. Nuuk 26. august 2014. Grønlands Selvstyre.
- Kjær, Ulrik (2015). Kommunalt demokrati i Grønland. Maj 2015. Odense 2015. Syddansk Universitet.
- Kommune Kujalleq (2010). Kommune Kujalleq 2011-2022 – Kommunimut Pilersaarusiornermi Periusissiaq 2010 / Kommune Kujalleq 2011-2022 – Kommuneplanstrategi 2010. Qaqortoq 2011. Kommune Kujalleq.
- Kommune Kujalleq (2014). Den økonomiske udvikling. Forslag til 10 årplan. September 2014. Kommune Kujalleq.
- Kommuneqarfik Sermersooq (2011). Ataatsimut siunissarput. Pilersaarusiornermi Periusissiaq Kommuneqarfik Sermersooq / Planstrategi Vores Fælles Fremtid. Planstrategi for Kommuneqarfik Sermersooq. Nuuk 2011. Kommuneqarfik Sermersooq.

- Kommuneqarfik Sermersooq (2014). Pilersaarusiornermut periusissiaq 2014. Nalunaarut tunuliaqutaq / Planstrategi 2014. Baggrundsrapport. Nuuk oktober 2014. By- og Boligudvikling, Forvaltningen for Anlæg og Miljø, Kommuneqarfik Sermersooq.
- Kommuneqarfik Sermersooq (2015). Pilersaarusiornermut periusissiaq 2014. Pilersaarusiornermut periusissiamut siunnersuut piffissami uani tusarniaassutigineqarpoq 2015-imi 23. marsimiit 25. maajimut / Planstrategi 2014. Forslag til Planstrategi er i høring i perioden: 23/3 til 25/5-2015. Nuuk 2015. By- og Boligudvikling, Forvaltningen for Anlæg og Miljø, Kommuneqarfik Sermersooq.
- Landsplanafdelingen (2010a). 2010-miit 2015-imut nunami sumiiffiit pillugit paasissutissiisarnermi Kalaallit Nunaata periusissai "Nunami sumiiffiit pillugit paasissutissat paasiuminartut" / Grønlands Strategi for geografisk information 2010-2015, "Geografisk Information i øjenhøjde". Nuuk februar 2010. Landsplanafdelingen, Departementet for Bolig, Infrastruktur og Trafik, Grønlands Selvstyre.
- Landsplanafdelingen (2010b). Kommunini pilersaarussianut tunngatillugu Namminersorlutik Oqartussat soqutigisaasa allattorsimaffi at – 2010 / Oversigt over Selvstyrets interesser i kommuneplanlægningen – 2010. Nuuk 2010. Landsplanafdelingen, Departementet for Boliger, Infrastruktur og Trafik, Grønlands Selvstyre.
- Landsplanafdelingen (2011). Asimi nunamut pilersaarusiornermi nuna tamakkerlugu malitassat / Landsplan-direktiv for det åbne land. Nuuk marts 2011. Landsplanafdelingen, Departementet for Boliger, Infrastruktur og Trafik, Grønlands Selvstyre.
- Naalakkersuisut (2012). National Turismestrategi 2012-2015. Naalakkersuisut.
- Naalakkersuisut (2014a). Kalaallit Nunaata uuliasiornermut aatsitassarsiornermullu 2014-2018-imut periusissaa / Grønlands olie- og mineralstrategi 2014-2018. Nuuk februar 2014. Grønlands Selvstyre.
- Naalakkersuisut (2014b). Kalaallit Nunaata uuliasiornermut aatsitassarsiornermullu 2014-imiit 2018-imut periusissaa. Ilanngussat / Grønlands olie- og mineralstrategi 2014-2018. Bilag. Nuuk februar 2014. Grønlands Selvstyre.
- Naalakkersuisut (2014c). Nuna tamakkerlugu digitalinngortitsinermi periusissiaq 2014-2017. Digitalinngortitsineq ingerlatsissutaasutut / National digitaliseringsstrategi 2014-2017. Digitalisering som drivkraft. Nuuk 2014. Grønlands Selvstyre.
- Narsarsuaq-udvalget (2014). Narsarsuarmi mittarfiup ineriartorteqqinnissaanut atatillugu periarfissat Sulinermit nalunaarusiaq Narsarsuaq-ataatsimiititaq 2014 / Arbejdsrapport fra Narsarsuaq-udvalget 2014. 23. maj 2014. Qaqortoq 2014. Kommune Kujalleq.
- Orbicon Grønland (2015). Namminersorlutik Oqartussat – Attaveqaqatigiinnermut Immikkoortortaqarfik. Umiarsualivinnut Immikkoortumut pilersaarut Kalaallit Nunaanni 2015-2025 / Selvstyret – Ressortområdet for Infrastruktur. Sektorplan for havnene i Grønland. 2015-2025. Nuuk 2015. Departementet for Bolig, Byggeri og Infrastruktur, Grønlands Selvstyre.
- Petersen, Ludvig Enok (2015). Service niveau i Grønland. Praktikspeciale. Juli 2015. Danmarks Tekniske Universitet.
- Qaasuitsup Kommunia (2010). Iliuusissatut pilersaarut 2020 Qaasuitsup Kommunia / Strategi 2020 Qaasuitsup Kommunia. Ilulissat 2010. Qaasuitsup Kommunia
- Qeqqata Kommunia (2010). Qeqqata Kommunia – Pilersaarusiornermi periusissat – Eqqarsaatersuutit oqallisissiat / Qeqqata Kommunia – Planstrategi – Visioner til debat. Sisimiut 2010. Qeqqata Kommunia
- Qeqqata Kommunia (2015). Pilersaarusiornermi periusissat. Eqqarsaatersuutit oqallisissat. 2014-2018. Tusarniaaneq / Planstrategi. Visioner til debat. 2014-2018. Høring. Sisimiut 2015. Qeqqata Kommunia.
- Rasmussen, Rasmus Ole (2005). Analyse af fangererhvervet i Grønland. Nuuk 2005. Fangst og Jagtafdelingen, Departementet for Fiskeri, Fangst og Landbrug.
- Rasmussen, Rasmus Ole (2010a). Mobilitet i Grønland. Sammenfattende analyse. Februar 2010. Stockholm 2010. Nordregio.

- Rasmussen, Rasmus Ole (2010b). Mobilitet i Grønland. Sammenfatning af hovedpunkter fra analysen af mobilitet i Grønland. Anden udgave. Nuuk 2010. Mobilitetsstyregruppen.
- Rasmussen, Rasmus Ole et al. (2010a). Status for bosteder i Grønlands kommuner med særlig fokus på bygderne. Del I. Kommune Kujalleq. Version 3. Nuuk 2010. Departementet for Erhverv og Arbejdsmarked, Grønlands Selvstyre
- Rasmussen, Rasmus Ole et al. (2010b). Status for bosteder i Grønlands kommuner med særlig fokus på bygderne. Del II. Kommuneqarfik Sermersooq. Version 3. Nuuk 2010. Departementet for Erhverv og Arbejdsmarked, Grønlands Selvstyre
- Rasmussen, Rasmus Ole et al. (2010c). Status for bosteder i Grønlands kommuner med særlig fokus på bygderne. Del III. Qeqqata Kommunia. Version 3. Nuuk 2010. Departementet for Erhverv og Arbejdsmarked, Grønlands Selvstyre
- Rasmussen, Rasmus Ole et al. (2010d). Status for bosteder i Grønlands kommuner med særlig fokus på bygderne. Del IV. Qaasuitsup Kommunia. Version 3. Nuuk 2010. Departementet for Erhverv og Arbejdsmarked, Grønlands Selvstyre
- Rasmussen, Rasmus Ole et al. (2011). Status for bosteder i Grønlands kommuner med særlig fokus på bygderne. Del V. Sammenfatning. Version 3. Nuuk 2011. Departementet for Erhverv og Arbejdsmarked, Grønlands Selvstyre
- Rauhut, Daniel et al. (2008). The Demographic Challenge to the Nordic Countries. Nordregio Working Paper 2008:1. Stockholm 2008. Nordregio.
- Regeringen og Kommunernes Landsforening (2012). Den fællesoffentlige digitaliseringsstrategi 2011-2015. Gode grunddata til alle – en kilde til vækst og effektivisering. København oktober 2012. Regeringen og Kommunernes Landsforening.
- Udvalget for samfundsgavnlig udnyttelse af Grønlands naturressourcer (2014). Kalaallit Nunaannut iluaqutis-saaqullugu / Til gavn for Grønland. Minik Rosing og Rebekka Knudsen (redaktion). Januar 2014. Ilisimatusarfik og Københavns Universitet.
- Skatte- og Velfærdskommissionen (2011a). Pigissaarnissarput atugarissaarnissarpullu massakkut iliuuseqarfigineqartariaqarput. Akileraartarnermut Atugarissaarnermullu Ataatsimiititaliap isumaliutissiissutai / Vores velstand og velfærd – kræver handling nu. Skatte- og Velfærdskommissionens betænkning. Nuuk 2011. Skatte- og Velfærdskommissionen.
- Skatte- og Velfærdskommissionen (2011b). Pigissaarnissarput atugarissaarnissarpullu massakkut iliuuseqarfigineqartariaqarput. Akileraartarnermut Atugarissaarnermullu Ataatsimiititaliap inassutaasa eqikkarneri / Vores velstand og velfærd – kræver handling nu. Sammenfatning af Skatte- og Velfærdskommissionens anbefalinger. Nuuk 2011. Skatte- og Velfærdskommissionen.
- Skatte- og Velfærdskommissionen (2011b). Den offentlige sektor. Nuuk marts 2011. Skatte- og Velfærdskommissionen.
- Strukturudvalget (2005a). Pisortat suliaasaqarfiinik aaqqissuusseqqinnissaq pillugu isumaliutissiisut / Betænkning vedrørende en strukturreform af den offentlige sektor. Nuuk 2005. Strukturudvalget.
- Strukturudvalget (2005b). Pisortat suliaasaqarfiinik aaqqissuusseqqinnissaq pillugu isumaliutissiisut. Ilanngus-sat / Betænkning vedrørende en strukturreform af den offentlige sektor. Bilag. Nuuk 2005. Strukturudvalget.
- Transportkommissionen (2011a). Transportkommissionen – betænkning. Nuuk 2011. Departementet for Boliger, Infrastruktur og Trafik, Grønlands Selvstyre.
- Transportkommissionen (2011a). Assartuussineq pillugu Isumalioqatigiissitap inerniliineri inassuteqaataalu. Assartuussineq pillugu Isumalioqatigiissitap isumaliutissiissutaata eqikkarneqarnera / Transportkommissionens konklusioner og anbefalinger. Resumé af betænkningen. Nuuk maj 2011. Departementet for Boliger, Infrastruktur og Trafik, Grønlands Selvstyre.
- Økonomidirektoratet (1994). Landsplanredegørelse. Økonomidirektoratet, Grønlands Hjemmestyre.

Ilanngussaq 2 Inuiaqatigiit misissoqqissaarnerat

Nalunaarusiap inuiaqatigiillerinnermut tunngatillugu pingaarnertut oqaasertaani inuiaqatigiillerinnermi unamminertut allaaserinnerini tunngaviummik periut-sit uuttuutillu allaaserineqarput. Inuiaqatigiillerinnermi unamminartut pingaarnertut anguniakkanut atatillugit naatsumik allaaseralugit, pingaarutilittullu naliliiffiugamik pilersaarusiornermut atatillugit ilanngullugit sammineqartariaqarmata.

Kapitali 1-mi allasserinninnerit, ilanngussami matumani atortussanik titartakkanik ilaneqarput, ajornartorsutillu eqqarsaatigalugit itisilerinnermi atorineqarsinnaallutik, ilanngussatullu oqaasertaliussani nalunaarusiap pingaarnertut oqaasertaanut ilassutitut atorineqarsinnaallutik.

Ilanngussat pingaarnertutt oqaaseqaatitat assigalugit suliaapput, taamalu ilassutitut oqaaseqaatit titartakkallu nassaariuminarsagaallutik. Pingaartumik ilanngussap naggataata tungaani nuttarnerit annertuumik sammineqarput, ukiunilu tulluuttuni qulini inuiaqatigiit sumiiffiillu ineriartortitaanerini annertusiartortumik sunniuteqartussallutik.

Ukiorisat malillugit agguataagaaneq

Innuttaasut katitigaanerannut uuttuutit qitiulluinnartut ilaat tassaavoq ukiorisat malillugit agguataagaaneq. Ukiorisat malillugit agguataagaanerme utoqqaanerpaat ukiuisa katinnerisa inuusunnerpaallu ukiuisa katinnerisa qiterpiaa¹ 1995-imi tassaasimavoq ukiut 29,4-t, taannalu 2015-imi 34,6-inngorsimavoq. Katillugit ukiorisat qiterpiaat ukiut 20-t ingerlaneranni ukiut tallimat sinnilaarlugit qaffariaateqarsimavoq. Ullumikkut najugaqarfinni ataasiakkaani katillugit ukiorisat qiterpiaat titartakkami B.1-mi takuneqarsinnaavoq.

Katillugit ukiorisat qiterpiaasa najugaqarfiit akornanni assigiinnginnerisa ilisarnaatigaat najugaqarfinni anginerusuni ukioqatigiiaat agguaqatigiinnerisa assigiaanerunerat. Nunalu tamakkerlugu agguaqatigiisitsinerup innerneranut qanittumik taakku innerneqartarnerat. Tamamaalluni najugaqarfinni anginerusuni ukioqassutsikut ineriartornermik oqimaqatigiissaagaanerumsumik pilersitsinissamut tunngavissaqarneruvoq. Tamanna aappalorusumik qalipaaserlugu ikkunneqarpoq.

¹Ukiut katinnerisa qiterpiaat innuttaasut katillugit ukiuisa qiterpiaraat. Naatsorsuinnermi agguaqatigiisillugu ukiunut naleqqiullugu ukiut katinnerisa qiterpiaata atorineqarnerata pitsaaqutaa tassaavoq, ukiukinnerpaat ukiortunerpaallu akornanni nikerarnerit annertuut eqqarsaatigalugit ukiut katinnerisa qeqqarpiaat uuttuutugalugu allanngujaannerummat.

Bilag 2 Baggrundsanalyse for demografi

I redegørelsens hovedtekst om demografi er de grundlæggende principper og parametre i de demografiske udfordringer beskrevet. De demografiske udfordringer er i korte beskrivelser blevet relateret til de overordnede målsætninger, som er vurderet så betydningsfulde, at de må inkorporeres i planlægningsprocessen.

Beskrivelserne i kapitel 1 er i bilaget her blevet suppleres med materiale i form af kort, som giver mulighed for at gå i dybden med problemstillingerne, og som i de supplerende tekster giver et vigtigt supplement til redegørelsens hovedtekst.

Bilaget er organiseret med samme struktur som hovedteksten, således at det er forholdsvis let at finde frem til de relevante supplerende tekster og kort. Specielt er der i den sidste del af bilaget gjort ekstra meget ud af vandringerne, som kommer til at spille en stadig stigende rolle for såvel samfunds- som regionaludviklingen i de kommende årtier.

Aldersfordeling

Den ene af de helt centrale demografiske parametre er aldersfordelingen. I 1995 var median-alderen ¹ 29,4 år, mens den i 2015 er 34,6 år. På 20 år er median-alderen steget med lidt mere end 5 år. Figur B.1 viser median-alderen ved bostederne, som den er i dag.

Et af de markante træk ved forskellen i median-alder mellem bostederne er, at de store bosteder har en mere jævn fordeling på aldersgrupper, og det resulterer i aldersprofiler, som ligger meget tæt på landsgennemsnittet. Ved de store bosteder er der således basis for en aldersmæssig mere balance-ret udvikling. Det er markeret med mellemrød farve.

Befolkningssammensætningen ved de mindre bosteder er på vej til at ændre karakter, og de mindre bosteder udviser to markant forskellige udviklingstendenser. For en gruppe af mindre bosteder er den forventede levealder generelt lavere end i landet som helhed samtidig med, at traditionen med et større antal børnefødsler fortsætter. Det betyder, at medianalderen ligger lavere end for hele landet i gennemsnit. Det er markeret med de lyse røde farver. Denne tendens gælder især i Qaasuitsup Kommunia og i Østgrønland.

¹Median-alderen er den midterste alder for befolkningen. Fordelen ved at bruge median-alder i forhold til gennemsnitsalder er, at median-værdien er mere stabil i forhold til større udsving i de laveste og højeste aldre.

Nunaqarfinni minnerusuni innuttaasut katitigaanerat allanngoriartorpoq, najugaqarfiillu minnerit ineriartorneri assigiinngilluinnartunut marlunnut sammiveqarput. Najugaqarfiit minnerit ilaanni ukiut inuuffiit nunamut tamarmut naleqqiullugu ataatsimut isigalugu ilimagineqarsinnaasumit appasinneruupput tamanna pissuteqarpoq tamaani meeqqat inunngortartut amerlanerusarnerannik ileqqutoqqat ingerlatiinnarneqaatigalutik. Tamatuma nassataraa katillugit ukiorisat qiterpiaannik nuna tamakkerlugu agguaqatigiisitsinermut naleqqiullugu tamaani appasinnerunera. Tamanna aappalaartumik qaamasumik ilisarnaasarlugu ikkunneqarpoq. Ineriartorneq taanna ingammik Qaasuitsup Kommuniiani Tunumilu atuuppoq.

Najugaqarfiit minnerit ilaanni sinneruttuni tamatuma killormorluinnangajaanik ineriartortoqarpoq. Najugaqarfinni taakkunani meeqqat inunngortartut ikiliartorput malunnaatiliimillu utoqqaat amerliartorlutik. Kitaani najugaqarfinni mikisuni akunnattumillu angissusilinni ineriartorneq taanna takussaavoq. Najugaqarfiit taakku pineqartut nunap assingani aappalaartoq taartumik kajortumillu ilisarnaasarneqarput.

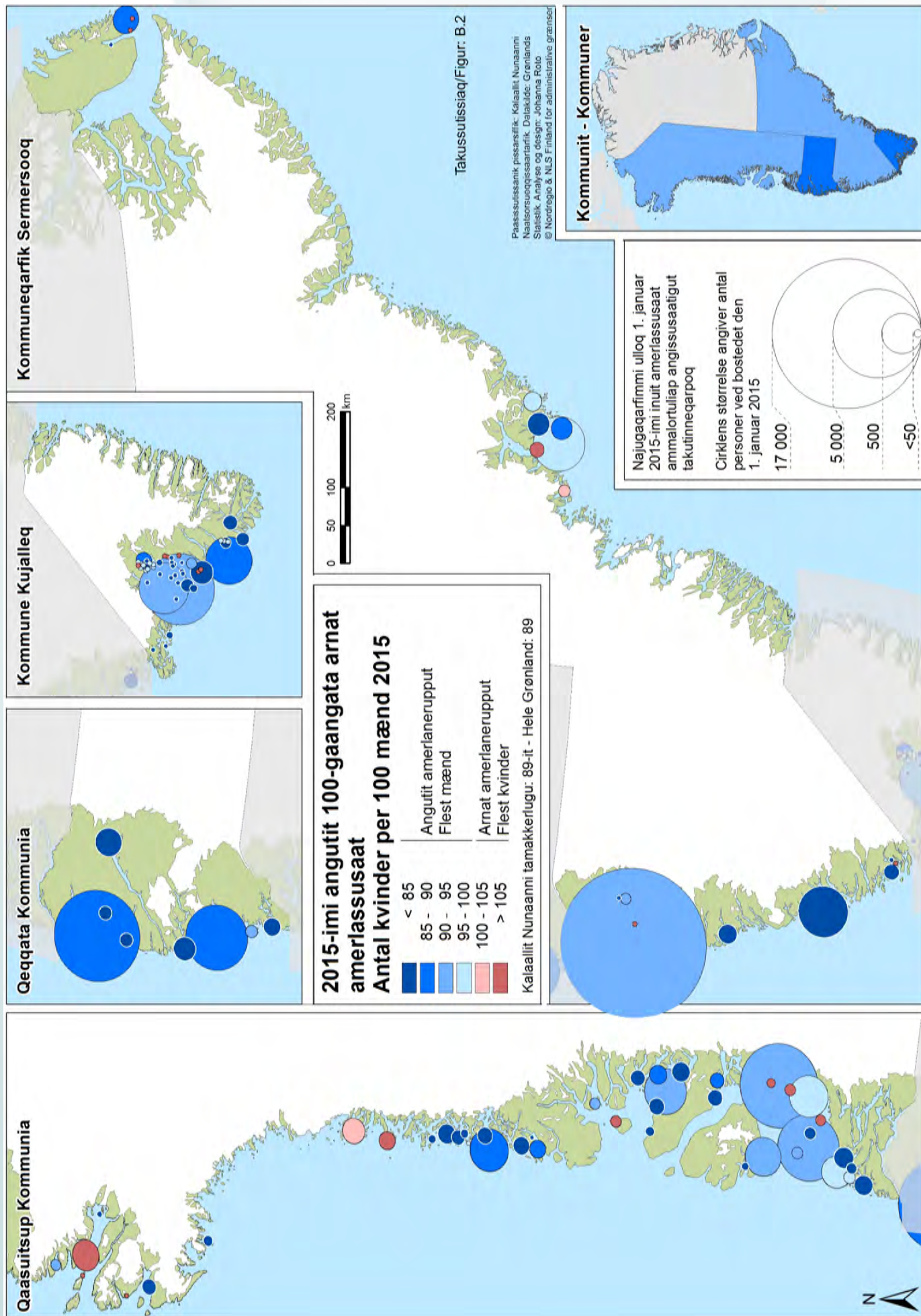
Suiaassutsikkut agguataagaaneq

Innuttaasut agguataagaanerannut uuttuutit pingaarutilit aappaat tassaaavoq suiaassutsikkut agguataagaaneq. 2015-imi suiaassutsikkut agguataagaaneq takussutissiaq B.2-mi takutinneqarpoq. Nukappiaqqat niviarsiaqqallu inunngornerminni ataatsimut isigalugit amerlaqatigiitartut. Inuiaqatigiit agguataagaanerannut uuttuutit allat pingasut akuuleraangata aatsaat suiaassutsikkut agguataagaaneq malunnaatiliimmik saqqummertarpoq. Nukappiaqqat peroriartornerminni toqusartut niviarsiaqqanut naleqqiullutik amerlanerupput. Tamatumunnga ilaatigut patsisaavoq imminut toquttarnerup allatulluunniit tassangaannartumik toqusoqartarnera nukappiaqqat akornanni atugaanerummat. Tamatuma soorunami suiaassutsikkut agguataagaaneq ataatsimut sunnertarpaa. Tamannalu inuusunnerit akornanni suiaassutsikkut agguataagaanermi takuneqarsinnaavoq. Tamatuma saniatigut arnat angutitut naleqqiullutik agguaqatigiisillugu ukiortuninngortarput, tassami 2014-imi arnat 78,4-anik angutillu 74,2-nik ukioqalertaramik. Ukiortunerit suiaassutsikkut agguataagaaneritut takussutissiami tamanna takuneqarsinnaavoq.

For den anden gruppe af mindre bosteder gælder næsten det modsatte. Ved den gruppe af bosteder er antallet af børnefødsler faldende, mens ældregruppen forøges markant. Den udvikling ses ved en række små og mellemstore bosteder på vestkysten. De pågældende bosteder er markeret på kortet med mørkerøde og brunlige farver.

Kønsfordeling

Den anden af de helt centrale demografiske parametre er kønsfordelingen. Kønsfordelingen i 2015 er vist i Figur B.2. Antallet af drenge- og pige børn er stort set ens ved fødslen. Forskellene i kønsfordelingen begynder først for alvor at vise sig, når tre andre demografiske faktorer kommer i spil. Dødeligheden blandt drengebørn er større i løbet af opvæksten end hos pigebørnene. Blandt andet spiller det ind, at der er en højere selvmordsrate og en højere frekvens af anden unaturlig død hos drenge ind. Det påvirker selvsagt kønssammensætningen som helhed. Det kan ses på kønsfordelingen i de yngre aldersgrupper. Desuden er middellevetiden for kvinder længere end for mændene med henholdsvis 74,2 år og 78,4 år for 2014. Det kan ses i opgørelser over kønsfordelingen ved de ældre aldersgrupper.

Innuttaqarnikkut ineriartorneq

Nuttarnerup annertusiartornerata innutaasut agguataa-gaanerannut qanoq sunniuteqarnera takussutissiaq B.3-p takutippaa. Tassani najugaqarfinnit minnerusunit ineriartorfinnut killilimmik amerlassusilinnut nuttarneq annerusumik ersippoq. Innuttaasut najugaqariaasiat ukiut kingulliit qulit 20-llu ingerlaneranni nuttarnerup sunnersimavaa.

Ineriartorneq malunnaatilik takussutissiaq B.3-mit takutinneqartoq tassaaavoq najugaqarfiit ukiut kingulliit 20-t ingerlaneranni innuttakilliartorsimasut inuerus-simasulluunniit amerlassusiat. Najugaqarfiit taakku X-imik ilisarnaaserneqarput. Ukiuni kingullerni 20-ni ag-guaqatigiisillugu ukiumut najugaqarfik ataaseq peerut-tarsimavoq. Ineriartorneq taanna ingerlaannassappat, taassuma pilersaarusiornikkut qanoq iliuuseqarfiginis-saa naalakkersuinikkut suliaissanngorsinnaavoq anner-tooq.

Ukiuni aggersuni ilimagineqarsinnaasunut, najugaqar-finnik piusunik qalipaait atorlugit aggornilersuineq tikkuussivoq. Najugaqarfiit innuttakilliartortut takus-sutissiaq B.3-mi aappalaartumik ilisarnaaserneqarput. Innuttaasut ukiumut 0,2 %-ip 1 %-illu akornannik ikileri-aateqarsimaffiini qalipaait aappalaartoq qaamasuuvoq. Innuttaasut ukiumut 1 %-i sinnerlugu ikileriaateqarfiini qalipaait aappalaartoq taartuuvoq. Najugaqarfiit innut-taqarnikkut ukiuni kingullerni 20-ni allanngoriaateqar-simannigtsut sungaartumik ilisarnaaserneqarput. Naju-gaqarfiit amerliartortunik innuttaqartut tungujortumik ilisarnaaserneqarlutik. Innuttaasut ukiumut 0,2 %-ip 1 %-illu akornannik amerleriaateqarsimaffiini qalipaait tungujortoq qaamasuuvoq. Innuttaasut ukiumut 1 % sinnerlugu amerleriaateqarfiini qalipaait tungujortoq taartuuvoq.

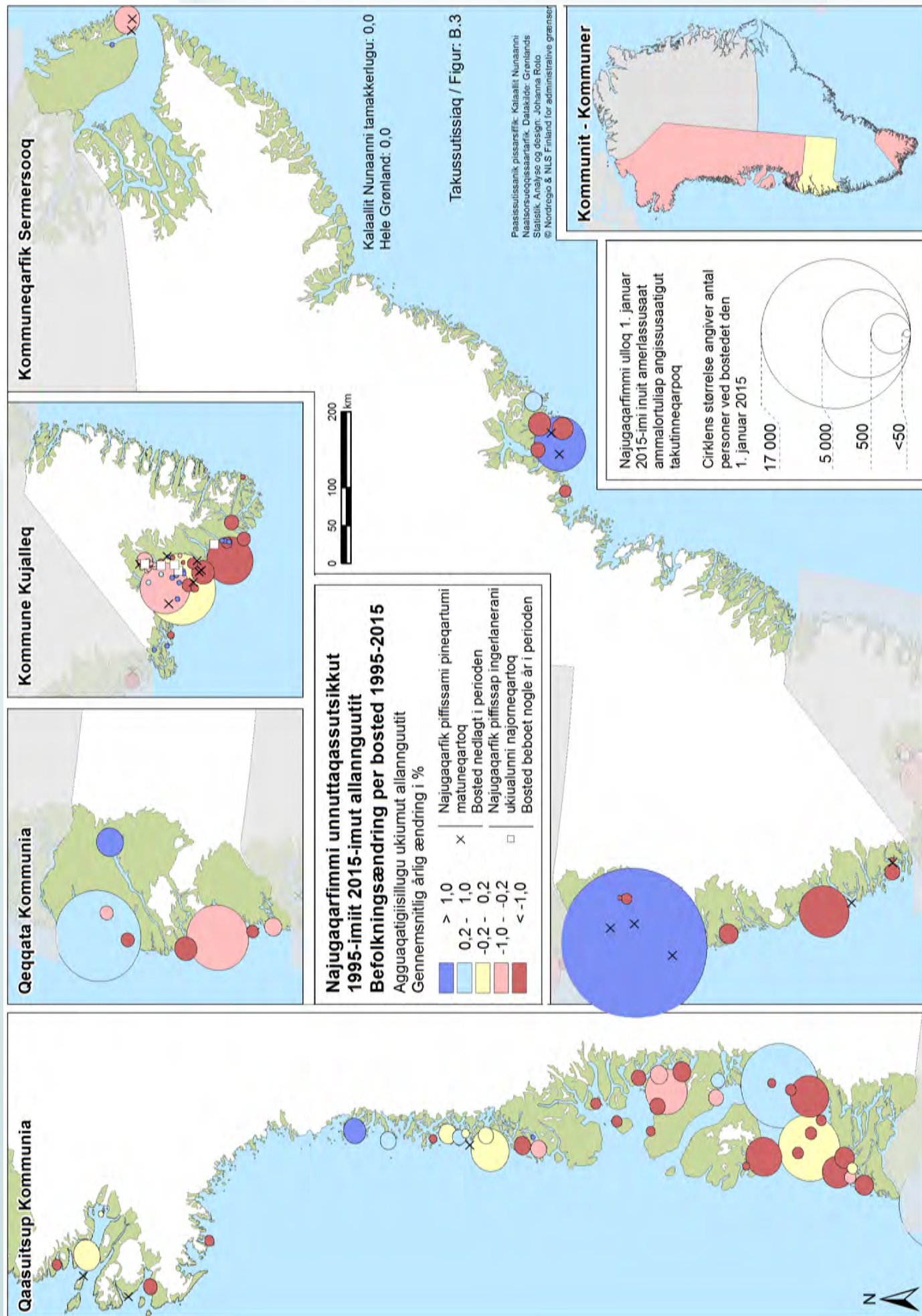
Allaffissornikkut immikkoortuni ataasiakkaani unammis-assat suut siumorneqarsinnaaneritut ukioqassutsikkut katitigaaneq aalajangiisuussaaq. Ukioqassutsikkut ka-titigaaneq januaari 2015-imi atuuttoq takussutissiaq B.4-imi takuneqarsinnaavoq, tamanna kommuninut nutaanut (saamerleq) nutaanngitsunilu (talerperleq). Najugaqarfiit ataasiakkaat pillugit annikitsualuit ilanngul-lugit takussutissiiuimalluni kommunitoqqat ilanngun-neqarput. Atatillugulu kissaataavoq annikitsualunnik nunap immikkoortuini atuuttunik amerlanerusunik kom-munerujussuillu iluini takutinneqanngitsunik ilanngussi-nissaq.

Befolkningsmæssig udvikling

Figur B.3 viser, hvordan den stigende mobilitet har påvirket den befolkningsmæssige fordeling. Det er særligt vandringerne fra de mindre bosteder til et begrænset antal vækstcentre, som er synlig. Mo-biliteten har i løbet af de sidste 10-20 år ændret bosætningens struktur.

Et markant mønster i Figur B.3 er antallet af bo-sætninger, som er blevet affolket eller nedlagt i lø-bet af de seneste 20 år. De bosteder er markeret med et X. I gennemsnit er der tale om, at et bosted er forsvundet hvert år i de seneste 20 år. Det kan blive en stor politisk udfordring, hvordan man i den overordnede planlægning vil håndtere denne pro-ces, hvis den fortsætter.

En indikation på hvad, der måske kan forventes i de kommende år, fremgår af farveskalaen for de eksisterende bosteder. I Figur B.3 har bosteder med et fald i befolkningen rød markering. Farven er lys rød, hvis den årlige nedgang i befolknings-tallet har været på mellem 0,2 % og 1 % om året. Farven er mørk rød, hvis den årlige nedgang i be-folkningstallet har været mere end 1 % om året. De bosteder, hvor befolkningstallet har været konstant i de 20 år, er markeret med gul. Bosteder med be-folkningstvækst er markeret med blå. Farven er ly-seblå hvis den årlige vækst i befolkningstallet har været mellem 0,2 % og 1 % om året. Farven er mørkeblå, hvis den årlige vækst i befolkningstallet har været mere end 1 % om året.

Kommuninut sisamanut (talerperleq) tunngatillugu takussutissiaq B.4-ip takutippaa, meeqqat sulī atualersimannigitsut amerlassutsimikkut kommunini tamani assigiittut. Taakku amerlassutsimikkut 9,7 %-it 9,9 %-illu akornanniipput. Sulisinnaasutut naatsorsuutigineqarsinnaasut procentinngorlugit amerlassusiat kommunini sisamani tamani aamma assigiingajappoq, 50 %-it (Kommune Kujalleq) 56 %-illu (Kommuneqarfik Sermersooq) akornanniillutik.

Ukioqatigiiaalli allat ilaannut tunngatillugu pingaarutilinnik assigiinngittoqarpoq. Assersuutigalugu inuusuttunut tamanna atuuppoq, assigiinngissut annerpaaq 15,0 %-it (Kommuneqarfik Sermersooq) 16,5 %-illu (Qeqqata Kommunia) akornanniippoq. Utoqqarnut tunngatillugu assigiinngissut annerpaaq 5,7 %-ip (Kommuneqarfik Sermersooq) 11,0 %-illu (Kommune Kujalleq) akornanniippoq. Procentinngorlugu agguataarinerup suliassat anginerpaat sumiinnerisut erseqqissumik takutippai.

Kommunitoqqanit paasissutissat misissorlugit assigiinngissutsit erseqqinnerusumik saqqummerput (takussutissiaq B.4, saamerleq). Meeqqat sulī atualersimannigitsut Tunumi avannaanilu amerlanerpaapput, taakku Ittoqqortoormiuni 14,4 %-iupput, Tasiilami 13,0 %-iullutik kiisalu Upernavimmi Qaanaamilu 11,5 %-iullutik. Nanortalimmi appasinnerpaapput 8,8 %-iullutik. Taamaalilluni immikkoortukkaanut minnerusunut ikaarsaaraanni nikerarnerit malunnaateqarnerupput, tamannalu innuttaasut agguataagaaneranni unammisassat amerlassusiannut suunerannullu tunngatillugu kinguneqartitsivoq. Taamaammat pilersarusiornermi pingaartuuvoq misissueqqissaarneq sukumiinerpaaq, assigiinngissutsinik attuumassutilinnik erseqqinnerpaamik saqqummersitsisut, atussallugu. Tamanna Takussutissiaq B.4-imi nunap assingini saamerlermi talerperlermilu erseqqissumik saqqummerpoq, tassa misissueqqissaariaatsit assigiinngitsut assigiinngitsunik innerneqartarnerat.

Nuuttarnerit

Kalaallit Nunaata iluanut nuuttarnerit annertoorujussuunerat, nuttarneq pillugu 2009-mi misissuinerup takutippaa (Rasmussen 2010a, Rasmussen 2010b). 2014-imi angutit 11.759-it nuussimasut arnallu 11.351-it nuussimasut takutippaa. Nuunnerit amerlanerpaat kommunit ataasiakkaat iluanni nuunnerusimasut aamma saqqummerpoq. Taamaalillutik angutit nuunneri 9.885 (84 %-it) arnallu nuunneri 9.497-it (84 %-it) kommunip iluani nuunnerusimapput.

Kommuninut allanut nuuttarnerit Takussutissiaq B.5-imi aamma B.6-mi erserput. Angutit arnallu akornanni nuuttartut amerlaqatigiikannersut ersippoq. Akerlianilli arnat angutillu nuuffissatut toqqartagaat assigiinngillat. Kommune Kujallermit nuuttunit arnanut naleqqiullutik angutit amerlanerit Kommuneqarfik Sermersuumut nuussimapput.

Den aldersmæssige udvikling

Aldersstrukturen for de enkelte administrative enheder er af stor betydning for hvilke udfordringer, der kan forventes. Figur B.4, hvordan aldersstrukturen så ud i januar 2015 for såvel de gamle kommuner (til venstre) som de nye kommuner (til højre). De gamle kommuner er taget med, fordi det viser flere regionale detaljer end, der kan vises for de fire kommuner.

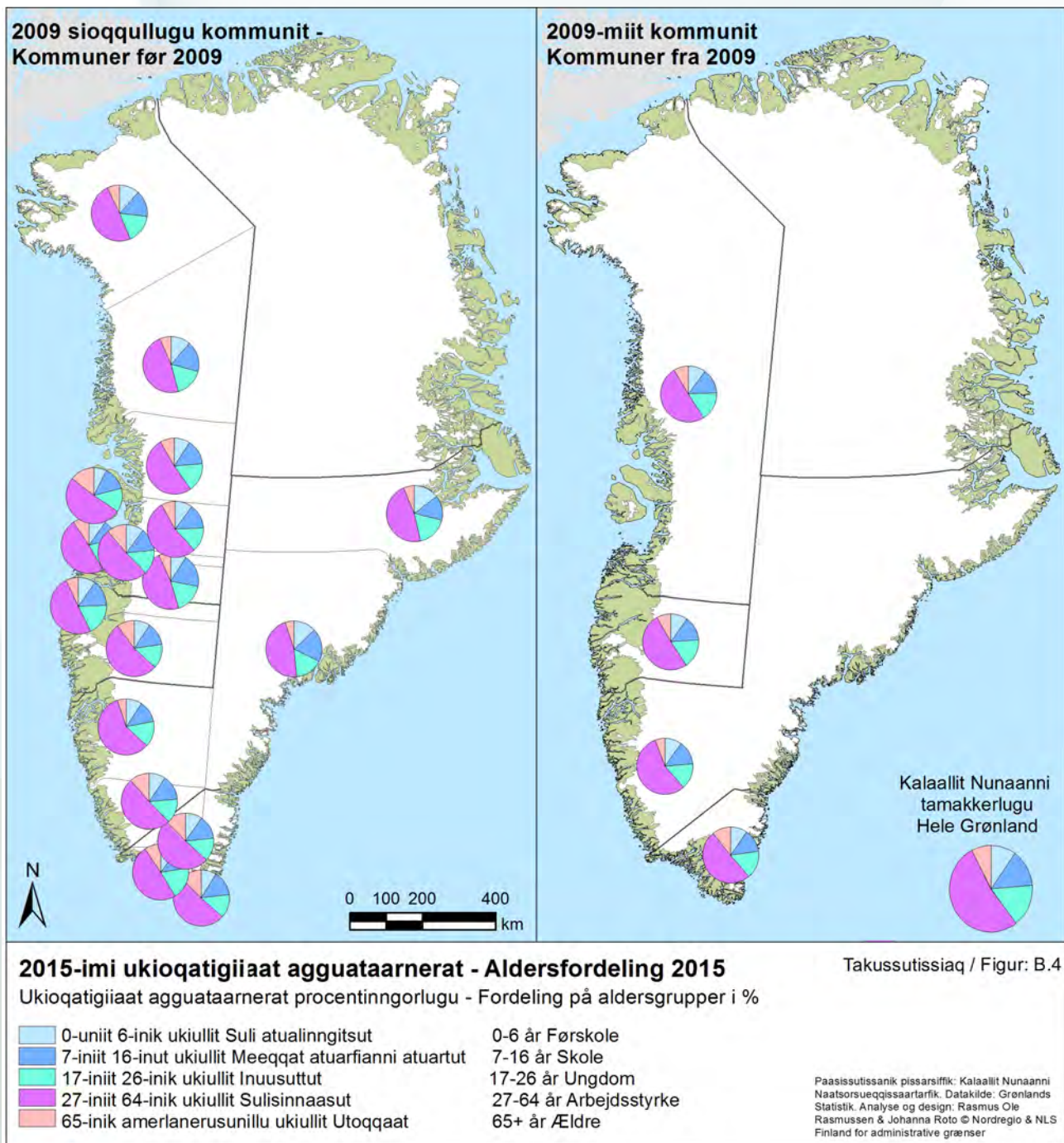
Som det fremgår af Figur B.4 med de fire kommuner (til højre), så gælder det helt generelt at førskolegruppen stort set ligger på samme niveau i alle kommunerne. Gruppen udgør mellem 9,7 % og 9,9 %. Den potentielle arbejdsstyrkes procentvise andel af befolkningen ligger også næsten på samme niveau i de fire kommuner i intervallet mellem 50 % (i Kommune Kujalleq) og 56 % (i Kommuneqarfik Sermersooq).

Derimod er der væsentlige forskelle imellem nogen af de øvrige aldersgrupper. Det gælder eksempelvis for ungdomsgruppen, hvor forskellene ligger i intervallet mellem 15,0 % (Kommuneqarfik Sermersooq) og 16,5 % (Qeqqata Kommunia). De helt store forskelle kan ses i ældregruppen, der varierer fra 5,7 % (Kommuneqarfik Sermersooq) til 11,0 % (Kommune Kujalleq). Oversigten over de procentvise fordelinger giver en god indikation af, hvor de største udfordringer kan findes.

Forskellene fremgår endnu tydeligere, når man ser på data ud fra de gamle kommuner (Figur B.4 til venstre). Førskolegruppen har højeste værdier i Øst- og Nordgrønland med Ittoqqortoormiit, 14,4 %, Tasiilaq, 13,0 % og i Upernavik og Qaanaaq med 11,5 %. I den laveste ende ligger Nanortalik med 8,8 %. Variationerne er således markante, når man går ned på et lavere regionalt niveau. Det får konsekvenser for både mængden og karakteren af de demografiske udfordringer. I planlægningen er det derfor vigtigt at vælge det mest optimale analyseniveau, hvor de relevante forskelle ses mest tydeligt. Det ses tydeligt mellem venstre og højre kort i Figur B.4, at forskellige analyseniveauer giver meget forskellige resultater.

Flytninger

Mobilitetsundersøgelsen i 2009 (Rasmussen 2010a, Rasmussen 2010b) viste, at omfanget af flytninger inden for Grønland er særdeles stort. I 2014 var der 11.759 mænd, som flyttede, og 11.351 kvinder, som flyttede. Det fremgår også, at langt størstedelen af flytningerne sker inden for de enkelte kommuner. Således var 9.885 (84 %) af mændenes flytninger og 9.497 (84 %) af kvindernes flytninger intrakommunale.

Kommuneqarfik Sermersuumit nuuttunit arnanut naleqqiullutik angutit amerlanerusut Qeqqata Kommunianut nuunnissartik toqqarsimavaat, akerlianik arnat angutinit amerlanerit Qaasuitsup Kommunianut nuussimallutik. Kommunit sinnerini arnat angutillu akornanni nuuttarnut tunngatillugu assigiinngissutit assinguwwsut takuneqarsinnaapput. Nunap avataanut nunasisarnerit ilanngukkaanni, nuttarneq allatorluinnarmik isikkoqalisaaq.

Nunanut allanut nunasisarnerit

Kalaallit Nunaata nunallu allat akornanni nunasisarneq Takussutissiaq B.7-p aamma Takussutissiaq B.8-p takutippaat. 2014-imi avammut nuuttut amerlanerupput, tassami avammut nuunnissaminnik toqqaasimasut nunamut nunasisunut naleqqiullutik 582-inik amerlanerusimapput. Nunamut nunamiillu nuttarneq annerpaaq Danmarkimut Danmarkimiillu nuttarnerusimavoq. Nunap avataanut nunasisartut malunnaatilimmik amerlanerussuteqarput. 2014-imi arnat nunap avataanut nunasinissaminnik toqqaasimasut nunamut nunasisunut naleqqiullutik 297-inik amerlanerusimapput. Angutit akornanni Kalaallit Nunaannik qimatsinissaminik toqqaasimasut Kalaallit Nunaannut nunasisunut naleqqiullutik 289-inik amerlanerusimapput. Nunat avannarliit killiit (Island aamma Savallimmiut) nunanut allanut nuttarfiunerpaat tulleraat. Taamaalillutik 2014-imi nunat avannarliit killerniit nunamut nunasisunut naleqqiullutik avammut nuuttut 89-inik amerlanerussuteqarsimapput. Pingajuullutik inissisimapput nunat avannarliit sinneri, tassani nunamut nunasisunut naleqqiullutik avammut nuuttut 58-inik amerlanerussuteqarsimapput.

2014-imi nuttarnerup ineriartorsimanerata takutip-paa aningaasaqarnikkut ineriartornerup nassataanik Kalaallit Nunaat innuttaqarnikkut ukiuni kingullerni ajornartorsiuteqartoq. Amerlasuut akunnattumik sivilisulimmik ingerlaqqiffiusumilluunniit ilinniagaqarniarlutik Danmarkimut nunasinissartik toqqartarpaat. Nunasisut ikinngutitik ilisarisisamatillu Danmarkimi najugaqartut qanillillugit nuukkumasarput, ilinniakkanillu ilisimaneqarlutik ilinniagaqarumasarlutik. Arnat angutillu Danmarkimut nunasisarnerat taamaammat ilisarisisam-luarlugit attuumassuteqarfiganut nuunnerusarpoq.

Nunat avannarliit killernut, nunat avannarlernut Euro-pamullu nunasisartut amerlanerussuteqaraangata, tamanna angutitut tunngatillugu ilaatigut aatsitassar-siornermi, inissialiortiternermi ataqatigiisaaqaanikkul-lu unittooqqanermik amerlasuutigut pissuteqartarpoq, sammivinni taakkunani piginnaasalinnik angutitik su-lisoqarnikkut pisariaqartitsineq ukiuni kingullerni an-nerulerallutinnartumik sulisartunik kalaallinik matussu-serneqartarsimammat. Arnanut tunngatillugu tamanna suliffeqarfinni kiffartuussiviusuni sulisartunik arnanik atorfissaqartitsinerup annikillisisaneranik nuunneq pis-suteqarajuppoq. Tamanna arnat nunamut nunasisartut ikinnerunerisigut erserpoq.

De interkommunale flytninger fremgår af Figur B.5 og Figur B.6. Det fremgår, at det samlede antal af flytninger er nogenlunde lige stort blandt mænd og kvinder. Derimod varierer valget af tilflytningssted mellem mænd og kvinder. Ved flytning fra Kom-mune Kujalleq flyttede flere mænd end kvinder til Kommuneqarfik Sermersooq. Ved flytning fra Kom-muneqarfik Sermersooq valgte flere mænd end kvinderne at flytte til Qeqqata Kommunian, hvori-mod flere kvinder end mænd flyttede til Qaasuitsup Kommunian. Lignende forskelle i flytningsmønster kan ses for kvinder og mænd i de øvrige kommu-ner.

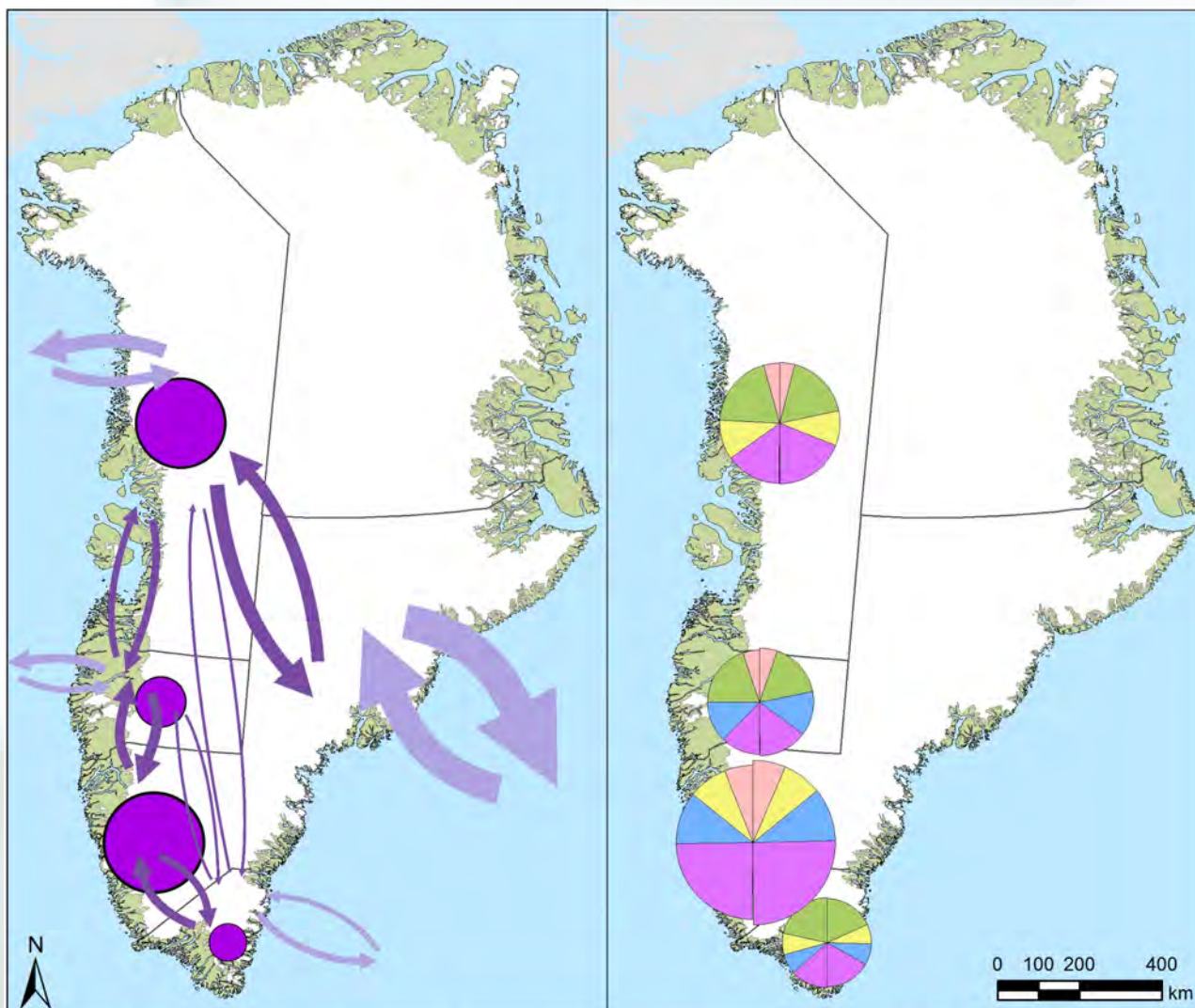
Flyttemønsteret kommer til at se noget anderledes ud, når vandringer ind og ud af landet inkluderes.

Vandringer

Figur B.7 og Figur B.8 viser ind- og udvandring mellem Grønland og andre lande. For 2014 var der tale om nettoudvandring, idet der var 582 perso-ner flere, som valgte at udvandre end at indvandre. Udvandring og indvandring sker primært til og fra Danmark. Der er tale om en markant nettoudvan-dring. I 2014 var der 297 flere kvinder, der valgte at forlade Grønland end at komme til Grønland. For mænd var der 289 flere, der valgte at forlade Grønland end at komme til Grønland. Vestnorden (Island og Færøerne) har det næststørste antal vandringer. Ved Vestnorden var der i 2014 tale om nettoudvandring på 89 personer. På tredjepladsen ligger det øvrige Norden, hvor nettoudvandringen i 2014 var på 58 personer.

Vandringsmønsteret i 2014 viser også, at Grønland i de sidste år har været i en befolkningsmæssig krise, der er skabt af den økonomiske udvikling. Mange vælger at tage til Danmark for at tage en mellemlang og videregående uddannelse. I den forbindelse søger de nærhed til grønlandske ven-ner og bekendte, der er bosat i Danmark, og de søger til velkendte uddannelsesretninger. Netto-udvandringen til Danmark for mænd og kvinder hænger derfor sammen med velkendte relationer.

Når der er en nettoudvandringen til Vestnorden, Norden og Europa, så skyldes det for mændenes vedkommende i høj grad stilstanden på blandt an-det råstofområdet og inden for bolig- og infrastruk-turområdet, hvor behovet for kvalificeret mandlig arbejdskraft de senere år i højere grad har kunnet imødekommes fra den grønlandske arbejdsstyrke. For kvindernes vedkommende skyldes nettoud-vandringen, at der er et reduceret behov for den kvindelige arbejdskraft i servicesektoren. Det kom-mer til udtryk ved en lavere indvandring af kvinder.

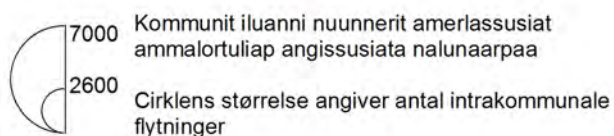
2014-imi nuunnerit nunallu akornanni nunasinerit - Flytning og vandring 2014

Kommuninut aamma kommuninit - Til og fra kommuner

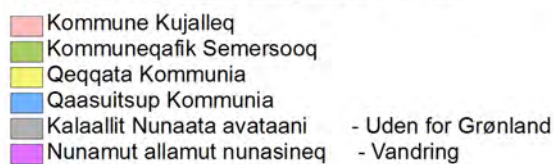
Nunap assinga saamerleq - Kort til venstre

Kommunimit kommunimut nuunnerit amerlassusiat tikkuutip
issussusiata nalunaarpaa

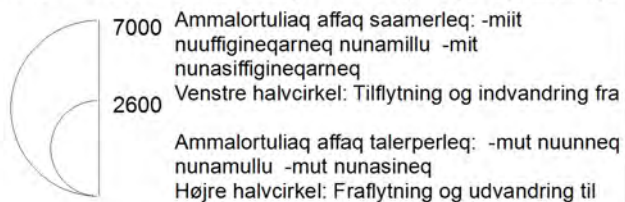
Pilens tykkelse angiver antal flytninger til og fra kommunen

Nunap assinga talerperleq - Kort til højre:

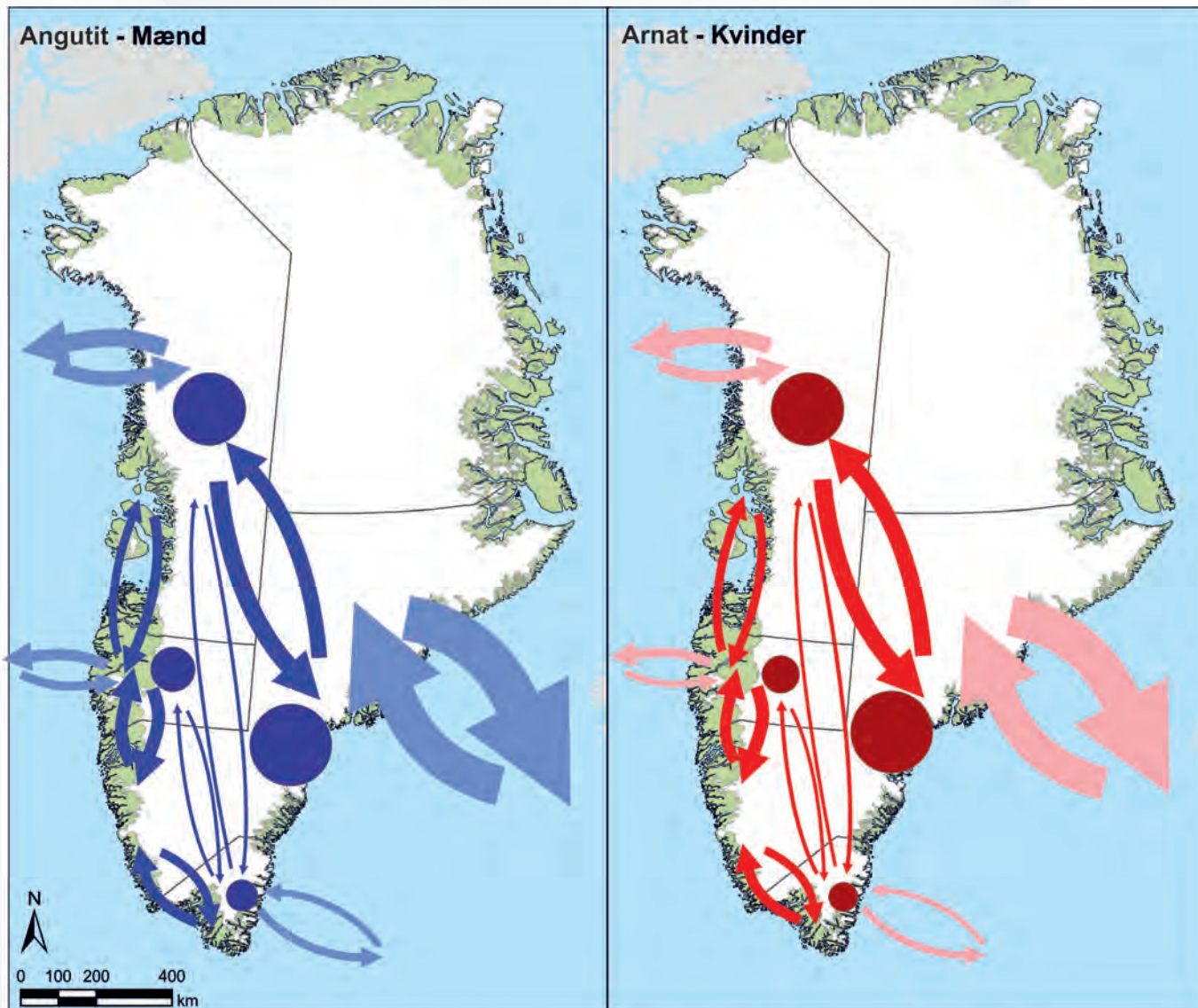

Nuunnerit nunanullu allanut nuunnerit amerlassusiat
ammalortuliap affat ataasiakkaat angissusiata nalunaarpaat
Hver halvcirkels størrelse angiver antal flytninger og vandringer

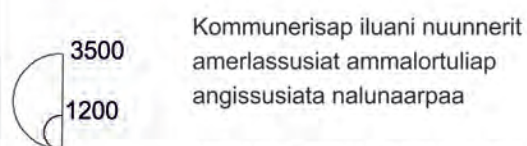
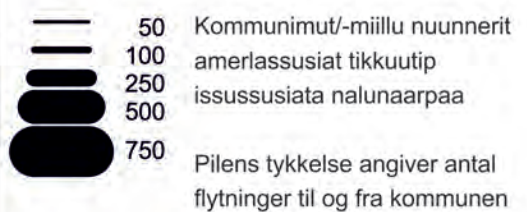
Paasisutissani pissarsiffik: Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfik. Datakilde: Grønlands Statistik.
Analyse og design: Rasmus Ole Rasmussen & Johanna Roto © Nordregio & NLS Finland for administrative grænser

Takussutissiaq / Figur B.5

2014-imi nuunnerit nunallu akornanni nunasinerit - Flytning og vandring 2014

Kommuninut aamma kommuninit suiaassuseqatigiikkaarlugit - Til og fra kommuner opdelt på køn

Cirkelns størrelse angiver antal intrakommunale flytninger

Angutit - Mænd

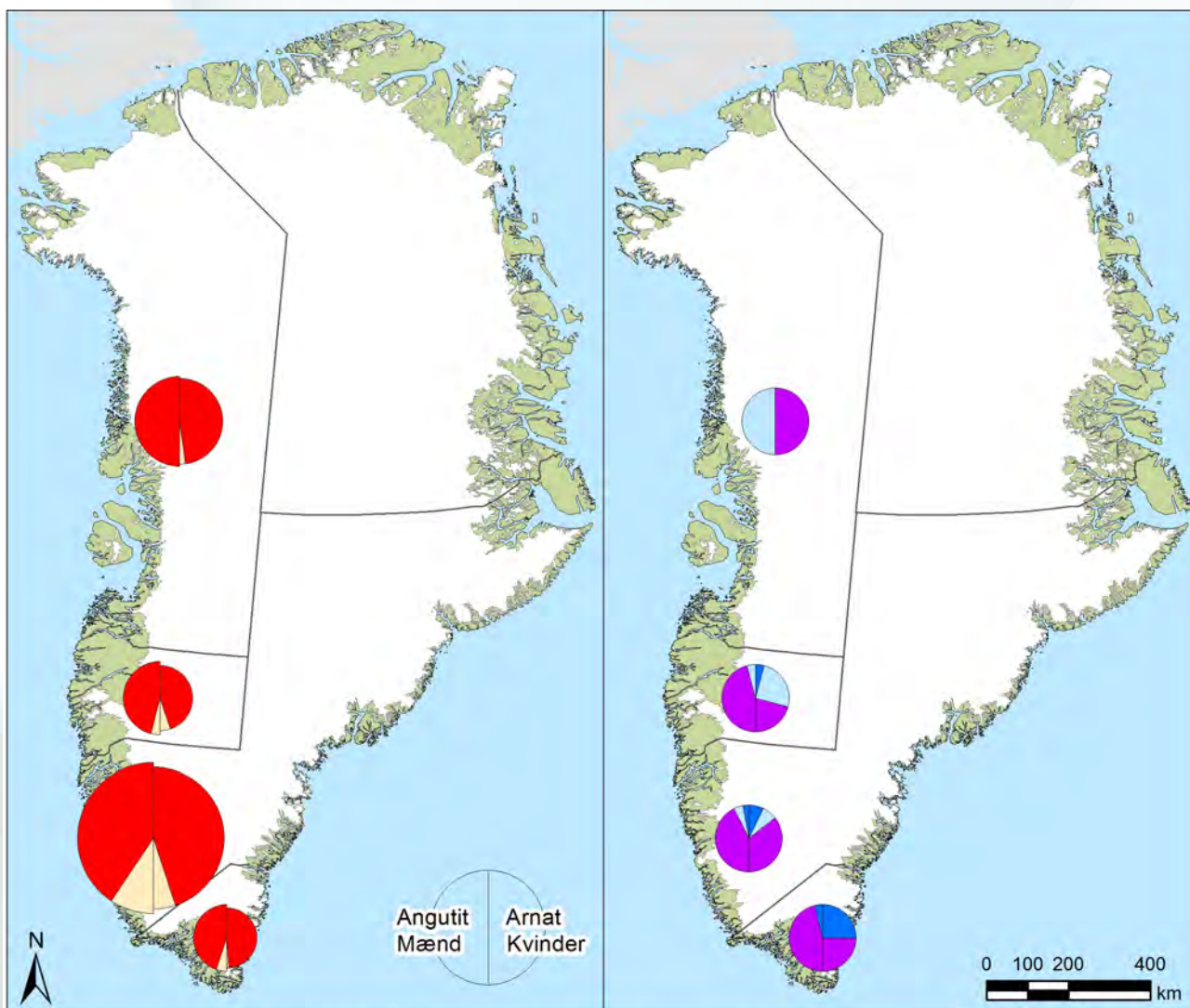
- Kommunerisap iluani nuunneq - Intrakommunale flytning
- ← Kommunimut allamut nuunnerit - Interkommunale flytning
- ← Nunamut allamut nunasinerit - Vandring

Arnat - Kvinder

- Kommunerisap iluani nuunneq - Intrakommunale flytning
- ← Kommunimut allamut nuunnerit - Interkommunale flytning
- ← Nunamut allamut nunasinerit - Vandring

Takussutissiaq / Figur: B.6

Paasisutissani pissarsiffik: Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfik, Datakilde: Grønlands statistik.
Analyse & design: Rasmus Ole Rasmussen & Johanna Roto © Nordregio & NLS Finland for administrative grænser

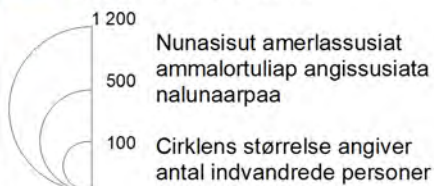
2014-imi nunasiartortut - Indvandring 2014

Kommuninut suaassuseqatigiikkaarlugit - Til kommuner opdelt på køn

Nunap assinga saamerleq - Kort til venstre

Nunasinerit tamarmik - Alle indvandringar

- Danmark
- Nunat allat - Andre lande

Nunap assinga talerperleq - Kort til højre

Nunanit Danmarkiuungitsunit nunasinerit Indvandringar fra andre lande end Danmark

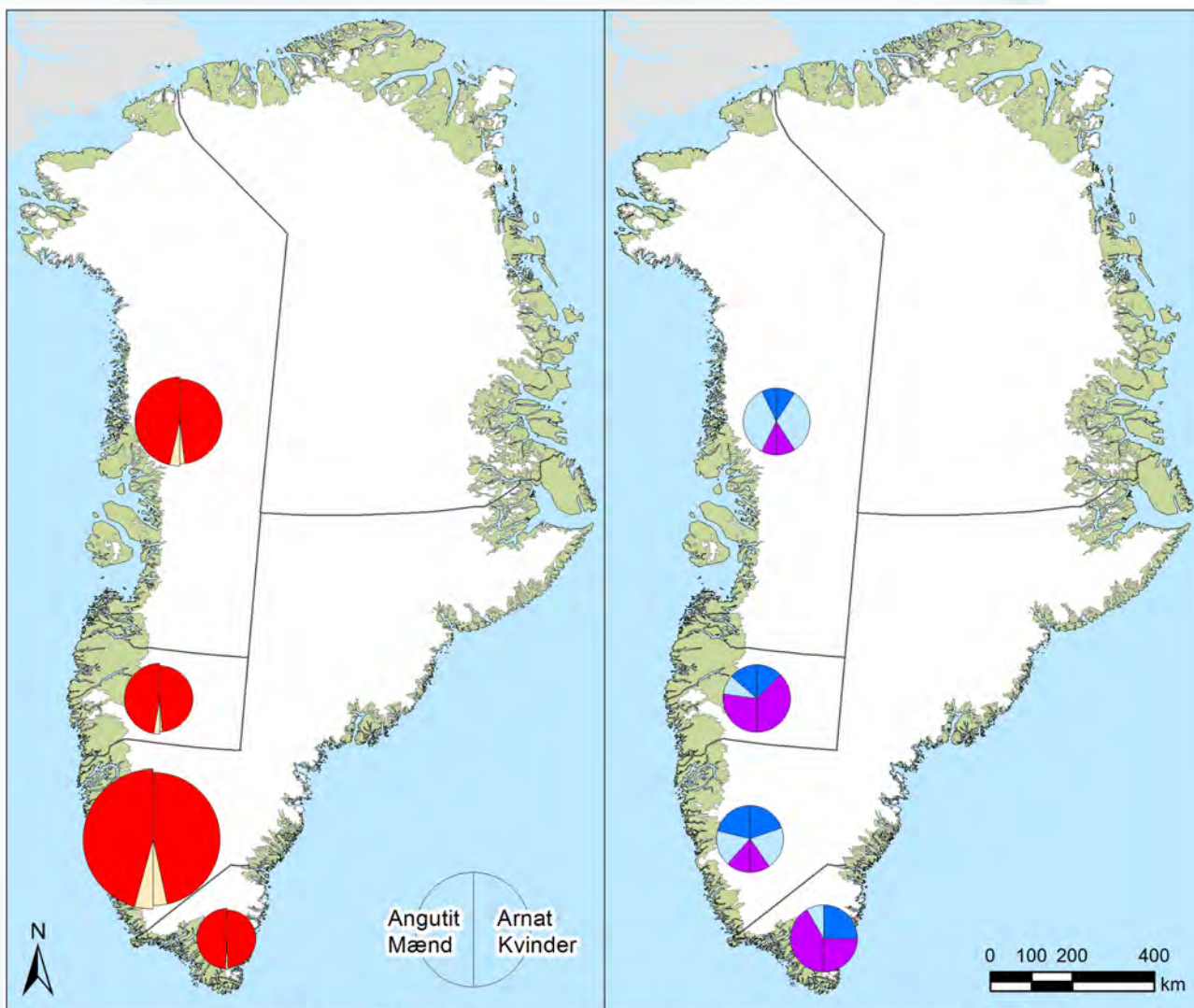
- Norge, Sverige, Finland
- Island, Savalimmiut/Færøerne
- Nunat allat / Andre lande

Nunasisut amerlassusiat apequtaatinnagu ammalortuliap tamarmik angeqatigiipput

Alle cirkler er lige store uanset antal indvandrede personer

Takussutissiaq / Figur B.7

Paasissutissani pissarsiffik: Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfik. Datakilde: Grønlands statistik. Analyse & design: Rasmus Ole Rasmussen & Johanna Roto © Nordregio & NLS Finland for administrative grænser

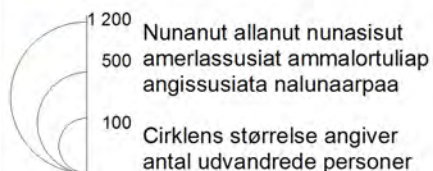

2014-imi nunanut allanut nunasisut - Udvandring 2014 Kommuniniit suiaassuseqatigiikkaarlugit - Fra kommuner opdelt på køn

Nunap assinga saamerleq - Kort til venstre

**Nunanut allanut nunasinerit tamarmik
Alle udvandringar**

- Danmark
- Nunat allat - Andre lande

Nunap assinga talerperleq - Kort til højre

**Danmarkiunngitsumut nunanut allanut nunasinerit
Udvandringar til andre lande end Danmark**

- Norge, Sverige, Finland
- Island, Savalimmiut/Færøerne
- Nunat allat / Andre lande

Nunanut allanut nunasisut amerlassusiat apeqquaatinnagu
ammalortuliap tamarmik angeqatigiipput
Alle cirkler er lige store uanset antal udvandrede personer

Takussutissiaq / Figur B.8

Paasisutissani pissarsiffik: Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfik. Datakilde: Grønlands statistik.
Analyse & design: Rasmus Ole Rasmussen & Johanna Roto © Nordregio & NLS Finland for administrative grænser

Ilinniartitaaneq

Kapitali 1-mi titartakkani 1.5, 1.6 aamma 1.7-mi meeqqat atuarfiata kingorna qanoq qaffasitsigisumik ilinniagaqarsimanerit takussutissinneqarput. Titartakkani innuttaasut ilaat qanoq amerlatigisut meeqqat atuarfiisa avataatigut ilinniagaqarneri takussutissinneqanngillaq.

Immikkoortumi matumani innuttaasut ilaat meeqqat atuarfiisa avataatigut ilinniagarsimanngitsut ilanngunneqarput. Kisitsisit atugaasut takutippaat, 2014-mi qanoq isikkoqarnerisut. Titartakkami B.9-mi 2009-mi kommunit killeqarfigisimasaannut agguataagaapput. Takuneqarsinnaavorlu kommunitoqqani innuttaasut 87,1 procentiisa 46,0 procentiisalu akornanni meeqqat atuarfiisa avataatigut ilinniagaqartuunngitsut.

Titartakkami B.11-mi kisitsisit taakku atugaapput, tamatumaniilu meeqqat atuarfiata avataatigut ilinniagaqarsimasut ilinniagaqarsimanngitsunut appariaartuaartinneqarlutik. 2009-ip siornatigut kommuninut agguataaraanni, meeqqat atuarfiata avataatigut ilinniagallit kommunit akornanni assigiinngitsorujussuupput. Kisitsit Nuup Kommuniani 54 procentiniit Upernavik kommunianut 12,9 procentinut.

Titartakkani B.10 aamma B.12-mi kisitsisit aamma taakku takuneqarsinnaapput. Tamatumuunali ullumikut kommunit agguataarnerat naapertorlugu inissitaallutik. Nikerassuseq annikinnerumaarwpoq, taamaattorli meeqqat atuarfiisa avataatigut ilinniarsimassuseq sulini karaneq annertulluni, Kommuneqarfik Sermersuumi 46,8 procentiulluni Qaasuitsullu Kommuniani 26,2 procentiulluni.

Ataatsimut isigalug ersarippoq, ilinniagaqarnikkut nunanut avannarlernuut assersuukkaanni sulini kinguar-simaneq annertoqaaq. Allaar kommunit ilinniagaqarfiulluutuni, nunatsinni sulisinnaasut eqqarsaatigalugit ilinniagalinnik maannakkumut siunissamilu pisariaqartitsilernissami naammaginartumik peqanngilavut.

Kapitali 1-mi titartakkat 1.5 aamma 1.6 ilorrap tungaanut ingerlasoqartoq takutippaat, ilinniagallit amerliartorput, kinguuttulli sulini amerlaqalutik, sulisinnaasullu ilinniagallit pigilernissaannut ukiorpaalussuit sulini ingerlasariaqassallutik, taamalu ilinniagalinnik sulisussanik suliffeqarfiit pisariaqartitsinerat aatsaat sulisussanik tikisitsinikkut anigorneqarsinnaasassalluni.

Uddannelse

Figur 1.5, 1.6 og 1.7 i Kapitel 1 viser graden af uddannelse efter folkeskolen. I de figurer kan man ikke se hvor stor en del af befolkningen, der ikke har uddannelse ud over folkeskolen.

I afsnittet her er den del af befolkningen, som ikke har uddannelse ud over folkeskolen også inkluderet. De tal, som er brugt, viser, hvordan det så ud i 2014. Figur B.9 viser befolkningen inddelt efter de kommunegrænser, som eksisterede før 2009. Det fremgår, at mellem 87,1 % og 46,0 % af befolkningen i de tidligere kommuner ikke har en uddannelse ud over folkeskolen.

I Figur B.11 er de samme tal opstillet grafisk og sorteret fra flest uddannede ud over folkeskolen til færrest uddannede ud over folkeskolen. Med en geografisk inddeling i kommuner før 2009 er der meget stor variation mellem kommuner med flest og færrest uddannede efter folkeskolen. Tallene går fra 54 % i Nuuk Kommune til 12,9 % i Upernavik Kommune.

Figur B.10 og B.12 viser de samme tal. Her er den geografiske inddeling blot de nuværende kommuner. Variationen er lidt mindre, men der er fortsat en tydelig variation på mellem 46,8 % i Kommuneqarfik Sermersooq og 26,2 % i Qaasuitsup Kommunia, som har en uddannelse ud over folkeskolen.

Samlet set er det klart, at der fortsat er et meget stort uddannelsesefterslæb i forhold til eksempelvis de øvrige nordiske lande. Selv i de kommuner, hvor der er flest uddannede, er der ikke nok, som er uddannet, til at arbejdsstyrken i her i landet kan levere den uddannede arbejdskraft, der allerede nu og, der i højere grad vil blive behov for fremover.

Figur 1.5 og 1.6 i Kapitel 1 viser, at det går den rigtige vej med, at der bliver flere uddannede, men efterslæbet er stort, og det vil tage mange år endnu, før arbejdsstyrken er tilstrækkeligt uddannet til, at arbejdsmarkedets behov for uddannet arbejdskraft i et større omfang kan imødekommes uden importeret arbejdskraft.

	Qaffasinnerpaamik ilinniagaasinnaasut Højeste uddannelsesniveau					
2009 sioqqullugu kommunit	Meeqqat atuarfiat Folkeskole	GU Gymnasiet	Inuussutissarsiu- tinut ilinniartitaane- rit Erhvervs-ud- dannelser	Naannerusumik ingerlaqqiffiusu- mik ilinniarfiit Korte videregående uddannelser	Bachelor-ngor- niarneq Bachelor- uddannelse	Kandidat-ngor- niarneq Kandidat- uddannelse og over
Kommuner før 2009						
Nanortalik	74,4	1,1	20,3	0,3	3,5	0,3
Qaqortoq	62,4	4,4	22,6	2,5	6,9	1,2
Narsaq	68,7	2,8	22,7	1,5	4	0,3
Paamiut	75,8	1,6	17,2	0,5	4,8	0
Nuuk	46	9,7	20,2	3,9	14,2	5,9
Maniitsoq	69,8	1,7	22,8	0,8	4,4	0,5
Sisimiut	63,3	5,3	20,5	1,7	7,7	1,5
Kangaatsiaq	82,4	1,5	11,2	4,6	0,2	0
Aasiaat	72,2	3,9	16,2	0,7	5,8	1,1
Qasigiannguit	73,2	3,4	17,2	0,4	5,3	0,4
Ilulissat	62,7	4,6	21	1,5	8,9	1,3
Qeqertarsuaq	74,9	3,2	15	0,3	6,2	0,3
Uummannaq	78	2,6	13,8	0,4	5	0,1
Upernavik	87,1	0,9	8,2	0,3	3,4	0,1
Qaanaaq	82,8	0,7	13,2	0	2,6	0,7
Tasiilaq	81,6	0,6	12,6	0,4	4,6	0,2
Ittoqqortoormi	82,9	2,5	9,5	5,1	0	0

Titartagaq B.9. 2014-mi ilinniartitaanerit qaffasinner-
taat sulisinnaasut procentingorlugit kommuninullu 2009
sioqqullugu agguataarlugu.

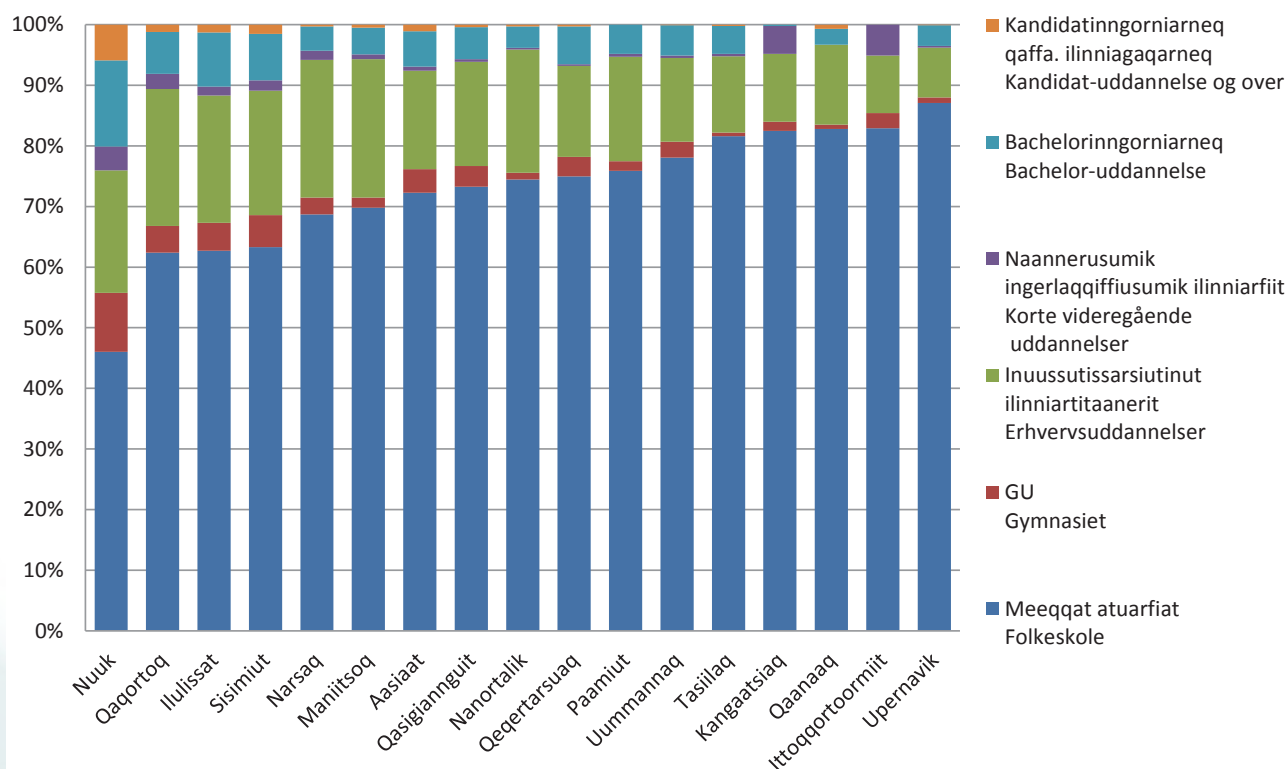
Figur B.9. Højeste uddannelsesniveau 2014 for
arbejdsstyrken angivet i % og med inddeling i
kommuner før 2009

	Qaffasinnerpaamik ilinniagaasinnaasut Højeste uddannelsesniveau					
2009-miit kommunit	Meeqqat atuarfiat Folkeskole	GU Gymnasiet	Inuussutissarsiu- tinut ilinniartitaanerit Erhvervsuddan- nelser	Naannerusumik ingerlaqqiffiu- sumik ilinniarfiit	Bachelor-ngor- niarneq Bachelor- uddannelse	Kandidat-ngor- niarneq qaffasinnerusu. Ilinniagaqarneq Kandidat- uddannelse og over
Kommuner fra 2009						
Kujalleq	66,9	3,2	22,1	1,7	5,3	0,8
Sermersooq	53,2	7,9	18,9	3,1	12,2	4,7
Qeqqata	65,4	4,1	21,2	1,4	6,6	1,2
Qaasuitsup	73,8	3,1	15,6	0,7	6	0,7

Titartagaq B.10. 2014-mi ilinniartitaanerit qaffasin-
nertaat sulisinnaasut procentingorlugu kommuninullu
2009-miit agguataarlugu.

Figur B.10. Højeste uddannelsesniveau 2014 for
arbejdsstyrken angivet i % og med inddeling i
kommuner fra 2009.

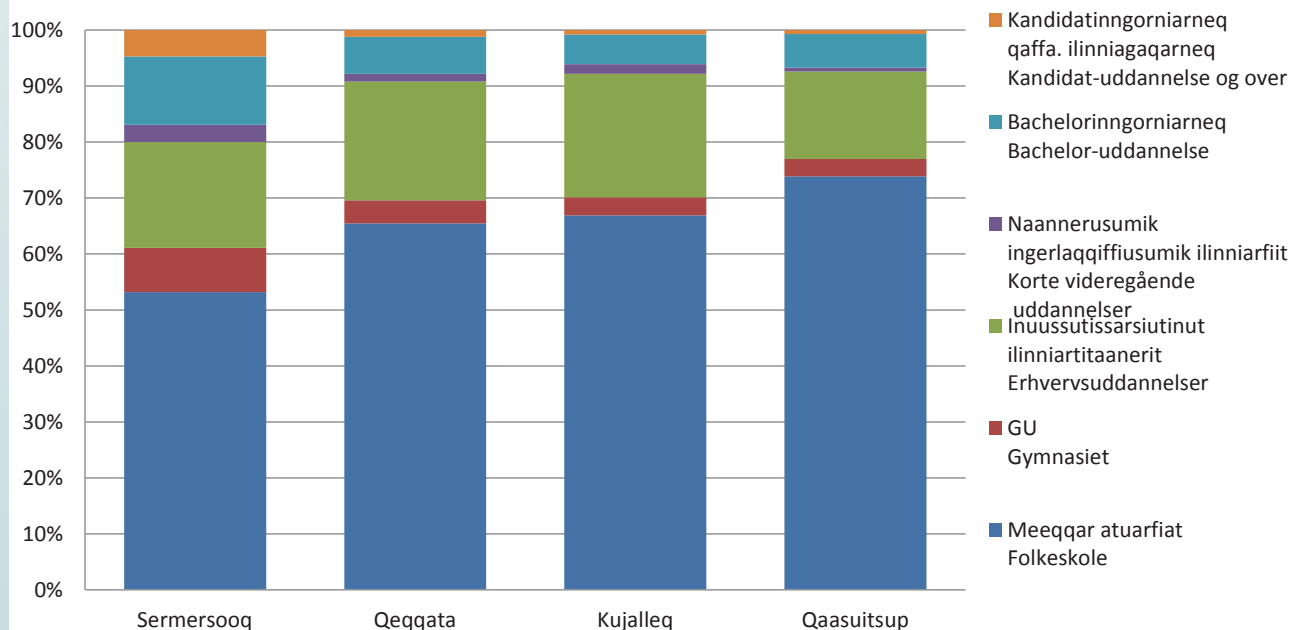
**2014-mi meeqqat atuarfiinniit qummut kommuninut agguataarlugu 2009
sioqqullugu ilinniartitaanerit qaffasissusiat**
**Uddannelsesniveau i 2014 for alle uddannelser fra folkeskole
og opefter fordelt på kommuner før 2009**

Titartagaq B.11. 2014-mi meeqqat atuarfiinniit qummut kommuninut agguataarlugu 2009 sioqqullugu ilinniartitaanerit qaffasissusiat.

Figur B.11. Uddannelsesniveau i 2014 for alle uddannelser fra folkeskole og opefter, fordelt på kommuner før 2009.

**2014-mi meeqqat atuarfiinniit qummut kommunini tamani
2009-miit ilinniartitaanerit qaffasissusiat**
**Uddannelsesniveau i 2014 for alle uddannelser fra folkeskole
og opefter fordelt på kommuner fra 2009**

Titartagaq B.12. 2014-mi meeqqat atuarfiinniit qummut kommunini tamani 2009-miit ilinniartitaanerit qaffasissusiat.

Figur B.12. Uddannelsesniveau i 2014 for alle uddannelser fra folkeskole og opefter, fordelt på kommuner fra 2009.

